

Věnoval Hradceckému museu

Frant. Návesník býv. majit. Knihhtiskárny
vydavatel a redaktor
časop. Jičínských Novin.

J I Č Í N

27 čísla 1929.

od založení až na naše doby.

Paměti města Jičína.

Vydal

F. Návesník.



V JIČÍNĚ

Nakladatel F. NÁVESNÍK knihhtiskárna.

1889.

Knihovna

měst. průmyslového museu
v Hradci Králové.

Veleváženému pánu, panu

FRANTIŠKU DOLLANSKÉMU,

purkmistru města Jičína,

poslanci na sněmu zemském za města Jičín a Nový Bydžov, členu okresního zastupitelstva Jičinského, řediteli obecní spořitelny, předsedovi Občanské besedy, protektoru damské pěvecké jednoty Ludiše, starostovi krajinského musea, předsedovi místního odboru Ústřední Matice Školské, čestnému členu sboru dobrovolných hasičů a c. k. výs. měst. sboru střeleckého, měšťanu a majiteli mlýna v Jičíně atd.

v hluboké úctě věnuje

Vydavatel.

Předmluva.

Odevzdáváme knihu tuto do rukou našeho čtenářstva, rodákům Jičínským, obyvatelům našeho staroslavného města, jakož i všem interessentům, doufajíce zavděčiti se sbírkou autentických zpráv o minulosti a osudech našeho milého města Jičina.

K vydání spisku toho přiměla nás jednak okolnost, že Jičín nemá dosud knihy, která by občanstvo seznamovala s historickou minulostí města a byla obrazem všech dějů od založení jeho až po naši dobu, jednak že obsah tohoto spisku částečně v minulých letech ve feuilletonu v Jič. Obzoru uveřejňovaný byl hojně a se zálibou čten.

Jako úvodu užito krátkého přehledu dějin města Jičina dle přednášky prof. Truhláře r. 1880. v Literární jednotě, sestavené dle zápisků prof. Malocha.

Podstatnou část spisu toho tvoří „Paměti města Jičina“ od Václava Janouška, čerpané z původních, spolehlivých pramenů a doplněné zprávami novými, dosud neuveřejněnými.

Jako dodatek sneseny zde různé články o minulosti města Jičina a všeho s tím souvisícího, práce to rozličných přispívatelů. Veškerý takto v pestrý celek spojený material znovu přehlédnut a opraven.

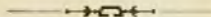
Snažili jsme se podati spis zajímavý, prakticky sestavený, ku snadnému poznání dějin města našeho. Není to ovšem dlouho již očekávané velké dějepisné dílo, jaké jiná města již mají, ale články jednotlivé čerpány jsou ze všech posud známých a přístupných pramenů. Ve věcech pak, kde zprávy a domnělky se různí, hleděno

bylo přidržeti se těch, jež jevily se nejvěrohodnější a a pravdě nejpodobnější.

V „Pamětech města“ seřaděny jsou jednotlivé udalosti za sebou dle letopočtu počínaje rokem 1302. až do r. 1888., což činí celé dílko lehce přehledným.

Odporučující spis tento všem rodákům a obyvatelům Jičínským, jakož i těm, kdož o Jičín se zajímají, prosíme za prominutí nedostatků, jež by někdo tu i tam snad našel.

V Jičíně v měsíci září 1889.



Krátký přehled dějin města Jičína.



Na místě nynějšího města Jičína prostírala se za starodávna malá vesnička, zvaná „Židinaves,“ patřící k rozsáhlému statku komorou královskou spravovanému. Statek tento 66 hřiven stříbra ročního příjmu poskytující vykázal král Václav II. okolo r. 1290. manželce své Guttě čili Jitce, dceři Rudolfa Habsburského, za věno pode jménem „Jitčina újezdu.“ Kde bylo středisko právy na statku tom, nelze najisto určit, pouze dle ména souditi možno, že to bylo buď Staré místo t. j. starý Jičín anebo Jičíněves. Po brzké smrti královny Jitky (†18. července 1297). zastavil král Václav statek ten panu Benešovi z Vartemberka, purkrabí kladskému za jistou sumu peněz a listinou datovanou dne 25. února 1302. povýšil osadu Židinaves na město čili místo trhové. Obsah památné listiny té jest v překladě českém tento:

„K žádostem pokorným milého našeho Beneše z Vartemberka, purkrabí kladského, pro jeho věrné zásluhy, čímž se před obličejem naší velebnosti vzácná učinil, naklonění udělujeme tuto milost věčně trvající, aby Židinaves osada jeho byla vůbec městem či místem trho-

vým, aby v něm býval trh každé pondělí každého téhodne i aby též město v požívání řečeného trhu jednostejné právo mělo, jakž známo jest, že mají města jiných urozených království našeho.“

Tak se stal nyní Jičín panským městem, avšak neměl ještě pozdějšího jména svého, neboť se v listině základní nečiní o tom žádná zmínka. Jméno to povstalo teprv ponenáhlu; lid vřkolní totiž název celého panství „Jičín újezd“ počal přenášeti na město nově povstalé, do něhož na trhy chodil, na starou Židínaves pak během času zapomenuto úplně.

Při rodu pánů z Vartemberka, jimž v nejbližším okolí městském náležely hrady Veliš a Brada, zůstal Jičín po celé století. Nejvíce proslul z rodu toho na počátku válek husitských pan Čeněk z Vartemberka a z Veselé, nejpřednější to šlechtic český za dob tehdejších, zmužilý a neobyčejně výmluvný, ba za vzor vznešenějších ctností rytířských vůbec pokládáný. Muž tento stav se po smrti krále Václava IV. spoluvladařem královny Žofie, později pak dokonce správcem země samostatným od Sigmunda byv jmenován, byl příliš velký vlastenec, než aby lhostejně byl mohl patřiti na to, kterak proti Čechům jako kacířům se vyhlašuje válka křížová; i zřekl se všelikých milostí a vyznamenání, jakáž mu od Sigmunda krále kynula, přestoupil rozhodně ku straně národní a činil rázná opatření k jejímu prospěchu. Památný v příčině té byl jeho manifest, kterým nepřítelství Sigmundovi opověděl, psaný jazykem českým, latinským a německým ve jménu mnohých pánů, města Prahy a rytířů, panošů a všelikých obcí se všemi, kdož o svobodu zákona božího a spásu jazyka českého stojí. Ale bohužel nezůstal pan Čeněk stále věren přesvědčení svému; surové některé skutky vojenských rot tábořských a orebských naplnily ho ta-

kovou ošklivostí, že od strany národní na čas aspoň se odchýlil; později sice opět se s ní smířil, avšak trpkost a kyselost mezi oběma přece potrvávala. Zemřel v Jičíně r. 1424, dne 17. září za času morové nákazy. Souvěký zápisek ve starém missálu farním o něm hlásal nikoliv bezprávně, že „rozumem svým a věhlasem mezi ostatními pány a rytíři českými tak jako slunce mezi hvězdami zářil.“ Po něm ujal se rozsáhlých panství pozůstalých syn jeho Jindřich, jenž zemřel bezdětek; dědičkou se stala sestra páně Čenková Magdalena, po ní pak r. 1438. nastoupili v držení města Jičina bratři Beneš a Hašek z Valdštejna. Tito získali si v dějinách městských vděčnou památku udělením všelikých výsad a milostí, ačkoli vláda jich neměla dlouhého trvání. Prodalif už roku 1452. panství Velišské s Jičínem a se vším příslušenstvím p. Jiřímu z Kunštátu a z Poděbrad, pozdějšímu slavné paměti králi českému. Od synův krále Jiřího přejal Jičín na krátkou dobu Samuel z Hrádku a z Valečova, syn proslulého měšťana pražského Jana Velvara, po r. 1480. pak stal se vlastníkem panství i města pan Mikuláš Trčka z Lípy na Vlašimi zakoupiv vše od Samuela z Hrádku za 19.800 zl, uherských. Rod Trčkův vládl panstvím kumburským, velišským a jičínským až do r. 1607., tedy celkem 127 let. Městu Jičinu prokázal přemnoho dobrodiní, zvláště při požárech, které třikrát po sobě celé město strašně byly spustošily. Stalo se tak roku 1519. dne 13. května, po druhé r. 1573. a po třetí nejzhoubněji, ježtoť celé město téměř v hromadu rumu bylo obráceno, r. 1589. Poslední z rodu toho vládl Jičínem pan Jan Rudolf Trčka z Lípy; tento prodal r. 1607. panství kumburské přidav k němu Jičín a severní část panství Velišského bohatému Sigmundovi Smiřickému ze Smiřic.

Od založení města uplynula do té doby úplná tři století; Jičín se byl znamenitě rozšířil a zmohutněl, avšak nějaké obzvláštní důležitosti v dějinách domácích nenabyl. Bouře husitské dotkly se ho několikrát; jmenovitě r. 1434. připomíná se, že město v potrzce povstalé mezi panem Jindřichem z Vartemberka a vojskem Sirotků padlo do rukou nepřátelských; ale bližších zpráv o tom se nedostává. Zvláštní zmínka čestná činí se o krajině zdejší r. 1421.; tehdaž císař Sigmund přitřhnul s náramným vojskem německým a uherským do východních Čech; zmocnil se Kutné Hory a strašlivou spoustu v zemi způsobil. Žižka byv přinucen před ním ustoupiti odebral se do krajiny Jičínské a Turnovské sháněje tu nové zástupy vojska proti nepříteli. S vojskem šťastně shromážděným udeřil pak na tlupy Sigmundovy a blíže Německého Brodu způsobil mezi nimi neslýchanou porážku.

Co se týče podoby Jičina, ustálila se tato povl-kém požáru r. 1589. (Nové město později povstalé ovšem vyjímaje) celkem v téže způsobě a na stejné prostore, jakou dosud shledáváme. Rozeznávalo se vlastní čili staré město, pevnou zdí hradební, hlubokými příkopy a náspy obehnané, za hradbami pak před městí, čili jak se též říkalo, podměstí a záměstí. Z města do předměstí vcházelo se třemi branami: Valdickou čili Hradeckou, dosud stojící a ku konci 15. století vystavěnou, pak Holínskou a Velišskou jinak též Rybníčnou slující. Mimo tyto tři velké brány proraženy byly hradby městské ještě dvěma fort-nami: Hrnčířskou, směřující do nynějších alejí židovských a Koželužskou nyní uzavřenou, vedoucí skoro středem zahrady zámecké směrem k Novému městu. Hradby na některých místech kulatými baštami opatřené objímaly město na způsob nepravidelného

čtverhranu; začínající od brány Valdické táhly se ku straně polední, zatočily se u starého hřbitova s kostelíčkem sv. Jana na Koštofranku čili nynější zahrady děkanské, načež postupovaly dále k západu čarou skoro přímou bez mála středem nynější zahrady zámecké ku fortně koželužské a odtud dále ve stejném směru až k bráně Velišské. Tato stála nad mlýnem p. Dolanského v bezprostředním sousedství domu p. Knotkova; jeden pilíř její, kamennou ozdobou na způsob číše opatřený dosud jest viděti, druhý byl teprv nedávno při stavbě domu p. Skřivánkova povalen. Od brány Velišské zabočíly hradby polokruhem do místnosti pozdější koleje jezuitské čili nynějších kasáren, gymnasia, krajského hejtmanství, domu p. Schneidrova a Kroužilkova, (kteréž budovy mimochodem řečeno, vesměs na hradebním příkopě vystavěny jsou) a končily fortanou hrnčířskou, při domě pana rady Kroužilky ještě poněkud znatelnou; pak zaměřily na severovýchod polokruhem, jak polídem z ulice poštovské dobře stopovati možno, ku bráně Holínské stojící druhdy blíže domu p. Soumarova. Od brány této postoupily nejdříve směrem východním, jak se každý, jda po nynějších Příkopech, očitě přesvědčiti může, a konečně na straně jižní vrátily se ku bráně Valdické. Kolem hradeb vinul se hluboký příkop opatřený mohutnými náspy, jak dosud velmi dobře je znáti v ulici na příkopech a v dolejších částech zámecké zahrady. Na straně východní a severní mělo město ještě druhý příkop s náspy a dvěma branami. Příkop ten se táhl od konce děkanské zahrady na východ až asi k nynějším stodolám, tam odtud se obrátil na sever ke bráně Valdické blíže domu p. Spáleného, pak přes silnici k zadním částem domů v jezuitské ulici až ke druhé bráně holínské, jejíž pilíře v sousedství domů pp. Gebaura a Motejla nedávno odstraněny byly. Zdá se, že pak

ještě dále příkop se táhl, ale jak daleko až sahal, nemožno s jistotou určit. Na straně k městu šla kolem hradeb úzká ulička čili chodba, tak že domy nikde se přímo hradeb nedotýkaly.

Nejcilejší život panoval v starém Jičíně právě tak jako nyní na rozsáhlém rynku čili náměstí. Podoba prostranství toho neliší se za dnů našich téměř ničím od podoby věků předešlých, ba, vyjímaje nynější děkanství chrám a panský zámek, ani počet domů nikterak se nezměnil. Když se branou Valdickou do města vešlo, viděti bylo po levé straně hned za uličkou kolem hradeb obíhající, tam, kde nyní stojí děkanství chrám, dva rozsáhlé domy vedle sebe. První nazýval se Velehrádek a druhý Perštýnek. Vedle Perštýnka táhla se do zadu ulice k někdejšímu hřbitovu, jenž, jak bylo řečeno, s okrouhlým kostelíkem sv. Jana na Koštofranku v místnostech nynějšího děkanství se prostíral. Za zminěnou uličkou na prostoře nynějšího zámku knížecího rozkládala se řada osmi výstavných domů, z nichžto prvních šest vždycky náleželo nejčelnějším měšťanům jičínským. Poslední nárožní dům v té řadě patřil vrchnosti a neměl z počátku velkého objemu, teprv během času, zvláště za Sigmunda Smirického, byl značněji rozšířen a domem panským nazýván. Vedle něho táhla se na jih ku fortně koželužské krátká ulice a v ní na rohu do náměstí přímo proti zámku stál památný dům Jarše či Jaroše Bukovského z Neudorfu, (nyní p. Syřištův č. 2.), v 15. stol. na dvě a v 16. na tři části rozdělený; v prostřední části býval pivovar obecní. Na majitele Jarše Bukovského upomínají dosud pěkné znaky na podsíní zakryté částečně vývěskou p. Molinara. Vedle domu Jaršova stálo vedle sebe až po nejbližší ulici ještě pět domů, právě tak, jak posud spatřujeme. První z domů těch, nyní páně Ruttův, ná-

ležel rodině, jež někdy Obešlo, jindy opět dle křestního jména Balcar se nazývala; ku konci 16. století připadl bohaté rodině Martina Kropáče. Ostatní domy majitele své často měnily. Pokračováním na této straně náměstí bylo za uličkou kotevní směrem k nynějšímu kostelu sv. Ignacia skupení tří velkých domů; první z nich, totiž p. Šádkův, má dosud nade vchodem pozlacený nápis: „Ioanes Italius Pacovinus fieri curavit.“ Dům nárožní, t. j. páně Pfeiffřův, patřil ode dávna k největším budovám jičínským a zasahoval již ve stol. 16. více než do polovice nynějšího malého náměstí. Štíty a nápisy, které se tu naskytují, jsou původu novějšího.

Západní strana Jičínského náměstí, tam co jest kněhkupectví p. Paškovo, obsahuje nyní 5 domů, kdežto ve stol. 15. a 16. čítalo jich sedm. Na místě domu p. Mádlova bývala totiž dvě úzká stavení jednopatrová. V č. 33. t. j. v nárožním domě p. Melicharově bývala po dlouhý čas radnice městská.

Půlnoční strana rynku byla jako nyní ulicí k holínské bráně, t. j. nyn. panskou, rozdělena ve dvě polovice, od dolejška počínaje stály o sobě oddělené od ostatních domů uličkou masné krámy. Za uličkou stálo jako nyní pět domů, z nichžto první, t. j. č. 57. bohaté rodině Býnův náležel. V polovici hořejší prostíralo se rovněž jako nyní pět domů; z těchto nárožní, nyn. dům p. Zvěřinův, hleděl čelem do náměstí a skládal se ze zvláštního domu a z pivovaru, jenž do panské ulice zasahoval. Dům tento patřil nejprve rodině Kropáčkové, později obci.

Poslední strana náměstí, t. j. východní, zaujímal jako nyní 7 domů, z těch nejčastěji připomíná se nárožní dům p. Prokopův, ježtoť pro výstavnost a rozsáhlost svou sloužil namnoze šlechtickým rodinám k obývání.

Co se týče ostatních částí města, nezachovaly se nikterak v té původnosti, jakou při náměstí celkem sledujeme. Velikolepé podniky Valdštýnovy, nehody válečné a zvláště živelní, konečně též i doba věku našemy blízká změnily podstatně bývalou tvářnost města. Tam, kde za Valdštýna zbudována byla kolej jesuitská čili v nynějších místnostech domu p. Knotkova, kasáren, gymnasia, hejtmanství, domu p. Schneidrova a Kroužilkova, býval, jak již připomenuto, hluboký příkop, a před ním hradby městské. Za to však táhlo se od fortny hrnčířské, nebo lépe řečeno od nynější opatrovny vzhůru směrem ke kostelu sv. Ignacia a vedle kostela dále až ku bráně Velišské dlouhé pořadí domů a to tak, že kostel od stavení uličkou byl oddělen a o samotě stál; právě proti kostelu byla ulice příčná, kterouž se zmíněné pořadí ve dvě polovice dělilo. Blíže brány Velišské v ulici ke zděm připomíná se škola.

Nynější kostel sv. Ignacia býval ještě za dob Valdštýnových chrámem farním a zasvěcen sv. Jakubu apoštolu. Teprv když Jesuité si jej byli osvojili, ustanoven byl za patrona sv. Ignác. Fara bývala v čís. 29. t. j. v domě p. Rouprika proti vratům bývalého gymnasia. Kolem kostela prostíral se, jakož vůbec bylo obyčejem, hlavní hřbitov a zaujímal největší část nynějšího malého náměstí.

Jiná veliká proměna zastihla jižní stranu nynější ulice zahradní; tam za domem p. Urfusovým táhla se až k fortně koželužské dlouhá řada domův nyní naprosto zmizelých. Bylyť rozkazem Valdštýnovým sbořeny a pozemku z nich nabytého upotřebeno k založení zahrady zámecké.

Ostatně byla podoba města přeměněna hlavně ještě dvěma hroznými požáry, z nichžto první r. 1681. dne 7. května o 5. hodině odpolední vzniklý celé město

i s budovami Valdštýnskými v popel obrátil; pouze kostelíček sv. Jana na Koštofranku zůstal neporušen. Stejnou nehodou postižen byl Jičín ještě r. 1768. dne 1. října, kdež oheň opětně ztrávil větší část města; kolej jesuitská byla tenkrát zachráněna, avšak kostel sv. Ignáce pohořel a v hořejší části své se pobořil. Podobný osud stihl tenkrát i starý kostelíček pohřební na Koštofranku.

Na předměstích byly skoro všude dvory, zahrady, štěpnice, chmelnice atd., jmenovitě tam, kde se nyní Nové město rozkládá. Rybník za hradbami ku Kbelnici se táhnoucí nazývá se „Kníže“ a založen byl teprv v 15. století, jméno své dostal po synech krále Jiřího z Poděbrad. Jiný rozsáhlý rybník, „Špitálský“, prostíral se před branou Velišskou. Silnice nyní na Nové město vedoucí bývala původně hrází.

R. 1607. prodal, jak již bylo řečeno, pan Jan Rudolf Trčka z Lípy panství kumburské zároveň s městem Jičínem a severní části panství Velišského panu Sigmundovi Smiřickému ze Smiřic. Rodina tato v dějinách českých nad jiné proslulá, zůstala jen po krátký čas v držení Jičina. Bylať jako většina české šlechty zapletena v odboj proti Ferdinandovi II. a po bitvě na Bílé hoře, r. 1620 pozbyla veškerých statků svých. Majitelem jejich se stal nejslavnější voják svého věku Albrecht Václav Eusebius z Valdšteina, vévoda fridlandský. Za pána tohoto dospěl Jičín k vrcholu slávy a moci; z města dříve dosti nepatrného učiněno bylo sídlo knížecí a středisko rozsáhlého vévodství. Velikolepé stavby byly podnikány aneb obmýšleny; zbudován zámek nádhernou královskou, zřízena a velikolepě nadána rozsáhlá kolej jesuitská, jež během času celou universitu v sobě zavírala měla, založen nový chrám děkanský na Starém a kostel Panny Marie na Novém téměř jako z vody vy-

roslému městě, jednáno o biskupství v Jičíně, upravena rozsáhlá obora Valdická a spojena s městem nádherným stromoradím lipovým, vystaven a bohatě nadán znamenitý klášter kartouzský ve Valdicích; pomýšleno hrad Veliš přeměnit v klášter františkánský a konečně celé město rozšířit tak, aby Čerovka, kdež hrad měl býti vystavěn, uprostřed hradeb se octla. Domy neměly býti zakládány jednotlivě, nýbrž po stech najednou — avšak značnou část velikolepých podniků a záměrů těch přerušila předčasná smrt velikého vojevůdce r. 1634. Zvláště litovati jest, že zahynutím jeho obec jičínská byla připravena o největší část právního majetku svého. Valdštýn totiž zakládaje kolej jesuitskou daroval řádu rozličné statky a pozemky, kteréž byly vlastnictvím obce jičínské; jmenovitě to byly: „Cidlina, Horní Zámezí, Březka, Peklo, Doubravice, les a vrch nad Cidlinou (t. j. nepochybně hora Táhor) a konečně lesy, jež se od Železnice až k pustému zámku Bradlci táhly.“ Že nikdo proti tomu se nebránil, jest pocho-pitelno, ježto každý o náhradě se strany Valdštýnovy byl přesvědčen. V deskách zemských byly řečené reality připsány obci Jičínské až do r. 1819, pak teprv přese všecky protesty přikročeno k výmazu jich.

Sotva že zpráva o smrti Valdštýnové se rozšířila, učinily hned císařské pluky vlašské vpád do krajiny Jičínské; souvěké paměti líčí počínání jejich barvami, strašlivými, ježtoť rádceno bylo hůře nežli v zemi nepřátelské. Hrůzyplná byla pro město a okolí potom ještě léta 1639—1640. Tehdáž tlupy švédského vůdce Bannera působily v pozeňnaném okolí jičínském pravo-u pustinu. Když se město poněkud zotavilo, vypukl opět r. 1681. zhoubný požár a veškeré budovy v prach a popel obrátil. Stejná pohroma stihla Jičín ještě jednou, totiž r. 1768., jak již svrchu bylo připomenuto.

Zhoubným byl mimo to městu r. 1777. Tehdá totiž rozkazem císaře Josefa II. zrušeny byly staré zdejší školy gymnasiální. Občanstvo bránilo se proti tomu všelikými prostředky, avšak bez úspěchu; teprv po 30 letech t. j. r. 1807. byl ústav opět obnoven přičiněním několika obětovných měšťanů, mezi nimi hlavně Jana Karla Kneise. Z válek francouzských památný jest pro Jičín r. 1813., tehdáž prodléval zde po celý měsíc čer-
ven císař František I. a v knížecím zámku Trauttmans-
dorffském podepsal předběžní alianční smlouvu s ca-
rem Alexandrem I. a pruským Fridrichem Vilémem III.
Na vznešenou návštěvu tu upomínají dosud v Libosadě
letohrádek, ve skalách prachovských pak císařská se-
dátka a romantická rokle zvaná chodbou císařskou.

K doplnění stručného přehledu dějin přidati dlužno
ještě, že Jičín po pádu Valdštýnové přešel v majetek
Rudolfa svobodného pána z Tiefenbachu, jenž zavázal
se za celé panství mimo kupní sumu pluk vojska po
jeden měsíc vydržovati. Po něm stal se držitelem pan-
ství zatím ve fideikomisi proměněného, hrabě Norbert
ze Šternberka. Tento hrabě neměl mužských potomků
a proto dle statutu Tiefenbašského připadlo vše i s
městem hraběcímu, nyní knížecímu rodu Trauttmans-
dorffsko-Weinsberskému.

Nejskvělejší doba Jičina byla doba Valdštýnská.
Jičín povýšen na residenční město vévodství Friedland-
ského. Byla zde finanční komora (asi tolik co finanční
ministerstvo), vrchní vévodská soudní kancelář, zemské
hejtmanství, gymnasium, seminář, dále obmyšleno zde
zaříditi i biskupství a universitu. S Valdštýnem padla
i naděje Jičina na netušený rozkvět. Valdštýn chtěl z
něho míti hlavní město obchodní celého vévodství, jež
by se rozkládalo od Kartouz až po Velíš.

V nynějším století jeví se v Jičíně nepopíratelný rozkvět v oboru školství. Příčiněním občanstva Jičínského navráćeno jest městu gymnasium r. 1807. po 30leté přestávce. Roku 1852. zařídila obec školu realnou, kterou až do r. 1884. udržovala, až ji stát přejal ve vlastní správu. Roku 1869. zařizen byl c. k. ústav ku vzdělání učitelů. R. 1871. vystavěla dráha severozápadní poboční trať z Ostroměře do Jičína a r. 1881. obchodní dráha trať z Jičína do Nymburka. R. 1870. vystaven cukrovar spolkový.

Město v poslední době změnilo svou tvářnost. Na všech stranách přibýlo nových vkusných staveb a dřevěné domky starší čím dál tím více mizí, takže město náleží nyní mezi nejvýstavnější. Též v ohledu politickém získal Jičín nemalé důležitosti, takže stal se středním bodem celého severovýchodu. Již v r. 1784. přeložen do Jičína krajský úřad z Nového Bydžova. Při přeměně úřadů vrchnostenských v úřady státní r. 1849. umístěny v Jičíně veškeré vrchní krajské úřady. Při novém rozdělení krajů pojmenován byl kraj náš místo dosavadního jména Bydžovský kraj krajem Jičínským. V Jičíně zařizen: c. k. politický úřad krajský, c. k. okresní hejtmanství, c. k. soud krajský, c. k. soud okresní, c. k. vrchní finanční ředitelství, c. k. vrchní úřad berní atd.

Před dávnými léty slynul Jičín také zámožností, neboť patřily mu mnohé vsi okolní se všemi polemi, lukami, lesy, rybníky, porostlinami, mlýny atd. i s veškerým obyvatelstvem. Již r. 1458. ukoupila obec Jičínská dvůr Čeřov od Kuneše Vlaška z Odirad. Roku 1542. povolil císař Ferdinand městu statky až do obnosu 5000 kop grošů českých kupovati a do zemských desek vkládati. Ihned na to r. 1544. ukoupila obec Jičínská od Jana z Valdštejna, poručníka sirotka po Alb-

rehtu z Valdštejna statek Železnici, obsahující tvrz, dvůr poplužní s popluhy, městečko, domy, krémy a dvory, vsi Těšín a Lhotu za 3057 kop grošů. K tomu patřil Jičínu též háj Valdice (nynější obora s Libosadem) jejíž obec vyměnila za díly lesa pod Bradlcem, tehdá již pustým a rybník Kbelnický. Roku 1600. ukoupila obec Jičínská od Jana Cidlinského ze Sluh, na Vyklicích a Cidlině tvrz Cidlinu se vsí Cidlinou, Horní Zámezí, Peklem a Březkou, jakož i se vším příslušenstvím a poddanstvím. Mimo to patřily obci Jičínské i jiné statky jako ves Popovice, Robousy a j. neznámo kdy ukoupené.

Veškeré tyto statky Valdštýn městu Jičínu odejmul a daroval Jesuitům, vyjímaje Železnici, Čerov a Robousy. Však jediný statek Železnický zachovalo město až na naše dohy, Čerov a Robousy prodalo r. 1690. jsouc ve velké peněžité tísní povstalé následkem velikých škod ohněm, Buriánu Trčkovu z Lípy, majiteli panství Kumburského a Velišského.

Též v ohledu strategickém vynikal vždy Jičín a jeho okolí nad města a krajiny jiné. Válka třicetiletá řádila okolo Jičína v plných rozměrech a spustošila krajinu naši nesmírně, zejména po smrti vévody Valdštejna neboť on za života svého dbal o ochranu panství svých nejen před vpádem nepřátelským, ale i před tábořením a tažením vojska císařského. Po smrti jeho drancovalo zde vojsko, tu vlašské, tu zase Sasíci, Poláci, Švédové a j. Roku 1635. táhlo přes Jičín 7000 Poláků a ti vysekali lipové stromoradí od Valdštýna založené. Roku 1639. byla kolej Jesuitská v Jičíně Švédským vojskem spustošena a též i Miličevy vypleněna. Též v letech 1645. a 1646. a 1648. trpěl Jičín a zejména kolej Jesuitská vpády Švédskými.

Roku 1745., 1756., 1757. trpěl Jičín velmi mnoho opět invasi Pruskou. Roku 1778. vyvolil si císař Josef II.

Jičín za svůj hlavní stan ve válečné výpravě proti Prusku, aby ochuzenému obyvatelstvu Jičínskému potřebami pro svůj dvůr dopřál mimořádné obživy. Roku 1802. uložena byla v Jičíně v chrámu Páně sv. Ignáce válečná pokladna, neboť bylo armádnímu veliteli arcivévodovi Karlovi delší dobu zde se zdrželi. Roku 1806. byly převezeny do Jičína z Vídně i z Prahy poklady říšské a zde před Francouzským vojskem po mnoho neděl v kostelích i obchodních krámech chráněny.

Roku 1813 ubytoval se v Jičíně císař František I., řídě odtud po celý měsíc záležitosti spojenství Ruska, Rakouska a Pruska proti Napoleonu I.

Roku 1813—1815. trpěl Jičín opět vojenskými pochody, neboť jím celá Ruská armáda přešla.

Konečně v roce 1866. svedena jest u Jičína jedna z největších a nejrozhodnějších bitev ve válce Rakousko-Pruské.

Co se týče náboženství, přestoupila valná část občanstva z Jičína a okolí k náboženství pod obojí. V Jičíně měli nekatolíci též své duchovní, kteří teprve Jesuity vypuzeni byli. Tak se ví o husitském knězi Janu Cyprianu Rokytovi, že se stal úsilím Jesuitů horlivým katolíkem. Aby nekatolíky Jičínské přivedl nazpět k víře katolické, povolal Valdštýn Jesuity a nařídil, aby se proti nekatolíkům přsně počínalo. Kdo nepřišel k službám Božím, byl trestán vězením, ba obecní starší, kteří byli nekatolíci, byli z úřadu vyloučeni. Nekatolické kazatele pronásledoval, tak že museli buď Jičín opustiti, buď na katolickou víru se obrátiti nebo tajně se skrývati. Že práce Jesuitů byla vydatná, dokazuje, že v brzku na to nekatolíci z Jičína téměř do konce vymizeli.

O původu a založení města Jičina zprávy se valně rozcházejí, neboť nezachovalo se nám určitých pramenů. Tak nacházíme v Privilejiích města Jičina list krále Václava II. z r. 1302. kterým uděluje osadě Židinaves právo městské, jakého jiná města požívají. Má se za to, že míněna to jest osada, jež dala základ Jičinu.

Dle jiných stávaly prý na místě Jičina vesnice dvě, a to první s kostelem sv. Jakuba (nyní Ignáce) jménem Židžin či Židinaves a druhá okolo kostela sv. Jana (na Koštofranku) jménem Mécín. Nade vsí Židinavsi stál prý hrad Jičín, od něhož pak město z obou osad utvořené a zdmi obehnané dostalo jméno. Vždyť Zappova Českomoravská kronika díl I. str. 244. vykazuje mapu Čech ze století 10., 11. — 12., kde v bezejmenné župě znamená hrad Jičín. Též památky Archaeologické z r. 1867. str. 385. udávají v župě Železnické hrad Jičín.

Sedláček odvozuje jméno Jičín jako přídavné jméno osobního jména ženského Jitky (Jitčín), a má za to, že by to byla nejspíše králová Jitka choť Václava II. Však ale králová Jitka zemřela již r. 1297. a osada na město povýšena byla teprv r. 1302, nemohla býti tudíž nazvána po této Jitce Jičínem. Spíše se podobá tomu, že hrad či statek užíval tohoto jména, jež pak i na poměštěnou osadu Židinaves přešlo. Vždyť podlé listu králové Jitky d. r. 1293. dne 1. srpna patřila „zboží řečená Jičín“ ke stolu královen českých „od starodávna“ a vynášela ročně 60 hřiven stříbra, z nichž 6 hřiven určeno jest za důchod kostela v Lysé. Král Václav potvrdil to ustanovení r. 1305. dne 7. června a určil, „že má kostel Lisský míti každý rok 6 hřiven desátku z platu, který se ročně platí z městečka našeho Jičina.“

Knihovna

měst. průmyslového musea

v Hradci Králové.

Byla tedy Židínaves asi hned, jak stala se městem, přezvána Jičínem.

Naskytá se ovšem také otázka, proč Jičín, jsa městem komorním, užívá znaku Vartemberského na štítu městském. Vždyť Beneš z Vartemberka, za něhož se Jičín městem stal, měl je pouze v zástavě, právě tak jako Lev z Konechlumu, Páta z Fridladu, Oldřich z Gysku. Snad že ustanovil znak Jičina teprv Ješek z Veselé r. 1337. či některý z pozdějších pánů z rodu Vartemberků.



PAMĚTI
MĚSTA JIČÍNA.



Dle původních pramenů, pověstí a pamětí sepsal

Václav Janoušek.

Ku sbírce této užito jest těchto pramenů.

1. Archiv města Jičína.
2. Výsady města Jičína.
3. Archiv děkanství Jičínského.
4. Boh. Balbin: Dějiny gymnasia Jičínského.
5. Pamětní kniha města Jičína.
6. Archiv velkostatku Kumburského ve Dřevenici.
7. J. Prášek: Dějiny města Turnova.
8. Aug. Sedláček: Hradý a zámky České.
9. Zapp: Českomoravská kronika.
10. Bilek: Dějiny konfiskace.
11. Popis cest císaře Františka I. po Čechách.
12. F. Lepař: K dějinám gymn. Jič. (ve výroční zprávě gymn. r. 1886.)
13. Zápisky Hynka Hyblera, starého měšťana Jičínského.
14. Vlastní paměti sestavitele.

1302.

Listem vydaným králem Václavem II., slavné paměti králem Českým a Polským, ze dne 5. března 1302. se udílí panu Beneši z Vartemberka pro osadu Židínava právo městské, jakého jiná města požívají, je zdmi ohraditi a branami opatřiti a tržiště zaříditi, kde trhy týhodní, a sice v pondělí, na obilí a jiné věci se odbývati mohou.

1304.

R. 1304. odňal král Václav hrady Bradu a Jičín Lvovi z Konecchlumu a připojil je ku královninu panství Velišskému.

1316.

Dne 2. července r. 1316. obdržel Puta z Friedlandu od krále panství Velišské s městem Jičínem v zástavu ve 2000 kopách, které také za nedlouho zaplacený byly, a zboží zpět postoupeno.

Král Jan poručil mimo jiné věci na panství Velišském též platy komorní v Jičíně Hynkovi z Valdštyna. Také tento král osvobodil město Jičín ode všech platů mimo plat komorní.

Nedlouho na to bylo panství Velišské zastaveno Oldřichovi z Guska. Zástavu tu ukoupil Beneš st. z Vartemberka, jemuž král Jan r. 1327 dne 12. března panství Velišské ve 2000 kopách, (z nichž 100 kop naloženo na obnovení hradu) zastavil. Po smrti Benešové ujal zástavu tu syn jeho Ješek z Veselé a Vartemberka.

1337.

Dne 13. ledna 1337. daroval král Jan panství Velišské s městem Jičínem Ješkovi z Veselé a z Vartemberka dědičně.

1360.¹⁾

Duchovním úřadu v Jičíně roku 1360. dne 22. května.
Mikuláš.

Jičín a Zebín.

List svědčící duchovnímu úřadu v Jičíně.

ARNOŠT, z milosti Boží a apoštolské stolice sv. Církve Pražské arcibiskup; všem, jimž tento list bude podán, propůjč Spasitel ve všem blaha.

Vězte, že přijde k nám řádný muž Mikuláš, farář farní osady v Jičíně, naší diocece, nám jakýsi list, neporušený a nedotknutý, zřetelný a nijak podezřelý, než vůbec prostý všeho poskození a podezření, s visutou pečetí urozeného pána p. Ješka z Veselé, řečeného z Vartemberka, otisknutou a pergamenem z vosku černého vně, vnitř z vosku bílého, zapečetěný, doručil; jehož slovo od slova následuje v ten smysl:

„Vězte všichni, kdo se podíváte na tento list, že my Ješek z Veselé, řečený z Vartemberka, o prospěch církve v Jičíně z celého srdce pečovati chtějíce, důchod 17 kop grošů denárů pražských plných bez jednoho, na jistých pozemcích ke dvoru Zebínskému náležejících

¹⁾ Překlad z originálu latinského. Archiv děkanství Jičínského. Přeložil prof. Štětina.

a na mlýně ležícím pod řečeným dvorem Zebínským, které totiž pozemky Manso Pančo, Lev z Rudeše, Tomáš Svatoň, Jiřík Bohuš a Vaněk, osadníci řečeného dvoru ode dávných dob do nynějška vzdělávali a vzdělávají, a jeden lán pozemků u obce Jičínské, jehož jedna měrice mezi pozemky Petrovými, též tam v Jičíně, jiné pak mezi pozemky Klasa z Čerova leží, s lukami položenými u řečené obce Jičínské pode mlýnem řečeným „Vranice.“¹⁾ Za mlýn²⁾ řečené církve v Jičíně ročně již řečené církvi 8 kop grošů a 9 denárů pražských vynášející, ležící u řečené obce pod rybníkem Hořením³⁾, a za luka řečené církve, ležící u řečeného rybníka a za lán často řečené církve pode tvrzi⁴⁾ řečenou Veliš, s vůlí a svolením Mikuláše, faráře osady (církve) Jičínské, často řečené, a zaměnili jsme a zaměňujeme svrchu řečené důchody, lán a luka, kteráž nám právem dědičným dosud náležely, se všemi právy, příslušnostmi, užitky a důchody, jakož ve svých hranicích kolem do kola jsou ohrazeny, často jmenované církvi v Jičíně k věčnému držení svobodně a dobrovolně odevzdáváme, požádavše o souhlas s řečenou výměnou a jej obdrževše od nejdůstojnějšího v Kristu otce a pána pana Arnošta, z milosti Boží a stolice Apoštolské sv. církve Pražské arcibiskupa, jakož vymáhá práva řád. Aby pak řečená výminka moci a platnosti nabyla, tento list kázali jsme napsati a pečeti naší stvrditi.

Stalo se a dáno jest na tvrzi naší, řečené „Veliš,“ léta od narození Syna Božího tisícího třistého šedesátého, dne 22. měsíce máje.

¹⁾ Nyní mlýn „Valcha“ nazvaný a luka u Čejkovic, jichž dosud děkan Jičínský užívá.

²⁾ Mlýn „Podbranský,“ nyní patřící p. purkmístru Dollanskému.

³⁾ T. zv. Špitálský.

⁴⁾ Má státi pod „hradem“ Velišem.

Žádaje ponížene a pokorně, abychom řečenou výměnu mocí svou úřední schváliti, uznati a stvrditi ráčili.

My tedy žádostem řečeného Mikuláše příznivě jsouce nakloněni, uvažující, že řečená výměna nemalou výhodu a prospěch řečené fáře v Jičíně poskytuje, ji ve všech výhradách a částech, jakož svrchu jest vyjádřena, mocí svou úřední schvalujeme, uznáváme a doložkem této listiny stvrzujeme. Na svědectví toto dali jsme tuto listinu zhotoviti a přivěšením naší pečeti potvrditi.

Dáno v Praze léta Páně 1360., 9. měsíce června.
1370.

Po smrti Ješkově r. 1370. rozdělili se synové Beneš a Čeněk o dědictví. Benešovi připadly Veliš, Brada Jičín a Veselá.

1385.

Beneš zemřel r. 1385. dne 14. srpna a po jeho smrti ujal panství a město syn jeho Petr. Však Jičínem vládli společně s bratrem Václavem. Václav zemřel r. 1403. Po smrti jeho spravoval Jan, biskup Litomyšlský, poručník pozůstalých dětí, společně s Petrem město Jičín. R 1406. se vyskytuje jako poručník týchž sirotek Přibyl ze Smrkovic. Sirotci Tito Václav i Jan r. 1412. zemřeli, nedosáhnuvše ani zletilosti. Po jich smrti zdědil Čeněk z Veselé a z Vartemberka poloviční právo k Jičínu a tak vládli Jičínem dva strýcové: Petr a Čeněk z Veselé a z Vartemberka.

1416.

Listem pánů bratří Petra a Čenka z Veselé a z Vartemberka se stvrzuje, že prodali právo královo měšťanům Jičínským a všem obyvatelům města i Staroměstským, Okšickým, Holínským a Ohavečským za tři sta a pětmečtina kop grošů, tak, aby úrok jen spraved-

livý jim od starodávna ustanovený platíce, od berně z krčem v Jičíně vysvobození jsouce práv požívali *měst královských*, obzvláště v těch kusích, jako královské město Nymburk za Labí, aby všichni lidé nyníjší i budoucí, pohlaví mužského i ženského, dříve jmenovaného města Jičína, i lidé v těch všech vsích svrchu psaných, své zboží movité i nemovité buďto v městě neb kromě města na domích, na pobércích, na dvorcích, na dědinách, na rolích, na platech a na kterýchkoli věcech záležití, mohli dáti komukoliv, hájení se před soudem, v pádu úmrtí bez zanechání tělesných dědiců, odkázati komukoliv, svobodně se přistěhovati, přestěhovati a odstěhovati mohli atd. atd.

Po smrti Čenkové vládl spolu Jičínem ^{Brat} ~~son~~ jeho Jindřich. Za to, že držel se stranou husitskou, zbavil jej král Zikmund veškerých statků, též i Jičína a r. 1426 daroval je Oldřichovi z Rozemberka. (Darování to však ve skutek nevešlo).

1434.

Roku 1434. zdělila po Hynkovi. kterýž dne 30. května v bitvě u Lipan těžce raněn, do Prahy převezen byl a dne 26. října zemřel, panství a hrad Veliš, Jičín, Brada, Veselí, Bydžov a Hradištko paní Machna z Veselé, sestra Čenka staršího.

1437.

Dne 21. března 1437. obdržela paní Machna od krále Zikmunda povolení statky komukoliv doporučiti. Paní Machna zemřela a zboží své odevzdala dne 6. ledna 1438 Haškovi z Valdštejna, Otíkovi z Údrnic a panně Anně Buzlicí. Hašek z Valdštýna obdržel mezi jinými hrad Veliš a Jičín.

1440.

Listinou ze dne ten čtvrték po letnicích 1440. potvrdili Beneš a Hašek bratří z Valdštejna výsadu čili smlouvu mezi Petrem a Čeňkem z Veselé a Vartemberka se strany jedné a obcí Jičínskou se strany druhé z r. 1416. v pátek po sv. Margaretě uzavřenou, že posledně jmenovaní páni právo královo měšťanům Jičínským a všem obyvatelům měst Jičina a lidem Staroměstským, Čejkovičkým, Okšickým, Holínským a Ohařečským za tři sta a pětmečítma grošů atd. prodali.

1452.

Dne 11. listopadu 1452. ukoupil Jiří z Kunštátu a na Poděbradech, jenž volen byl r. 1451. za správce země České, panství Velišské s Jičínem, a postoupil toto zboží na nějaký čas Jindřichovi z Michalovic. Za nedlouho ale vyměnil Jiří panství Velišské s Jindřichem z Michalovic, dada mu v zástavu polovici Nového a Starého Bydžova, a panství Velišské dal synům svým k užívání.

1457.

Ladislav, z Boží milosti Uherský, Český, Dalmátský, Chorvatský atd. král, Rakouský arcivévoda a markrabě Moravský, že známo činíme všem, že jasnost naši pokorně jest prosil urozený a statečný Jiřík z Kunštátu a z Poděbrad, správce a hofmistr dvora království našeho Českého, věrný náš a milý, abychom zvláštního darování našeho městu Jičínu, majícímu roční jarmarky nebo-li trh na den sv. apoštolův Jakuba a Filipa, na den blahoslaveného apoštola Jakuba většího dáti, půjčiti ráčil, aby každé léto na věky v svátek řečených svatých apoštolův Jakuba a Filipa s osmi dny svátek ten předcházejícími a osmi dny hned příštími, opět ve svátek

řečeného blahoslaveného Jakuba většího, a s osmi také dny hned řečený svátek předcházejícími a osmi dny hned příštími, clo a právo celné přijímati a bráti mělo, tímto obyčejem, totiž: Aby od každého koně, který táhne vůz kupectvím obtížený, peníze dva, to jest haléře čtyři přijímati a vybíratí mohlo. Opět od každého koně, který by k prodeji v městě nebo před městem prodaný veden by byl, nebo na něm kdo jel nebo nic, peníze dva, to jest haléře čtyři. Opět každého koně nebo klisny, na kterémž by nebo na které by něco k prodeji skrze sedláka některého neseno bylo, jeden peníz, to jest haléře dva. Opět od každého koně, který táhne vůz, na kterémž by bylo něco koupeného od sedláků na řečených jarmarcích nebo trzích, peníz jeden t. j. haléře dva. Opět od každého vola koupeného neb krávy koupené na jmenovaných jarmarcích neb trzích, kterýžby neb která přes město veden neb vedena byla, peníz jeden, t. j. haléře dva. Opět od každého místa nebo stanu příchozí kramáři nebo kupci by prodávali kupectví svého, grošů pět. Ale chudším méně platíc, a to zůstavujem zdání úředníka nebo správci téhož města. Opět aby od šlechticů a panošů šlechtických a panských jen žádného cla ani celným jmenem ničeho aby nebrali anebo nežádali

My jeho, Jiříka urozeného, k naší velebnosti statečně, věrně a žádostivě věrně v paměti držíce, jeho prosbě rádi přivolili jsme, protož ne skrz blud a nebo neopatrnost, ale svobodně a zdravou radou našich šlechticů i věrných z jistého našeho vědomí moci milostivě k českému městu dříve řečenému Jičínu, clo a právo celné jmenem přijímati a vybíratí sami peníz svrchu psaný a od osob dotčených na věčné časy za věci pro jmenované dávaný a plně povinných. Chceme i vypovídáme, aby již řečené město cla, jakož svrchu pro-

šeno jest, mohlo spravovati a vybírati, držeti správně a svobodně, protož rozkazujeme všem poddaným našim kteréhožkoliv řádu, důstojenství, šlechtynosti nebo stavu vůbec a zvlášť podkomoří království našeho Českého, kterýž jest aneb v ty časy bude, pod pokutou naznačenou našeho, aby již jmenovaného města i přebývatelů jeho i měšťanů jeho v řečeném cle vybírání a braní netrápili, nermoutili neb kolivěk čelících, tupiti, rmoutiti a překážeti aby nedopustili. Ale raději je i ji zachovali, ochraňovali a zaštitili, pod přivěšením naší královské pečeti na svědomí tímto listem de dato 10. května 1457. panování uherského 14. a českého 6.

(Doslovně.)

Téhož roku ukoupila obec Jičínská dvůr Čefov od Kuneše Vlaška z Odirad.

1458.

Dne 2. března 1458. zvolen byl Jiří Poděbradský za krále Českého.

1465.

Listinou, již vydali pp Viktorin, Jindřich a Hlynek z Boží milosti knížata z Minsterberka, hrabě mladší a Boček, bratří, páni z Kunštátu a na Poděbraderh, i také páni Jičínské, ze dne v úterý po sv. Maří Magdaléně 1465., se oznamuje, „že před nás předstoupili purkmistr a konšelé a všechna obec města Jičina a sedláci naši Staroměstské, Čejkovské, Okšíčské, Holínské a Ohavečské, a ukázali nám list dobré paměti urozených pánů Petra a Čenka z Veselé a z Vartemberka. Ježto předepsaným měšťanům i vesnicím lidem v nich přebývajícím právo královo prodali, nás pokorně prosíce, abychom jim list obnovili a potvrdili, kteréhož listu způsob a popsání slovo od slova takto zní: „My Petr a Čeněk z Veselé, řečený z Vartemberka, páni v ty časy Jičínské i toho všeho panství, vyznáváme tímto listem všem, kdož jej

čisti nebo slyšeti budou, že jim prodali pravým trhem královo právo měšťanům Jičínským i všem obyvatelům města Jičína, našim věrným milým i těm lidem Staroměstským, Čejkovským, Ůksickým, Holínským a Ohavečským za tři sta kop a za pětinecítma kop grošův atd.“

1471.

Dne 22. března 1471. zemřel Jiří Poděbradský, král Český, pán na Veliši a Jičíně.

1472.

Po smrti krále Jiřího se synové jeho dne 9. března 1472. o všechno zboží rozděliti. Panství Velišské s Jičínem obdržel Boček z Kunštátu.

1480.

Roku 1480. udělil kníže Boček z Kunštátu a z Poděbrad městu Jičínu povolení založiti rybník na silnici u „vrby.“ Rybník tento nazván „Kníže“ jinak „Nový“. ¹⁾

1482.

Roku 1482. ukoupil panství Velišské Samuel z Hrádku a Valečova.

1487.

Roku 1487. ukoupil panství Velišské s Jičínem Mikuláš st. z Lípy a na Vlašimi za 19.800 zl. uh.

1500.

Roku 1500. uložena jsou kompakata na hradě Velišském, jelikož byl hrad ten jeden z nejpevnějších a v držení mocného pána; měla tedy strana národní úkryt jich zde za nejbezpečnější.

Téhož roku ukoupila obec dvůr Robouský.

¹⁾ Nynější městský rybník na zeverozápadní straně města.

1502.

Roku 1502. povolil Mikuláš st. Trčka z Lípy vésti vodu do města ku potřebě obyvatelstva.

1509.

Roku 1509. zemřel Mikuláš st. Trčka z Lípy a zůstavil vdovu Johanku z Březovic, která po strýci Mikulášovi zdědila mnoho statků, kteréžto statky dědili synové Zdeněk, Jan, Jindřich, Vilém a Mikuláš. Tři z nich, Jan, Jindřich a Vilém zemřeli záhy r. 1521. Dědici jich byli pak Zdeněk a Mikuláš, bratří a Jan, syn Vilémův.

1533.

Dne 13. října 1533. rozdělili se tito dědicové o statky na soudu zemském, což dne 25. října ve skutek uvedeno jest. Mikuláš obdržel mezi jinými statky též panství Velišské a město Jičín. Ku panství Velišskému přikoupil pak panství Kumburské.

1539.

Dne 12. prosince 1539. ukoupila obec Jičínská statek Železnický od Albrechta z Valdštejna za 7400 kop grošů míšenských. Jelikož ale Valdštejn zemřel, nebyla smlouva ukončena. Po jeho smrti ukoupena od pozůstalé vdovy r. 1544. jen část tohoto zboží.

1540.

Roku 1540. zemřel Mikuláš a po něm nastoupil jeho jediný syn Vilém Trčka z Lípy, který bohatstvím ještě svého otce překonal, neboť zdědil i statky po bratranci Janu ml., jež připojil k panství Velišskému.

Roku 1541. shořely dsky zemské. Tím způsobem vzniklo mnoho zmatků v zemi.

1542.

Listem císaře Ferdinanda I., ze dne ve středu po sv. Pavlu se dává městu Jičínu svolení, by smělo kupovati statky nemovité v zemi české až do obnosu 5000 kop grošů českých.¹⁾

1544.

Listem pana Jana z Valdštejna na Březanech, poručníka sirotka po panu Albrechtu z Valdštejna, ze dne v pátek po sv. Vítu 1544. se dosvědčuje, že obec Jičínská ukoupila statek „Železnici“ a to: Tvrz, dvůr poplužní s popluhy, městečko, tudíž domy, krčmy a dvory k tomu patřící v Těšíně a ve Lhotě, vesnice celé a dvory k tomu patřící s dědinami, lukami, lesy potoky, rybníky dotčenými, s mlýnem v Železnici, s rybníky ve Lhotě, s lidmi osedlými i neosedlými, kromě těch v smlouvě vymíněných, s kury, vejci, robotami, sladovnou, s podsudním, masnými krámy, splatnými slepicemi, s pastvinami kostelu v Železnici poddanými a se vším panstvím, to vše, což jest tu někdy Albrecht z Valdštejna měl a držel, v týchž mezích a hranicích za 3057 kop grošů českých.²⁾

Jelikož dsky zemské shořely, bylo potřeba k zakládání nových desk průkazů. Za tím účelem vysláni byli od zem. soudu komisari (komorníci desk zemských) po království Českém. Zde sbíral potřebný material Jan ml. z Lobkovic na Týně Horšově.

¹⁾ Počítáme-li 1 kopu českých grošů dle nynější hodnoty stříbra 21 zl. r. m., činilo by nyní 5000 kop 105.000 zl. r. m. Suma ta tehdež dosti značná, a to tím více, ježto stříbro mělo cenu vyšší.

²⁾ 64.197 zl. r. m.

1556.

Listem pana Viléma Trčky z Lípy a na Veliši, hejtmana kraje Hradeckého, dědice a pána téhož zámku, města Jičína i toho všeho panství, ze dne v úterý po sv. Vavřinci 1556., se potvrzují výsady od urozených pánů Petra a Čenka z Veselé, řečených z Vartemberka, předešlých pánův a držitelů města Jičína, měšťanům Jičínským. a prv uvedeným vším prodané za 325 kop grošů českých (6825 zl. r. m.)

1558.

Listinou J. M. krále Ferdinanda I danou v úterý po sv. Fabianu a Šebestianu 1558. se povoluje městu Jičínu ku dvěma již králem Ladislavem povoleným trhům na přimluvu pana Viléma Trčky z Lípy a na Veliši trh třetí, svatohavelský, a to v pondělí před sv. Havlem s osmi dny pořád sběhlými a frajunkem obyčejným.

1562.

Roku 1562. povýšen byl Vilém Trčka z Lípy do stavu panského. Zemřel dne 22. října 1569. a panství s Jičínem dědil jeho strýc Burian Trčka z Lípy.

1568.

Roku 1568. založena byla brána Valdická. Stavba trvala přes 10 roků. (Viz letopočet nad portálem a uvnitř na klenutí.)

1572.

Dne 1. července 1572. město Jičín celé i s mnohými domy na předměstí vyhořelo.

1580.

Roku 1580. prodán byl od panství Kumburského v Jičíně „Hrádek“ s pozemky „na Tobolce“ až k cho-

hotu rybníka „Špitálského“¹⁾ tak daleko, jak voda z rybníka pozemky tyto nezaplavuje.

1582.

Listinou pana Buriana Trčky z Lípy a na Světlé nad Sázavou a Veselé atd., J. M. cí. rady a podkomořího království Českého, se oznamuje, že jsou radda i purkmistr, konšelé i všechna obec města Jičína předstoupili se žádostí, aby jim jakožto pán jejich dědičný, obdarování, které mají od předešlých, pánů potvrdil. Kdežto obdarování jedno mají od pana Petra a pana Čeňka z Veselé, řečených z Vartemberka, ze dne v pátek po sv. Markétě 1416., druhé od pana Beneše a pana Haška, bratří vlastních z Valdštýna, ze dne ve čtvrtek po letnicích 1440., třetí od pana Jiříka z Kunštátu a z Poděbrad, hofmistra království českého ze dne v pátek před Stolováním sv. Petra 1456 a čtvrté od Viléma Trčky z Lípy atd. ze dne v úterý po sv. Vavřinci 1556., proto také nejprve jmenovaný pán řečené obdarování potvrdil.

1583.

Listinou pana Buriana Trčky z Lípy, na Světlé nad Sázavou atd. ze dne sv. Viktorina 1583. se oznamuje, že k přednešené žádosti, purkmistra a konšelů města Jičína, aby jim artikule již od předešlých pánů udělené potvrzeny byly, jelikož jejich žádost spravedlivá byla, tedy se jí vyhovělo, dále jim povoleno předně :

¹⁾ Rybník Špitálský rozkládal se na jihozápadní straně města od nynější silnice k Novému městu, pod Hrádkem až k nynější obecní cihelně a druhým ramenem k rybníku Kniže zvanému (nynějšímu). Na místě bývalé tvrze „Hrádku“ zbylo na naše doby zcela nepatrné domovní stavení, které teprve v novější době majitel p. Jan Mukařovský v nynější podobu přestavěl. — „Na Tobolce“ jsou pozemky u tak zvaných Židovských alejí mezi silnicí u rybníka a městskou cihelnou.

aby mohli sousedé ku potřebě města a poddaných obecních svobodně bez překážky jeho dědiců a budoucích pánů a držitelů panství Velišského a města Jičina *pivo vařiti a šenkovati*, i také poddaným obecním, také na grunty jiných pánů, kdež by je bráti chtěli, a mimo pivo jejich a panské ani žádné jiné přesporní jak v městě tak i za městem šenkováno býti nemá. Za to však páni z jednoho varu do důchodu panského místo toho půl korce sladu a čtyř grošů bílých, kteréž prve dávali, půl kopy grošů českých jsou povinni odváděti. Sůl, jež k obci od starodávna kupují a prodávají, toho důchodu se obci ponechává z úplna¹⁾ a nad to výše záměru soli od hokyně, kteráž prve ku potřebě panstva z každé bečky se dávala, budoucně obci odváděti se má. Kdož by víno šenkoval, ten z jedné každé desítky buď v místě vyšenkované nebo přes pole prodané půl kopy grošův českých odváděti má, však půl libry pepře, která se odváděla, odpadnouti má. Lázeň, kterou po ohni vystavěli, ta se jim osvobozuje. Plat z váhy, která na radnici jest, bude náležeti obci. — Odúmrtí,²⁾ které dříve měli, se též zanechává. Za to ale panstvu obec postoupila *mlýn prostřední*³⁾ pod branou Velišskou k dědičnému užívání, však s těmito podmínkami: Svobodné užívání vody na kuchyňky obecní a na haltýře, však ale voda jinam odváděna býti nemá, nýbrž zase zpět do náhona vedena býti má. Slady sousedům se mají mleti pod platem od každého sladu jeden groš český do důchodů panských, tak jak prve jim se pla-

¹⁾ V těch dobách mívaly buď obce nebo vrchnosti solní monopol, to jest pouze obec nebo vrchnost měla právo sůl objednávat i obyvatelstvu prodávati.

²⁾ Práv odúmrtí záleželo v tom, že zemřel-li kdo bez dědiců, připadlo jmění jeho obci, po případě vrchnosti, nebo oběma společně, dle toho, jak ve smlouvě obou vyhrazeno bylo.

³⁾ Nynější mlýn p. purkmistra F. Dollanského.

tívalo a i jiné obilí má právo každý soused semleti, však bez přinucení. Voda rybníka obecního „Kníže“ mimo potřebu strhovati se nemá, než při tom zůstatí, jak jí z toho rybníka kdy jít může.

Roku 1586 povýšen byl Burian Trčka z Lípy do stavu panského.

1589.

Dne 10. srpna 1589. vyhořelo celé město i s předměstími. Též shořela věž kostela sv. Jakuba, kterýž byl farním, (později od Jesuitů sv. Ignaci zasněvený), jejíž 4 zvony se rozlily a v městě celém toliko 3 světlice uchráněny zůstaly. Též životy lidské padly za obět rozrušenému živlu: zahynulo při tom na radnici, na děkanství a ve školách 18 osob.

1590.

Po požáru, jímž celé město zničeno bylo, ocitla se obec v takové tísní, že r. 1590. prodati musila dvory Čerovský a Robouský.

1591.

Následkem pohromy ohněm způsobené vymohl Burian Trčka z Lípy na sněmu zemském r. 1591., že Jičín od berně obecné na tři léta osvobozen byl.

Dne 15. května 1591. zemřel Burian Trčka z Lípy a Světlé nad Sázavou a pohřben jest v rodinné hrobce ve Světlé nad Sázavou. Po něm ujal téhož roku pánství Velišské s Jičínem nejstarší syn Jan Rudolf.

1593.

Dne 24. března 1593. byl Jan Rudolf Trčka z Lípy a Světlé nad Sázavou i s bratry svými i veškeré jich potomstvo povýšeni do stavu panského.

1600.

Obec Jičínská postoupila smlouvou trhovou v pátek po Božím Vstoupení panu Janu Rudolfovi Trčkovu z Lípy, na Velíši, Kumburce, Lipnici a Světlé nad Sázavou háj „Valdice“, v něm dva rybníky plodové a rybník veliký, v němž se na kapry nasazuje, i s pozemky, hrázemi, tarasy, porostlinami, a p., též při tom rybníce některá luka, (vše obci Jičínské náležející, tak, jak to nyní oborou jest plotem ohrazeno). Pan Jan Rudolf Trčka postoupil zase naproti tomu městu Jičínu díl lesa pod pustým zámkem Bradlem ležící, jeden kus řečený „Okolnice“, druhý „Nad Zlatníky“, a třetí kousek „Nad Zabítymi“ i s gruntů jejich, jdoucími až ke gruntům a lesům prvnějším, též obce Jičínské, jak to vše mezníky na dříví vyznačeno jest. Též rybník, který Kbelnický slove, nade vsí Kbelnicí ležící, i s jinými porostlinami, tarasy, poltrubím a hrazí, nad týmhž rybníkem luka, jež „Jitra“ slovou, tak, jakž předešli majitelé od starodávna užívali. — Smlouvě té dostalo se stvrzení císařem Rudolfem II. dne 28. října 1600.

Trhová smlouva mezi panem Janem Cidlinským ze Sluh, na Vyklicích a Cidlině, prodávajícím a obci Jičínskou, kupující, ze dne 28. září 1600. Pan Jan Cidlinský prodal obci Jičínské tvrz Cidlinu s dvorem poplužním při tvrzi té ležícím, i s osením ozimním na téže roli, a „což tak všeho obilí po setí zůstalo v stodolách, všechno, nic z toho nevymínujíc, s rolemi, lukami, pastvišti, ohradami, štěpníci, přškopem, rybníkem, sádkami, k téže tvrzi a dvoru příslušícími, ves Cidlinu celou a v ní jeden mlýn, ves Horeň Zámec a v ní jeden mlýn, ves Peklo a v ní čtyři mlýny, a jedna pila, se všemi lidmi v těch vsích osedlými i neosedlými a z těch gruntů sběhlými, se vdovami, si-

rotky i spravedlnostmi, jich platy stálými i běžnými, s kůrmi, robotami, i se všemi povinnostmi, s potokem, a „vodotočinami“ běžícími skrz všechny grundy, téhož panství, les a vrch, horu nad Cidlinou, les a doubi veliké u samé Cidliny za popluží ležící, hájek borový, také se všemi háji, trninami a porostlinami, krému výsadní ve vsi Cidlině, v ní krám řeznický, summou se vším plným panstvím a se vši zvolí v těch mezích, právech a hranicích, v nichž nadepsané dědictví záleží, jakž předkové pana Jana Cidlinského i on sám od starodávna v držení a užívání byl, a jim, purkmistru, konšelům a vši obci města Jičina nad Cidlinou, meze vykázal a také pro další vyrozumění těch všech věcí registra k trhu složil a šmahem prodal za 5000 kop gr. českých a 15 uherských zl.“ Z toho pan Jan Cidlinský vymínuje sobě i dědicům a budoucím svým ze statku Cidlinského lidi se spravedlnostmi, „jakož by se koli vyhledati mohla,“ dědičně tyto: Matěje Krémáře z Cidliny s manželkou, se všemi dětmi a spravedlnostmi, Dorotu, dceru Blechovou z Cidliny se všemi dětmi a spravedlnostmi, Dorotu Čumberka s dětmi a spravedlnostmi, Jakuba Pecháčka, který za kočího u pána jest, Havla N. Peška z Cidliny syna i se spravedlnostmi jeho, Vítka Kozáče z Vrbice s manželkou a spravedlnostmi jich, Matěje Pánka z Hoření Zámezí i s manželkou a spravedlnostmi jich, Brože, syna N. Bělíny ze Březky s manželkou, dětmi a spravedlnostmi jich, a tyto všechny spravedlnosti nynějším i budoucím náležitě a těm, kteříž jsou jakkoliv na panství Cidlinském zrozeni a na Vykleckém panství osedlí i neosedlí, se neprodávají, nýbrž i se spravedlnostmi jich se vymínují. Též se vymínuje spravedlnost ze statku Jakuba Pecháčka, též spravedlnost na mlýně Martinkové ve Březce, kterou p. Jan Cidlinský dal panu Jirimu Bernartickému i jeho dědi-

cům a budoucím též na chalupě, jako jest Doroty Cimburské v Cidlině, též spravedlnost také na Girardově statku ve vsi Březce. Též sobě vymíňuje prodávající jednu kop dřev na trámy a pravidla k stavění, jednu kopu krovň, jeden dub veliký a doubí nad roklí, dvě kopy tyček. Též sobě vymínil všecky slepice vánoční, co jich na tom panství lidé platí v tento rok 1600. Též byt v starém domě do sv. Jiří. Dále sobě vymínil, aby kostel Železnický, kde mrtvá těla jeho předků odpočívají, vždy dobrým správcem spravován byl.

K tomu cíli povolil pan Jan Rudolf Trčka z Lípy na Opočně a Světlé nad Sázavou, by si obec Jičínská směla 500 kop grošů českých od slovatného p. Pavla Majšnara, měštana pražského a jeho manželky Anny vypůjčiti a dluhopis do desk zemských na nemovitost města Jičína vložiti.

1605.

Listinou pana Jana Rudolfa Trčky z Lípy, na Opočně a Světlé nad Sázavou, Lipnici, Kumburce, Jičíně a Smiřicích ze dne 25. června 1605. potvrzují se všecky milosti a obdarování městu Jičínu učiněná. Dále upouští se od práva „odúmrtí,“ které náleželo z polovice městu Jičínu a z polovice panství Velišskému, v ten smysl, že od té polovice, jež panství patří, na nynější a budoucí časy se upouští a městu právo to se úplně přenechává. Dále kostel velký v témž místě, kterýž jest založení sv. Jakuba¹⁾, i s kaplí²⁾ obzvláštní

¹⁾ Nynější kostel sv. Ignáce, bývalý farní chrám na malém náměstí. Chrám tento odevzdal roku 1623. Valdštýn Jesuitům.

²⁾ Kaple tato nacházela se na konci hřbitova tam, kde dnes dvůr domu páně Knotkova — bývalého alumnátu koleje Jesuitské,

kteráž jest založení sv. Míchala archanděla při témž kostele velkém na hřbitově v jednom obražení vystavená, též druhý kostel sv. Jana na Koštofranku¹⁾ za zdmi městskými ležící, dům farní²⁾ jakož i dům školní³⁾ ve zdech městských ležící, se zvonictvem a jinými všelijakými od starodávna až do té doby stávajícími a ku kostelům dotýčným, kapli, domu farnímu a školnímu patřícími náležitostmi, zvláště lukami a roli, kteréž od starodávna správcové církevní za plat lidem pronajaté užívají, se dává a osvobozuje, a to na ten a takový způsob, aby oni správce církevní pravé víry evangelické pod obojí způsobou přijímající a tolikéž správce školní, však k tomu vhodné a poctivé osoby odkudkoliv a kdekoliv jim by se vidělo a zdálo, bez všelijaké překážky jmenované vrchnosti, dědiců její a budoucích držitelů města Jičina jednoho každého člověka dosazovati mohli a dosazovali. — Za třetí jakož vrchnosti řečené také clo v branách města Jičina, kteréž od formanů přesporních a selských vozů (však ne z obilí) se vybírá, dědičně náleželo a takové všecko clo a na něj právo se dává městu Jičinu, by ho jako svého užívalo a od svých lidí vybírati a k obecnému dobrému na zlepšení města a silnie obracet mohlo.

¹⁾ Kostel sv. Jana Křtitele stál na tak zvaném Koštofranku za zdmi městskými na druhém hřbitově. Byl nejprvé dřevěný, pocházel z té doby, kdy Jičín byl ještě vsí. Po opět-ném vyhoření roku 1767. pobořen a odklizen úplně. Na místě hřbitova a kostela toho rozkládá se děkanská zahrada.

²⁾ Farní dům stával tam, kde je nyní dům p. Rouprika u bývalého gymnasia.

³⁾ Školní dům stál nedaleko fary na západní straně malého náměstí, kde jsou nyní kasárna, čelem ke kostelu obrácen. Budova tato a s ní celá řada domů, jež tvořily západní část malého náměstí, strženy a místo použito ku stavbě koleje Jesuitské.

1606.

Roku 1606. prodal Jan Rudolf Trčka z Lípy panství Velišské Jindřichu Matesovi, hraběti a svoh. pánu z Thurnu, a Jičín připojen k panství Kumburskému.

1607.

Dne 9. května 1607. prodal Jan Rudolf Trčka z Lípy panství Kumburské i s městem Jičínem panu Sigmundovi Smiřickému ze Smiřic za 84.000 kop gr. českých.

Smlouva o koupi panství Kumburského
mezi Janem Rudolfem Trčkou a Zikmundem Smiřickým
roku 1608.

(Doslovně dle originálu.)

V Kvaternu zlatém památním od léta 1608. v úterý po svátosti pod lit. G. 28.

Jan Rudolf Trčka z Lippy, na Opočně, Světlé nad Sázavou, Lipnicí, v Smiřicích, J. M. C. rada, s jedné a *Zikmund Smiřický ze Smiřic*, na Skalách, Kostelci nad Černými lesy, Dubu, Hořicích a Úlibicích, J. M. C. mundšenk, se strany druhé, že jsou mezi sebou takovouto smlouvu učinili, kteráž slovo od slova takto napsána stojí:

Léta Božího tisícího šestistého sedmého ve středu po neděli Jubilate námi *Adamem mladším z Valdštejna*, na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích a Dymokurech, J. M. císaře římského radou, komorníkem, nejvyšším štalmistrem a dvoru Jeho Milosti v království českém maršálkem, a *Rudolfem ze Stupenberku*, na Novém Městě, Hradišti nad Methují, dědičným šenkem v knížectví Štýrském, J. M. C. arciknížete Matyáše rakouského komorníkem, jakožto smlouvajícími a prostředky od nížepsaných stran k tomu dožáda-

nými, stala se jest smlouva a trh dobrovolný, celý a dokonalý mezi nadepsanými panem *Janem Rudolfem Trčkou z Lippy*, na Opočně, Světlé nad Sázavou, Lipnici a Smiřicích, J. M. Cfs. radou, co prodávajícím, s jedné a panem *Zikmundem Smiřickým ze Smiřic*, na Skalách, Kostelci nad Černými lesy, Dubu, Hořicích a Ůlibicích, J. M. C. mundšenkem, kupujícím, se strany druhé, a to taková smlouva a trh, že jest dotčený pán Jan Rudolf Trčka z Lippy výšepsanému panu Zikmundovi Smiřickému ze Smiřic, dědicům a budoucím prodal panství a dědictví své *Kumburské* i s městem *Jičínem*, vesnicemi od zámku a panství *Velíšského*, k témuž panství připojené, a to jmenovitě: zámek *Kumburk* se dvorem poplužním pod tímto zámkem ležícím, tvrz *Dřevenici* se dvorem poplužním, pivovarem a sladovnou, hvozdem a spilkami a jiným k němu příslušenstvím, kovárnou, mlýnem, při téže tvrzi v jednom ohrazení ležícím, tvrz *Rudim* s dvorem poplužním a kovárnou při tvrzi té ležící, dvůr *Zehin* i s krčmou, pod tímže dvorem ležící, dvůr *Čeřovský*, dvůr *Robouský*, vše dvory poplužní s poplužím, *oboru Valdickou*, *dům v městě Jičíně*,¹⁾ *pivovar* při témž městě se *sladovnou*, *hvozdem*, a co tu více výstavností jest²⁾ i s *mlýnem Jičínským*³⁾ při témž pivovare a městě Jičíně ležícím, kovárnou Jičínskou.⁴⁾ mlýn Horišovský, mlýn Robouský, pivovar pustý tužinský s mlýny dvěma,

¹⁾ Nynější dům páně Pfeifřův č. 10. na rohu malého náměstí.

²⁾ Pivovar se všemi výstavnostmi rozkládal se na pražském předměstí pod „Tumlovkou.“

³⁾ Mlýn nyní pana purkmistra Dollanského pod bývalou pražskou branou; souvisel s výstavnostmi pivovaru.

⁴⁾ Nyní číslo 15. pražského předměstí, rohový dům vedle mlýna. —

jeden při témž pivovaře, druhý dále ležící, mlýn Stavský s pilou, mlýny Staropacké dva i s pilou při jednom tom mlýně ležící, mlýn Roškopovský i s pilou, též pilu obzvláštní v též vsi Roškopově ležící, mlýn Oustský s pilou, mlýn Moravčovský, zámek pustý *Bradlec*, město *Jičín*, městečko *Novou Paku*, ves celou Volešnici, Vrchovinu, Rokytne, Starou Paku, Roškopov, Brdo, Krsmoli, Němiceves, Vitiněves, Dřevenici, Dolce, Oubislavice, Proseč, Stav, Oujezd, Radim, Lhář, Tužín, Oujezdce, Ždár, Kyje, Ploučnici, Chloumek, Štěpanice, Zboží, Bělou, Tamplí, Oustí, Sirenov, Studiany, Dvorce, Zebín, Kbelnici, Zámezi, Dílce, Podulší, vše vsi celé.

Item ves Soběraz, Lhotu Kacákovu, Robousy, Moravčice, Kruh, Svojek, což tu jest a k panství kumburskému náleží, s krčmami výsadními, s lidmi osedlými i neosedlými aneb z těch gruntů zběhlými, se sirotky a vdovami i spravedlnostmi jich, s platy stálými a běžnými, s kurmi, vejce, ospy¹⁾, robotami, a jinými všemi na nich náležejícími povinnostmi, důchody a požitky všelijakými, též s poddacími kostelními kromě dvou v městě Jičíně, se clem nebo mýtem při vsi Vitiněvsi, rybníky, lesy, háji, porostlinami, dědinami orními i neorními, štěpnicemi, chmelnicemi, lukami, ohradami, pastvištěmi, průhony, řekami, potoky, vodotečnami, se vši zvolí s plným panstvím a se vším všudy všelijakým a témž nadjmenovaným zámkům, tvrzím, dvorům, městům, městečkům, vesnicím, pivovarům, mlýnům, napřed dotčeným od starodávna příslušenstvím, v těch mezích a hranicích, v kterýchž totéž panství a dědictví záleží a také tak, jak napředpsaný Jan Rudolf Trčka z Lippy, pán prodávající, toho všeho v držení a užívání jest a jakž registra k trhu

¹⁾ „Ospy“: povinná dávka obilí, tak jako „kurmi“: povinnost odváděti jistý počet drůbeže.

podaná ukazují, žádného práva, panství, ani jaké zvláštnosti sobě, dědicům a budoucím svým tu nepozůstávajícím, a to prodal jest za sumu osmdesát čtyři tisíce kop grošů českých, kteroužto sumu pan Zikmund Smiřický ze Smiřic panu Janu Rudolfovi Trčkovi z Lippy, dědicům a budoucím pánům takto vyplniti povinen jest :

Předně ad actum smlouvy ddtó ve čtyrech nedělích pořád zběhlých třicet devět tisíc kop grošů českých na hotově vyčísti a ostatních pak pozůstávajících čtyřicet pět tisíc kop grošů českých s úrokem obyčejným tehďaz na tu sumu ad actum této smlouvy vyplniti na svatého Havla nejprve příštího a nebo dvě neděle po tom tolikěž na hotových penězích odvésti a tak tím způsobem ten statek panu Janu Rudolfovi Trčkovi z Lippy, dědicům a budoucím pánům, zaplatiti a to pod pokutou ten všecek statek s jedním komorníkem pražským se uvázáním a jeho dotud držením a užíváním, až by panu Trčkovi ta suma peněz, pod kterouž by se to uvázání stalo, zcela a zúplna i s úroky a škodami skrze to vzešlými vyčtěna a odvedena nebyla, z kteréhožto všeho tuto jmenovaného statku a všelijakého jiného k němu příslušenství všichni užitkové a důchodové ad actum této smlouvy již dále panu Smiřickému jíti a vcházeti a týž statek, jakž výš rozepsaný jest, po vyčtění panu Trčkovi třiceti devíti tisíc kop grošů českých na hotově mezi tímto časem a památkou na nebe vstoupení Krista Pána od pana Trčky panu Smiřickému zcela a zúplna (kromě výmínek obzvláštních na cedulích řezaných mezi stranami na to učiněných, poznamenaných a rozepsaných, postoupen a lidé poddaní pánu v poddanost a člověčenství uvedení, též i registra purkrechtní peníze a truhlice sirotčí a zádušní panu ze Smiřic odvedeny býti mají. Tolikěž celý ten statek pan Trčka po postoupení od

času sv. Jana Křtitele nejbliže příštího panu Smiřickému do desk zemských vložiti povinen bude a jestliže jsou jaké berně, sbírky zemské aneb jakékoliv jiné daně, platy a povinnosti z toho statku náležité, komužkolivěk do postoupení statku zadrženy anebo potomně jest-li by se kdykoliv a jakékoliv závady na témž statku našly a vyhledaly, též takové všecky závady pan Jan Trčka z Lippy s dědici budoucími svými svěsti a týž statek panu Zikmundovi ze Smiřic očistiti a jej spravovati má neb potom ještě míti bude, třetinou výsky tak, jakž země za právo má, a které svršky, nábytky, buď obilí, dobytka velikého a jiných jakýchkoliv potřebných věcí při dvorech, mlýnech, pivovarech, kovárnách a při jiných hospodářstvích na tom statku panu ze Smiřic se přidávají. Ty podlé poznamenání od pana Trčky podaného a postoupiti a odvésti, i také, což kde v kterém stavení hřebem přibito a hlinou zamazáno jest, tu zůstávati mají, čeládce všeliké služba a mzda jich až do postoupení zadržaná od pana Trčky vyplacena býti má. Které lidi poddané z toho panství i také některé jiné věci z toho statku pan Jan Rudolf Trčka sobě jest vymínil a vymínjuje, to na cedulích řezaných mezi stranami na to zdělaných poznamenáno jest a vedle těch cedulí pan Trčka toho užiti a to jemu odtud vydáno býti má. A což takkoliv tuto mezi stranami častopsanými jest ujednáno a smluveno, tomu jsou sobě, jakž náleží, i s dědici a budoucími svými bez přerušení zadosti učiniti připověděli pod propadením pokuty, která by koliv strana jedna druhé, kterémukoliv artikuli v této smlouvě a trhu obsažené zadosti neučinila, pět tisíc kop grošů českých.

Kterážto pokuty aby jedna strana druhé listem zatýkacím od desk zemských vyžádaným dobývati

mohla a pro lepší toho všeho jistotu a budoucí bezpečnost takový trh a smlouva jest ve dva jednostejné opisy vedena, jak my z počátku psaní smlouvcové tak i strany oboje, totiž prodávající — i kupující pečeti naše s podepsáním rukou našich vlastním k nim jsme přitiskli a jedna každá strana po jedné to smlouvě k sobě jsou přijali s tou výminkou, kdyžbykoliv která strana toho za potřebu uznala, že bude moci k deskám zemským přijíti a v nepřítomnosti druhé strany toho dožádati se a tuto smlouvu do desk zemských sobě dáti vložiti.

Stalo se leta a dne svrchu psaného.

Jan Rudolf Trčka z Lippy. Zikmund ze Smiřic.

Rudolf ze Stubenberka. Adam mladší z Valdštýna.

(Na opisu této smlouvy, již chová zdejší městský úřad, jest ještě uvedeno datum opisu:)

Actum při královských deskách zemských v království Českém.

V Praze, dne 6. února 1793.

Jan Václav Pokorný,
pro registrator.

Jan Frant. Gruss.

(L. S.)

1608.

Vyňatek protokolu Magistrátu Jičínského ve čtvrtek po sv. Vavřinci dne 14. Augusti 1608.:

„Jakožto se Řehoř, kolář, soused záměstský, nekřesťanského skutku dopustil, a to takoveto, že leta tohoto 1608. v neděli první adventní jsouc v povinnosti kostelníka při velkém kázání, přistoupivše k oltáři, vína z žejdlíku, které k službě boží oddáno bylo, napil, což mnoho lidí, že tak učinil, očitě jsou spatřili. Ačkoliv on to na jakousi svou nevědomost a jak se mu to při-

hodilo, Pánem Bohem se o to dokládaje, že neví, odkládal, ale na jeho takovou řeč, to se mu taktéž vážití nemůž. Jest skrze to vězením šatlavním na ten čas arestem trestán byl, když by mu povoleno bylo kdykoliv a kdekoliv, před kýmkoliv, aby se dostaviti povinen byl a od města nikam neodcházel, a že se tomu dosti od něho stane, pánům rukou dáním připověděl, podlé něho postavili jsou se co rukojemství a slíbili za něj rukou společnou a nerozdílnou Volf Řezník a Václav Pernikář. Actum v raddě ve středu po sv. Mikuláši za pp. radů Vocelky a Jana z Hrádků a místo-primasa městského pana Jana Řepky 1608.“

Jak záležitost ta skončila, zaznamenáno není.

1608.

Hned po ukoupení panství Kumburského stavěl Sigmund Smiřický zámek a to v létech 1607. a 1608. (místo muselo pro něj býti zakoupeno, jelikož v inventáři při prodeji panství se žádná zmínka o místě nečiní a shora uvedený dům Panský zůstal až do r. 1795. při panství, načež t. r. byl prodán manželům Groovým). R. 1608. Sigmund Smiřický zemřel.

Po Sigmundovi ujal statky syn jeho Jaroslav.

1611.

Jaroslav Smiřický ze Smiřic zemřel r. 1611. jsa neženat, potomků tělesných nepozůstaviv. Po něm dědil statky Smiřických druhý bratr Jan Albrecht s bratrem Jindřichem, na rozumu nestatečným.

1618.

Albrecht Jan Smiřický sčastliv se povstání stavovského a r. 1618. v ležení u Plzně rozstoupiv se, do Prahy převezen a tam téhož roku zemřel, potomků tělesných nepozůstaviv.

Po smrti Albrechta Jana Smiřického roku 1618., ujala se statků Smiřických mladší jeho sestra Markéta Saloména, provdaná za Jindřicha Slavatu z Chlumu a Košumberka, k ruce svého mladšího bratra Jindřicha Jiřího, na rozumu nestatečného, jako poručnice, jehož ale v zajetí držela. Zároveň drželi všichni Smiřičtí starší sestru Elišku od r. 1608. ve vězení na Kumburce pro jakési milostné pletky, jichž se dopustila s člověkem stavu selského.

1619.

Otta z Vartemberka, nazvaný „chromý“, se před uvězněním Elišky o její ruku ucházel a ona jemu také zasnoubena byla. K sňatku ale nedošlo, jelikož přísně ve vězení držána byla. Otta však naděje nepozbyl až r. 1619. Elišku lstí z vězení vysvobodil, s ní do Prahy ujel a tam tajně oddati se dal. Na to zmocnil se násilím panství a zámku Jičínského a svou švekrůši paní Markétu Slavatovou v zámku Jičínském uvěznil a sám se v něm usadil. Na toto násilí ztěžoval si Jindřich Slavata u direktorů, a jelikož byla toho roku důležitější práce v zemi České, záležitost pana Slavaty zůstala nevyřízena. Po nastolení krále Bedřicha Falckého opětoval Jindřich Slavata stížnost svoji králi.

1620.

Rozkazem královským předvolán byl Otto z Vartemberka ke dvoru královskému do Prahy, aby zodpovídal se ze skutku násilného. Dostaviv se, byl ihned jat a uvězněn. Ke konci ledna 1620. vypravena byla dvorní komise s úředníky od desk zemských do Jičína, by tam pořádek opět zavedla. V komisi nalézali se: ze stavu panského: Rudolf ze Stubenberka a Adam Albrecht Bohdanecký z Hodkovic se synem. Ze šlechty: Ladislav Bukovský z Oseče, pán z Gersdorfu a j. v.,

dva komorníci od desk zemských. Pan Jindřich Slavata se značnou družinou panských i rytířských osob i se služebnictvem čítajícím na 100 mužů, dorazil dne 1. února 1620. k Jičínu. Městské brány byly toho dne zavřeny. Když komise za vpuštění do města žádala, bylo jí toho od paní Elišky z Vartemberka odepřeno, až teprve po dlouhém vyjednávání, když komisaři přislíbiti musili, že bez jejího vědomí a vůle nic počínati nebudou, kázala bránu městskou otevřítí.

Komisse do města přijedší odebrala se na radnici a zde celou obec svolala. Pan Bukovský učinil návrh, aby rozkaz od J. M. krále přinešený od komise veřejně se přečetl a dle instrukce také provedl. Královským rozkazem tím nařízeno, aby rada městská i měšťanstvo slib paní z Vartemberka učiněný odřekli a svolili panu Slavatovi na místě choti jeho holdovati a poslušnost slíbiti, což se také stalo.

Když slib vykonán, projevila rada i měšťanstvo přání, aby Vartemberští žoldnéři byli z Jičína odstraněni, neboť bylo dávným přáním občanstva, těchto nepohodlných surových žoldáků se zbaviti. To jim také slíbeno. Komisaři odebrali se do zámku a vybavili pí Markétu Slavatovou z vězení. Vidouc to Eliška z Vartemberka, běžela dolů k žoldnérům, kdež jim plna zlosti domlouvala, že jejího rozkazu neuposlechli a paní Slavatovou z vězení propustiti dovolili. Svolala je do jich obydlí v zámku, kdež je k věrnosti a statečností napomínala. Zatím páni komisaři šli do pokojů zámeckých, kdež nábytek a svršky popisovali, což ale při stálém odporu paní z Vartemberku nedalo se provésti. Pak vešli zatím do stáje, kdež koně se jali inventovati. Rozhněvaná paní z Vartemberku přišla se svými mušketýry za nimi, volajíc, aby při ní stáli a ničeho ji vzítí nedopouštěli. Počala vádu se svoji se-

strou a s regentem panství Jaršem Bukovským¹⁾ Slavatovi oddaným, jehož za rámě uchopila, žoldáky své povzbuzujíc, aby ho zastřelili, však komisaři ihned učinili pořádek. Když komisaři odešli na poradu do hořeňích pokojů zámeckých, pobídla žoldnéře do svých komnat, kdež jim hojně vína nalévala a je důtklivě poznovu napomínala, aby ve své věrnosti a statečnosti setrvali.

Večer mezi 5. a 6. hodinou šla jako obyčejně vydávati prach, jehož bylo v zámku Jičínském vždy velká zásoba. Napili žoldnéři nepočínali si dosti opatrně s hořícími pochodněmi čili luntý, tak že, když sypala jim do klobouků prach, utrousil některý z nich do zásob prachu, kterýž se vzňal a s hrozným výbuchem přední část zámku, v němž právě komisaři dleli, s věží, stavením i se zdí k domu vladařovu (regentovu) rozmetal, a v hromadu ssutin obrátil. takže téměř veškerí obyvatelé jakož i městští lidé, kteří před zámkem stáli a co se děje pozorovali, bídne zahynuli. Komisse, ženské služebnictvo paní z Vartemberka, žoldnéři a sluhové vše to zhynulo. S nimi i pan Slavata. Ze všech v zámku přítomných osob sotva 10 se zachránilo, však ti všickni ještě rozbiti a strašně zohaveni, takže o uzdravení jejich bylo pochybováno. Strašným tímto výbuchem stala se v městě velká škoda v domech občanů. Ve většině domů rozsypala se kama a okna. Též jiných škod Jičínští utrpěli.

Ještě téže noci zjednání lidé ku odklizení ssutin a vytažení mrtvol. Z mrtvol nalezen jeden komorník od desk zemských, oba páni Bohdanečtí, otec a syn a

¹⁾ Na Jarše čili Jaroše, (Jaroslava) Bukovského z Neudorfu, vrchního regenta panství Smiřických, upomíná dosud znak rytířský na bývalém jeho domě (nyní p. Syřištově) za skříní p. Molinara.

paní z Vartemberka, mající obličej, hlavu a ruce popálené a jsouc zasypaná po prsa, však ještě živá. Chtěla píti, však nikdo si jí nevšímal, ale nesvědomití suroví vojáci trhali s ní prsteny, náušnice, šperky, ba i šat, až byla téměř nahá a krev jí rány zalévala. Tak musela bídne zahynouti. Později mrtvolu našli a odnesli k sousedu Matěji Obešlovi.¹⁾ Kterýž jí dal ušiti hrubou košili a rubáš z hrubého sukna. Pohřbena byla tiše na Koštofranku, kdežto nad mrtvolami jiných slavné kázání bylo a okázalé obřady církevní vykonány. Tak se ještě po smrti vymstil na ní regent Jareš Bukovský.

Druhého dne vytaženy mrtvoly ostatních pánů kommisarů, zejména pán ze Stubenberka všecek modrý na těle, ostatní strašně rozbití, zohavení, opálení. Též pan Slavata byl mezi mrtvými, máje stehna třikrát zlomená. Nárek a zděšení v městě bylo veliké.

Když zvěst o katastrofě Jičínské přišla do Prahy, podivili se všickni zvláštnímu ukončení sporu tohoto Vartemberk, kterýž se ve vězení v Bílé věži nalézal, byl též zprávou dne 5. února překvapen a zůstal několik hodin bez vědomí ležeti. Později podařilo se mu uprchnout; odebral se k císaři Ferdinandovi II. přestoupiv na víru katolickou a odtud usiloval, nabýti statků po svém bratru Janu Jiřím z Vartemberka (jenž se povstání stavovského účastnil a po bitvě Bělohorské ze země odešel), jež skonfiskovány byly. Nemoha toho dosíci, zakoupil se věnem své druhé manželky v Markvarticích. Při vzbouření se protestantů v okolí Turnovském zdržoval se s chotí svou ve Vrchoslavcích a Přepěřích, kdež byl od zbouřenců s chotí

¹⁾ Matěji Obešlovi čili Barcalovi, měšťaninu Jičínskému, patřil dům p. Ruttáv.

svojí a dítkami na kusy rozsekán a hlavy jejich na ty-
cích oknem ven vystrčeny. Takovým způsobem vyhy-
nul slavný rod pánů z Vartemberka.

(Později objevil se sice ještě s exulanty českými Jan
Jiří z Vartemberka v Čechách a pokusil se pomocí vy-
povězenců, kteří s ním se vrátili, a pomocí lidu domá-
cího bývalé statky zpět dobýt, však neudržel se a ode-
šel zase do ciziny, kdež jméno jeho zaniklo.)

Paní Markéta Salomena Slavatová netěšila se při-
liš z bezděčného svého vítězství nad sestrou. Katastrofou
ztratila manžela svého. Panství Kumburské s Jičínem
spravovala jako poručnice svého blbého bratra. Po
bitvě Bělohorské však uprchla ze země, vzavši bratra
Jindřicha s sebou, neboť byla též horlivou protestantkou.
Zdržovala se pak ve Vratislavi.

1621.

Roku 1621. ujal se statků Smiřických Albrecht
z Valdštejna jakožto nejbližší příbuzný k rukoum ne-
přítomného Jindřicha Smiřického v pátek po sv. Marku.

Dne 26. dubna 1621. odsouzen byl Albrecht Jan
Smiřický, jakožto účastník povstání stavovského, ač
již třetí rok mrtev byl. Statky jeho zabaveny, i ty,
které ve jménu choromyslného bratra byl spravoval,
Panství Kumburské s Jičínem ponecháno prozatím
Albrechtu z Valdštejna v zástavě pro pohledávky vá-
lečné za císařem, na vojsko vynaložené.

Rozkazem knížete z Liechtensteina ze dne 24.
dubna 1621. radě Vratislavské, měl Jindřich Smiřický
vydán býti Valdštejnovi, což když se nestalo, nařízeno
dne 11. června téhož roku vrchnímu správci ve Slezku
vévodovi Jiřímu Rudolfovi z Lehnice, aby Smiřického
ve Vratislavi dal zatknouti a jej Valdštejnovi odevzdal.
Tomu předešla Markéta Slavatová, vzavši jej s sebou

na další cestě z Vratislavi do Dánska a později do Holandska. Nicméně Valdštejn se přece někdejších statků Smiřických ujímal, které odsouzením Albrechta Jana Smiřického císaři připadly.

1622.

Dne 23. prosince vypuzen na rozkaz Albrechta z Valdštejna luteránský kazatel z farního kostela sv. Jakubu, (nyní sv. Ignáce), který jej po mnohá léta spravoval a chrám odevzdán otcům Janu Flaxiovi a Rudolfo Noemeniovi, kněžím z řádu tovaryšstva Ježíšova, kteří toho času v městě i okolí služby Boží vykonávali. — Chrám tento odevzdán později úplně Jesuitům, ubytováním zatím v zámku starém po Smiřických.

Dne 5. září 1622 byl Albrecht z Valdštejna povýšen do stavu hraběcího.

1623.

Listem královským ze dne 24. dubna 1623. obdržel Valdštejn, rok před tím do stavu hraběcího povýšený, panství Kumburské, Oulibické, Semilské, Hořické, oboje Skalské, Dubské, Fridlandské a Trosky v ceně 430.564 kop grošů českých.¹⁾

Listem ze dne 15. září 1622. a ze dne 14. ledna 1623. obdržel Valdštejn právo falckrabšho s titulem „Vysokorodý“ a „vladař domu Valdštejnského z Friedlandu.“

Listinou vydanou císařem Ferdinandem II. dne 24. dubna 1623. uvolil se Valdštejn převzít a ukoupiti z prvu již uvedené statky Smiřických za sumu odhadní 430.564 kop 31 gr. míš. pod tou výminkou, aby tato suma spojena byla se sumou peněz 156.254 kop grošů míš., které měl na svých statech v markrabství Moravském za škodu způsobenou spustošením a jen jakožto

¹⁾ Asi 9,041.844 zl. rak čís.

náhrada za věrnost k císaři přikázána byla, jakož i se sumou 15.378 zl. r., kterou císaři již k potřebám válečným byl odvedl a všechny tyto peníze v sumě 700.000 zl. zapůjčeny byly císaři pod úrok 6procentní na věčné časy a veškerá pohledanost Smirických aby byla na dotčený kapitál císaři zapůjčený odkázána. Úrok ten byl na královských městech Žatci, Klatovech, Lounech a Boleslavi Mladé pojištěn.

Dne 3. listopadu 1623. začalo se vyučovati privatně ve dvou třídách gymnasijských ve škole městské. Žáků bylo na začátku 150.

1624.

Dne 16. ledna 1624. vyhlásil Valdštejn město Jičín za hlavní a sídelní město vévodství Fridlandského a tím vytrhnul sebe a veškeré statky i s lidmi a zbožím z právomocnosti země České, jakož i z desk zemských.

Dne 16. října zařídil Valdštejn kolej Jesuitskou v Jičíně pro 60 osob a školu hlavní jakožto přípravnu pro gymnasium. Budovy pro ně se však měly teprve stavěti. Farní chrám sv. Jakuba odevzdán koleji Jesuitské a s povolením arcibiskupským zasvěcen ku cti sv. Ignáce z Loyoly. Svěcení však vykonáno teprve r. 1701. P. Bohumírem Kapounem, biskupem Králohradeckým.

Albrecht z Valdštejna odňal obci Jičinské tyto statky, jež daroval koleji Jesuitské:

Ves Lhotu, v ní osedlé s potahy 2, chalupníků 18, mlýn o jednom kole 1.

Ves Těšín, v ní osedlé s potahy 5, chalupníků 2.

Ves Doubravici, v ní osedlé s potahy 3, chalupník 1.

Ves Peklo, v ní osedlý s potahem 1, chalupník 1, mlýny o jednom kole 4.

Ves Cidlinu, v ní osedlé s potahem 1, chalupníků 8, dvůr 1, mlýn o jednom kole 1, lesů černých a tvrdých 12 lánů.

Ves Březku v ní s potahy osedlých 6, mlýn o jednom kole 1.

Ves Hoření Zámez s potahy osedlých 3, chalupník 1, mlýn o jednom kole 1.

Ves Popovice, v ní s potahem osedlé 2, chalupníci 4, dvůr 1, les 1, rybníky 2.

Od statku Železnice městu Jičínu též patřícího rybníků 5.

Rybník Kbelnický (Kocanda) a v něm násady třicet kop.

Při městě rybníky 2¹), jeden 30, druhý 20 kop kaprové násady.

Též Čerov stal se majetkem řádu Jesuitského. Dvůr Čerov ukoupila obec Jičinská v únoru r. 1460 od Kuneše Vlaška z Odirad a to: Kamenným plotem ohrazený, s lukami, lesy, hájem Čerovkou a hájem Valdickým i se vši zvolí.“ Roku 1624 dala si obec Jičinská majetek ten po shoření desk zemských znovu zapsati a r. 1600. postoupila obec Čerov Janu Rudolfu

¹) Dle nadační listiny kolleje Jesuitské (viz Lepař: „K dějinám gymnasia Jičinského“ v školní zprávě gymn.) jsou to rybníky tyto: Hádek, Junek, pod Jičinskou cibelnou, pod vesnicí Kbelnicí, pod Valchou Železnickou, Hluboký, Habřínský, (u Železnice). — Hádek a Šibeňák nazývaly se oba rybníky pod kopcem Šibeňákem od obory Valdické až ku sv. Václavu. Nyní jsou loukou a náleží ku dvoru Zebinskému kníž. Trauttmansdorffovi. Hráze, zejména mezi oběma rybníky hráz rozdělovací jsou ještě patrný. Junek byl rybník na pravo od sv. Václava směrem ku trati dráhy, kdež zase při nynější silnici okresní do Popovic byl proti mlýnu rybník Valchovský. Rybník Hluboký jest nyní polem a Habřínský (t. zv. Mazánek) loukou (na straně severozápadní od Železnice pod lesem Habřinou.)

Trčkovci z Lípy, majiteli panství Kumburského, od něhož přešel s ostatním zbožím Valdštejnovi. S Čerovem připadl kolleji též dvůr předměstský, někdy Jarošovi Bukovskému příslušný. Mimo jmenované obdrželi Jesuité dvůr Butovský, panství Miličevské s Vrbicemi, Hrobičany, Němičevsi a Vitiněvsi se všemi právy a příslušnostmi.

Téhož roku zařízen seminář. Valdštejn nařídil, aby do semináře přijato bylo 100 nejzpůsobilejších žáků, Jesuité jich však přijali 111. Tito chovanci vydržováni na útraty Valdštejnovy. Za byt pro ně koupil Valdštejn dům na předměstí Pražském. Za představeného semináře ustanoven P. Matěj Burnacius, rodem Slezan a horlivý Jesuita. Jesuitům, o něž Valdštejn otcovsky pečoval, vykázán za obydlí dům farní. Valdštejn však usiloval o to zařídit v Jičíně stálou kolej Jesuitskou, při ní gymnasium a seminář, a budovy pro ně vystavěti. Za tou příčinou vyslal výtečného stavitele Jana Baptistu Marinia do Jičína, by příhodné staveníště vyhledal a předběžné práce zařídil. Stavitel nemohl se s Jesuity o místo stavební dohodnouti. Jesuité chtěli stavěti uvnitř města, čemuž stavitel odporoval, že nebude mítí budova dosti východního světla; teprve při příjezdu Valdštejnové do Jičína se dohodli, že residence pro Jesuity má státi za zdmi městskými na Hrádku. Ač později s úmyslu toho sešlo, stavěno přece po přání Jesuitů. Mezi Valdštejnem a Jesuity nastalo též nedorozumění. Valdštejn totiž daroval Jesuitům panství Smrkovice. Později oblibil si je, poněvadž byly k honu velmi příhodné, a nabízel jim za to náhradu jinou. Leč Jesuité nechtěli od Smrkovic upustit, a roztržka mezi nimi a Valdštejnem byla by málem dospěla tak daleko, že by se byli Jesuité z města vystěhovali. Však Valdštejn předešel to tím, že daroval jim panství Miličeves,

násilně od Dohalského ukoupené, ještě výnosnější než Smrkovice, a tím roztržka vyrovnána. Druhé nedorozumění nastalo při osnově nadační listiny. Valdštejn chtěl klásti výminku, aby na panství Jesuitském pivo laciněji prodáváno nebylo než na Valdštejnských panstvích. Jesuité však obmezování toto zamítli, až se s mrzutostí rozešli; druhého dne ale Valdštejn povolil a dne 16. října 1624. listina nadační v Praze vyhotovena a podepsána.

Na vystavění budov odkázal Valdštejn ročních důchodů 4000 kop gr. míšenských po 10 za sebou běžících roků, počínaje roku 1625., kopu po 70 kr. počítaje; druhé pak 4000 kop ročně vykázal na lánání a dovážení kamena mimo lomy, tak aby Jesuité mohli veškeré vydaje sami zapravovati. Peníze ty aby každoročně z důchodů panských Jesuitům vypláceny byly. Na výživu členům řádu Jesuitského daroval mimo již shora uvedené městu odňaté statky dvůr předměstský, někdy Jarošovi Bukovskému patřící¹⁾ se sadem Čerovským, s lukami a ostatním příslušenstvím. Dvůr Jarošov však dle podmínky Valdštejnovi měl přeložen býti na jiné místo, jelikož mělo se město v tu stranu rozšiřovati. Mimo to vymínil si honitbu zvěře na veškerých darovaných pozemcích. Dále ustanovil, aby z důchodů panských vyplácelo se 800 zl. rýn. ročně po 10 roků za sebou na zařízení náradí a náčiní kostelního i hospodářského ve lhůtách pololetních.

1625.

Dne 3. dubna 1625. povýšeno bylo panství Friedlandské na knížectví a dne 4. ledna 1627 na vévodství.

¹⁾ Jak Valdštejn dvoru Jarošova nabyl, nikde se zmínka nečiní, pouze v Bílkových Dějinách konfiskace nalézá se Jareš Jičínský v seznamu pokutovaných.

1625.

Založení koleje Jesuitské slavilo se způsobem okázalým na den narozenin Valdštejnových dne 23. dubna 1625. a Coronius jmenován jest prvním rektorem. Potvrzení koleje Jičínské došlo z Říma dne 11. srpna 1625. Od té doby nastala větší přísnost proti nekatolíkům.

Dne 25. listopadu upozoroval Valdštejn, meškaje právě v Jičíně, že tři ze starších města nepřišli ku slavným službám Božím. Potrestal je vězením, nekatolíky z obecních starších vyloučil a kazatele nekatolické pronásledoval, tak že museli buď Jičín opustiti. nebo na katolickou víru se obrátiti.

1627.

Dne 12. dubna 1627. položen základ k nové budově gymnasiální.

Téhož roku byl Albrecht z Valdštejna, vévoda Fridlandský, jmenován vévodou Žahaňským, načež vydal nové zemské zřízení Fridlandské, jehož provedení svěřil hejtmanu zemskému Gerhardu Taxisovi. Svrchovanost měla býti rozdělena mezi panovníka a sněm. Sněm skládal se ze tří kurií: lenní šlechty, duchovenstva a privilegovaných měst. K posledním patřily Jičín, Fridland, Lípa česká, Hostinné, Turnov, Bělá a Liberec. Místo sněmovní ustanoveno bylo v Jičíně, kdež i zařízena byla komora jakožto zemský soud.

Téhož roku udělil Valdštejnovi císař Ferdinand II. vévodství Meklenburské. Na rozkaz císařův složil Valdštejn nejvyšší velitelství vojenské a s celou péčí věnoval se zařízení záležitostí vnitřních. Jeho dvůr vévodský, nádherně zařízený, budil úžas celé Evropy.

Dne 26. prosince 1627. vydal Valdštejn listinu nadační pro 100 seminaristů na ročních dávkách 400 měric pražských žita, každý měsíc 1 bečku soli. Pro postní dny ročně 10 beček kaprů, 6 beček štik, piva obyčejného 2 $\frac{1}{2}$ sudů, dobrého pšeničného půl sudu týdně z pivovaru panského dodávati, 100 sáhů dříví.

Pro čeleď a dělníky 800 měric žita. Do semináře budiž přijímáno 100 mladíků, mezi nimiž 20 šlechticů a 10 pro stav kněžský způsobilých, by po vysvěcení mohli na farách vévodství správ duchovních vykonávati. Aby ti mohli slušně a řádně drženi a šaceni býti, přidáno jim 1400 měric žita, piva bílého dobrého dva sudy, obyčejného pro čeleď jeden sud týdně, soli tři velké bečky ročně, kaprů 14 beček, štik 12, dříví 15 sáhů. Na luštěniny, koření, mléčné pokrmý, jež snáze opatřovat lze, darovány vesnice Labouň a Lhotu Labouňskou se vším příslušenstvím, a zvláště se dvorem Labouňským, jenž Furiershof se nazývá. Pro lékaře vykázáno 30 měric žita ročně, jenž povinen bude jen oněch mimořádných 30 mladíků v semináři ošetřovati. Pro lékárníka má býti 120 měric žita dodáváno, ježž mají otcové vždy prodati a potřeby lékárníkovi za stržené peníze obstarávati. Tyto dávky pro lékaře a lékárníka mají započítati teprve r. 1630., až seminář postaven a seminaristé do něho uvedeni budou. Veškeré to obilí bude pro seminář dodáváno z toho, co poddaní k zbožným účelům se odváděti zavázali, leč kdyby potřebné množství od poddaných odvedeno nebylo, schodek má býti ze sýpek panských dodán. Kdyby však otcové žito přijímati nechtěli, tedy jim na penězích z důchodů panských vypláceno býti má za každou měřici 2 zl. rýn. počítaje. Veškeré dávky mají býti dodávány do semináře, jen dříví na útraty semináře přiváženo býti má.

Oněch 20 šlechticů v semináři obdrží na obleky : Každá dvě léta nový plášť modrý z anglického sukna, červeně podšitý a obroubený, s červeným ryze hedbávným límcem a červenými i modrými záponami ozdobený, tak i šaty každoročně jedny, totiž střevíce a živůtky svrchní s rukávy modré z podobného sukna, spodní živůtky z nejlepších koží kozlích, jimž dvakrát v roce nové rukávy vsaditi se musí, červenými a modrými proužkami hedbávnými pestře prošíváné, též i dva páry obnožek hedbávných modrých, dva páry ročně červených punčoch z harasu dvojitých i se šněrováním hedbávným modré barvy k botám, každý měsíc pár bot z kůže kordovánské. Klerikům deseti, každé dvouletí roucho modré z nejlepšího sukna Libereckého s červenou podšívkou a každého roku šaty z téhož sukna řečené barvy, ve dvou měsících jeden pár bot Každému ze šlechticů na tři měsíce dvě košile z dobrého plátna, čtyři obojky a též tolik párů náruček z nejlepšího schleuru; též i opásky čtyři a dva páry punčoch a botek. Z kleriků pak jednomu každému polovici těchto věcí, však bez náruček, jichž oni nemají zapotřebí. Taktéž budou jim dodávány knihy a jiné školní potřeby. Opotřebované košile nemají odváděti zpět, ale ponechávati je do zásoby, aby tím švarněji a v nejlepším pořádku choditi mohli, a každodenně čerstvě vypranou košili a jiné prádlo nositi mohli. K tomu cíli má býti pradelna s jednou neb dvěma služkami, jichž povinností bude vždy o čisté prádlo se starati. Aby se šlechtici v počtech, krasopise a hudbě vzdělávali, mají přihrání býti učitelé světští pro šlechtické seminaristy, jinž jednomu každému za namáhání každý měsíc pět měřic žita vydáváno nebo na místo žita 10 zl. vypláceno býti má.

Aby seminář mohl vedle koleje postaven býti, ustanoveno některé domy měšťanské skoupiti a zbou-

rati. Na zakoupení domů a předběžné práce vykázáno 2000 zl. ročně po dvě léta za sebou, a otcové zavázání, celou budovu těmito výplatami dostavěti a dokončiti, s čímž dobře spokojení býti mohou a více žádati nesmějí, jelikož seminář má otevřen býti již počátkem r. 1630. a veškeré vykázané dávky již počátkem roku 1628. odváděny býti mají. Z těchto dvouletých příjmů ustanoveno i náradí a jiné věci pro seminář poříditi. Pak-li místo v semináři postačí, určeno, že mohou i jiní v počtu přes oněch 100 zaopatřených do semináře přijímání býti, však jen na vlastní útraty, aby oni nadanci v ničem zkrácení nebyli a počet sto stále plně udržován byl. Aby budoucí seminář vlastního jmění nabýval, ukoupil prefekt seminární Burnátius již po sv. Duše r. 1626. pro seminář prostranný dvorec¹⁾ na předměstí Holínském s 24 korcí polí za 100 kop grošů českých.

Kontrakty sepsané při koupi domů pro staveniště koleje jezuitské a semináře v Jičíně r 1627.—1644.

(Ex libro contraktum antiquo ab Anno 1680. urbis Gicžiny Lit. II. 14.)

Důstojný a velebný kněz Blažej Slaninus, ten čas koleji zde v městě Jičíně nad Cidlinou rektor, koupil trhem dobrovolným k ruce koleje dům v položení vedle domu někdy Poklopovského s jedné a vedle domu Jana Nepoliského se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jakž jsou téhož gruntu jiní předešní držitelové užívali, a ten jest koupil od pánův a Anny, manželky Jiříka Tavánka na místě sirotků po nebožtíku Mikulášovi Kvícalovi zůstalých za sumu 30 kop

¹⁾ Nyní „Stará pošta“ pojmenovaný, s polnostmi na „Do-brunkách“, které teprve r. 1864. od tohoto bývalého dvorce od-prodány byly.

grošů českých hned na hotově odvedených ; z těch Anně Tavánkové propuštěno na díl její 10 kop grošů českých, kteréž ona k sobě přijavši, že ji na tom gruntu nic více nenáleží, osvědčení učinila. Ostatních 20 kop grošů českých Janu a Danielovi sirotkům Kvíčalovským náležejících, zůstává za právem. Stal se zápis v pátek po neděli cantate léta 1628. za purkmistra p. Pavla Mezeříčského a primasa p. Václava Halánka.

N. N. G. W. Osvíceného knížete Fridlandského a Saganského řízené komory v knížectví Fridlandském raddy atd. ráčili koupiti trhem dobrovolným pro rozšíření koleje zdejší dům v položení vedle domu někdy Jiříka Škopka s jedné a naproti domu Matěje Karbana se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jakž jsou téhož domu jiní předešlí držitelové užívali. A ten jest koupil od Kateřiny manželky Jiříka Beneše a Baltasara pastorka jejího za sumu 150 kop grošů českých.

Ad modum reverendus. P. Mathias Burnatius, S. J. Sacerdos, et domus Studiosorum Giczinensis Cizdlinam Praefectus koupil trhem dobrovolným pro rozšíření domu studentského dvůr se zahradou v položení za fortanou hrnčířskou vedle již dotčeného domu studentského od Viléma Agosta, vochláře, koupeného, s jedné a vedle domu Petra Mejštríka jinak Kukance se strany druhé, s těmi všemi právy a v těch mezích, jakož jsou téhož dvoru i se zahradou jiní předešlí držitelé užívali, a ten jest koupil od slovutné poctivosti pp. a raddy města Jičína nad Cizdlinou na místě Daniele a Martina, synův, též Doroty a Anny, dcer zůstalých po nebožtíku Bynovi, někdy sousedu zdejším, za sumu 100 kop grošů českých. Na kteroužto sumu ihned při tomto zápisu zaval 40 kop grošů českých, ostatní pak sumu každoročně po 5 kopách grošů če-

ských až do vyjití těch 100 kop grošů českých při purkrechtu tomto (a ne jinde) skládati má. I stal se zápis v pátek po slavnosti seslání Ducha Svatého, jinak 5. den měsíce Juny léta 1626. za purkmistra p. Václava Halánka a primasa p. Jana Hlavičky.

Důstojný a velebný kněz Blažej Slaninus, toho času koleji S. J. zde v městě Jičíně nad Cidlinou rektor, koupil trhem dobrovolným pro rozšíření koleji dům v položení vedle domu sirotek po nebožtíku Mikuláši Kvičalovi zůstalých s jedné a vedle domu Czurdovského se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jak jsou téhož domu jiní předešlí držitelé užívali. A ten, jest koupil od Jana Mladšího Poklopa a Anny, manželky jeho za sumu 325 kop grošů českých, na kteroužto sumu ihned při tomto zápisu závdavku položil 175 kop grošů českých. Ostatní pak sumu počna ad actum zápisu tohoto v plném roce a taky i na budoucí léta až do vyplacení vši sumy svrchupsané ne jinde než při tomto purkrechtě po 15 kopách grošů českých skládati má. Stal se zápis v sobotu in Vigilia Všechny Svatých jinak 30. dne Oktobru leta 1627. za purkmistra p. Jana Moravce a primasa p. Václava Halánka. Vložený závdavek Jan Mladší Poklop spolu s Annou manželkou svou od práva vyzdvihl.

Ad modum rever. P. Mathias Burnatius, Soc. J. Sacerda et domus studiosorum Jičínensis Cidlinam prefekti koupil trhem dobrovolným na místě a k ruce koleji Jičínské dům v položení vedle domu Brnačkovského s jedné a naproti škole se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jakž jsou téhož domu jiní předešlí držitelové užívali, a ten jest ukoupil od Kateřiny Kuchařovy a dítek její za sumu 15 kop grošů českých hned na hotově odvedených. kterouž předjmenovaná Kateřina Kuchařova spolu s dítkami svými k sobě při-

javši, že jí též dědičně a budoucně jejím nic více na témž gruntu nenáleží, osvědčení i na místě svých dítek učinila. Stal se zápis ve středu po památce sv. Petra a Pavla apošt. leta Páně 1627.

Důstojný a velebný kněz Matyáš Burnatius, domu studentského zde v městě Jičíně nad Cidlinou prefekt koupil trhem na místě a k ruce koleji Jičínské dům v položení vedle koleje s jedné a vedle někdy domu Kateřiny Kuchařovy se strany druhé s těmi právy a v těch směrech, jakž jsou téhož domu jiní předešlí držitelé užívali, a ten jest koupil od Majdalény zůstalé vdovy po nebožtíku Brnáčkovi, někdy sousedu zdejšímu, za sumu 90 kop grošů českých ihned na hotově odvedených, kterouž předjmenovaná Majdaléna Brnáčková spolu s dětmi svými přijavši, že jí spolu s dětmi jejími ani dědicům budoucím jich nic více na tomž domě nenáleží, osvědčení všichni společně učinili. Actum tohoto zápisu Anno 80 die ut Paulo Superias za purkmistra a primasa p. Václava Halánka.

Důstojný a velebný kněz Valentin Caonius, koleji Soc. J. zde v městě Jičíně nad Cidlinou rektor koupil trhem dobrovolným na místě a k ruce koleji zdejší dům v položení v ulici vedle zadku koleji s jedné a vedle domu Martina Hlubučka se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jak jsou téhož domu jiní předešlí držitelové užívali, a ten jest koupil od Daniele Rychnovského za sumu 40 kop grošů českých, ihned na hotově odvedených, kterouž předjmenovaný Daniel Rychnovský k sobě přijal, že jemu, manželce, též dědicům a budoucím jich nic v tom domě nepatří, osvědčení učinil. Stal se zápis v sobotu po památce Navštívení Panny Marie léta 1627. za purkmistra a primasa p. Václava Halánka.

Důstojný a velebný kněz Matěj Burnacius, domu studentského zde v městě Jičíně nad Cidlinou praefektus, koupil nadepsaný dům Čurdovský v položení vedle domu Tobiáše Volešnického s jedné a vedle domu Jana Poklopa se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jakož jsou téhož gruntu jiní předešlí držitelé užívali, a ten jest koupil od Jana Czurdy za sumu 150 kop grošů českých ihned na hotově odvedených, kterouž předjmenovaný Jan Czurda k sobě přijal, že jemu, manželce, též dědicům a budoucím jich nic více na tom gruntu nenáleží, osvědčení učinil. Stal se zápis v pátek po památce sv. Jana Křtitele Páně léta 1627. za purkmistra pana Baltasara Černého a primasa p. Václava Halánka.

Důstojný, velebný a vysoce učený kněz Matěj Burnatius, domu studentského zde v městě Jičíně nad Cidlinou praefektus, koupil trhem dobrovolným na místě a k ruce koleji Jičínské dům v položení vedle domu Čurdovského s jedné a naproti domu Brnáčkovskému se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezech, jakož jsou téhož domu jiní předešlí držitelé požívali, a ten jest koupil od p. Tobiáše Volešnického, písaře důchodního panství Kumburského a Ůlberského za sumu 300 kop grošů českých. Zavdali ihned při zápisu 125 k. gr. českých, na roky platiti má až do vyplacení vší sumy nadepsané po 15 kopách grošů českých. Stal se zápis ve čtvrtek po památce sv. Petra a Pavla, apoštolů Páně léta 1627. za purkmistra a primasa p. Václava Halánka. — Složený zavdavek on Tobiáš Volešnický od práva vyzdvihl.

Důstojný a velebný kněz Matěj Burnatius, S. J. Sacerdos et domus studiosorum zde v Jičíně nad Cidlinou praefektus koupil trhem dobrovolným k potřebě koleje dům za fortanou hrnčířskou ležící vedle domu stu-

dentského s jedné a vedle fortny s druhé strany s těmi všemi právy a v těch mezích, jakž jsou téhož domu jiní předešlí držitelé užívali, a ten jest koupil od Eliáše Vilimovského za sumu 40 kop grošů českých; zavdaných hned na hotově 15 kop grošů českých, co nejdříve při purkrechtu tomto složití má. Stal se zápis v neděli po Cantate léta 1628. za purkmistra p. Pavla Mezeříčského a primasa Václava Halánka. Složený zavdavek zůstává za právem.

Michal Elger, šmejdiř, koupil trhem dobrovolným sobě, manželce a dítkám svým grunt v městě v položení vedle domu Jiříka Škopka s jedné a proti domu Matěje Karbana se strany druhé s těmi všemi právy a v těch mezích, jakž jsou téhož gruntu jiní předešlí držitelové užívali. A ten jest koupil od pana Matouše Kopidlenského za sumu 220 kop grošů českých, na kteroužto sumu zavdavku při zápisu tomto položil 100 kop grošů českých; ostatek pak sumy každoročně počna od actum zápisu tohoto v plném a také jiná potomní leta vždycky po 8 kopách grošů českých až do zaplacení vší sumy nadepsané klásti má. Stal se zápis v pátek po sv. Medardu 11. Juny léta 1622. za purkmistra p. Václava Karmasina místoprimasa Křištofa Žaluda.

Léta Páně 1629. v outerý 11. den July tento grunt svrchupsaný na jisté poručení J. M. K. pro rozšíření koleje Soc. Jesu zdejší z důchodu J. M. knížecí jest koupen, na kterýžto z rathauzu J. M. K. 50 kop grošů českých zavdavku položeno. Téhož léta Páně v pátek den sv. Jindřicha puštěno z tohoto zavdavku Kateřině manželce Jiříka Beneše, truhláře, na díl její 20 kop grošů českých, za purkmistra p. Kvistota, kožešníka.

Léta Páně 1630. ve čtvrtek 24. Oktobru Jiřík Beneš, truhlář, stoje osobně před právem prohlášení učinil, že jest toho úmyslu, vida své lepší, zde se usa-

diti a sobě zakoupení učiniti, pročež jich pánův snažně žádá, aby mu k té důležité potřebě jeho těch 25 kop grošů českých svrchupsaného zavdavku Baltasarovi, zůstalému sirotku po nebožtíku Michalu Elgrovi náležejících a na ten čas že on z nich ourok v roku nařízený, totiž 1 kopu 30. pros. odvésti neopomine. Začež že v rukojemství p. Jiříka Koplyra a Andresa, truhláře, oba sousedy[?] zdejší, ku právu postavuje; i vidouce páni žádost svrchupsaného Jiříka Beneše slušnou a ujištění dostatečny býti, tak učinili a těch 25 kop grošů českých pod nahořepsaný úrok jemu zapůjčili. Stalo se v léta a dne svrchupsaného za purkinistra p. Jana Tczischinka (Čižínka) a primasa pana Slapanovského.

Extractus e libro Contractum Flavo ab Ao. 1633. Urbis Giczini Sub. Lit. B. 15.)

Daniel Syruček koupil trhem dobrovolným sobě, manželům a budoucím svým grunt na předměstí v položení vedle domu anebo dvoru na onen čas Binovského, a již k Seminarium náležejícího s jedné, a naproti domu Ludvíkovskému sbořenému se strany druhé, s těmi všemi právy a v těch mezích, jakož jsou téhož gruntu jiní předešní držitelové užívali. A ten jest koupil od pana pátera Mikuláše Kučery, Societatis Jesu Seminarii prae-fekta, za sumu 140 kop grošů míšenských, na kteroužto sumu zavdavku položil 45 kop míšenských a ostatní až do vyplacení vsí sumy každoročně ad actum zápisu po 10 kopách míšenských dokládati má. Actum zápisu v úterý 10. July léta 1640. Za purkmistra p. Daniele Rathouského a primasa Davida Chrastavského.

Složení zavdavku týž pan páter Kučera vyzdvihl,

Daniel Syruček položil za tento grunt za léta 1641.. 1642., 1643. a tento přítomný 1644. gruntovních peněz 40 kop míšenských, ty k sobě pan páter Mikuláš Kučera,

Seminarii Praefektus, což kvitance jeho Danielovi Syručkovi daná, ukazuje, přijal. Za purkmistra p. Klementa Magnony a primasa p. Davida Chrastského 14. Septembris 1644.

1627.

Roku 1627. vydán byl Jindřich Smiřický Valdštejnovi v Hamburku, kdež ho plukovník Jan z Aldringů převzal a s jeho někdejším vychovatelem do Jičína poslal. Od té doby chován byl nějaký čas u hejtmana panství Bělského, později na Hrubé Skále uzavřen, kde dne 26. dubna 1630. v největší nouzi a psotě život skončil.

Statky fideikomisní, které kšaftem od Jaroslava Smiřického po smrti strýce Albrechta Václava r. 1613. Jindřichu Smiřickému připadly, a které mladší bratr Albrecht Jan jen jako jeho kurator držel, ponechány Jindřichovi. Z ostatních statků, které někdy Zikmund Smiřický měl a které ještě od jeho nástupců prikoupeny byly, ustanoveno, aby jedna polovice Jindřichovi Smiřickému a druhá komoře královské připadla. Dohodnutí o tom stalo se mezi knížetem z Lichtenštejna a Albrechtem z Valdštejna dne 2. listopadu 1622., oběma pečeti stvrzeno a do desk zemských vloženo.

R. 1627. byl založen klášter Kartouzský ve Valdicích u Jičína, a darovány jemu dne 8. února 1627. statky Pecka a Radim, mimo více kapitálů na jiných statech zjištěných. Nadace tato byla dne 20. března 1635. císařem potvrzena.

1628.

Zlatou bullou ze dne 16. února 1628. bylo Valdštejnovi uděleno právo k zařízení mincovny a k ražení zlatých a stříbrných peněz, právo k udílení šlechtictví a k povyšování vesnic za města v jeho vévodství.

měst. průmyslového muzea

v Hradci Králové.

Dne 14. února 1628. byl ustanoven za generala-
hejtmana na moři Baltickém a Oceanu.

Dne 1. září 1627. ukoupil knížectví Žahaňské
ve Slezku za 150.850 zl. rýn.; dne 15. února 1628.
bylo jemu a dědicům jeho za léno postoupeno a dne
16. února 1628. na vévodství povýšeno.

Listinou ze dne 16. února 1628. vyhlásil císař,
že v celé říši Německé žádného rebela nechce trpěti,
a ze statků, které pro účastenství ve válce Dánské proti
císaři konfiskovány byly, příjmy na zaplacení dluhu vý-
hradně na vydržování cis. armády Valdštejnovi svěřené
obráceňy býti mají a nikdo nesmí býti na milost přijat
bez vědomí a srozumění vévody z Fridlandu. Proto se
obracely mnohé vysoce postavené ano i panovnické ro-
diny s žádostí na Valdštejna, by jim milost udělena a
statky jejich navraceny byly.

Dne 6. června 1628. položen základ k nové bu-
dově kolejní hned vedle budovy gymnasijsní na straně
jihovýchodní.

V říjnu r. 1628. dostavěna nová budova gymnasijsní.

Dne 18. října 1628. byl vyznamenán Valdštejn
zlatým rounem.

Dne 6. list. 1628. uvedeni byli studenti s velikou slá-
vou do nové budovy gymnasijsní. Když téhož roku provo-
zovali žáci gymn. divadelní představení o umučení Páně,
bylo přítomno představení mnoho vynikajících a šlech-
tických osob. Také i choť Valdštejnova, Isabela, rozená
Harrachova, zjedнала si přístup a to s velkým nama-
háním, neboť jí v tom od Jesuitů bráněno bylo. Před-
stavení to jí náramnou zábavu způsobilo.

Prízeň Valdštejnova k Jesuitům náhle ochabla,
když i z urozených žáků gymnasijsních někteří jevíli
náklonnost do řádu Jesuitského vstoupiti. Z té pří-
činy dal Valdštejn některým svým příbuzným rozkaz,

aby z gymnasia vystoupili. Když ale Jesuité Valdštejnovi rádně se omluvili, že oni nikdy na to nepomýšleli, žáky z rodu šlechtického do svého řádu lákati, dovolil Valdštejn svým příbuzným opět do gymnasia vstoupiti.

Stavba zámku Jičinského. Poněvadž starý zámek Smiřických ležel v ssutinách, usmyslil si Valdštýn nový zámek zbudovati. K tomu cíli vyhlédl si za stavební místo jižní část města při samé zdi městské, kde též starý zámek stál, a ukoupil k tomu účelu celé pořadové domů, nalézajících se v sousedství zámku starého, až k bráně Valdické. Na pozemcích takto získaných založil zámek nový, rozsáhlý a nádherný. Zmocnil se též zdi městských, fortny koželužské a příkopů hradebních, přes něž i staveniště rozšířil. Stavba, kteráž trvala po více roků, započata r. 1625. řízením stavitele Pieroniho, a stavělo se velmi pilně. Dne 22. března 1629. nařízeno Pieronimu, aby zdi do druhého patra vyhnal a na zámku pilně pracoval. Roku 1630 pracováno s takovým chvatem, že ani kněžna v Jičíně zůstati nemohla a do Nového Zámku odjela. Příčina, proč s takovým chvatem pracováno, byla, že kníže tehdy z velitelství sesazený chtěl v nové residenci sídleti. V zámku stavěny dvě kaple, jedna pro knížete, druhá pro kněžnu. Na straně k zahradě postavena krásně klenutá pavlač po způsobu Vlašském a ozdobena prací štukatérskou. U prostřed zahrady zařízena velká nádržka s vodometem a umělé studně. Za svého pobytu v Jičíně řídil Valdštejn sám všechny stavby. Roku 1632. byl stavitelem Mikuláš Sebreghendy, dostáváje služby 1200 zl. rýnských ročně. Polírem byl Jakub Macet, stukatérem Santin Gallo. Macet byl i jinak dovedný muž, neb on také hlavní vrata ku stavení kočovských marštelů hotovil. Tobiáš Etrik dělal balustradu, Ambrož Frytz v domě

hejtmanově stropy maloval, Jakub Orsulin stavěl pavlač na starém stavení (t. j. na menším dvoře). Na zedníky dohlížel Jakub Serena. Zedníků pracovalo na zámku r. 1632. ještě 84. Zdi starého zámku, které překážely, prolamovány od havířů. Zároveň pracovalo zde i mnoho tesařů. Též kladeny zde roury vodní od zámku Bradce až do města.

Dvůr knížete sestával: Na dvoře bývalo 800 lidí a 100 koní, 50 trabantů mělo stráž před zámkem, 6 komorníků a veliké množství pacholat pro posluhu knížete.

Hejtman knížectví Fridlandského bydlel v domě panském (nyní č. 10., náleží p. Pfeifrovi). Regentův dům byl vedle zámku (nyní č. 2. „u bažanta“).

1629.

Dne 9. srpna 1629. konal člen řádu Jesuitského a prefekt semináře Jičínského P. Matěj Burnatius v Libuni misii a byl od rozrušeného lidu protestant. z kostela vyvečen a u Rovenska kopím, vidlemi a větší puškou usmrčen. Burnatius měl sebou též žáka škol Jičínských Jana Rokytu, potomka Českých bratrů, horlivého však katolika, který mu při službách Božích přisluboval. Ten ukryl se, když lid je přepadl, do chléva, byl ale vytažen, 12 ranami usmrčen a vhozen do louže, která od dobytka vytékala; obě mrtvoly převezeny později do Jičína a pochovány, P. Burnác ve chrámu Páně Jesuitském a žák na hřbitově u sv. Jana na Koštofranku. Náčelníci vzbouřenců byli na to zjišťováni a skonali mukami hroznými.¹⁾

¹⁾ O násilné smrti Burnácově, tohoto horlivého missionáře z řádu Jičínských Jesuitů, svědčí dosud zachovalý pomník u Libuně. — Dle Balbína ubíral se Burnác po službách Božích v Libuni odsloužených k Rovensku, kde na cestě byl přepaden a usmrčen.

Dne 30. května 1628. dal Valdštejn vyhotoviti nadační listinu k zařízení špitálu pro churavé a staré osoby, a to pro 25 starců a 25 stařen. Roku 1629. započato se stavbou domu pro chorobinec

Dne 17. října t. r. položen základní kámen ke kostelu Novoměstskému s povolením kardinála arcibiskupa pražského hraběte Harracha. Zároveň založen při témž kostele hřbitov, jelikož se hřbitov u sv. Jana na Koštofranku zrušil

1630.

Roku 1630. položen základní kámen ku stavbě chrámu Páně sv. Jakuba, jež dal Valdštejn při bráně Valdické dle vzoru chrámu podobného v St. Jagu de Compostella ve Španělsku stavěti. Valdštejn vyslal stavitele svého, Vlacha, Jana Baptistu Marinia, do Španěl, aby stavbu chrámu toho si prohlédl. Po smrti vévody Fridlandského r. 1634. stavba však zastavena. Pokračováno v ní teprve r. 1665. Stavitel Marinius byl ale již mrtev a nástupce jeho uchýlil se poněkud od počátečního slohu.

Roku 1630. vydal Valdštejn Jesuitům rozkaz, aby dvůr Jarošov byl ihned rozbořen, poněvadž bylo jeho úmyslem v tu stranu město rozšířiti. Nový dvůr měl postaviti se blíže Šiběňáku na polích patřících ke dvoru Popovickému. Než však rozkaz ten vykonán, přišla zpráva o násilné smrti Valdštejnově

Týž rozkaz opětován byl r. 1633. ještě přísněji.

1632.

Odstoupením Valdštejna z vrchního velitelství nad voji císařskými pozbyla armáda chrabrého vojevůdce a pluky nepřátelské dostávaly odvahy blížit se opět k hranicím rakouských zemí. Tu se císař ocitl v tísní a nebylo jiné rady a pomoci, než moc válečnou svěřiti

opět pevné vůli a rukoum Valdštejnovým. Z té příčiny opět s Valdštejnem vyjednáváno, on byl však velice opatrný a kladl těžké podmínky. Konečně přistoupil císař na všechno a v měsíci únoru r. 1632. převzal Valdštejn opět velení nad voji císařskými. Jsa téměř neobmezenou mocí opatřen pustil se zase do víru válečného, na jaře r. 1632. vytáhl s armádou ze země — nyní však ale též jako politik, aby každý krok co možná nejvíce vykořistil. To zavedlo zase příčinu, že počínali mu opět nedůvěřovati nejen dřívější jeho tajní spojenci, ale i dvůr císařský.

1634.

Dne 24. ledna 1634. vydal císař tajný patent celé armádě, že jest Valdštejn sesazen s vrchního velitelství a všichni důstojníci se sprostují veškerých závazků vůči Valdštejnovi; za prozatímného velitele ustanoven polní generallieutenant hr. Matyáš Gallas. Jemu zároveň nařízeno, aby se Valdštejna a jeho nejhlavnějších přívrženců Illova a Trčka zmocnil.

Dne 18. února 1634. byl vydán nový přísnější a veřejný patent proti vévodovi.

Patentem ze dne 19. února 1634. již nařídil císař některým generálům, aby se zemězrádce Valdštejna s Trčkou, Illovem a Vchynským, do achtu daných, zmocnili, aneb je o život připravili. Také se nabídl plukovník Teufel generálovi Piccolominimu, že Valdštejna zavraždí.

Patentem ze dne 20. února 1634. bylo nařízeno plukovníku Adolfovi z Puchheimu, aby všecky statky, jmění a svršky Valdštejnovi a Trčkovu v Čechách patřící, jménem císaře skonfiskoval.

Na cestě z Plzně do Chebu se nabídl plukovník Buttler Piccolominimu, že Valdštejna zavraždí. Totéž slíbil i Gallasovi, což také dne 25. února 1634. v Chebu vykonal tím, že Valdštejna, svého bývalého velitele, bezbranného v ložnici kopím proklál.

Za tento šlechtný čin měl obdržeti odměnou 200.000 zl. Na místo nich obdržel však po Valdštejnovi skonfiskované statky Doksy s Pernštejnem a Deštnou v sumě odhadní 225.843 zlat. rýn. Mimo to byl od císaře při audienci vyznamenán zlatým řetězem, jmenován cís. komorníkem a povýšen do stavu hraběcího.

Též plukovníku Teufflovi bylo za pouhé nabídnutí k zavraždění Valdštejna 30.000 zl. vyplaceno ze statků v Čechách a ve Slezsku po Valdštejnovi skonfiskovaných. Mrtvola Valdštejnova pochována ve Stříbře.

1635.

Dle resoluce císařské ze dne 27. ledna a 21. května 1635. a císařským listem ze dne 8. května 1636. obdržel Rudolf svobodný pán z Tiefenbachu, pán na Dürrenholzu, Zsterdorfu, Suchých Krutách, Ebenthalu, Říčanech, Aichhornu, rytíř zlatého rouna, Ř. C. Maj. tajný rada, komoří, polní maršálek, jenerál dělostřelectva, obršt a zemský zbrojmistr, panství Kumburské a Úlibici s residencí Jičínskou v ceně 299.672 zl. za své služby vojenské, pro pohledávku v sumě 200.000 zl. (na potřebu vojenskou vydaných a dosud zadržených) proti vyplacení měsíční služby svému pluku. Nový majitel panství založil ihned pro svoji rodinu fideikomiss.

Za doby Valdštejnovy byl Jičín a vůbec celé panství jeho dosti chráněno od vpádu vojáků nepřátelských i císařských. Jinak bylo ale po jeho smrti. Vévodství ztratilo svého mocného ochrance. Vlašské vojsko císařské s hrozným chvatem vtrhlo na panství Valdštejnská, jako by se bylo obávati nějakého vzbouření mezi poddanými Valdštejnovými. Všady zjímán dobytek, odháněn a zabíjen, obilí odváženo, vůbec řáděno jak v zemi nepřátelské. Sotva odtáhlo vojsko vlašské, přijížděli na lup Sasové. K nehodám těm přidružil se i

mor. Poslední dva Jesuité, kteří v Jičíně pozůstali, od tlupy nepřátelské odvedeni; jednomu z nich však podařilo se uniknouti. Kolej Jesuitská žádala císaře o potvrzení nadání Valdštejnových. Císař sice jim nevyhověl a nadání nepotvrdil, vzal ale kolej Jesuitskou prozatím pod svou ochranu.

1636.

Roku 1636. zavítal nový vlastník panství ponejprv do Jičína a byl od Jesuitů i měšťanstva radostně uvítán. Po svém odjezdu zaslal 100 dukátů na lampu do kostela pro věčné světlo. Jméni seminární rozmnoženo tím, že přikoupeny statky Tuř a Hubojedy, za to zase domy v Jičíně na předměstí odprodány, čehož později Jesuité velice litovali.

1638.

Listinou ze dne 5. října 1638. napomíná svobodný pán Rudolf z Tiefenbachu zdejších obyvatelů k horlivosti u víře.

1639.

Listem císaře Ferdinanda III. ze dne 18. února 1639. na přimluvu vysoce urozeného pána Rudolfa z Tiefenbachu se povoluje městu Jičínu nad Cidlinou pro snadnější obyvatel vyživení a obce té zvelebení jeden trh týhodní a to každé pondělí na všeliký dobytek, z novu nadati, a trh ten císař „majestátem svým vysaditi ráčil.“

Téhož roku byla kolej Jesuitská spustošena od Švédů a Miličeves vyplněna od bývalého vlastníka Dohalského z Dohalic.

Téhož roku odňal general Banner mrtvole Valdštejnově pravé rameno a hlavu, jež obě jako vzácnou kořist do Švédska zavezl.

1641.

Roku 1641. zavítal do Jičína arcikníže Leopold a zdržel se zde po několik dnů.

1642.

Léta 1642—1643. byla velmi bouřlivá. V Jičínsku brzy Švédské vojsko brzy vojsko císařské svými potřebami válečnými doléhalo na lid zubožený, tak že prchal lid, kam jen mohl, a krajina stávala se pořád spustlejší.

Roku 1642. byli Jesuité čtyřikráte na útěku z Jičína. Jejich svízec množil Tiefenbachův vrchní David Fleischmann, úhlavní nepřítel Jesuitů, tím že tlupy Švédské proti nim popouzel.

Téhož roku byla mrtvola Valdštejnova (jíž roku 1636. pozůstala vdova tajně do Kartouz převezla) dne 22. září do kostela Kartouzského přenesena a tam Kartuziány rádně pochována.

1643.

V měsíci lednu t. r. vpadlo Švédské vojsko Torsensonovo náhle do Jičína (ač již příměří smlouveno bylo), město i kolej vyplnilo, Jesuity trýznilo, též i jednoho z nich vojáci ubili.

Téhož roku vyhořelo sousední město Turnov téměř docela. Obec Jičínská poskytla pohořelým podpory 10 korců žita, 10 korců pšenice a 10 korců ječmene. Turnovští musili dar tento na trakařích odvézt, ježto byla veliká nouze o dobytek tažný.

1644.

Roku 1644. se Jičínu poněkud ulevilo, neboť Torsenson spěchaje do války s Dánskem jen malé posádky v Čechách zanechal.

Listinou svobodného pána Rudolfa z Tiefenbachu ze dne 28. října 1644. povoluje se městu Jičínu cizince

do svazku obecního svobodně přijímati, však jen osoby vyznání náboženství katolického, a osoby takové, které žádné jiné vrchnosti nenáleží, osoby počestné a zavalé. Dále se svoluje, aby občanům Jičínským, když někdo z nich se chce z Jičína vystěhovati a „své lepší hledati“, nebylo v tom bráněno, a má městská rada moc a povinnost míti, takovému vystěhovalci (povoliti), když o to požádá, když veškeré dluhy, daně, dávky a úroky, jakož i cí. kontribuci a panský důchod (zapravil), a veškerým povinnostem obecním zadost učinil, také jinak proti vrchnosti, její dědicům a nástupcům nic trestného nebo kriminálního se nedopustil, a ve všem a s každým se vypořádal, že svůj majetek movitý i nemovitý svobodně prodávati, postupovati a odporoučeti smí. Však ale tu, kde žádných pokrevních příbuzných není a majitel bez zanechání poslední vůle zemře, má pozůstalý majetek se prodati a na tři stejné díly rozdělit, z nichž dva díly vrchnosti a jejím dědicům nebo nástupcům má odveden býti a třetí díl městu Jičínu náležeti.

1645.

Po bitvě u Jankova, České zemi velmi osudné, Tortenson své voje vítězné po celé zemi rozložil. V severních Čechách vyvolil Grabstein a Hrubou Skálu za stanoviště posádkám stálým, jež byly na postrach všem krajinám okolním. Zvláště klášter Jesuitský je lákal často do Jičína. Jesuité, jakmile se neuchýlili na hrad Velíš, byli jímáni a jen za veliké výkupné, jež také jen za jedinou noc sehnáno býti musilo, z milosti propouštění. Tím děly se velké překážky při vyučování na gymnasiu.

1646.

Roku 1646. byli Švédové vojskem císařským z Jičínska vypuzeni; tu Jičín poněkud okrál. Někdy však

až i z Grabsteina Švédové na Jičín nájezdy činili a vydrancovali město i kolej. Jednou za takové výpravy s velkou kořistí dobytka odváděného i jednoho Jesuitu do zajetí vzali, však později prostřednictvím arcivévody Leopolda bez výkupného propustili.

1647.

Roku 1647. byl Jičín od vpádu vojska Švédského ušetřen, ale zase byl navštíven požárem, jímž několik domů v městě popelem lehlo. Nový spor měli Jesuité s vrchností. Jesuité totiž spravovali kostel uvnitř i hrobku. Tu žaloval Tiefenbach návrhem Fleischmannovým u arcibiskupa na Jesuity pro porušení práva patronátního. O tom však učiněn byl nález, že kostel mají Jesuité ve svém vlastnictví a že si ho tudíž také smějí na své útraty ozdobovati.

1648.

Roku 1648. kolej Jesuitská úřad farní složila a nedala se k podržení jeho ani vrchností, ani úřadem městským přiměti. Tu Fleischmann opatřil s velikým úsilím faráře z Prahy. Však lid chodil raději k Jesuitům než do kostela farního.¹⁾

Téhož roku přepaden byl Jičín náhle tlupou Švédskou z Grabsteina, od níž vydrancováno město i kolej, a ještě uloženo platiti daň Švédskou rovněž jako císařskou.

V měsíci červenci na rozkaz Vranglův odtáhly veskeré Švédské voje ze severovýchodních Čech k obléhání Prahy. Tam právě za krutého boje na Pražském mostě

¹⁾ Jelikož býv. farní kostel sv. Jakuba (Ignáce) patřil nyní Jesuitům, stal se po příchodu nového faráře farním kostelem hřbitovní chrámek sv. Jana Kř. na Koštofranku.

došla zpráva, že uzavřen mír v Osnabrucku. Tím skončena doba trapná a nejistá, jejíž pohromám nesmírným obzvláště v Jičíně za obět padla valná většina obyvatelstva a veškeren blahobyt. Také gymnasium se dlouho nezotavilo ze všeobecné bídy a nouze a Jesuité s hrůzou na dobu tu vzpomínali.

1649.

R 1649. měla kolej Jesuitská opět spor s vrchností panství Kumburského, jelikož vrchnost přerušila vodovod do koleje dosud udržovaný a měšťanům zapověděla bráti pivo od Jesuitů.

1650.

Po ukončení války 30leté rozkázal císař Ferdinand III. hrad Velíš, který byl v nejnebezpečnějších dobách útočištěm obyvatelstva okolního, a do kteréhož Švédská noha nevkrčila, rozbořiti.

1651.

Roku 1651. opustil farář Jičinský své místo. Jesuité z ochoty převzali úřad ten a spravovali jej až do konce roku 1654.

Téhož roku zavítal do Jičína Rudolf z Tiefenbachu a byl zde od Jesuitů i měšťanstva s velikou slávou uvítán. Tu propustil vrchního Fleischmana a na jeho místo ustanovil Rudovského, Jesuitům příznivého. Vodovod do koleje zase obnoven. Jesuitům daroval též díl polí u Čeřova¹⁾ a do kostela Jesuitského novou monstranci.

Téhož času pokračováno všemi možnými prostředky k přivádění obyvatelstva na víru katolickou.

¹⁾ Pozemky tyto hraničí na východ se zahradou Čeřovskou, na jih s Čeřovkou, na západ s cestou Železnickou a na sever s pozemky dvoru Zebinského.

1653.

Dne 4. března 1653. zemřel Rudolf svobodný pán z Tiefenbachu, a správu panství Kumburského i města Jičina převzala vdova paní Marie Anna Eliška z Tiefenbachu.

1654.

Nejvyšším rozhodnutím císaře Ferdinanda III. ze dne 1. února 1654. došla potvrzení veškerá nadání Valdštejnova koleji Jesuitské v plném obsahu a ještě s dodatkem, že honitba, kterou Valdštejn na všech pozemcích Jesuitům darovaných pro sebe vymínil, se jim nyní úplně ponechává.

1655.

Roku 1655. byl kostel sv. Jakuba u brány Valdické tak dalece dostavěn, že byl bohoslužbě odevzdán a fara k němu přenesena. Prvním děkanem stal se při něm P. Mikuláš Skéva, kněz světský.

Téhož roku byla dosavadní budova seminární přístavbou domu dřevěného rozšířena. Dříví k této stavbě daroval hr. Pavel Morzin, pán Lomnický a Vrchlabský.

Téhož roku přibylo do koleje Jesuitské 12 Jesuitů Poláků z Kališe a 2 z Litvy, kteří válkou Švédskou byli nuceni ze země své sem utéci a teprve po vypuzení Švédů z Polska roku 1658. se z Jičina navrátili do své vlasti. Jeden však, Stanislav Zaluský, již r. 1656. z Jičina vypovězen z příčiny této: Na den sv. Vojtěcha veřejně svým posluchačům pravil, že Čechové marně se chlubí, že mají pozůstatky tohoto světce v Praze. Svatý Vojtěch prý za živa od Čechů utíkal, proto nechce prý ani po smrti své smýšlení změnit a raději má své tělo v Polsce.

1658.

Roku 1658. byla budova kolejní rozšířena z dosavadního čtverce (části zadní) dvěma křídly postranními a to od konce hořeního na východ ku vratům předním u kostela a od konce jižního ku kapli sv. Michala.¹⁾ Tím zastavěno Malé náměstí a kostel se dostal se svým průčelím a hlavním portálem do dvora koleje Jesuitské. Pro obecnostvo zůstaly jen vchody postranní. Na křídlech těch byly sice již stavby, ale neúhledné a nesouvislé.

Od roku 1660. se koleji Jičínské lépe dařilo, otců přibývalo a žactvo se množilo.

1661.

Listinou vydanou nejdůst. arcibiskupem kardinálem hr. z Harrachů ze dne 24. srpna 1661. se povoluje vystavěti založený již chrám Páně na Novém Městě mezi zdmi hřbitovními.²⁾ K tomu cíli aby se založil fond 300 zl. a dále aby se zavedl solní monopol, t. j. aby obec pronajala právo sůl prodávati, za 18 zl. ročně, jež případnou na vydržování téhož kostela. Založení kamena základního (již podruhé,) aby se co nejdříve posvěcením a obyčejnými ceremoniemi provedlo. Listina nachází se v báni kostela Novoměstského. Zároveň zeď hřbitovní, která byla toho času v rozvalinách, znovu postavena za přispění paní hraběnky Marie Alžběty Tieffenbachové a ředitele panství Kumburského Stanislava Halánka.

1664.

Dne 23. ledna 1664. založena byla nadace magistratu Jičínského na 26 mší v kostele Novoměstském.

¹⁾ Kaple tato stávala vedle samého kostela k straně jižní.

²⁾ Viz desku pamětní s nápisem latinským v témž kostele.

1667.

Roku 1667. vzpouzeli se Železniční obci Jičínské jakožto své dědičné vrchnosti robotovati a z té příčiny zavedli spor. Nejprve byla obec Jičínská nucena ztěžovati si u krajských hejtmanů v Králové Hradci. Železniční byvše napomenuti, neuposlechli, ale podali stížnost na útky, jakéž prý dříve dle starého urbáře nebývaly, ku král. místodržícím do Prahy. Kr. místodržící zaslali listinu dne 16. března 1668. datovanou, v níž napomínají hejtmany Kralohradecké, by se Železnických ujali a je utiskovati nedopouštěli. Hejtmani se skutečně tak zachovali, ale obec Jičínská se hájila a žádala, aby bylo předvoláno 10 občanů Železnických a zástupce obce Jičínské, by se stalo mezi nimi narovnání. Že zároveň žádají a činí návrh, aby každý soused Železnický odbýval dva dny měsíčně roboty a aby odváděl úroky. Podruzi pak aby byli povinni při dvou dvorích (v Železnici a v Jičíně) za obyčejný plat každoročně obilí vymláti. Tento návrh Železniční zamítli. O tom podali hejtmanové dne 8. dubna 1668. do Prahy relaci. Místodržící vydali dne 13. června 1668. hejtmanům nařízení, aby Železniční byli k robotě přinuceni, že jsou urputní a tvrdošíjní lidé, aby svojí tvrdošíjností ještě jiné nekazili, po případu aby náčelníci vzpoury vězením opatření byli, a Jičínu aby se poskytla dle potřeby vojenská asistence. Na to vyslali ještě Železniční deputaci do Prahy, ale dobře nepochodili. Nařízeno jim, by se vrchnosti své podrobili. Tu neviděli žádného zbytky a vydali obci Jičínské od sebe revers ze dne 12. července 1668., žádající v něm pro Boha a milosrdenství Boží za milostivé odpuštění a připovídající vše, co jim vedle starých závazkův a povinností od obce Jičínské i od krajských hejtmanův uloženo bylo volně a beze všeho odporu vykonávati a jakožto věrní dědiční poddaní se

chovati, k čemuž zavazují sebe i dědice a odsuzují sebe i potomky hrdla, statků i jmění, když by společně nebo některý zvláště čeho se proti úpisu a proti vrchnosti své dopustil. Tím přistoupili na všechny závazky a povinnosti, jak byly od obce Jičínské navrženy.

1669.

Listinou ze dne 18. května 1669. napomínal král Leopold Jičínský magistrát k mírnosti proti měšťanům Železnickým.

1675.

Dne 15. listopadu 1675. koupen pro seminář statek Zběř za 44 000 zl. od hrab. Anny Kateřiny z Martinic. V Miličevsi vystavěli Jesuité téhož roku novou residenci, k níž dostali hojně materialu od Kartusiánů, od hrab. Norberta ze Šternberka a hrab. Šlika, kterýž poslední veškeré kamení z hradu Velíše k této stavbě Jesuitům daroval.

1676.

Roku 1676. zemřela paní Marie Anna Eliška z Tiefenbachu. Po její smrti zdědil panství Kunburské s Jičínem pan Norbert hrabě ze Šternberka, který ale ještě téhož roku dne 26. září zemřel. Panství ujala pak vdova paní Isabela Magdalena de Portia jako poručnice svých dětí.

1678.

Roku 1678. nastal nový spor mezi kolejí Jesuitskou a hr. ze Šternberka. Hraběnka zapověděla Jesuitům, aby po cestě obecné nejezdili do sýpek¹⁾ svých na předměstí Pražském postavených, aby do svého dvoru Jarošovského nedováželi obilí, leč jen z polí nejbližších, aby obilí svého v Jičíně neprodávali, jelikož se tím obchodu obilního ujma činí a konečně aby z věcí do koleje dová-

¹⁾ Nedávno zbořené „Bahno“ a vedlejší dům p. Novotného jsou zbytky sýpek Jesuitských.

žených nebo donášených clo vrchnosti Kumburské platili, poněvadž při tom užívají půdy městské a nikoliv své, město že ale patří panství Kumburskému. Jesuité podali proti tomu odpor, který byl vyřízen dne 20. července 1679. od místodržitelstva v ten rozum, že kolej Jičínská ani do sýpek svých ani do dvora Jarošovského nemá dovážeti žádného obilí na prodej, však povolen dovoz obilí pro potřebu koleje samé. Jesuité si vystavěli sýpky nové na svém statku Cidlině.

1679.

Roku 1679. a 1680. stěžoval si magistrát Jičínský u zemského soudu na „rebely“ Železnické v příčině liknavého vykonávání robot.

1681.

Dne 7. května 1681. pátou hodinu odpoledne vypukl v Jičíně oheň u žida Zlatníka blíže staré šatlavy a rozšířil se rychle na tři strany. Ve třech hodinách hořelo celé město, za městem dvě stodoly a pět domů sousedských, věž městská, v níž dva zvony a hodiny se slily, kostel nový sv. Jakuba, zámek, kolej Jesuitská se zvonící, na kteréž 5 zvonů se slilo; též i seminář s gymnasiem do gruntů vyhořel, na to v krátkém čase štíty a klenutí podloubí domovních od prudkého ohně rozpukané dolů se sesypaly. Nezůstalo pak v městě než jenom děkanství, kostel sv. Jana Křtitele na Koštofranku a škola od ohně chráněno; též i jeden domek kováře u brány městské obhájěn byl. Při témž ohni 5 osob zahynulo: dvě židovky a dítě židovské, a z křesťanů Anna Bradská a jeden voják, na nějž z domu obecního spadla makovice a jej zabila. — Dům obecní býval do těch časů proti Jesuitům na Malém náměstí třetí dům od pražské brány. Po tomto neštěstí stalo se smíření mezi vrchností a ko-

lejí. Vrchnost zapomněla staré zášti a všemožně kolej podporovala, aby budovy aspoň slanou se pokryly. Téhož roku vyhořel i dvůr Jesuitský v Miličevsi a ve Vrbici.

1682.

Roku 1682. dostaly se budovy kolejní i s kostelem opět pod střechy doškové, takže svému účelu zase sloužiti mohly.

1683.

Dne 7. dubna 1683. vyšel oheň z komína v Jesuitské koleji a strávil střechy jak na koleji tak na kostele, kteréž po předešlém ohni doškem pokryty byly. Při tom spadly dolů dva zvony, které Jesuité vypůjčeny měli a rozbily se.

1684.

Roku 1684 paní hraběnka ze Šternberků pozorujíc, že budova seminární nestačí počtu chovanců se hlásících, věnovala prostranné místo za zdmi městskými blízko dosavadního semináře k rozšíření ústavu toho, gymnasia Jičínskému velmi potřebného.

1686.

Přípisem konsistoře Královéhradecké ze dne 22. listopadu 1686. povoluje se konati každoročně v neděli po sv. Františku Xaverském procesí z kostela sv. Jakuba do kostela sv. Ignáce.¹⁾ Zároveň bylo povoleno procesí v den Nepoškvrněného Početí Panny Marie, jež však během doby zašlo.

¹⁾ Procesí to koná se až dosud každoročně; není to ovšem již s takovými ceremoniemi spojeno jako dříve. Procesí to bylo prý založeno na poděkování za odvrácení moru, který v Jičíně zuřil.

Téhož roku nastoupil jako poručník na panství Kumburském Václav Vojtěch hrabě ze Šternberka.

1687.

Roku 1687. konány rozsáhlé přípravy k slavnému procesí sv. Františka. Nařízeno i Železnickým, aby se procesí toho účastnili. Železničtí vyzvání tohoto nedbali, a procesí se nesúčastnili, začež jim uložena od magistrátu Jičínského pokuta 50 zl. pro kostel sv. Jakuba v Jičíně.

1687.

Listinou ze dne 26. prosince 1687. žádají občané Železničtí hraběte ze Šternberka o vydání 50 zl. pro ústav chudých v Železnici, kteroužto částku zaplatiti musili z pokuty obci Železnické uložené za to, že nesúčastnili se Železničtí procesí, které v Jičíně zařízení bylo, ač k němu pozváni byli.

Dále žádají za ochranu proti ubytování vojska a aby směli bez překážky (se strany magistrátu Jičínského) ve svém lese kámen lámati.

1690.

R. 1690. konán v Jičíně sjezd všech Jesuitů ze zemí koruny České. Slavné uvítání učiněno dne 11. června provozováním hry divadelní od žáků gymnasiálních, jimž nad jevištěm skvěly se znaky Čech Moravy a Slezska. Roku toho i nová rozšířená budova seminární dostavena byla, takže do ní 90 chovanců přijato býti mohlo.

1691.

Roku 1691. byl opět požár v Jičíně, o jehož rozsahu však ničeho nezaznamenáno.

1692.

Roku 1692. byla v nové budově seminární kaple sv. Rosalie novým oltářem opatřena.¹⁾

1695.

Roku 1695. ujal panství Kumburské nejstarší syn po Janu Norbertovi, Jan Josef, který ale dne 13. července 1700. v Dunaji zhynul. Po něm dostalo se panství dceři Terezii, a Václav Vojtěch hr. ze Šternberka nastoupil opět jako poručník, než ona plných let dosáhla.

1702.

Roku 1702. odkázal pan David Chrastský z Adlersfeldu, doktor mediciny, městskému špitálu částku 547 zl. 30 kr. a 100 zl. kostelu Matky Boží de Sale jako nadaci Chrastovskou. Za oněch 100 zl. mají slouženy býti mše svaté a to „pod těžkou a hroznou pokutou Boží.“

Dále po smrti rodiny Valáškovy role 5 korců u Božích Muk vedle obecního role s jedné a silnice se strany druhé, pak s pole Hlubučkového, které Jan Hlubuček bratru svému Jiřímu Hlubučkovi kšaftem odkázal, každoročně špitálu na výživu 1 zl. 30 kr. vydati se musí. —

1710.

Roku 1710. ukoupil panství Kumburské s Jičínem Jan Josef hrabě z Trauttmansdorffu.

Dne 29. září 1710. předložen byl od hrab. Trauttmansdorffa městu Jičínu nový řád či „punkta“ k zachovávaní,

¹⁾ Kaple ta bývala v domě nyní p. Kronžilkové u samé fortny. Jelikož byla vysoká po dvě patra nad sebou, učiněny z ní vloženým stropem dvě místnosti nad sebou.

týkající se pořádku v městě. „Punkta“ tato jsou příliš obsírná. Nejhlavnější částí z nich jsou :

Každou noc mají býti brány městské uzavřeny, v době letní od 10 hodin, v době zimní již o 7 hodině. Klíče mají býti každodenně u purkmistra uloženy. Když před úřad předstupují, mají občané nejinak oblečeni býti než v pláštích; dítky mají pilně do školy posýlati; kostel pod uvarováním pokuty navštěvovati, nad čímž mají kostelníci bděti; — jak se má obecní majetek spravovati; nikdo z představenstva nebo úřadnictva nemá ve dvoře obecním žádný dobytek živiti, do stodol obecních nic skládati, od šafářky žádné pomazánky nepřijímati; nemají se na podloubí ruchadla a jiné polní nářadí nechávati; ulici zámeckou v čistotě držeti atd. atd.

Proti tomu podán byl od magistrátu Jičínského protest v ten smysl, že vrchnost se nemá tak daleko do správy obecní vkládati atd., a „punkta“ vrácena zpět. Za to se magistrátu dostalo od hraběte přísné důtky, že to nikdy slýcháno nebylo, aby poddaný lid pořádek stanovil a — co nejhroznějšího — že se magistrát opovážil „punkta“ zpět vrátiti. (Listina datovaná jest dnem 12. října 1711.) Na tuto důtku bezpochyby punkta přijata, jelikož jsou v archivu městském založena.

1712.

Listinou ze dne 8. července 1712. povoluje hrabě z Trauttmansdorffu městu Jičínu z každého sudu piva který do Železnice k výčepu přivezen bude, poplatek 2 zl. od dotčené obce vybírat. Za to od správy Kumburské bude o 2 zl. levněji Železnickým se počítati.

1718.

Listina v báni na věži kostela Novoměstského datovaná dnem 13. srpna 1818. zní takto:

„Ve jménu Nejsvětější, též nerozdílné Trojice Božské, Boha Otce, Boha Syna a Boha Ducha svatého, též ku zvelebení a počestnosti blaboslavené Rodičky Boží, Bolestné Marie Panny.

Vyzdvižená a z gruntů vystavená věž tato s pomocí Pána Boha Všemohoucího předně, pak z důchodu a hospodářství též kapli Matce Boží patřícího, tak od starodávna de Sale jmenovaného, též pomocí některých málo pp. dobrodinců na budoucí svou a dědiců svých památku.

Za panování nejmilostivějšího a nepřemoženého římského císaře v Germanii, Španělich, též Uherského a Českého krále, při šťastné na 24 roků v zemi Uherské v Pasarovicích, s úhlavním jména křesťanského nepřítelům Turkem uzavřeném pokoji, Karla VI., za panování milostivé a ochrannivé paní paní Marie Teresie hraběnky z Paaru, ovdovělé z Trauttmansdorffu, vrchnosti poručenské nad třemi mladými pány, též dvěma slečnami. (Následují podpisy.)

1724.

Listinou císaře Karla VI. se rozhoduje proti usnesení cechu obuvnického, jelikož se tento zdráhal přijmouti do cechu Martina Zelinku z příčiny té, že on za manželku pojal osobu nemanželského původu. Nařízeno totiž cechu, že má žadatel přijat býti a nikdo ať se neopovazuje jemu proto jaké předchůzky činiti, a zároveň má magistrát nad tím bdíti.

1731.

Od roku 1727. do r. 1731. stavěn nynější kostel v Železnici nákladem patronátu (obce Jičínské) a přispěním hraběte z Trauttmansdorffu. Roku 1731. byl kostel vysvěcen ku počtě sv. Jiljí.

1732.

Roku 1732. město Jičín opět dílem vyhořelo.

1743.

Roku 1743. postavena byla socha sv. Václava a upravena studánka nákladem dobrodinců.

1745.

Roku 1745. se opět přivalila vojska pruská a saská, rekvisicemi mnoho peněz, potravy a píce vymáhala a vedle toho ještě město drancovala.

1747.

Listinou císařovny Marie Teresie ze dne 29. května 1747. se stvrzují nadace Albrechta z Valdštejna založené dne 16. října 1624. k vydržování 100 studujících v koleji Jesuitské v Jičíně a to pro 20 nobilů, 10 alumnů a 70 seminaristů. Nadace tyto potvrzeny již dříve císařem Karlem VI.

1751.

Listinou pana Františka Norberta hraběte z Trauttmansdorffu ze dne 26. října 1751. stalo se mezi vrchností a městem Jičínem k vůli uvarování příštímu nedorozumění toto narovnání:

1. Město Jičín se zbavuje veškerých dávek a povinností vůči vrchnosti.

2. Vrchnost dobrovolně odstupuje obci Jičínské: před branou Valdickou 7 domků po pravé straně stojících¹⁾ i se zahrádkami a dvěma stodolami k volnému užívání.

3. Vrchnost přenechává obci díl tak zvaných plácků proti panským stájím²⁾ a jizdárně ležících, za potokem Cidlinou ležící díl³⁾ mimo několik malých ovoc-

¹⁾ Nynější domy p. Rejmanův až Hôtel Hamburk.

²⁾ Nynější zbytky zdí pod zámkem.

³⁾ Zahrada patřící dědicům po Jiřím Holonbkovi.

ných stromů a několik zrostlých lip, tak aby budoucně řeka Cidlina tvořila hranice. Pozemky mezi Cidlinou a zámekem podrží vrchnost pro sebe k vůli symetrii před zámekem

4. Vrchnost postupuje obci masné krámy na bývalém spáleništi Václava Pastomínského, které předkové její vlastním nákladem postavili, i s krámem židovským, sýpkou a na nich vážnoucím nájemným v částce 53 zl. ročně, však ale aby vrchnost ještě po dvě léta, totiž až do konce října 1753. ječmen sypati mohla, a s další výminkou, aby žid Baruch Soudek za nájemné, které dosud platí a 1. listopadu 1751. platiti povinen bude, ani zvyšován aneb dokonce vypovězen nebyl.

1753.

Dne 27. listopadu 1753. potvrdila císařovna Marie Teresie rozsudek, kterým N. Brett pro zločin svato-krádeže na hrdle se trestati a potom upáliti má.

1756.

Roku 1756. počátek svůj vzala vojna Pruská s Rakouskem, jež trvala bez přestání až do r. 1763.¹⁾

1757.

Roku 1757. ležely voje Šverinovy mezi Železnici a Popovicemi táborem, a týraly drancováním nejen Jičín, ale i celé okolí, jež se dlouhý čas potom zotaviti nemohlo.

1758.

Roku 1758. leželo okolo Jičína zase vojsko Rakouské, ale na rozkaz polního maršálka hr. Dauna počínalo si s velikou mírností. Když maršálek do města zavítal, potěšil veškeré obyvatelstvo.

¹⁾ Válka sedmiletá.

1763.

V roce tom okusilo město Jičín nemalého pronásledování od kozáků, kteří jednoho dne v měsíci srpnu o půl sedmé hodině ráno do města ve velkém zástupu vpadli, lidi karabáčemi, na jichž koncích olověné kuličky měli, nemilosrdně mrskali, obírali, v domech všecko plundrovali, ano i ohněm vyhrožovali, což by byli i v skutek uvedli, kdyby nebyli skroveni výpalným, jež v sumě 3500 zl. jim složeno.

1765.

Dne 19. srpna 1765. zrušeno bylo „právo útrpné“ a příštího roku na to dne 1. ledna 1766 dosavadních 384 soudů hrdebních na 24 obmezeno bylo. Jičín vráđen též do počtu oněch 24 měst, jímž soud hrdební ponechán.

1767.

V měsíci lednu téhož roku vyhořely v Jičíně tři domy vedle radnice naproti masným krámnům, z čehož povstal mezi obyvatelstvem nemalý poplach.

Nadační listinou ze dne 15. května 1767. zařizena fara Železnická a prvním farářem ustanoven P. Josef Smetana. I vyměřeno jemu zároveň beneficium.

Dne 1. října téhož roku vyhořelo v Jičíně staré město celé, kromě koleje a semináře. Oheň vznikl u Jana Videmana, kloboučníka (čtvrtý dům od fortny městské), po jedné hodině s půlnoci, a tak se rozpoutal, že ve čtyřech hodinách celé město v prach a popel obrátil. Oheň tak rychle se šířil, že obyvatelé málo co z příbytků odnésti mohli, a aby alespoň životů svých zachránili, na útěk se dali. Prudkostí svou do mnohých „kvelbů“ oheň se vedraje, všecko pohubil a ztrávil

Ohněm tím zničeno v městě a na předměstí Valdickém 105 domů. Též velmi nákladný a pro mistrnou práci architektonickou daleko rozhlášený kostel sv. Jakuba a vše, co v něm se nacházelo, ano i ciborium se svatými hostiemi, stráveno; dále kostel sv. Jana Křtitele na Koštofranku,¹⁾ věž na kostele Jesuitském, kteráž, když přehořela, na kostel padla, klenutí proti panně Marii s jedním sloupem prorazila — však oheň, jakkoli do kostela vpadl, ničeho neztrávil; věž městská na bráně, na které hodiny zničeny; zvony, které před ohněm na dvě léta na tuto věž vyzdvíženy byly, když hranice přehořela, spadly, však od porušení ochráněny zůstaly, věž ale od ohně velmi „zruinována“ byla; děkanství, škola, zámek, 7 stodol obilím naplněných, vše v prach obráceno bylo. Při téměř ohni zahynul žebavý chlapec na seně v domě pana Jana Tampelského. Též ubořelo mrtvé tělo p. Josefa Vitvara, feldčara Konečně jest paměti hodné, že kříž „Missionis“ nazvaný, před kostelem sv. Jakuba stojící, ač ohněm obklopen byl, úplně neporušen zůstal.

1768.

Dne 14. října 1768. opět vyhořel kostel sv. Jakuba a veškeré okrasy se zkazily.

1770.

Roku 1770. byla veliká neúroda v celých Čechách i v okolních zemích, z čehož nesmírná drahota povstala Korec pšenice za 12 zl., žito za 11 zl., ječmene za 9 zl., ovesa za 6 zl. Z toho vznikla velká

¹⁾ Kostel či kaple sv. Jana na Koštofranku nazvaná stála za kostelem sv. Jakuba svobodně u prostřed rozsáhlého hřbitova. Kaple tato byla původně dřevěná a pocházela z doby, kdy Jičín byl ještě vsí. Okolo r. 1753. znovu z kamena přestavěna.

nouze a nemoce, a lidé jak při všeobecném moru u velikém množství mřeli. Hlad a mor trval až do r. 1773. v kterémžto roce zase úroda požehnaná byla, ač toho roku zase množství myší se vyskytlo, které místy celé pole zhubily. Přece však obilí a jiné potraviny za levnou cenu bylo lze nakoupiti.

1773.

Dne 20. ledna 1773. byl magistrátem Jičinským vydán rozsudek proti Dorotě Svobodové z Oulibic, obžalované pro pokus zapálení pastoušky, aby byla sčata a potom upálena. Exekuce tato hned příštího dne na ní vykonána

Dne 5. října 1773. rozpuštěn byl řád Jesuitský a veškerý majetek jeho zabrán pro královskou komoru. To nařízeno dvorním dekretem ze dne 23. srpna 1773. Majetek seminární připadl k fondu studijnímu. Jičinské gymnasium a seminář ponechány zatím svému účelu a professoři i učitelé exjesuité ponecháni na svých místech.

Téhož roku přešel kostel sv. Ignáce do správy fondu náboženského.

1775.

Roku 1775. vynesen byl rozsudek zemského soudu v dlouholetém sporu občanů Železnických, jakožto poddaných, proti magistrátu Jičinskému, jako vrchnosti, v tento smysl: 14 občanů Železnických jest na dále povinno své vrchnosti měsíčně dva dni roboty jízdní a ostatní domkaři a obyvatelé každý dva dni měsíčně roboty pěší, a z každého do Železnice přivezeného sudu piva 2 zl. pro důchod v Jičíně zapraviti.

Téhož roku vzniklo selské vzbouření, které počalo u Náchoda a také Jičina se dotklo. Dne 11. března okolo 10. hodiny přitáhlo asi 700 buřičů. Při-

šli od Kartouz a byli na Kozím plácku na Valdickém předměstí vojskem zadrženi. Na dotaz vojenského velitele, co žádají, odpověděli, že přejí si od Kumburské vrchnosti úpis, jímž by od roboty a jiných vrchnostenských břemen osvobození byli. Ihned byla z nich deputace sestavena a do zámku uvedena. Tam jim podobnou listinu vydal hospodářský ředitel pan Filip Kroužilka. Také žádali, aby jim i pan děkan podobné upsání v příčině taxy štoly vydal. I to jim učiněno po vůli. I žádali ještě o vydání urbaria¹⁾, a když i tato žádost jim splněna, odtáhli. Na to dne 25. t. m. v neděli přitáhlo od Vokšic asi 5000 mužů buřičů, kteří žádali, aby i od magistrátu Jičínského podobné listiny občanům Železnickým vydány byly, a když jim i tu vyhověno bylo, zase odtáhli. Téhož dne však odpoledne přišlo 7 občanů Železnických, kteří přinesli jakási „punkta“ a žádali, by jim potvrzena byla; však špatně pochodili; tři z nich chyceni byli vojskem a nemilosrdně biti.

Potom bylo do Jičína přivedeno 65 největších buřičů z rozličných míst a do Nového Bydžova dopraveno. Tam odsoudila je komise dílem k trestu bitím, dílem k obecní neb panské práci.

Potom ještě v čas žní bylo vzbouření na panství Kosteckém, a když sedlákům dáno vojsko do bytů, tu ze stavení prchali do lesů, kdež se shromáždili a odtud na lup vycházeli. Za tou příčinou přitáhli dne 21. července k Sobotce. Tam schytáno jich od vojska 112, ostatní se do lesa rozutekli. Podobným způsobem dělo se na panství Rohozeckém. Rebelové Kostečtí i Rohozečtí byli potom nemilosrdně bitím trestáni.

Dne 3. srpna téhož roku prodán byl ve veřejné dražbě zbývající nábytek v koleji Jesuitské.

¹⁾ Seznam poplatných pozemků a poplatníků.

1776.

Dne 1. dubna 1776. okolo 10. hodiny ranní obsazeno bylo vojskem pěšího pluku Arenberského bývalé kolegium Jesuitské, kteréž k obývání vojenskému náležitě upraveno bylo. Vojska bylo 6 setnin.

Dne 22. a 23. července 1776. byla neobyčejná mlha, takže slunce vyhlíželo jako žhavé železo. Dne 23. července ve 3 $\frac{1}{2}$ hodiny odpoledne udeřil brom do věže kostela sv. Ignáce, kdež několik vojáků pomáhajících zvoniti omráčil; ti pak ale všichni při životě zachováni. Odtud svezl se blesk dolů do kostela, kdež varhany nemálo porouchal, oltáře sv. Jana Nepomuckého při dveřích se dotekl, ale škodu malou jen způsobil.

Dne 12. srpna 1776. o 3. hodině odpolední srátilo se nešťastnou náhodou lešení v kostele sv. Jakuba, kterýž se od posledního ohně opravoval. Pádem tím i 6 osob dolů spadlo, z nichž jeden na místě mrtev zůstal, druhý ještě téhož dne umřel, a ostatní nebezpečné pohmožděniný si utřžili.

Dne 8. října 1776. rozprodán byl k nejvyššímu rozkazu bývalý Jesuitský, nyní ale c. k. komorní statek Miličeves, z něhož i také od města Jičína splnomocněný Jičínský primátor Josef Novoveský některé rybníky „na věčné časy“ pro obec ukoupil, a to Kbelnický rybník, Valchu, Hluboký, Mazánek, Strach a Hružu za roční plat 180 zl. na věčné časy, však bez všech dalších povinností. Smlouva zhotovena a podepsána dne 15. října r. 1776.

1777.

Roku 1777. předsevzato bylo nové upravení počtů gymnasií v Čechách. Tu přišla zpráva, že se gymnasium Jičínské nalézá v počtu oněch, jež měly býti zrušeny. Obec Jičínská záhy chopila se prostředků, aby gymnasium Jičínské zachránila. Prve než zrušení

úředně oznámeno bylo, podala obec dne 5. května 1777. k trůnu císařskému vroucí prosbu, aby gymnasium to nebylo zrušeno. Nežli tato žádost vyřízena byla, podala obec dne 5. července žádost druhou v témž smyslu. Zatím dne 14. srpna 1777. vyhlášen od gubernia království Českého dvorní dekret, jimžto gymnasia v Čechách až na 13 se zrušují. Mezi zrušenými nalézal se též ústav Jičínský. Obec napjala ještě své slabé síly, aby jej zachránila, však na všechny žádosti v příčině té podané přišlo vyřízení c. k. krajskému úřadu ze dne 24. listopadu 1777. v ten smysl, že dřívější ustanovení se již nezmění.

Dne 5. prosince 1777. dodán obci Jičínské dotaz c. k. školní komise v Praze, čím by obec přispěla k zařízení „hlavní“ školy německé. Městský úřad ze dne 10. prosince téhož roku odpověděl, že obec Jičínská nehodami mnohými, obzvláště pak hroznými požáry tak jest zadlužena a zubožena, že jí není možno na nějaký příspěvek na školu německou se zavázati a žádala, aby škola ta zřízena byla z důchodů seminárních jelikož škola hlavní má býti náhradou za gymnasium a seminář. Konečně opětovala obec poznovu žádost, aby gymnasium a seminář Jičínu ponechány byly. Na to dne 16. prosin. oznámeno, že poslední žádosti vyhověti nelze.

Dne 22. prosince 1777. povoleno, aby seminář ještě rok v Jičíně ponechán byl tak, že 2 učitelé gymnasijsní mají seminaristy jen privátně vyučovati, ostatní 4 profesori že mají býti přesazeni hned na místa jiná a služné v Jičíně že má jim býti zastaveno.

Tím způsobem ukončeno veřejné vyučování na gymnasiu Jičínském roku 1777—78.

1778.

Roku 1778. prodáno bylo spáleniště seminářského dvorce č. 46. na Holínském předměstí i se zahradou

veřejnou dražbou, však bez polí, panu Martinu Maškovi, správci statku Miličevského za 800 zl. (Dvorec ten ukoupil pro kolej Jesuitskou roku 1626. P. Burnacius a to dvorec i s 24 korci rolí za 100 kop grošů českých.

Zároveň prodány pozemky zabrané u Šibeňáku za 1500 zl.

Když r. 1778. upravováno město Hradec Králové na pevnost, uchopil se Jičín příležitosti té a žádal, aby gymnasium z Hradce Králové přeloženo bylo do Jičina, že bude v Hradci Králové mnoho domů zbořeno a tím že tam povstane nedostatek bytů, kdežto na-proti tomu v Jičíně že jest hojnost bytů pohodlných a budova seminární stojí prázdná atd. I tato žádost však vyřízena nepříznivě.

Dne 31. července 1778. o 12. hodině polední vyšel oheň ze dvora obecního, kterýž ztrávil radnici, seminář a většinu města i předměstí. Chovanci seminární od té doby pak bydleli v Čerově a ve faře. Železnické. Vyučování školní přerušeno v Jičíně úplně. Tu nastala magistrátu starost, alespoň hlavní školu opět zařídit. Nejprve jednalo se o místnost, dále o potřeby školní a o učitelstvo. V tom směru pracováno po několik roků. Stěžováno na to, že byly někdy při zařízení koleje Jesuitské obci Jičínské odebrány statky, z kterých byla kolej a seminář vydržovány, a nadace Valdštejnské z nich zařízeny. Tenkrát bylo městu Jičínu slibováno, že budou z nadací těch hlavně podpo-rováni žáci Jičínské, a nyní jsou statky ty zabrány pro císařskou komoru. Aby nejprve alespoň potřebné pa-livo z těchto statků pro hlavní školu dodáváno bylo.

Jelikož seminární budova shořela, hledáno místo pro hlavní školu v bývalém gymnasiu; i ta budova byla však chatrná a ještě vojáci o některé místnosti usilovali.

Právě v tu dobu povstalo nepřátelství mezi Ruskem a Rakouskem. Když vojsko nepřátelské překročilo hranice rakouské, propuštění chovanci seminární až na 13, jichž rodiče příliš vzdáleni byli. Tito pozůstali upravili si byty ve shořelé budově seminární, ač velmi chatrné. Tu předložil správce seminární P. Ignác Kammel návrh, aby budova seminární znova, ale bez druhého poschodí upravena byla. Výlohy tím by obnášely asi 8000 zl. a mohly by se krýti z fondu exekutního. Než ale věc ta vyřízena byla, vyvolil si Jičín císař Josef II. za svůj hlavní stan ve válečné výpravě proti Prusku, aby potřebami dvoru svého popřáti mohl obyvatelstvu mimořádné výživy. Jakmile zavítal císař do Jičína, ihned navštěvoval místa památnějších domů vyhořelých. Do budovy seminární přišel odpoledne, kdy P. Ignác Kammel v chatrném bytu z klenby přízemní upraveném po obědě si zdřimnul. Od císaře byv tázán, jak by se dalo pomoci budově seminární, jsa v rozespalosti zcela zaražen ani neodpověděl, jen pokrčil útrpně ramenama. Na to císař odešel. Potom z komise fundační v Praze dne 7. listopadu 1778. zasláno správci seminárnímu nařízení smyslu toho: „Poněvadž dle nejvyššího dvorního dekretu ze dne 13. června 1778. v městech, kde gymnasia byla zrušena, zároveň i semináře mají býti zrušeny a budovy seminární normálním školám odevzdány, nepovoluje se vyhořelou budovu seminární v Jičíně znova vystavěti, k čemuž by nebylo ani fondu dostatečného. Seminář Jičínský připojen k semináři Královéhradeckému a dosavadní správce semináře Jičínského P. Ignác Kammel ustanoven za správce semináře v Hradci Králové.

1781.

Roku 1781. bylo v Jičíně domovních čísel: Na Starém městě 91, Židovská část 11, na Valdickém před-

městí 30, na Holínském předměstí 61, na Pražském předměstí 22 a na Novém městě 80. Úhrnem 295.

Téhož roku přišel rozkaz o zaslání dražebního protokolu rozprodaných pozemků po Jesuitech s dotazem, proč na ceně pozemků těch tolik spadlo, jelikož byly za 2055 zl. oceněny a jenom 1500 za ně utrženo.

1782.

Dne 25. listopadu 1782. prodán ve veřejné dražbě vyhořelý seminář. Jelikož nenašel se kupec na celý, byla budova rozdělena na tři díly, a čtvrtý dům byla budova před seminářem přistavěná. První díl od gymnasia až přes schody ukoupil ředitel panství Kumburského pan Filip Kroužilka za 640 zl. 30 kr. Druhý díl městský primátor p. Jan Novoveský za 215 zl. 30 kr. Třetí díl opět pan Filip Kroužilka za 375 zl. 30 kr. Čtvrtý díl, přístavek, pan Antonín Ditrich za 207 zl.

1783.

Roku 1783. byla zařízena v Jičíně v budově starého gymnasia „hlavní škola.“

Dne 18. ledna 1783. ustanoven ředitelem pro „hlavní školu“ v Jičíně p. Jan Míchal Vanke s ročním služným 300 zl., a učitelem písma pan Josef Franc s ročním služným 200 zl.

Dne 15. února ustanoven byl za katechetu pan P. Jiří Alois Mach s ročním služným 200 zl.

Dne 1. května byla hlavní škola v Jičíně otevřena s obvyklou slavností, Veni Sancte, Te Deum a slavnostní řečí ředitele a primasa.

1784,

Dne 1. listopadu 1784. byl z nejvyššího dvorského nařízení krajský úřad z Nového Bydžova do Jičína pře-

ložen a v zámku umístěn, kdež také krajský hejtman pan Hynek Papa ubytován.

1785.

Roku 1785. nařídil krajský úřad, aby jeden z chrámů zdejších byl uzavřen, ježto dle nejnovějšího nařízení v obcích, kde jsou dva kostely, jeden ponechán býti má pro služby Boží a druhý uzavřen. Proti tomuto nařízení podalo měšťanstvo protest.

Téhož roku zrušena čtyři náboženská bratrstva a to: Latinské bratrstvo, České měšťanské bratrstvo, Městské bratrstvo smrtelných úzkostí Kristových a Popovické bratrstvo smrtelných úzkostí Kristových.

Bratrstva ta přinucena byla zároveň majetek svůj vydati úřadům. Odevzdány tedy do mincovny v Praze rozličné sochy a sošky Panny Marie a křížů v úhrnné váze 75 mark 3 $\frac{1}{2}$ lotů stříbra a potom ještě dodatečně (co dříve zatajili) 12 mark 7 $\frac{1}{4}$ lotů stříbra.

Téhož roku byla mrtvola Valdštejnova (vlastně zbytek její) převezen z Kartouz do Mnichova Hradiště.

Dne 18. července 1786. zemřel František Norbert hrabě z Trauttmansdorffu.

1788.

Dne 20. července 1788. v 11 hodin dopoledne vyšel opět v Jičíně oheň a strávil 74 domy. Škoda odhadnuta na 50.096 zl.

Dne 8. prosince 1788. zemřel raněn mrtvicí první farář Železnický P. Josef Smetana.

Roku 1788. obnovena byla nadace magistrátu Jičínského, dle kteréž mají slouženy býti každé čtyři neděle dvě mši svaté a za to každý purkmistr povinen jest ze svého služného čtyřnedělního 2 kopy grošů míšenských upustiti a duchovnímu správci odvésti, začež

duchovní správce obdrží ročně 26 kop grošů míšenských a mši sv. bude do roka slouženo 26. (Zde sluší připomenouti, že radní po čtyrech nedělích se v úřadování střídali, tak že se každý v úřadování purkmistrovském účastnil.)

1789.

Roku 1789. dosazen za faráře do Železnice pan P. Ignác Kotyk.

1794.

Dekretem císaře Františka II. (I.) ze dne 21. ledna 1794. potvrzují se městu Jičínu staré výsady:

1. Vybírání cla a v případě úmrtí bez poslední vůle smí majetek přecházeti na zákonité dědice.
2. Svobodné odstěhování a přistěhování.
3. Nekatolíci smějí přijati býti do svazků měšťanského.
4. Výroční a týdenní trhy, když připadnou na svátky, smějí odbývati se před svátkem tím nebo po něm v den všední, a veškeré staré výsady z dob dřívějších se stvrzují.

1795.

Roku 1795. dosazen na faru Železnickou za faráře P. Ignáce Kotyka, jenž odstoupil a přesazen byl, farář P. Mikuláš Veselý.

Téhož roku postavena v Jičíně socha Panny Marie na náměstí Staroměstském.

Tohotož roku prodán byl od panství Kumburského „dům panský“ č. 10 st. m. manželům Groovým.

1801.

Roku 1801. vyhrála obec víceletý spor v příčině vaření a přivážení domácího piva proti vrchnosti Kumburské hraběti Ferdinandu z Trauttmansdorffu.

1802.

Roku 1802. uložena v chrámu Páně sv. Ignáce válečná pokladnice, jelikož zavítal do Jičína J. C. V. arcivévoda Karel, velitel armády, jenž onemocněv delší dobu zde zdržeti se musil.

Příležitosti této použil slovatný měšťan a obchodník Jičínský p. Karel Kneiss a podal panu arcivévodovi žádost za opětné zařízení gymnasia.

1804.

Roku 1804. postaven byl farní dům Železnický, Do té doby byla budova dřevěná.

1805.

Roku 1805. byla veliká drahota obilí, takže byla pšenice l korec za 50 zl., žito za 40 zl., ječmen za 36 zl., hrách za 45 zl. Následkem toho rozhostil se po celé krajině od svátků Velikonočních až do žní hlad.

Dne 12. ledna 1805. povýšen byl hrabě Ferdinand z Trauttmansdorffu za knížete z Trauttmansdorffu, Weinsbergu a Neustadtlu atd.

1806.

Po novém roce 1806. byly poklady říšské i zemské z Vídně i z Prahy do Jičína přivezeny, a do všech kostelů a obchodních krámů složeny. Též poklady kostelní, jako sv. Jan z Prahy, z Příbrami, ze Svaté Hory atd. — všeho asi 400 vozů, sem přivezeno a přes 7. neděl se to zde zdrželo; však vojska pouze 5 mužů zde se nacházelo, pročež musilo občanstvo samo stráž vykonávati.

Přípisem c. k. krajského úřadu v Jičíně ze dne 18. března 1806. povoluje se *zařízení gymnasia v Jičíně* s ročním sluzným pro učitelstvo 2250 zl. ze studijního

fondy. Obec přijala na se zaříditi a vydržovati budovu, školní náradí a vytápěti, a závazek ten opatřen ku vtělení na nemovitostech města Jičína.

Přípisem c. k. krajského úřadu v Jičíně se nařizuje, že purkmistr města Jičína má býti ustanoven s ročním služným 300 zl. z fondu kriminálního a 200 zl. z důchodu obecního. Purkmistr musí býti zkoušen. Volba jeho diti se má takto: Místo uprázdněné budiž c. k. krajskému úřadu oznámeno, kterýž vypíše na ně konkurs. Kompetenty seřadí městská rada dle kvalifikace a zemskému guberniu předloží, které tři z nich navrhne, a zastupitelstvu jest volno jednoho z těchto tří zvoliti.

Na to při první volbě zvolen byl purkmistrem Jan Konvička, dosavadní městský radní.

1808.

Roku 1808. bylo z kostela sv. Ignáce 14 centů stříbra: soch, svícňů a lamp, z kostela Panny Marie de Sale 58 liber stříbra do mincovny odvedeno, podobně i z jiných kostelů. I také lid musel mnoho stříbra vydati. To vše ztrávily tehdejší vojny.

1809.

Roku 1809. zuřil v Jičíně opět požár. Oheň vyšel z domu radního a ztrávil celou stranu západní a jižní na Velkém náměstí i se zámekem. Následkem toho přestěhován krajský úřad do domu č. 94. Starého města, a tu za příčinou získání úředních místností povoleno zazditi podloubí tohoto domu.¹⁾

1810.

Roku 1810. vrátil se s pole do Jičína pluk Reiss-Greitz a byl slavně uvítán. Měšťanstvo uspořádala velkou hostinu pro důstojníky, a vojsko bylo ubytováno a častováno po domech.

¹⁾ Rohový dům na náměstí proti kostelu a zámku.

1811.

Roku 1811. nastala veliká změna v penězích papírových, takže po prohlášení patentu nikdo za papír nic prodati nechtěl. Obilí bylo velmi drahé, 1 korec pšenice stál 45 zl., žito 38 zl., ječmena 27 zl. víd. m. Obilí se přiváželo z Ruska. Do města přijíždělo takové množství vozů, že směly vjížděti jen branou Valdickou a odjížděti branou Pražskou a Holínskou. Na trh sem přijížděli až z Horšova Týna, ba do konce z Klatov, Plzně a Budějovic.

1813.

Dne 3. června r. 1813. zavítal do Jičina císař Rakouský František I., ubytoval se v zámku a zdržel es zde celý měsíc. Zároveň s císařem přijeli nejprřednější hodnostové říše, jako: kníže Metternich, Schwarzenberg a j. v. Odtud se také projednávaly veškeré záležitosti v příčině aliance s Ruskem a Německem proti Napoleonovi a veškeré další plány. Všichni měli mnoho práce, ale nejčinnějším byl kníže Metternich. Hlavní korespondence vedla se s táborem Ruským. V prázdných chvílích vyjížděl císař do okolí, navštívil veškeré vrchy, zříceniny, zámky a mnohé osady kolem Jičina, a vůbec celému zdejšímu romantickému okolí velikou pozornost věnoval. Nejoblíbenějším byl jemu Libosad. Tam pořádány ku počtě jeho slavnosti a zábavy. Nejvíce se bavíval císař honbou zvěře, jíž bylo tentokráte hojnost, (a ještě do polovice 19. století bylo v Libosadské oboře mnoho daňků.) Za návštěvy císařovy byli tam také divocí kanci.

Těž bývalo v oboře mnoho staletých dubů, jež byly v polovici tohoto století vykáceny — jen ještě několik velikánů ponecháno jako na památku. Že byl Libosad nejoblíbenějším místem císařovým, zasazena

tam v pavillonu pamětní deska s nápisem, (bohužel jen německým jako všechno tehdy): „Denkmal des Dasein Franz I. den XXVII. Jvny MDCCCXIII.“

V Jičínském zámku obýval v pravém křídle roh severovýchodní prvního patra. Komnata tato s veškerým nábytkem a podobiznou císařovou v tehdejší kroji má dle vůle majitele zámku starého hraběte Trauttmansdorffa zůstatí na vždy nezměněna.

Pokladna umístěna opětně v chrámu Páně sv. Ignáce, kde měšťané Jičínští stráž vykonávali. Do té doby spadá také asi založení sboru ostrostřeleckého.

Císař František I. účastnil se též za pobytu svého v Jičíně procesí o Božím Těle, a s ním polní vůdce generál Schwarzenberg, kníže Metternich a mnoho jiných. Baldachin nesli městští radní páni: Hynek Fliegel, Vojtěch Trenk, Hynek Horník a František Urfus.

V létech 1812 až 1815. trpěl Jičín a okolí mnoho vojenskými pochody, neboť skoro celá armáda ruská tudy přetáhla ze Slezska do Saska a zase zpět. Potřeby pro Ruskou armádu dodávaly se většinou z Čech.

Téhož roku přivezeno do Jičína po bitvě u Drážďan 700 francouzských důstojníků zajatých, též mnoho Pruského vojska v bitvě u Chlumu raněných přivezeno. S těmi cizinci sem přišlo také mnoho peněz, neboť oni přes půl roku se zde zdrželi. Z malé světničky platili měsíčně 10 tolarů nájmů.

1814.

Přípisem c. k. krajského úřadu se ustanovuje, že budoucně zvýšiti se má služné pro oba zkoušené magistrátní rady na 600 zl., a to 400 zl. z důchodu obecního, 200 zl. z fondu kriminálního. Purkmistrovi pak má se zvýšiti se na 800 zl. a to : 400 zl. z důchodu a 400 zl. z fondu kriminálního.

Roku 1814. za krajského hejtmana hraběte z Licoo dlážděno velké náměstí a ulice. Též vyměněny dosavadní dřevěné roury z vodárny na Holínském předm. za železné.

1815.

Roku 1815. zase papírové peníze nazvané „šajny“ velikou ztrátu utrpěly.

Dne 7. června 1815. zvolen byl za faráře do Železnice P. Jan Sál a dne 3. září byl slavně instalován.

Roku toho stavěla se z Mladé Boleslavi přes Jičín k Nové Pace císařská silnice t. zv. Slezská. Jičínská občané na ní též přispívali. Potřebný kámen lámal se v Čerovce.

Téhož roku prodala obec hlinník na východní straně za městem s vedlejšími pozemky, pazdernou a rybníkem „Junek“ zvaným panu Josefu Brajrovi, který postavil zde při nové silnici hostinec a lázně, do nichž se až do r. 1853. vedla voda od sochy sv. Václava po žlábkách. Lázně tyto stály dole v lukách. Hostinec tento býval až do postavení železné dráhy Pardubicko-Liberecké velmi oživený.

1816.

Přípisem c. k. krajského úřadu ze dne 10. května t. r. se nařizuje, odkliditi předbrání u brány Holínské, dále sněsti dřevěnou stavbu na bráně Pražské. Krajský úřad však radí, že by prospěšnějším bylo bránu Pražskou zcela odkliditi jako v jiných městech krajských se děje, a to též z příčiny, že příště obec nebude pro budoucnost míti výloh s vydržováním brány té.

Dne 28. března 1816. stalo se narovnání mezi obcí Jičínskou jakožto vrchností a občany Železnickými jakožto poddanými, v příčině roboty. Obec Jičínská od naturální roboty upouští a občané Železničtí se zavazují takto:

Ti, kteří odbývali robotu jízdní, budou příště povinni jeden den ročně, a ti, kteří vykonávali robotu ruční, budou povinni jeden den ruční ročně, jenž ale v dávky peněžité proměněn bude, a to tak, že za jeden den tažní budou povinni 1 zl. 45 kr. a za jeden ruční 21 kr. vždy v půlletních lhůtách a to: při sv. Jiří a při sv. Havlu do důchodu města Jičina odváděti. (Pro nestálý kurs peněžní se však tato sazba jen na jeden rok ustanovuje.) Kdyby ale ustanovené dávky v pravý čas odváděny nebyly, jest obec Jičínská oprávněna exekuční cestou je vydobývati.

Roku 1816. postaven kamenný most na místě dosavadního dřevěného u mlýna pod branou Pražskou Brána Pražská, nevkusná, k stáji podobná, neklenutá, opravena.

Téhož roku kostelík sv. Jana Křtitele na Koštofranku zbořen a se zemí srovnán.

Téhož roku nastala drahota obilí, takže se opět až z Ruska dováželo. Obilí byli velmi pěkné. 1 korec žita vážil 124 liber. Císařské magaciny všecky vyprodány za tím účelem, aby se bídě poněkud ulevilo.

1818.

Roku toho stavěla se silnice přes Nové Město k Poděbradům. Jako při stavbě Slezské silnice tak i nyní vybízel c. k. krajský úřad obec Jičínskou, aby odekryla lom na Čeřovce a Šibeňáku. Obec a měšťanstvo na ty obě silnice naložilo 18.000 zl.

1819.

Na den sv. Jana Křtitele r. 1819. zavražděn byl v Jičině občan Fr. Zimler se svou služkou Annou Fišerovou, oba přes 60 roků staří, řádní lidé. Mrtvoly jejich byly strašně zohaveny. Vražda stala se na Příkopech, pátý dům od ulice Panské.

1820.

Roku 1820. zavítal do Jičína císař František I. s chotí svou císařovnou Karolinou. Odtud doprovázen byl do Prahy sborem střeleckým.

Téhož roku zavítal do Jičína korunní princ Ferdinand na cestě z Prahy do Brna a byl s velikou slávou přijat.

Dne 24. srpna 1820. přijela komise (delegován od landrechtu Boleslavský radní p. Reich), v příčině honitby na polích městských. Ubytovala se v hostinci „u císaře Rakouského.“

Kumburští pozvali je do zámku, měšťanstvo však proti tomu reptalo, pročez byla komise odbývána v domě krajském.

Téhož roku staven byl kanál ulicí Židovskou a ulicí Růžovou až za zeď městskou na západ.

Dne 24. srpna odešel pluk Reiss-Greiz do Vlach k potlačení pozdvižení v Neapoli.

Téhož roku odstraněn byl šindel se střechy kostela Panny Marie de Sale a střecha pokryta taškami.

Kníže Trauttmansdorff stěžuje si přípisem svým magistrátu Jičínskému, že nebude moci tak často „milý Jičín“ navštěvovati, jsa nyní více upoután na osobu papanovníkovu, jelikož jest ustanoven nejvyšším hofmistrem císařským.

1821.

V měsíci únoru r. 1821. podána byla žaloba na knížete z Trauttmansdorffu, že přijal od Jana Brajra 500 zl. za udělení práva šenkovního v hostinci u Lázní, na což Brajrovi list od knížete vydán, že k tomu právo má. Měšťanstvo se tomu protivilo.

Téhož roku obdrželi městští střelci Jičínští povolení nositi porteépée. O slavnosti Božího Těla vytáhli

ponejprv s novým praporem, jež zhotovil malíř Václav Sneider v Praze. Náklad na něj dalo měšťanstvo z kasy kořaleční.

Dne 25. dubna vyhořelo sousední město Libáň. Oheň vyšel v 1 hodinu odpoledne a ztrávil za velkého větru 72 stavení. V městě našem uspořádala se hned druhého dne sbírka a zaslána pohořelým.

Téhož roku opraven byl celý kostel Železnický, uvnitř vybělen a kříž na věži, jenž byl předešlého roku větrem sražen, předělán a znovu vztýčen.

Dne 16. ledna zastřelil se ve zdejší zámku kancelářský J. Rohlik, majitel svobodného statku v Lužanech, pro velké partiky, jimiž poddané okrádal. Na tom měli i jiní úředníci kumburští podílu.

Tohotéž roku dosazen do Železnice za faráře P. Antonín Müller.

1822.

Dne 24. února 1822. v neděli ráno o 9. hodině vyšel oheň před branou Valdickou v hostinci „u Blažků“ č. 17. a v hodině ztrávil celé stavení, chlévy a kolnu. S vedlejších čtyř domů střechy otlučeny a tak zamezeno dalšímu rozšiřování se ohně. V osmi dnech na to uspořádána slavnost na poděkování Bohu za odvrácení dalšího neštěstí. Slavného procesí účastnil se magistrát, pan krajský a veškeré měšťanstvo. Procesí to vyšlo z děkanského chrámu páně sv. Jakuba a bralo se v největším pořádku ku soše sv. Floriana.

Dne 26. července zavítal do Jičína arcivévoda František Karel. Ubytoval se v zámku a zdržel se v městě po 24 hodin. Střelci postavili k bytu jeho čestnou stráž a hudba před zámkem hrála, které za to 25 zl. daroval a všem poděkoval.

1823.

Roku 1823. pokryt byl kostel sv. Ignáce taškami a věž pobita plechem.

Téhož roku započal opět spor města s knížetem Trauttmansdorffem v příčině svobodného odbírání cizího piva.¹⁾

Téhož roku postaven byl splav u rybníka Valchy a Železnice nákladem obce, a spravována věž kostela sv. Jiljí v Železnici, na níž dán nový kříž.

Téhož roku proméněno celé zařízení městské vodárny. Kladeny železné roury k padání vody a zařízení kotel měděný, což až dosud bylo vše dřevěné.

Téhož roku dlážděno bylo náměstí u dolení kašny asi v prostore 113 čtver. sáhů

Téhož roku zařízení pojišťovny proti ohni.

1824.

Roku 1824. byla veliká láce v obilí. Pšenice 1 korec 3 zl., žito 2 zl., ječmena 1 zl., 15 kr., zemčat bečka 18 kr. stříbra. Později se ceny napravily. Pšenice stála 7 zl., žito 4 zl., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 2 zl., hrách 5 zl. stříbra.

Toho roku nastal nový nepokoj. Panství Kumburské přivlastňovalo si místo pod zámkem.

Dne 28. června zasazeno bylo pod rybníkem znamení dubové, t. j. beran, jenž stojí 3 lokte $8\frac{3}{4}$ palců

¹⁾ Kniže Trauttmansdorff považoval obyvatele Jičínské za své poddané a chtěl, aby do města nedovázelo se žádná cizí piva, nýbrž aby veškerá spotřeba kupovala se v pivovare knížecím. Město proti tomu protestovalo, dokazujíc, že občané jeho jsou svobodní, žádné vrchnosti kromě magistrátu Jičínského nepodléhají. Z toho pošly časté soudy, ano i komise krajská vyslána byla, aby věc tu vyšetřila a Jičínským poddanství dokázala. Marně se však namáhala, a tak spory trvaly dál, až zrušení poddanství učinilo rozepří konec.

české míry po stoku vody od splavu na dolní mlýn tekoucí, u t. zv. jízku.

Téhož roku položen byl nový práh u rybníka vo-
dárenského, sloupy a podlaha na splavě.

Téhož roku dodlážděno celé náměstí.

Téhož roku konána dražba na stavbu domu rad-
ního a spolu věznice.¹⁾ I přidělena jest p Vehlemu.

Tohotéž roku dalo měšťanstvo 3200 zl. v. m. z
kořaleční kasy vesnici Kotvici (panství Heřmanovy Seify,
Herrmannseifen) podpory na stavbu silnice Trutnovské
400 sáhů délky, jež jejími pozemky vede.

1825.

Dne 17. dubna o 11. hod. ráno vypukl oheň na
náměstí sousedního městečka Sobotky, který 39 domů
a 11 stodol ztrávil. Dne 18. dubna vyhořela ve Stře-
vači hospoda a 2 chalupy, dne 22. dubna v Smrkovi-
cích 5 chalup, dne 25. května městečko Smidáry.

Téhož roku stavěn byl dům radní a věznice; obě
stavení byly vydraženy za 32000 zl. víd. m.

Dne 27. září přibyl do Jičína posádkou 4 prapor
myslivců a ubytoval se v kasárnách

Téhož roku obdrželo městečko Železnice povolení
odbývatí týdenní a výroční trhy, a to přičiněním Jičín-
ského purkmistra Jana Konvičky.

Téhož roku prodávána místa pro stavby na prů-
honě²⁾ k Čejkovicům a k Lipám.

Téhož roku postavili nájemci rybníka svým ná-
kladem domek „na sádkách.“

¹⁾ Bývalý radní dům a věznice jest nynější c. k. trestnice

²⁾ Průhony jsou staré vozové cesty, jež nebyly z kamena
stavěné a štětované. Když se cesta vyjezdila na jednom místě,

Tohotéž roku ukoupil kníže z Trauttausdorffu panství: Kartouzy, Pecku a Radim.

Dne 26. prosince o půl třetí hodině odpolední vyšel oheň na předměstí Valdickém najednou ze tří stodol tak rychle, že nebylo k rozeznání, která dříve chytla. Stodoly ty stály v cestě hluboké pod šraňkem¹⁾ nedaleko od stodol druhých hned pod zahrádkami.²⁾

1826.

Dne 12. června 1826. vyhořelo v Železnici 69 domů, což se města Jičina také citelně dotklo, ježto musela obec zdejší občany Železnické na prvním místě podpořovati.

Téhož roku obnoven byl hlavní oltář a kazatelna v kostele sv. Jakuba.

Tohotéž roku postaveno bylo více domů při silnici k Lázním a Čejkovicům. U splavu zdejšího rybníka stavěna zeď při poli.

1827.

Téhož roku bylo tak veliké množství požárů po městech i venkově, že správa zemská milost císařskou žádala, by takový zločinec, když bude přistížen, byl hned v místě samém souzen, popraven a utracen býti směl, což také povoleno bylo. Jeden palič ze vsi od Slaného jezdilo se vedle. Po vystavění nynějších silnic odpadlo mnoho pozemků vedle silnice, jež zůstaly ležeti ladem. Zbytky průhonu lze viděti na Novém městě při silnici Čejkovické v levo, jež teprv nyní se zastavují. Kde nebylo místa na cestu širokou, povstaly úvozy či újezdy, jako k př. Štrakův úvoz z Nového města k Ohavčí.

¹⁾ „Šraňk“ mýtní stával u sochy sv. Trojice při čís. d. 2. pod nynějším Hamburkem.

²⁾ Pod nynějším Hamburkem.

byl také vskutku oběšen, však přece ještě listy paličské tu i tam se nacházely, ale ohně přece nebyly již tak častými.

V měsíci srpnu zemřel kníže Ferdinand z Trauttmansdorffu, nejvyšší hofmistr a ministr císařský.

Téhož roku upravena hráz u rybníka a nový splávek stavěn u pazderny Jesuitské.¹⁾

1828.

Toho roku dlážděna ulice fortní.

Na podzim r. 1828. mnoho přšlo — od sv. Kateřiny až do Nového roku. Tím přibýlo tolik vody do rybníka, že voda přes hráz přetékala. Štavidla byla zamrzlá a nemohla se vytáhnouti, až musela se koňmi utrhnouti. To stalo se o svátcích vánočních.

1829.

Toho roku dlážděna byla ulice u pošty čili bývalého dvorce seminárního na Holínském předměstí, stavěna stoka od domu radního Fortnou, a ulice Fortní se dodláždila.

Téhož roku vyhořelo městečko Kopidlno. Lehlo popelem 58 domů a stodol.

Tohotéž roku zavedena v Jičíně potravní daň masa, líhových nápojů, a vína.

Třetí neděli adventní o půl osmé hod. večer vypukl požár ve stodole pod zámkem při zdi městské (neb zámecké) na jihozápad stojící. V malé chvíli chytil také vedlejší dvorec, jenž též lehl popelem.²⁾

1830.

Roku 1830. zařizována stráž pohraničních myslivců k zamezení pašeráctví.

¹⁾ Pazderna a cihelna Jesuitská stávala na místě nyn. Jarošova.

²⁾ Dvorec tento jest nyní býv. „Tamlovka“, a na místě stodoly pod baštou zámeckou stojí nyní dům, kterýž na dvě polovice rozdělen jest.

Toho roku bylo v Jičíně domovních čísel: Na Starém městě 96, v Židovské části 9, na Valdickém předměstí 66, na Holínském předměstí 76, na Novém městě 110 a na Pražském předměstí 29. Úhrnem 386.

1831.

Dne 7. ledna 1831. o 8. hod. večerní počala na západě jasnost, jako by se dnilo. Za hodinu na to ukázala se na obloze na jihozápad červená prouha úzká, táhnoucí se směrem k zenitu. Po chvíli objevila se prouha druhá, pak třetí, ale mnohem širší, směrem k straně půlnocní. a mezi nimi dvě prouhy bílé. Vypadalo to tak, jako když „slunce táhne vodu“, jak se říká. Úkaz ten trval až do 11 hodin k půlnoci. Lidé nespali a dívali se na neobyčejné vidění.

Toho roku zavlečena byla do naší krajiny nakažlivá nemoc, cholera, kterouž Rusové z Persie přinesli a v revoluci v Polsku ji rozšířili.

Cena obilí byla: Pšenice korec 5 zl., žita 3 zl., ječmena 2 zl., ovesa 1 zl. k. m.

1832.

V měsíci únoru objevila se asijská cholera v Jičíně. Lékařská pomoc neprospívala — nejvíce ještě prostředky domácí: heřmáněk, balšám. melisa a poty. Nejhůře řádila v nízkých polohách a při vodách. První případ nastal dne 6. února. Zemřelo na nemoc tu asi 34 osob. Z toho povstal velký strach. Lid ještě ani nestonal a hroby se již kopaly. Lidé umírali více strachem než nemocí. Nejvíce v rodinách chudých, kde těla slabá byla a obydlí ne dosti teplé. V zámožných třídách jen 4 životy za obět padly. Špitály byly připraveny, však nikdo v nich nezemřel na cholera, neboť se špitálu každý bál, takže když tam nesen byl, zemřel již na cestě. Ve špitálech zemřelo sice 5 lidí, však na nemoc jinou.

— V Nové Vsi zemřelo ve 14 dnech 43, ve Volanicích 30 osob. Cholera neuhostila se všady a trvala nejdéle jeden nebo dva týdny a postihla pouze 6 osad v celém kraji. O sv. Václavu přestala úplně. V Jičíně zemřely za ten čas 83 osoby. Nejlépe pomáhala dobrá, silná strava, maso, pivo a polévka z něho. Pohřby vykonávaly se zcela tiše bez zvonění. Hned, jak nemocný skonál, odnesen do umrlčí komory, bez rozdílu, ať byl chudý, či bohatý.

Ceny obilní: Pšenice korec 5 zl., žito 3 zl. 20 kr., ječmen 1 zl. 24 kr., oves 1 zl. 50 kr., str.

Roku 1832. stavěna stoka dvorem mlýna podbranského. Tu přišlo se na roury vrtané (asi 5 kroků od potoka), jimiž se voda přiváděla kdysi do pivovaru, jenž hned pod mlýnem stával.

Téhož roku postavila obec na náměstí dvě kamenné kašny, obě povrchní. Na stavbu těchto kašen náležal nejvíce c. k. krajský úřad.¹⁾

1833.

Toho roku byl veliký obchod se semenem jetelovým, takže v Jičíně pět velkokupců Pražských a dva Vratislavští své sklady měli.

Dne 20. prosince byla tak velká vichřice, že na panství Kumburském přes 7000 stromů v lese přelámáno a vývratu se nadělalo přes 12000 sáhů dříví; jinde ještě více.

Dne 29. prosince o půl dvanácté hod. v noci bylo velké hromobití, jako v nejvyšším létě, a trvalo pět čtvrti hodin.

¹⁾ Dolení kašna r. 1880. přeložena o něco výše ku středu náměstí a přestavěna ve spodní nádržku.

Roku 1833. projížděl císař František I. se svojí vznešenou chotí Karolinou naposled Čechy a zavítali také do Jičína. U městské vodárny stála první slávo-brána, kde odbýváno první přivítání, dále byla okrášlena brána Holínská, ještě tehdáž stojící, a třetí brána byla na náměstí. Po uvítání představil císař své vznešené choti pana purkmistra Jana Konvičku slovy „Můj starý známý!“

Dne 19. listopadu t. r. byl v Jičíně hostem též cář Ruský.

1834

Toho roku vyhořely domy na Malém náměstí. Oheň vyšel z domu Jana Brože, obuvníka a hostinského č. 14. Malého náměstí o 11. hodině večer před velikonočním výročním trhem. Shořelo celkem 9 domů. Brož pojištěn byl 260 zl. konvenční měny. Z žároviště toho přelétl oharek na stodolu Rouprikovskou pod zámek, kdež všech pět dřevěných stodol shořelo. Brož obžalován byl ze zhárství, byl však odsouzen jen pro policejní přestupek proti bezpečí majetku k pokutě 15 zl. konv. měny ve prospěch městských chudých. Soud tento konal se dne 20. února 1836. za předsednictví purkmistra Konvičky a radů: Jana Siebra, Josefa Adama a Františka Prokopa. Referentem byl p. rada Jan Sieber.

Ceny obilní: Korec pšenice 4 zl., žito 3 zl., ječmena 2 zl. 36 kr., ovesa 2 zl. 15 kr. stř. Obilí bylo těžké: pšenice 135 lib., žito 127 lib. a ječmen 117 lib.

Toho roku počala se stavěti silnice z Jičína k Turnovu. Obec Jičínská stavěla až ku kapličky sv. Václava za Kbelnicí. To za pokutu, že měla silnice na Železnici stavěna býti. Stavbu měli najatou pp. Hynek Hybler, Hynek Horník a Theodor Horník, a protáhla se až do roku 1838.

Dne 24. září t. r. zemřel Jan Josef kníže z Trauttmansdorffu.

1835.

Roku 1835. povstal opět spor s Kumburským pánstvem v příčině odbírání piva.

Téhož roku byly vyzdviženy cechy, neboť se počítalo na větší výnos daní ze řemesel. Z toho povstala veliká tíseň ve stavu řemeslnickém.

V měsíci září t. r. jel Jičínem cář Ruský s carevnou, Pruský král s královnou a četným průvodem a s nimi i jiná knížata, do Teplic, kde sjezd konali s císařem Ferdinandem 3 neděle zde prodlevše.

Roku 1835. vyhořela řada domů na předměstí Valdickém před branou od domu Pácalovského č. 7. (nyní p. Rejmanův), až po nynější Hamburk č. 3.

Dům, jenž stával na místě, kde nyní hostinec „u města Hamburku“, patřil perníkárce Saalové. Její dcera provdána za továrníka Justa, který v Hostinném svou papírnu a mlýn prodal, ujal od své tchýně spáleniště a vystavěl zde budovu, nynější Hamburk, až pod střechu a přikryl; dohotovil však jen přízemek tak daleko, že se tam mohla provozovati živnost hostinská. Brzy na to ovdověl a roku 1847. sám zemřel, zůstaviv dva syny — jeden z nich velice spustlý musel býti dán do zemské pracovny, a druhý, řádný jinoch, stal se dobrovolně vojínem. Navrátil se z vojny oženil se s Annou Kvapilovou, dcerou mistra pekařského Jana Kvapila č. 59. Holínského předměstí. Dům však nedostavěl. Od něho koupil roku 1852. „Hamburk“ nedostavěný Jan Votoček, jenž stavbu dokončil a celou budovu opravil, neboť byla velmi špatně stavěna, ze samých uhelníků, žádné vápno, žádné klestiny,

zdě se rozlézaly a místnosti byly příliš velké, nevhodné. V přízemí ku př. byla veliká místnost, která zaujímala nynější kuchyň, chodbu a jídelnu. Průjezd do dvora byl po pravé straně vedle domu č. 4. (kde nyní má místnosti Občanská beseda), byl klenutý; klenutí toto bylo z uhelníků a dvakráte spadlo. Votoček musil spojovati rozlezlé zdi železem a místnosti vhodněji rozdělití. Po smrti Votočkové r. 1854. dostal se Hamburk do rukou dědiců, od nichž jej koupil roku 1872. Ervín hrabě Šlik, jenž zase mnoho přestavoval.

1836.

Dne 28. srpna o 7. hodině večer zavítal do Jičina císař Ferdinand se svojí vznešenou chotí a byl s velikou slávou uvítán. Na náměstí sešlo se takové množství lidu, že hnutí nebylo. Ubytován byl v domě krajského úřadu. Ráno přítomen byl mši sv. v chrámu Páně sv. Jakuba a o 10. hodině ubíral se dále ku korunovaci do Prahy. V městě byly domy okrášleny a celou noc osvětleny.

Dne 25. září zavítal do Jičina bratr císařův František Karel. Obědval ve Vokšicích u hr. Šlika a na večer přijel do Jičina, kdež v domě krajského úřadu přenocoval. Ráno přítomen byl mši sv., ale nikoliv na oratoriu, nýbrž dolev v kostele. Dne 26. září uspořádána hostina u p. krajského, ku které pozván byl purkmistr, děkan a některé přednější osoby. Odpoledne vystoupil sbor střelecký, který arcivévoda přehlížel. Ke každému se vlídně a přátelsky choval a rozloučiv se s Jičínem, k Drážďanům odjel. Za této své návštěvy s každým dobře česky hovořil.

Obilí bylo laciné. Pšenice 1 korec za 3 zl. 12 kr. žito 2 zl. 6 kr., ječmen 1 zl. 45 kr., oves 1 zl. 6 kr. str.

Toho roku stavěna budova nad studnou na náměstí. Až do té doby byla u ní obyčejná ohlubeň a nad ní střecha dřevěná a vážilo se okovy. Náklad na to obnášel 258 zl. 35 kr. konv. měny.

Přípisem vrchnostenského úřadu ze dne 13. září 1836. ustanovuje se služné: Purkmistru z fondu kriminálního 400 zl., z důchodu obecního 500 zl. Prvnímu zkoušenému radnímu z fondu kriminálního 200 zl., z důchodu obecního 500 zl. Druhému zkoušenému radnímu z fondu kriminálního 200 zl., z důchodů obecních 400 zl. Zároveň bylo ustanoveno služné pro veškeré úřadnictvo a sluhy.

1837.

Roku 1837. byla vykácena topolová alej, v ulici Lipové od domu č. 19. až k Lipám stojící, poněvadž se stavěly zde domy a topoly překázely.

Toho roku sázena byla nová švestková alej při cestě přes pozemky „na Tobolce“ do Holína vedoucí. (Alej t. zv. Židovská.)

Dne 17. května konala se komise krajská v příčině odebírání piva od Kumburku v městě Jičíně. Dokazovala se se strany vrchnosti městu poddanost jeho i měšťanstva, ale nic se nedokázalo.

Toho roku počal se trhati kostel sv. Ignáce. I zkoušeny základy a shledáno, že věž měla základy jen na český loket hluboké. Komise uznala dále, že kostel taškami krytou střechu nesnese a navrženo, aby pokryt byl lehkou střechou plechovou.

Dne 1. října byl kostel sv. Ignáce po opravě opět posvěcen od p. děkana P. Jos. Šmídla, jenž k tomu od konsistoře zmocněn byl.

1838.

Dne 3. července jel Jičínem král Pruský a přenocoval v hostinci „u zlatého lva“ na náměstí. Druhého dne vydal se na cestu do Teplic.

Dne 14. června jel tudy dvůr Ruský, také i cář Mikuláš, však na zapřenou, jelikož byl Poláky stíhán.

Cena obilí byla: 1 korec pšenice 5 zl. 30 kr., žita 4 zl. 24., ječmene 3 zl., oysa 1 zl. 40 kr. ve stř.

Toho roku postaven oltář sv. Františka v kostele sv. Ignáce nákladem dobrodinců. Před opravou kostela stály jen čtyry oltáře na sloupích, jež nesou klenutí v lodi chrámové.

1839.

Dnem 1. května zařízen v Jičíně nový úřad t. zv. komorní správa. Úřad ten býval zde již před 7 lety pod jménem „Bankal-Inspektorat.“

V srpnu jel Jičínem král Pruský s princem a princeznou Hollandskou z Oranije, na zpáteční cestě z Teplic a v hostinci „u zlatého lva“ přenocoval.

Téhož roku dána záповěď prodávati všeobecně střelný prach.

Vrchnosti v Chlumci a Smidarech počaly vyráběti cukr z řepy. K tomu cíli pěstovaly řepu, na níž 3000 korců dobrých rolí upotřebily. Též i mnoho řepky olejové se pěstovalo.

Téhož roku počalo se jezdit parou, takže 20 mil z Brna do Vídně za 5 hodin se ujelo; mnohdy však stalo se neštěstí, že mnoho lidu při tom údy polámalo, ba i o život přišlo.

Téhož roku prodáno v Jičínském kraji několik císařských panství, jako Miličeves, Smrkovice a Poděbrady.

1840.

Dne 20. července 1840. po 1. hodině v noci vypukl oheň v chlěvě domu blíže zdi městské a fortny, jenž zachvátil v malé chvíli osm domů na levé straně od domu radního, pak masné krámy a rozšířil se na celou severní stranu náměstí, pak na levo do ulice Zelené a Židovské. Jelikož zadní části domů na náměstí jakož i domy v Židovské a Zelené ulici dřevěné byly, ztrávil oheň 39 domů a israelskou synagogu. Při této spoustě živelní nebylo ani kam utéci a na vynášení nebylo možno ani pomysli. Ulice byly úzké, domy dřevěné a těsně vedle sebe stavěné. Voda byla jen v kašnách na náměstí, náčiní hasící nedostatečné. Do ulic přístupu nebylo. Tim způsobem stala se severní polovice Starého města jedinou zřízeninou a spáleništěm. Zvolna jen povstávaly na spáleništi tomto nové budovy. a trvalo to bez mála dvacet roků, než se dotyčné ulice novými stavbami vyrovnaly a upravily. Při tomto požáru osvědčila se výhodnost zařízení pojišťovací společnosti v Terstu. Jelikož četní občané byli na své domy proti ohni pojištěni, dostalo se všem částečné podpory. Pobořelí zažádali si po ohni u knížete Trauttmansdorffa o podporu. Žádosti jim však vráceny s připomenutím, že se jim nevyhoví, leč by se dle návodu zachovali a žádosti dle přiložené formy stylisovali, a to: Předem veškeré knížecí titule a řády aby napsali, a žádost aby skončila klausulou: „Tvoji věrní poddaní města Jičína atd.“ Někteří (a těch bylo mnoho) se tomu podrobili.

Roku 1840. byla pokryta brána věžová bílým plechem.

Téhož roku zvýšena cena kolkového papíru ku přitížení obecnému lidu.

Dne 4. října přijel do Jičína arcikníže František Karel, byl slavně uvítán a v domě krajském ubytován. Pro pohořelé daroval 200 zl. k. m.

1841.

Dne 27. června 1841. uhodil blesk do domu radního, zase se ale vrátil a uhodil domu vedlejšího i třetího, kde krov roztrhal, ale nezapálil, toliko vojína na stráži stojícího, poranil. To stalo se po 11. hodině v noci. V září téhož roku zavítal do Jičína arcikníže Štěpán.

Téhož roku konala se svatba knížete Ferdinanda z Trauttmansdorffu. Za příčinou tou uspořádána v Libosadě národní slavnost a večer osvětlení lipového stromořadí. Na každé lipě od města až k Libosadu hořela lampička se štítkem, což bylo velmi krásné.

1842.

Roku 1842. zařizoval se zde katastr. Zeměměřiči chodili celé léto po polích s tyčemi a praporci, pozemky vyměřující.

Téhož roku stavěla se silnice podél lipového stromořadí k Libosadu.

1843.

Roku 1843. opravoval se kostel sv. Ignáce, a tu dala se bání a paprsky na kříži ohněm zlatit. Vydalo se na bání 18 dukátů a na kříž 7 dukátů. K uhrazení nákladu provedena sbírka mezi dobrodinci. Dne 19. října oboje na věž vytaženo. Listina do bány vložená obsahuje jména dobrodinců. Bání a kříž zasadil nahoru zdejší tesařský mistr p. Václav Fejfar, zlatil je zdejší pasíř p. Pacák. K zasazení nesly předměty tyto od radního domu ke kostelu školní dívky obojího pohlaví.

Téhož roku upravena byla Čerovka ku procházkám a pohovení, a na jejím temeni postavena nákladem do-
brodinců vížka zvaná „Milohlídka.“¹⁾

1844.

Dne 1. ledna 1844. zemřel purkmistr Jičínský Jan Konvička, jenž téměř celé půlstoletí osudy města našeho řídil. (Roku 1801. stal se Konvička městským radním, r. 1806. zkoušeným purkmistrem.) Za jeho blahodárnou činnost vyznamenal jej císař František I. záslužným křížem.

Téhož roku zemřel děkan Jičínský P. Josef Šmíd, který od r. 1820. farnost Jičínskou spravoval.

Na den sv. Václava zavítal do Jičína arcikníže Štěpán a prohlížel c. k. úřady.

Téhož roku obnovila opět dvorní komise na zdejší hlavní normální škole povinnost školné platiti. Magistrát zdejší se tomu ale se vším důrazem opřel a podal c. k. dvorní komisi následovní vyjádření: Tato škola jest od J. M. císaře Josefa II. bez všech příplatků ustanovena. Škola městská bývala pod děkanskou zahradou, po dnes až stojí a po dnes ji p. děkan pro obrok užívá. Tam byli dva kantoré městští, ti se museli vyjádřiti, co jim sobotáles vynáší. Udali, že po 50 zl. k. m. Tehdy J. M. C. jim tyto částky z veřejného fondu školního vykázati ráčila, by více žádný žák jak mužského tak ženského pohlaví ničeho neplatil. Nařuce, které Valdštejn z prostředků městských Jesuitům věnoval, těch

¹⁾ Vížka tato postavena byla jako hladová zeď v Praze za tou příčinou, aby chudému lidu poskytnut byl výdělek. O tom svědčí nápis nade dveřmi věže: „Vystavena ochotou spanilých dárců Milohlídka 1843. v ú l e v n u z n o ž i v ý c h, k rozkoši krásolice.“

se stát ujal atd.“ (Spisy o tom nacházejí se v radním domě.)

Ustanovení v příčině nuceného odbírání piva od panství Kumburského. Dle protokolu města Jičína zaznamenává se od 15. června l. P. 1702., též i r. 1703., 1704., 17. 5., až do 18. října folio 118. sezení v pátek dne 12. prosince 1704. „Povolání šenkýřů Jičínských“ kde stojí : sud piva za 9 zl. 30 kr. až do domu složiti, kdo by šenkovati chtěl. Neboť tenkrát město tuze schudlo a pivovar ještě shorelý ležel, tak jak svrchu psané ukazuje. Knihu tu míval Kumburk. Dále jeden sud darmo tomu, který jich 9 vyšenkoval. Pak dlouhá léta stálo pivo v tom hořejším valoru okolo 10 zl. Tak dle paměti brávali ten šedesátý zlatý t. j. tenkrát v stříbře, ustavičně až do r. 1798., kde se peníze papírové měnily. Tu každý zase narovnání peněz doufal, však ostalo to při jednom zlatém. Neobyčejný ten pád papírových peněz nezlepšil ničeho při sudu piva. Nikdy to do svého prvního ujednání nepřišlo, pivo jen dle své vůle všichni vystavovali, takže dle prvních rejstříků r. 1811. a 1812. dostával každý šenkýř toliko jeden zlatý v bankovkách, částka to, již stál jeden máz. A dále při zařízení komorního úřadu nesměly býti sudy pivní nic větší. Prve patřilo šenkýřovi 10 mázů piva na kvasnice, to nyní ubylo. Nyní jen 48 kr. se nahrazuje, a tak slib se ustavičně ruší.¹⁾“

1845.

Dne 21. ledna 1845. byl slavnostně nastolen nový purkmistr Jičínský pan Jan Vladyka, a sbor střelecký podal jemu tuto adresu :

¹⁾ To psal současný pamětník dne 9. února 1845. (Téměř doslovně otištěno.)

Vládníž námi celou otce láskou
 Léta dlouhá všechném k dobrému,
 A ta láska budiž silnou páskou
 Dětské lásky k otci milému,
 Iasnost činů tebou posud vykonaných
 K tobě nevývratnou budí důvěru.
 A útočistěm budeš všech Ti od poddaných,
 je-li pravda v každém poměru?

Roku 1845. pokryla obec budovu gymnasijsní novou střechou taškovou.

Téhož roku byl most u mlýna pod Pražskou bránou rozšířen a příkré stoupání k Malému náměstí navážkou zmírněno. Brána Pražská též rozšířena.

Dne 11. září 1845. došla města Jičína radostná zpráva, že patronu Jičína knížeti z Trauttmansdorffu narodil se syn, budoucí dědic panství Kumburského, jemuž dáno jméno Karel. Na oslavu toho konány mnohé slavnosti.

Dne 27. listopadu lehly popelem tři stodoly na Novém městě v ulici z náměstí ku Poráku vedoucí. Dne 1. prosince vyhořela stodola p. Kracíkova u lip.

Roku 1845. zařízen byl v Jičíně pořádek hasičský, a to tím, že bylo cechům nařízeno, při vypuknutí požáru na místo se dostaviti a při požáru účinkovati. Zároveň jim rozděleno náčiní hasičské. Mimo to byl každý povinen některé potřeby, jako sekeru, motyku anebo něco příhodného s sebou přinést.

Téhož roku zařízen byl v Jičíně ústav chudých.

Dne 25. března 1845. byla v Jičíně povodeň; voda u mostu sv. Jana dostoupila téměř vrcholu klenutí.

Knihovna
 měst. průmyslového musea
 v Hradci Králové.

1846.

Dne 23. ledna 1846. byla veliká povodeň, takže znamení u sv. Jana na mostě z r. 1845. úplně zatopeno bylo. Voda mnoho škody nadělala, v rybníce přetékala přes hráz.

Dne 18. února vyhořel hostinec č. 19. na Valdickém předměstí. Dům byl jednopatrový, dřevěný.¹⁾

Dne 2. října zemřel Šimon Macháček, výtečný profess na gymnasiu Jičinském, jenž v Jičíně velmi blahodárně působil.

Téhož roku usazen na městskou věž brány Valdické hlásný.

Toho roku též postavena socha sv. Jana Křtitele na náměstí Novoměstském nákladem dobrodinců.

Téhož roku ukončen dlouhotrvající spor mezi Starým městem a předměstími v příčině kořalečního regálu. Předměstí byla nucena bráti kořalku ze skladu městského, a příjmy z toho si přivlastňovali Staroměstští — ale některé domy ještě z práva toho vylučovali. Stalo se tudíž dohodnutí, že budoucně bude náležeti polovice majetku Staroměstským, a to jen oněm domům, které měly právo várečné, a druhá polovice předměstím a to všem domům bez rozdílu stejně.

Také i ve správě kořaleční kasy měli míti účastenství a to: Staroměstští volili 6 členů do výboru a předměstským popírali tolik, aby si zvolili 6 důvěrníků, kteří mohou při schůzích býti přítomni, aby viděli a věděli, jak se jedná.

1847.

Roku toho odevzdána louka obecní u šerhovny ve ve výměře 3575□^o k užívání sboru střeleckému.

¹⁾ Nynější dům p. Štenglův.

Dne 16. května 1847. ustanoven za purkmistra v Jičíně p. Stanislav Krátký.

Téhož roku dostoupily ceny obilní neobyčejné výše. Pšenice za 30 zl., žito 26 zl., ječmen 19 zl., oves 11 zl. v. m.

V měsíci lednu 1847. vyšlo nařízení, aby všechny roboty pominuly a poddaní se s vrchností vyrovnali. Tím přestalo veliké sužování lidu venkovského, zvláště baráčníků a podruhů jelikož majetek žádný neměli a vrchnosti darmo pracovati musívali. Kdo měl ale a jakým způsobem počet vyrovnávat? To vedlo jen ku sporům

Roku 1847. stýskáno na patent kolkový, jenž lidu nemajetnému byl obtíží. Kdo 50 zl. dluhu dostati měl, raději je ani nevymáhal, neboť poplatky na kolky, právníkovi, papír a taxi částku tu skoro pohltily. O menší částku chudšas se ani hlásiti nemohl, neboť úřadové ničeho ústně přijímati nechtěli. (Tak zaznamenal součastník na to ještě nezvyklý.)

1848.

Dne 15. března 1848. došel do Jičína telegram (ovšem poštou z Prahy) tohoto obsahu: „Co Vídeň žádala, obdržela.“ Zpráva ta radostná vyrušila Jičín z klidu. Hned večer uspořádán průvod s pochodněmi a hudbou za nadšeného svolání slávy císaři Ferdinandovi a zpěvu tehdejších národních písní. I sestavena hned Národní obrana a i při civilním obleku noseny odznaky národních barev, čepice s proužkami a kokardami. Též na prsou noseny kokardy.

Dne 20. března slouženo bylo requiem za padlé při vzbouření ve Vídni.

Když 11. června vojsko odtáhlo, převzala Národní obrana stráž u trestnice a berní pokladny. Z nedostatku

zbraně opatřena stráž holemi. Strážnice byla v domě radním v nynější trestnici, a to v místnosti, kde bydlí nyní vrátný, na levo, s okny na podloubí. Dobře tam bývalo, zvláště když dozor konal důstojník, jenž mužstvu kázal přivaliti věderko piva, tu bylo zvláště živo celou noc.

I pořádána veřejná cvičení a zábavy; i sám kníže Ferdinand Trauttmansdorff se jich účastnil a také několikrátě šel v zámku k zábavám tanečním zapůjčil.

Neočekávaně přišla zvěst o srážce ve dnech svatodušních v Praze a o obležení Prahy. Jako elektrickým proudem povzbuzena stála v krátké době celá vlast na nohou a jediné heslo zavládlo v celém národě „Prahu hajme!“ Jičín byl shromaždištěm občanstva severovýchodních Čech. Zde sešli se Jilemničtí, Pačtí, Hostinští, Vrchlabští i Trutnovští. Tenkrátě nebylo ještě nesvárů národních, Čech s Němcem se bratříčkovali a o rozkolu národním nebylo ani slechu.

Zajímavé bylo podívati se na tyto sbory, vyzbrojené po většině pikami, jaké mají ponocní. Někteří měli srpy na tyčkách, hnojné vidle, a na velmi dlouhých tyčích kosy. Tito poslední byli jako jenerálové. V Jičíně byli všichni s hudbou přivítáni, v městě ubytováni a přes noc byl klid. Druhého dne chystalo se všecko na cestu ku Praze. Zbraní nebylo; i pustili se všichni kováři a zámečníci do práce; kovali samé piky. Kde byla jaká tyčka v plotu nebo v domácnosti, vytržena a nasazena na ní pika. Koně se o překot kovaly, vozystrojeny, pekaři pekli chléb na cestu, ba i mouka do pytlů a na vozy nakládána a vůbec vše připraveno, čeho třeba bylo na cestu. Toho dne podobal se Jičín táboru vojenskému — však bez zbraní. Kde byla jaká zbraň, byla velice primitivní a chatrná. Na náměstí bylo shromaždiště branců, na Holínském předměstí vozotajstva. Jičínští

střelci, ač je tehdejší jejich velitel p. Matěj Unger dosti zdržoval a zrážel, vytáhli s Národní obranou. Když celá výprava z města venku byla, tu před Ohavčí P. Sidon, katecheta gymnasiijní, dával jí svého požehnání. Pak se hnul národní voj ochranný, dále a dostal se šťastně do Sobotky. Tam došly jej povážlivé zvěsti: že vojsko je v Praze a počíná si do opravdy, že výprava, která z východních Čech jela po státní dráze, byla od husarů jata a odzbrojena atd. To naši výpravu zarážila. I zdrželi se zde do rána; druhého dne si to rozmysleli a vraceli se jednotliví sborové každý pro sebe jindy a jinudy zpět. Byliť mezi tím, co účastníci v Sobotce odpočívali, vyjeli sobě Jičínští občané Poláček a Procházka koňmo až ku Mladé Boleslavi přesvědčiti se, jak to v Praze vypadá, a tu po svém návratu přiměli celou výpravu ku zpátečnímu tažení. Tak skončila památná výprava hrdinných obhájců Prahy.

K vojsku se silně odvádělo a lid i zbroj do Vlach se posýlal. Němci odbývali v Teplicích sjezd, chtěje se od Čech odtrhnouti.

V měsíci září došly telegrafické zprávy od sněmu i od ministerstva, že poddanost zcela zrušena jest. Vesnický lid se toho přidržel a počal pořádati na zvěř honby. Zvěř ať nízká či vysoká, jak vysla z lesa, postřílena byla. Zvěře bylo hojnost na prodej. Pár koroptví bylo za 10 kr., zajíc za 24 kr., dorostlí bažanti po 20 kr., srnčí maso po 21 kr. libra. Domácí drůbež byla náramně lacinou, jelikož každý kupoval zvěř divokou. Dospělý kapoun stál 15 kr., husa 36 kr., kuře 4 kr. K potravě vůbec všeho dost, ale výdělky žádné.

Příčiněním P. Sidona, který byl za Jičín poslancem, obdržel Jičín dvě vyšší třídy gymnasia č. lyceum.

Toho roku také provedena volba do zastupitelstva obecního ve smyslu konstitučním a zvoleno bylo 12 měšťanů.

Téhož roku zřízen byl mlýn při městské vodárně stojící na stroj parní, ale nebyl dobře zařízen a r. 1849. vyhořel. Majitelem jeho byl Adolf Laurich.

Téhož roku vyvráceny byly topoly, jež vysázeny byly podél silnice na náměstí Novoměstském a topoly u sv. Václava. Dříve bylo celé návrší u sv. Václava topoly posázeno; i ponechány pouze dvě řady při soše sv. Václava, (jež r. 1883. nahrazeny širokolistými lipami).

Roku 1848. se stavěla silnice z Jičína k Popovicům. Do těchto dob vypadalo to v těch místech hrozné. Popovičtí často nemohli se vůbec ani do Jičína s povozy dostat. Tam kde stojí pomník mistra Jana Husi, byl kopec hlíny, za ním hluboký příkop, který počíná od mostu silnice císařské asi na proti dveřím domu č. 99. Pod tímto kopcem byla hluboká propast. Úvoz, náramně hluboký a příkrý, táhl se dolů k šerhovně. Tenkrát bylo mnoho Jičínanů, kteří v celém svém životě dolů k šerhovně nepřišli, neboť byla cesta neschůdná a u šerhovny též zlopověstná. Od šerhovny ku stodolám (pod zámek) málo kdy se mohlo jeti, jelikož byla cesta ve stejné poloze se dnem potoka, takže, jakmile dost málo vody přišlo, cesta se zaplavila.

Roku 1838. jevil se velký nedostatek drobných peněz, jelikož většina peněz byla poschovávána a přes hranice vyvezena. Zařizovány tedy drobné peníze papírové od osob soukromých (t. zv. nury) a to ponejvíce od obchodníků a továrníků, by mohli zboží prodávati a dělníky vypláceti. V Jičíně bylo mnoho druhů takových peněz. Nejoblíbenější byly Lahnovy grošíčky a pětníčky; měly také nejkrásnější úpravu. Ze severních Čech byly nejvíce rozšířeny poukázky Liberecké,

však dále nešly, než po Labe. Také vypomáhal si lid, aby měl drobných peněz trháním zlatek na čtvrtky. Každá taková čtvrtka měla ovšem svoji cenu. Později vydány byly státní papírové šestáky a desetníky, které po více roků v platnosti byly.

1849.

V měsíci říjnu přišlo nařízení, aby se dům pro kanceláře krajského úřadu zřídil a opravil. V měsíci listopadu provedeno bylo rozdělení Čech na 7 krajů, a též Jičín ustanoven za sídlo kraje. Bylo tedy nutno kvapně kanceláře přistavět. Jelikož v domě tom až dosud krajský hejtman bydlel, musel se honem vystěhovat.

Jičínský krajský hejtman Obentraut povýšen byl za presidenta krajské vlády. Z příčiny té uspořádáno v Jičíně osvětlení města, průvod studujících s pochodněmi, zapalování bengálských ohňů, a potom v sále zámku divadlo.

Téhož roku ukoupen byl pro obec dům Klingrův*) č. 27. st. m. a zařízena v něm dívčí škola. Dům ten koupen byl za 4600 zl. konv. m.

Téhož roku dne 18. ledna vypukl požár na předměstí Holínském a ztrávil 5 domů (t. zv. Škaloudsko) č. 32., 33., 48., 80. a 81.

Téhož roku provedeno první dělení kořaleční kasy dle smlouvy dříve ujednané.

Dne 31. prosince 1849. odevzdána byla správa soudní i politická státu (do těch dob vykonával moc soudní i právo politické magistrát) a obec se zavázala platiti nájemné za okresní hejtmanství v částce 200 zl. v domě p. Webra naproti radnici toho roku na spáleništi znovu vystaveném.

*) Nynější opatrovna.

Téhož roku posvětila Národní obrana prapor svůj před oltářem na náměstí postaveným.

1850.

Rok 1850. byl pro Jičín velmi důležitým, neboť tu organisována správa státní. Magistrát zrušen a na místě jeho zařízen soud okresní a krajský, okresní hejmanství, finanční ředitelství a berní úřad, četnická křídelní stanice. Městský úřad obmezen jen na záležitosti obecní, hospodářské a částečně policejní. Krajský soud, finanční ředitelství a úřad berní ubytovány v zámku. K tomu bylo zapotřebí bytů pro c. k. úředníky. Za příčinou tou podnikly se stavby; na náměstí mnoho domů přestavěno a o jedno patro zvýšeno, mimo to i na předměstích mnoho nových domů postaveno. Dům obecní na náměstí, bývalý magistrát, odevzdán c. k. eráru pro okresní soud a věznici, a mimo to zavázala se obec pro případ, že by zde erár stavěl nový soudní dům, přispěti na stavbu tu 30.000 zl.

Odevzdáním bývalého magistrátu ztratila obec radnici. Městský úřad umístěn prozatím ve 2 místnostech v zadní části nynější trestnice, kdež prolomeny dveře do ulice. Jelikož masné krámy nebyly ještě po ohni střechou pokryty, nýbrž jen prkny, smluvila se obec s majiteli jich, mistry řeznickými, v ten smysl, že obec postaví nad krámy ty patro a střechu. Tim stala se obec majitelem prvního poschodí a řezníci zůstali majiteli přízemí nynějšího radního domu. (V poslední době zakoupila již obec několik masných krámů, takže jen několik dílů patří ještě soukromým osobám.)

Dne 27. ledna 1850. zdejší posádka asi 90 mužů čítající a kde jaký voják byl, o 3. hod. v noci na pochod se dali k Budějovicům na hranice Bavorské. Národní obrana musila služby vojenské v městě vykonávat.

P. Sidon, královský kazatel ve chrámu Páně sv. Ignáce, katecheta gymnasijní, řádný katolický kněz a učitel, jenž zvolen byl v době kritické za město Jičín poslancem do sněmu, zaujal po rozpuštění sněmu opět své místo, byl však pojednou s úřadu školního sesazen a platu zbaven.

V měsíci červenci zařízeno bylo c. k. četnictvo a v Jičíně ustanoveno též křídelní velitelstvo. Službu vykonávalo četnictvo pěší i jízdné.

Válka uherská přinesla opět cholera, která zde tak řádila, že zdravý člověk v několika minutách byl mrtvolou. Do 1. září zemřelo v městě 200 osob. Žádný lékař nevěděl pomoci. Chudí, bohatí, staří, mladí, mřeli bez rozdílu a málo kdo vyšel zdrav, zvláště kdož posluhovali, anebo s perím a šatstvem zacházeli. I obydlí nakažena byla. V Čejkovicích zemřelo v 10 dnech 34 osob, v mnohé osadě však nikdo.

Peníze byly vždy špatnější. Pekařům nařízeno, by každý nejméně 4 centy chlebové mouky v zásobě měl.

V měsíci listopadu panoval ruch válečný. Pevnosti Hradec Králové a Josefov se opevňovaly a zásobovaly, děla na hradby vytahovala. Peníze nebyly než papírové. Čtvrtina na nich již ubyla.

Z kasáren zdejších zařízen hlavní špitál. V měsíci prosinci bylo na náměstí Jičínském neustále jako na výročním trhu. Vojska, vozů, koní tažných i jezdeckých celé noci bez ustání. Hlavní sklad spíše, chleba, ovsa a šena byl v Jičíně, ve Vokšicích, Kartouzích, Libosadě a Čerově; vše bylo naplněno. Zdejší pluk Konstantin, jenž přes 30 roků ve Vlaších posádkou ležel, povolán pojednou do vlasti zpět, však jen na krátko.

Musil za 14 dní zase nazpět do Italie, neboť tam opět nepokoje povstaly.

Dne 12. a 13. listopadu 1850. provedeny byly nové volby do zastupitelstva obecního. Zvoleno 18 členů do výboru a 9 náhradníků. Obecní zastupitelstvo skládalo se z těchto pánů :

Ve sboru III. Výboři pp. : Jan Poláček, Frant. Poláček, Dr. Fr. Kukula, Fr. Kastránek st., Jan Šmídl, Antonín Kokoška. Náhradníci pp. : Jan Svírák, Jan Procházka, Josef Budil.

Ve sboru II. p. : MUDr. Antonín Zvěřina, Vilém Lahn, Frt. Kastránek ml., Ignác Kantor, Jan Soumar, Jan Bělohradský. Náhradníci pp. : Jan Stengl, Václav Kvapil, Tomáš Weber.

Ve sboru I. pp. : Josef Věžnický, Ferdinand kníže z Trauttmansdorffu, Josef Heindl, Fr. Režný, Ant. Měchura, Josef Mareš, Konrád Veselský. Náhradníci pp. : Jan Čermák, Fr. Kocián a Fr. Soumar.

Bylo tudíž 18 výborů (v každém sboru po 6) a 9 náhradníků. Do představenstva zvoleni pp. : Kníže z Trauttmansdorffu purkmistrem, Dr Ant. Zvěřina prvním radním, Jan Soumar druhým radním a Konrád Veselský třetím radním.

Jelikož kníže Trauttmansdorff volbu nepřijal, byl dne 23. prosince 1850. purkmistrem zvolen p. František Kastránek, majitel knihtiskárny. Dne 1. ledna 1851. složili purkmistr i radní slavnou přísahu v chrámu Páně sv. Jakuba do rukou děkana p. Jana Hrdiny.

Tato správa obce vládla až do roku 1861.

V měsících říjnu, listopadu a prosinci roku 1850. prošlo Jičínem mnoho vojska za příčinou obsazení hranic pruských. Městu zdejšímu vyslovena za řádné ubytování vojska od císaře Františka Josefa I. nejvyšší spokojenost.

1851.

V měsíci únoru 1851. započaly u c. k. krajského soudu v Jičíně veřejné čili porotní soudy.

V měsíci březnu byl lid nucen se uvoliti, z majetku svého platiti daň.

Na počátku září přišlo nařízení z Vídně, aby Národní obrana zbraně i prapor složila a do dne 4. srpna do Josefova odevzdala. Také i z okolních měst do Jičína zbraně sváženy. První zbraně přivezeny ze Sobotky a z Bousova a v zdejších kasárnách složeny, odkud pak i se zdejšími dodány do Josefova.

Prapor byl na přimluvu a prostřednictvím choti c. k. okresního vrchního, paní Šrámkové, pardonován. Povoleno jej pouze rozdělati, jednotlivé části od sebe oddělití.*)

1852.

Roku 1852. vykonány v Jičíně dvě popravy na Šibeňáku. Popravení byli dva zločinci porotním soudem zdejším odsouzení: Josef Turek, jenž zastřelil svého otce, a František Sucharda, jenž zapálil Nový Dvůr u Kopidlna. Poprava první konala se v 8^{3/4} hodiny, druhá o 1 den a 1 hodinu později za velkého účastenství obecnstva.

Téhož roku zařízena v Jičíně reálná škola (dvě třídy) a vydržována nákladem obce. (Po letech 1870. obdržela podporu nejprv z fondu zemského, a posléze i z fondu říšského až do výše 5000 zl. Roku 1884. přejata teprve do státní správy.) Škola tato umístěna byla nejprve v novém obecním domě na masných krámech, až r. 1867. přestěhována do nové krásné budovy školní na náměstí Mariánském.

*) Ze zbytků praporu pořízen později slavnostní prapor Tělocvičné jednoty Sokol.

Z Jičína odtáhl 24. prapor myslivců do Prahy. Do Jičína přišli Hraničáři asi 100 mužů.

Dne 1. října postaven před veřejný soud v Jičíně kaplan z městečka Hrádku, který již 9 měsíců ve vyšetřovací vazbě trávil, obviněn ze zločinu srocení lidu při pohřbu nekatolíka na katolický hřbitov. Ku svědectví povoláno více než půldruhého sta lidu obojího vyznání náboženského.

1853.

Roku 1853. sloužena byla na náměstí v Jičíně slavná mše sv. na poděkování za zachránění císaře Františka Josefa I. při atentátu na něm učiněném ve Vídni na baštách.

1854.

Dne 24. dubna 1854. na památku císařského sňatku vysázena byla řada švestkových stromů po levé straně cesty od lip ku střelnici v Čeřově. Sazení stromů vykonali žáci a stromořadí toto nazváno Císařskou alejí.

Dne 13. července přijel do Jičína biskup Králohradecký a dne 14. udílel svátost biřmování. Dne 15. vedl procesí o Božím Těle na náměstí.

V měsíci prosinci byla provedena nucená národní půjčka, na níž musel každý, ať majetný či nemajetný dělník nebo služka, upsati a zapůjčiti, co mu předepsáno bylo, a jelikož stříbrné peníze byly velmi vzácné, slibováno, že budou úroky ve stříbře vypláceny.

1855.

Roku 1855. ukoupen od velkostatku Kunburského starý klášter Kartouzský pro státní trestnici. Přikročeno ihned ku přestavbě, kteráž trvala dvě léta, načež roku 1857. převezeni byli do nové této věznice trestníci ze Špiřberku u Brna.

V měsíci květnu provedena byla reorganisace c. k. úřadů soudních i politických. Většina c. k. úředníků právních i politických přesazena. Málo který zůstal na svém místě. Mezi chudým lidem panoval hlad. Obchod žádný, práce málo, řemeslníci hledali práci v polích. Obilí i jiných věcí bylo však na trhu hojnost.

1856.

Roku 1856. ukoupen dům č. 118. na N. městě a zřízena v něm veřejná nemocnice. Dne 13. července byla vysvěcena.

Zařizena byla z těchto pramenů: Z dobrovolných příspěvků, jež vynesly 1250 zl., příspěvku císařovny Alžběty 300 zl., okresního fondu 500 zl., výtěžku povolené věcné loterie 10 zl. 20 kr., odkazu Aloisie Weinertové 500 zl., částky již r. 1846. sebrané a k zařízení opatrovny určené a daru Cecinkara rytíře z Bůrnice částka 1000 zl. k. m., úhrnem 2615 zl. 25 kr. Byl tedy celkový kapitál k zařízení městské veřejné nemocnice povolený a v Pražské spořitelně uložený 5175 zl. 45 kr. konv. m.

1857.

Dne 3-4. listop. konala se slavnost 50letého trvání zdejšího gymnasia, při které příležitosti došel od vys. c. k. místodržitelství přípis, že se povoluje pro studující Jičinského gymnasia 22 nadací, Albrechtem z Valdštejna založených, po 50 zl.

Při té příležitosti vzpomenuto na toho, jenž tak usilovně pečoval o opětné zařízení gymnasia Jičinského. Byl to Jan Karel Kneiss, obchodník a měšťan zdejší. Podnětem p. P. Josefa Šturiny, t. č. kaplana zdejšího, a Hynka Mikendy, měšťana, podniknuta sbírka mezi dobrodinci, a na hřbitově za výnos této sbírky pořízen jemu pomník.

Téhož roku udělena byla první Rouprikovská nadace studujícímu právníku p. Václavu Krejčímu.

Téhož roku vyhořel dům č. 66. v Kovářské ulici.

1858.

Roku 1858. stalo se narovnání mezi knížetem Kamilem Rohanem a obcí Jičínskou v příčině rybníků, jež obec Jičínská prostřednictvím primatora Josefa Novoveského roku 1776. po zrušení řádu Jesuitského ze zabavených statků seminárních v Miličevsi ukoupila. Na rybníky tyto činil později též nároky kníže Kamill Rohan, majitel panství Lomnického. Z toho povstal spor, který dlouhá léta trval. Konečně se docílilo toto narovnání mezi oběma stranami: Kníže Rohan podrží rybníky: Valchu, Mazánek, Strach a Hřůzu. Rybník Kocanda ve výměře 28 jiter 474⁰ se rozdělí a obdrží kníže Kamill Rohan 10 jiter 236⁰ a obec Jičínská zbytek ve výměře 18 jiter 238⁰. Rybník Hluboký ve výměře 4 jiter 818⁰ připadne obci Jičínské zcela.

Roku 1858. vyhořela stodola za dvorem Jesuitským patřící p. Janu Hlušákovi. Při tom uhořel neznámý člověk, který ve stodole té spal. *)

Téhož roku byla upravena silnice v ulici Železnické a Jesuitské a na Marianském náměstí. Až do té doby byl zde hluboký příkop, v němž zařizena stoka krytá a veškerá voda do ní svedena. Na náměstí Marianském podél toho příkopu stály topoly, které při upravování vyvráceny.

*) Později vyšlo na jevo, že člověk ten byl zabit. Jakýsi Franta Štálů, v celém městě známé individuum, přiznal se na smrtelné posteli, že s člověkem tím hrál v karty, v zlosti jej zabil a aby tento svůj čin ukryl, stodolu zapálil.

1859.

Roku 1859., vypukla válka s Piemontskem (Itálií) a jeho spojencem Napoleonem III. S ostatním vojskem odtáhl též do pole 2. prapor myslivců, kterýž zde několik roků posádkou ležel. Za příčinou tou darovala obec zdejší 150 zl. praporu tomu, by uděleny byly jednomu nebo dvěma mužům tohoto praporu, kteří v bitvě nejvíce raněni budou. Částka tato sebrána od lidumilů a obec naše věnovala z důchodu 55 zl. 50 kr. Za dar tento obdržela obec dne 17. května poděkování.

Přípisem c. k. okresního úřadu v Jičíně ze dne 29. září 1859. povolena byla městu našemu třetí třída realné školy.

Téhož roku položeny nové roury třípalcové z vodárny přes Mariánské náměstí, po pravé straně silnice. a ulicí Panskou na náměstí, kdež v prostřed proti soše Panny Marie se dělí ve dvě ramena ku dvěma kašnám.

Přípisem c. k. okresního úřadu v Jičíně ze dne 2. listopadu 1859. povolena byla obci Jičínské přirážka z piva a to z každého v Jičíně vyčepovaného mázu piva 1 kr.

1860.

Roku 1860. zařízeny byly v Jičíně oba peněžní ústavy: obecní spořitelna a občanská záložna. Stanovy spořitelny došly schválení dne 26. června a záložny dne 16. srpna 1861.

Tohotéž roku zařízen byl pěší pluk hraběte Nobili č. 74., za jehož doplňovací okres ustanoven okres Jičínský.

1861.

Roku 1861. založena v Jičíně Občanská beseda.

Při volbě dne 27. února 1861. rozšířeno městské zastupitelstvo v každém sboru na 8 členů a čtyři ná-

hradníky, tedy v celku 24 členy a 12 náhradníkův (o 6 členů a 3 náhradníky více.) Též městská rada o 1 člena rozšířena. Zvolení pak do zastupitelstva :

Ve sboru III. Výboři pp. : Dr Antonín Schovánek, Fr. Patzelt, Fr. Dollanský, Václav Walter, Jan Girtler, Jan Karpaš, Frant. Kastránek ml., Josef Jan Kohout. Náhradníci pp. : Václav Erben, Fr. Pfeifer, Václav Hanuš, Václav Feifar.

Ve sboru II. Výboři pp. : MUDr Josef Kantor, Fr. Šolc, Josef Kracík, Fr. Škrábek, MUDr Ant. Zvěřina, Josef Tůma, Fr. Melichar, Matěj Günner. Náhradníci pp. : Hynek Košťál, Hynek Hybler, Václav Zlatník, Václ. Jířů.

Ve sboru I. Výboři pp. : Frt. Rutte (purkmistr), MUDr Tomašů, Josef Heindl, Fr. Režný, Fr. Kastránek, Antonín Soumar, Jan Langkramer, Florian Kirchof. Náhradníci pp. : František Schier, Fr. Hajný, Karel Jánský, Josef Návesník.

Zastupitelstvo zvolilo za purkmistra p. Fr. Rutte, a do městské rady pp. : Dra Ant. Schováňka, Matěje Günnera, Fr. Patzelta a Fr. Kastránka st.

Zvolení složili přísahu dne 6. března 1861.

Dne 18. března 1861. konána byla volba poslance pro obce venkovské a zvolen byl p. Dr Leopold Klauďy, advokát v Jičíně.

Dne 20. března konána volba poslance za města a zvolen v Jičíně p. Dr Ant. Schovánek, notář v Jičíně.

Dne 6. dubna na paměť zahájení českého sněmu zasazena od některých vlastenců Jičínských na prostranství pod zámkem pamětní lípa. Prostranství toto se později vzdělalo na pole zahradnické a lípa, jež nájemcům překáží, se osekává.

Dne 5. května 1861. otevřena městská knihovna pro průmyslníky Jičínské.

Dne 28. července 1861. strhla se tak silná vichřice, že bání věže kostela Novoměstského dolů na silnici shozena byla. Opětne postavení bání této stálo obec 2382 zl. 71 kr. Vichřice tato natropila mnoho škod na střeších domů, několik náhrobků povalila a rozbila. Jednomu zvonu uražena též koruna.

Vynesení c. k. státního ministerstva ze dne 29. prosince 1861., povoleno bylo zaříditi v Jičíně museum.

Téhož roku ukoupen dům od p. Kajetána Tichého na Novém městě, kde býval hostinec se zahradou. Obec postavila na přízemní budovu tu¹⁾ dvě patra a zařídila zde nemocnici, neboť starý dům nemocniční blíže mostu stojící nevyhovoval svému účelu.

1862.

Roku 1862. založena byla tělocvičná jednota Sokol Jičínský.

1863.

Roku 1863. ukoupila obec pro školní účely dům, kde poštovní úřad se nacházel²⁾ i s pozemky. Pozemky ihned odprodala a po dvou letech dům také, jelikož se za školu nehodil.

1864.

Dne 20. listopadu 1864. byla nová budova pro městskou nemocnici slavnostně vysvěcena. Starý dům prodán p. Emanueli Hoškovi.

Dne 9., 10. a 11. srpna 1864. provedena opětná volba obecního zastupitelstva, jež opět rozšířeno v každém sboru o 2 členy a 1 náhradníka. Zvoleno tudíž 30 členů výboru a 15 náhradníků. Zvoleni byli:

¹⁾ Jest to přední budova nemocniční, v níž později umístěn 43. prapor zemské obrany, nyní pronajata na soukromé byty.

²⁾ Stará pošta, dříve dvorec seminární.

Ve sboru III. pp.: Fr. Rutte, Josef Kohout, Fr. Pfeifer, Dr Karel Leopold Klaudy, P. Josef Šturma, Fr. Škrábek, Josef Tůma, MDr Vlad. Schier, MDr Fr. Tomášů, Dr Ant. Schovánek. Náhradníci pp.: Jan Beránek, Václav Valtr, Hynek Košťál, Václav Horáček, Jan Groh.

Ve sboru II. Výboři pp.: Fr. Patzelt, Václav Erben, Fr. Dollanský, Ant. Soumar, Jos. Baudiš, Fr. Šolc, Ignác Hybler, Josef Návesník, Václav Zlatník, Augustin Kroužilka. Náhradníci pp.: Rotta František, Hanuš Václav, Kotyk Josef, Zych Eduard, Kleint Josef.

Ve sboru I. Výboři pp.: Heindl Josef, Šmöger Jindřich, Režný František, MUDr Zvěřina Antonín, Fritz Gustav, Vohlang Jan, Kastránek František st., Fiedler Hynek, Kohn Karel a Guttman Moric. Náhradníci: pp.: Hajný František, Langkrammer Jan, Kazbunda Tomáš, Kracík Josef, Girtler Jan.

Purkmistrem zvolen p. Fr. Rutte.

Do městské rady zvoleni byli tito pánové: JUDr Karel Leopold Klaudy, advokát, JUDr Antonín Schovánek, notář, František Paclt, hodinář, Antonín Soumar, obchodník, František Šolc, obchodník a MDr Ant. Zvěřina, lékárník.

Výměrem c. k. místodržitelství ze dne 7. února 1864. bylo dáno povolení k zařizení telegrafu. Občané zdejší na něj přispívali.

1865.

Roku 1865. odevzdal erár hodiny na kostele sv. Ignáce, jenž po zrušení řádu Jesuitského přešel v majetek fondu náboženskému, městské obci Jičínské, poněvadž hodiny ty, od zmíněného fondu zanedbávány, protože neměly žádný fond na vydržování ani nesloužily k účelu náboženskému. Obec dala hodiny u F. Patzelta spravit a od těch dob uhrazuje náklad na ně z důchodů městských.

Téhož roku přelity byly zvony na věž kostela Novoměstského a to jeden, který přišel k úrazu při pádu věže r. 1861. a druhý prasklý. Dne 12. srpna byly na věž vytaženy. Menší váží 110 lb., velký 1045 lb. Na zvon velký se dostal nápis chybný, pro kterýž povstalo nedorozumění, totiž „*Za panování*“ Frant. Rutte purkmistra Jič. atd.“ Dopsáno do Prahy o posouzení a v Praze rozhodli, že slovo „panování“ není hrubou vadou.

Téhož roku ukoupeny tři dřevěné budovy na Mariánském náměstí a hned strženy. Stavivo pokud bylo zdravé, upotřebeno na stavbu cihelny v Dobručce, která se právě založila. Dne 11. září 1865. konala se slavnost položení základního kamenu k nové školní budově. K účelu tomu kníže Karel a kněžna Anna z Trauttmansdorffu částkou 10.000 zl. přispěli. Základy k budově položeny ještě téhož roku. Zbořené domy měly čísla 44., 45. a 83. Holínského předměstí.

O místo ke stavbě školní budovy veden byl mezi občanstvem spor. Byl požádán také kníže z Trauttmansdorffu, aby postoupil pro školy místo v zahradě zámecké, což on rozhodně odepřel a raději obci přispěl 10.000 zl., za kteroužto částku si obec stavební dříví z lesů kumburských vybrala.

1866.

Roku 1866. pokračováno ve stavbě školní budovy. Stavba dospěla až ku druhému patru, když vypukla nešťastná válka pruskorakouská. Teprve po uzavření míru pokračováno na stavbě budovy školní, kteráž přivedena ještě téhož roku pod střechu.

Dne 16. června byla na základě snesení městského zastupitelstva sepsána a zaslána adresa oddanosti a důvěry J. V. císaři Františku Josefovi vzhledem ku hroící válce.

Na počátku června odtáhla z Jičína celá posádka. Pro stráž ve trestnici Kartouzské povolání starí veteráni. Stanoviště strážná v Jičíně odevzdána měšťanskému sboru střeleckému, jehož zároveň došel dopis od vrchního zemského soudu, zdali by ochoten byl v případě potřeby v Kartouzích v trestnici pořádek zjednat. Sbor ihned podjal se povinnosti této.

V městě odevzdány sboru dvě stráže celodenní, v kasárnách a v trestnici, a dvě noční, u berního úřadu a u skladiště ve dvoře Jesuitském. To nemohli střelci sami zastati. I rozděleno to tak, že střelci obstarávali stráž denní a poddůstojníci stráž noční.

Jičín byl po celý čas bez vojska, jen střelci upomínali poněkud na vojsko. To trvalo až do 28. června.

Dne 28. června asi o 9. hodině prolétla městem zpráva, že Prušáci táhnou a jsou již blízko u Kbelnice. Tu nastal zmatek a zděšení k nepopsání. Mnozí obyvatelé skládali své věci. sháněli povozy, jichž vůbec nebylo lze dostati, a prchali z města plnou silnicí. Štěstí pro toho, kdo nebyl ničím vázán. Sebral své věci do ranečku a utekl, — zvláště mladší mužšti, neboť se křičelo: „Prušáci všecko seberou.“

Asi o 9. hodině přitáhl prapor rakouských myslivců a postavil se na výšině u Čerovky. Malé oddělení dragounů postavilo se mezi silnicí Kbelnickou a rybníkem. Půl baterie dělostřelců táhlo cestou polní od Holína ke Kbelnici.

Po 10. hodině spatřiti bylo první dělostřelectvo pruské táhnouti po návrších od Jívy ku Kbelnici. Když se dostali již na návrší před Kbelnici (asi po 10. hodině), tu na ně vypálena první rána z rakouského děla. Rána ta však dělostřelci, jenž se při nabíjení před dělem opozdil, hlavu utrhla. Na to střeleno z děl z obou stran asi čtvrt hodiny, načež Prušáci vrátili se zpět směrem ku Bradům. Stáhání však nebyli.

Potom táhlo vojsko rakouské po silnici od Ohavče a směrem k Turnovu. Hned za rybníkem u mýta roz-bilo ležení. V městě pomocí bubnu prohlášeno, aby každý co může, uvařil a do ležení nesl. Asi o 2. hodině odpolední ubíraly se zástupy lidu s navařenými pokrmy za rybník. Přední oddělení vojska, jak bylo viděti, jídlem plývalo, kdežto zadní, dále ke Knížnicům ležící, trpělo nouzi, neboť s sebou ničeho nepřineslo než chléb. — Vojsko táhlo neustále až do čtyř hodin odpoledne. Podlé silnice od Jičina ku Knížnicům byl jeden tábor.

Mezi tím přivedeno pět zajatců, čtyři vojáci pruští a lesní z Doubravice (rodem také Prušák), i odevzdání v Jičíně měst. střelcům.¹⁾

Prvního zajatce, pruského hulána, přivedl rak. myslivec. Odebral mu dvouhlavňovou pistoli a palaš, přivedl jej do Jičina a odevzdal purkmistru p. Fr. Ruttemu. Prušák prosil, by byl raději hned zastřelen, aby se nemusil dlouho trápit. Purkmistr jej ale upokojil, že se mu nic zlého nestane, aby se choval pokojně a nepokoušel se o útěk. Tomu přítomen byl též rakouský nadporučík, který dal přinést piva a šunky, načež oba, zajímatel i zajatec, musili společně stolovati a při tom si také vzájemně na bratrství připíjet. Když byli přivedeni ostatní, i oni dostali k občerstvení jídla a pití, načež zavření na strážnici za mřížovou stěnu na pryčny.

Dne 28. června po 7. hodině ranní vypravilo se jezdeckto (dragouni) od Valchy a postavilo se v řadě od silnice Popovické dolů k lukám, podél cesty polní od silnice k nynějšímu viaduktu dráhy, a tak v široké

¹⁾ Střelci zastávali již v roce 1866. službu takovou, jak jim v případě války nyní zákonem o domobraně ve druhé výzvě přidělena bude. Neustě tedy domobrana nic jiného, než uzákonění a rozšíření povinnosti té.

řadě táhlo k městu. Úrodu na polích, kde nyní stojí nádraží, úplně zničilo. Když přijeli dragoni tito v místa, kde nyní páně Stumpfova ohrada založena, obrátili se na levo v bok a zase v řadě sestoupili na silnici. Táhli přes město k rybníku a za rybníkem proti Nyplovně na poli páně Pacitově postavili se do žita, třikrát dolů k lukám a zase nahoru přešli a celé obilí zničili, takže pole vypadalo jako mlat. Po osmé hodině táhlo zase vojsko od Ohařic přes Hoření Lochoy, Ohaře a Holín k Dílcům a až k Železnici. Dělostřelectvo obsadilo vrchy Železný (nad Železnici), Brada, jakož i za Holínem vrch Zedníkův řečený. O 10. hodině byl již řetěz úplně utvořen a zdálo se, že není možno, aby Prusáci řetěz ten přerazili. Ve městě panoval hlučný ruch.

Po čtvrté hodině odpolední počala hrubá střelba. Prusáci táhli při lese pod Kozlovem, tak že je ani s věže zdejší viděti nebylo, až když střelbou se tam zakouřilo. Naše vojsko odpovídalo nepřátelům nejprve z Brad.

Pruská pěchota táhla úžlabím od Libunce k Jinolici, Knížnicům, Zámezi a Dílcům. Když Prusáci obsadili Knížnice, naše vojsko zapálilo je raketami, odtud vtrhli do Zámezi, i zde podlehl mlýn ohni zapálen raketou rakouskou. Mezi tím pášlo strašně rakouské dělostřelectvo s vrchu Železného do úžlabí toho, až na návrší mezi Zámezi, Dílci a Jinolicí srazila se pěchota. Tu byl každý krok draze dobýván, ale Prusáci se přece drali ku předu, jelikož jejich jehlovky o mnoho rychleji službu konaly než naše pušky.

Naše levé křídlo stálo prozatím nečinně, připraveno k boji, až do 5 hodin, kdy objevili se u Voharic Prusáci a drali se mocně ku předu. S vrchu Zedníko-

vého uvítala je palba děl, však nebylo lze proud Pruského vojska zadrželi, ježto tam byla jen čtyry děla.

Rakouské vojsko mělo obsazeno návrší svaté Anny, muselo však odtud couvnouti. Tu chvíli vypadalo to již smutně. Prusáci přitáhli do Ohavče, — naši dělostřelci z Brad jim Ohaveč zapálili, však ani to nezadrželo nepřítele a zdálo se, že Pruské vojsko obklíčí celý voj Rakouský u Jičina rozložený. V tom ale přijíždělo za hrozného hluku dělostřelectvo Saské od Podhradi přes Porák a Jičín v největším ryku s těžkými děly na vysokých kolách, takže celé město jen dunělo. Jeli ulicí okolo sv. Floriana, Hrádku a Staré pošty. Celá jízda z Podhradí až na hořejší konec Holína netrvala déle než 10 minut. Ihned zahájilo palbu. Tím sice poněkud pravé křídlo Pruské dělostřelci zadrželi, však návrší od Ostružna k sv. Anně bylo poseto mrtvolami. Na pravém křídle Rakouském stala se nehoda. Dělostřelectvu na Železném došlo v nejhorší chvíli střelivo, nebo měli nepravý náboj, proto musili střelbu zarazit; raketníci s Brad neměli co pálit a tak zůstala v boji pěchota osamělá a ta za veliké ztráty mužstva táhla zpět k městu Jičínu. Počínalo se šeriti. Vojsko vtrhlo do města; napřed jezdeckto okolo porážky k Novému městu a vojáci jen o vodu volali již obyvatelstvo jim ochotně poskytlo, — však bohužel, že mnohý ani rty nesvlažil pro veliký nátlak o vodu.

Z počátku myslilo se, že vojsko táhne, aby rozbilo na noc u města své ležení jako za dne předešlého; když však tažení vojska stávalo se těsnější a důstojníci neustále pobízeli křikem „Vorwärts“, bylo viděti, že situace je zlá. K desáté hodině byl již dav vojska na silnici a ulici volnější. Posléze přišla pěchota saská a zatarasila rozličnými předměty některé ulice se strany severozápadní.

Od Nového města jel vůz naložený ovšem, tažený čtyřmi vojenskými koni a provázený desátníkem. Když chtěl zahrnouti u sv. Floriana do ulice okolo Hrádku, narazil na vojsko výše zmíněné, a dále nemohl. Chtěli tedy vůz obrátiti, však nešlo to, jelikož stál na měkké půdě. V tom jelo okolo saské dělostřelectvo a to urazilo od vozu voj, jež se i s koňmi pak ztratila. Na to Saská pěchota dotlačila vůz až na most u mlýna Podbranského, postavila jej na příč přes silnici. Pak otevřel mlýn, vynášely rozličné objemné předměty a pomáhalo se vojsku stavěti barikádu. Pušky zatím postaveny po silnici před okna mlýna v řadě v 30 jehlanečů. Od Porážky mezi tím příjížděl vůz vysoký, prkený. Koně vjely do jehlanečů z pušek a zporážely je na hromadu; tu zachyceny, a ježto byl vůz prázdný a bez kočího, puštěny do ulice mezi dům p. Novákové a zahradu p. Bělohradského. Z domu p. Bělohradského vyneseno hospodářské náčiní a stavěna nová barikáda.

Asi o půl 9. hodině večerní počalo naše vojsko v největším zmatku utíkat. Jaká musela býti asi tláčenice na hrázi u rybníka, když během jedné hodiny celá armáda tudy musela přejíti. Vozy, koně děla a pěchota, vše v největším zmatku prodíralo se do města, neboť jiné cesty nebylo a v patách za nimi Prusáci.

Dne 27. června před bitvou přijel do Jičína velitel zdejšího armádního sboru hr. Clam Galas a usadil se v hostinci „Ráji“, kdež se mu znamenitě dařilo. Když již po 3. hodině štafety příjížděli se zprávami, že se Prusáci blíží, nechtěl se Clam Galas z pohodlí svého vyrušovat a říkal, že jest ještě času dost. Konečně se přece vypravil, ale daleko nedojel, neboť bitva byla již v plných rozměrech. Po bitvě večer, když bylo vše na útěku, usadil se on v hostinci u „Zlatého lva“ a nedal se vytrhovat, až byli Prusáci již v městě. Na náměstí

více nemohl a proto musili jej pustit zadními dveřmi do ulice.

Saské vojsko mělo za úkol krýti ústup vojska Rakouského a zdržovati nepřítele, který všemi ulicemi od severozápadu do města se dral. Sasové byli v městě našem obsádkou. K jedenácté hodině vnikli Prušáci do města. Tu nastal boj po ulicích. Na náměstí Marianském, v ulici Panské a ve Fortné bojováno prudce. Prušáci volali: „Sasové vzdejte se, není Vám to nic platno!“ — oni však odpovídali ohněm. Mnoho-li životů téže noci padlo, se neví. Ježto Prušáci se stali pány bojiště a co chtěli, odklidili. Ráno nalezeno na ulicích 7 osob mrtvých, z nichž jeden zdejší dělník, starý invalida Košík. Rád se opíjel kořalkou a pak po ulicích nadával — snad že také Prušákům nadával a proto byl zastřelen. Marně ušetřila ho kule v bitvě u Lipska — přece mu souzeno zemřít na bojišti.

Po odchodu Sasů stali se Prušáci pány města a také si dle toho v něm počínali. Bišmark přijeda do města, ptal se po domu Krausově, kamž dal stráž postavit a sám se tam ubytoval. Ostatní krámy v městě Prušáci hned násilím zotvírali a co uznali za dobré, pobrali. Též v hostincích si veškeré zásoby si přivlastnili. Ráno nebylo lze koupiti ničeho. Městu uložena kontribuce 1000 zlatých na penězích, 50 volů, 500 korečů ovsa a mnoho sena a slámy. Purkmistra pana František Rutte odvezli do ležení v zástavu, pokud se kontribuce ta neodvede. V kasárnách, gymnasiu, v zámku, ve všech kostelích a obou nemocnicích, jakož i trestnici Kartouzské, pokud místa stačila, zřízeny lazarety; sem ranění sváženi, mrví odnášeni — město však veskrz vydrancováno. Kde byly byty uzamčeny, zotvírány násilím a každý vybral si, co se mu nejlépe hodilo.

Prušáci dali se obsluhovat (při čemž lid vždy vodu napřed okoušeti musil) a rozmlouvali s lidem, vyptávající se na místa, kde bitva svedena byla. Říkali, že budou za měsíc ve Vídni, — Hradci Králové že se prý vyhnou. Když zvěděli od nás, že lid dvě noci již nespál a že není co jísti, a co bylo, že vše se dalo nepřátelům. přinesli ihned kus masa a narovnali sucharů na stůl, co se vešlo. Na to před polednem odešli.

Okolí Jičína byl jeden pruský vojenský tábor. Městem táhla nekonečná řada pruského vojska od rána pozdě do noci při neustálé hudbě na píšťalky. Veškery cesty byly plny táhnoucích zástupů.

V městě byly obě věže stráží opatřeny a nikdo tam nepuštěn, ale s věže kostela Novoměstského byla velkolepé panorama.

Následkem velikého množství lidstva pocitován byl také nedostatek vody.

Prušáci hledající vody, vytloukali domy po levé straně Husovy třídy, však marně. Konečně ukázáno jim na studni Rouprikovskou na Pražském předměstí, kamž pak hned přilepili nápis: „Hier darf nur Trinkwasser genommen werden“. (Zde dovoleno jen vodu k pití bráti.)

Dne 30 června odpoledne přijel pruský král Vilém do Jičína a ubytoval se na náměstí u „Zlatého lva“. Když majitel domu, zdejší purkmistr p. Fr. Rutte, šel k němu vzdáti mu úctu, sražen mu na zem od jednoho ze stábních důstojníků klobouk s hlavy.

Dne 1. července odjel král i s Bismarkem k Hořicům. Tyto dny vozen neustále válečný material městem.

Dne 2. července nařízeno v Jičíně obyvatelstvu veškeré zbraně složit, což se odpoledne vykonalo za dozoru pruského důstojníka. Zbraně zůstaly v domě důstojníka sboru ostrostřeleckého p. Hynka Fiedlera. Správu města obstarával ustanovený velitel města, pruský důstojník.

Od té doby bylo stále s Prušáky co dělati. Několikrát bylo sháněti peníze na kontribuce, jež Prušáci obyvatelstvu našeho města ukládali. Z Jičína odstěhovaly se veškeré úřady, jen soud pracoval dále.

Té doby popraven byl v Jičíně za asistence Prušáků jakýsi otcovrah od Dvora Králové.

Po válce přišla cholera, jež v městě i okolí vyžádala si velkých obětí.

Za hřbitovem Novoměstským vykopány šachty a každodenně mrtvoly tam sváženy, z počátku bez rakve, později nařídilo se, aby městu dodávány byly rakve — ale jen pro Prušáky, jichž bylo každodenně veliké množství. Výkrop konali vždy kněží katolický a protestantský.

Zdejší střelci odvezli první zajaté dne 29. června před bitvou do Josefova. Jeli s nimi pp. Jan Smolik a Dominik Molináro. Když jeli zpět, musili pruským táborem. I schovali zbraně do vozu pod košatiny, a tak projeli. Na stráži u trestnice stáli tak dlouho, až byli Prušáky vystřídáni.

Po míru Pražském se Prušáci vyklidili, takže v polovici září byl jich Jičín zcela prost.

Z úřadů císařských započalo nejprve úřadovati c. k. hejtmanství. Pan místodržitelský rada Studnička se vrátil do Jičína a jelikož v budově hejtmanství byl dosud lazaret, započal úřadovati v Lázních. Také c. k. četnictvo vrátilo se ke svým službám.

Po bitvě u Hradce Králové dopravováno mnoho zajatých přes Jičín k Turnovu.

Po válce na podzim zavítal do Jičína J. V. císař František Josef I. Jemu ku počtě uspořádáno osvětlení města a průvod s pochodněmi. Byl ubytován v domě c. k. okresního hejtmanství. Druhý den přítomen byl mši svaté. Po té navštívil kasárna a vojenskou nemocnici, načež odjel k Holicům.

Knihovna

měst. průmyslového musea

v Hradci Králové.

1867.

Roku 1867. stavěny ve vřkólí po bývalém bojišti jakož i na hřbitově zdejší m pomníky padlým vojínům Rakouským, Saským i Pruským. Pěší pluk hr. Nobili č. 74. pořídil svým padlým hrdinům pomník mramorový, kterýž zasazen jest v chrámu Páně sv. Jakuba po pravé straně ve zdi v presbyterii.

Téhož roku postaven byl z dobrovolné sbírky za rybníkem na pozemku ukoupeném od p. Václava Horáčka pomník r 1866. padlým hrdinům Rakouským.

Roku 1867. budova školní úplně dostavěna. slavnostně vysvěcena a svému účelu odevzdána. Od té doby jest tam umístěna mčšťanská 8třídni dívčí škola, 5třídni škola chlapecká, čtyřtřídni reálka a tři místnosti užíval učitelský ústav.¹⁾ Na uhrazení nákladu na stavbu zařízení a povolen pivní krejcar. Náklad na budovu tu obnášel 120000 zl.

Téhož roku provedeny volby do zastupitelstva obecního a zvoleno 30 členů:

Ve sboru III. Výboři: pp. Josef Tůma, Dr. Antonín Schovánek, Antonín Soumar, Jan Brožek, P. Josef Šturma, Václav Erben, Fr. Rutte, Fr. Pfeifer, Augustin Kroužilka. Náhradníci: pp. Václav Hanuš, Eduard Beránek, Jan Groh, Josef Zimmler, Václav Novotný.

Ve sboru II. Výboři pp.: Jan Girtler, Eduard Zych, Josef Návesník, Fr. Šolc, Fr. Dollanský, Josef Kohout, Jan Beránek, MUDr. Frt. Tomášů, Frt. Režný, Ignác Fiedler. Náhradníci pp.: Ignác Košťál, Václav Horáček, Václav Zlatník, Josef Kleint, Fr. Lelek.

¹⁾ Od vystavění nové budovy pro ústav učitelský přestal užívati též ústav místnosti ve školní budově. — Dále jest tam knihovna pro průmyslníky Jičinské, pak používá místnosti průmyslová pokračovací škola řemesl. za učebny a Sokol za tělocvičnu (se školami společnou.)

Ve sboru I. Výboři : pp. Jos. Heindl, Gustav Fritz, Josef Baudyš, Tomáš Kazbunda, Jan Wohlang. Mořic Guttman, MDr Ant. Zvěřina. Ant. Weinman, Bohdan Bartoš, Heřman Kantor. Náhradníci : pp. Jan Langkramer, Fr. Rotta, Jan Fähnrich, Václav Hrubý, Josef Pošva.

Starostou zvolen byl opět p. Fr. Rutte a do měst. rady pp. Dr Ant. Schovánek Dr Ant. Zvěřina, Fr. Šolc, Fr. Paclt, Jos. Jan Kohout a Ant. Soumar.

1868.

Roku 1868. stavěna opět budova pro městskou nemocnici a to nynější zadní stavení, jelikož přední pro nával nemocných se hlásících nepostačovalo. Budova přivedena téhož roku pod střechu a příštím rokem ukončena. K podniku tomu se obec vypůjčila 33.000 zl. z městské spořitelny a zavázala se z důchodů městského dluh ten upláceti

Téhož roku rozšířen hřbitov zdejší. K tomu cíli přikoupeno pole od p Václava Valtra, a tak se dostaly šachty z r. 1866. skoro do středu hřbitova.

1869.

Dne 6. prosince 1869. zařízen byl v Jičíně prozatímně c. k. ústav pro vzdělání učitelů. (Definitivně pak zařízen r. 1871.)

Téhož roku stavěti se měla železná dráha z Kolína do Trutnova. Obec Jičínská domáhala se toho, aby dráha šla přes Jičín. Za tou příčinou vyslána deputace do Vídně, jež šťastně pořídila. I nařízeno společnosti severozápadní dráhy, by se nová trať vedla přes Jičín. Když trať již vyměřena byla, shledalo se, že by nádraží Jičínské stálo až u bažantnice Oulibické, a tu že by z toho hyl neměl výhody ani Jičín ani společnost severozáp. dráhy. Ředitelstvo společnosti této navrhlo tedy

městu Jičínu, aby od požadavku svého upustilo a spokojilo se s tratí křídelní z Ostroměře do Jičina, již společnost postavit se uvoluje; tu že si bude moci město vyhlédnouti místo pro nádraží, kde samo chce. Zastupitelstvo obecní nahlédlo, že jest návrh společnosti pro Jičín výhodnější a tudíž také svolilo, majíc za to, že za nedlouho prodlouženo bude Jičínské křídlo trati severozápadní dráhy do Bakova nebo Turnova. Vyhlednuto tedy místo pro nádraží na jihovýchodní straně města, kdež nyní také stojí. Původní plán nádraží byl, aby budova nádražní stála po straně k silnici; však někteří měli za svůj prospěch přičiniti se, aby obrácena byla do pole domnívající se, že přeloží se okresní silnice tak, aby vedla okolo nynějšího nádraží a ústila na silnici erární (hoříckou) v místech, kdež stojí nyní budova c. k. paedagogia.

1870.

Roku 1870. zařízeny v Jičíně Řemeslnická beseda a Hasičský sbor. Dne 29. června téhož roku uspořádána velkolepá slavnost svěcení praporu tělocvičné jednoty Sokol.

Téhož roku zarížena byla v dome č. 33. na Pražském předměstí opatrovna pro malé děti, později přenesena do obecního domu č. 27. St. m.

Téhož roku stavěn spolkový cukrovar, k čemuž vydalo se 1000 akcií po 200 zl. Kapitál tento však níktek nestál, a cukrovar nemohl v prvním roce řepu na akcie dodanou zaplatiti. Vystavil tedy místo peněz 1000 priorit po 100 zl., z čehož připadlo 70 zl. na povinnost za řepu a 30 zl. musili akcionáři na každou akcii připlatiti. Priority tyto měly v 10 letech po 10% se vylosovat a úročiti 8%. Mimo to musil si cukrovar ještě značnou částku peněz půjčkou obstarati.

Roku 1870. provedeny volby do obecního zastupitelstva a zvoleno 30 členů.

1871.

Roku 1871. počalo se se stavbou křídla dráhy severozápadní z Ostroměře k Jičínu. V měsíci prosinci přijel první parostroj po železné dráze do Jičína a byl s jásotem uvítán.

Příští léta počalo se pracovati na projektu na prodloužení dráhy té k Bakovu a Turnovu, však doposud ve věci té ničeho neučiněno a zatím vystavěla obchodní dráha trať z Kopidlna do Bakova.

1872.

Roku 1872. postavena byla na rohu Bydžovské třídy a třídy Valdické (nyní Husovy) socha mistra Jana Husí.

1873.

Roku 1873. zařízen byl v Jičíně prapor zemské obrany a umístěn v přední budově městské nemocnice na Novém městě.

Téhož roku zvoleno bylo opět 30 členů zastupitelstva obecního.

Starostou zvolen byl opětně pan Dr. Ant. Zvěřina, do městské rady pp : Fr. Šolc, Eduard Zych, Fr. Dollanský, Josef Návesník, Dr. Fr. Lohař a Jan Girtler.

Téhož roku provedeny další práce na kostele sv. Jakuba. Celá budova omítána a v průčelí postaveny dva kamenné sloupy kulaté, římsa kamenná, a nejvyšší artika, a celé římsy kolem kostela, šalovány, plechem pobity, natřeny, základy ohledány atd. Až dosud byl kostel sv. Jakuba neohozený a zevnějšíku velice neúhledného.

Dne 13. června 1873. strhla se mračna nad Jičínem, z čehož vznikla v městě a okolí povodeň. Voda nadělala mnoho škody i na místech výše položených.

1874.

Roku 1874. zařízeny byly hodiny na kostelní věž Novoměstskou, jež zhotovil p. Prokeš, hodinář v Sobotce.

1875.

Roku 1885. zakoupen byl dům č. 70. na Holínském predměstí za 1500 zl. a stržen k otevření ulice od masných krámů ku staré poště. K tomu účelu ukoupila spořitelna dřevěný dům p. Ulvrův č. 49. na Starém městě za 3200 zl., který též rozbořen byl a na místě domů těch a jich zahrad otevřena ulice pro pěší s širokým chodníkem, zbývající část prodána na stavební místo.

Téhož roku uspořádána byla hospodářskou, lesní a průmyslovou jednotou Jičínskou výstava hospodářsko-průmyslová v lipovém stromořadí.

1876.

Roku 1876. provedeny opět volby do obecního zastupitelstva a zvoleno nyní 36 členů a 12 náhradníků. Každý sbor rozšířen tudíž o 2 členy a 1 náhradníka.

Starostou zvolen byl opět p. Dr. Ant. Zvěřina, do městské rady pp.: Fr. Šolc, Ed. Zych. Dr. Fr. Lohař, Jos. Walter, Jos. Návesník a Jan Girtler.

Během periody většina pánů z představenstva následkem místních poměrů vystoupila a zůstal pouze p. Jos. Walter. Na místo odstoupilých zvoleni byli: Starostou p. Václav Feifar, do městské rady pp.: Antonín Soumar, Fr. Dollanský, Václav Janoušek, Kliment Adamec, Fr. Pfeifer.

1877.

Roku 1877. ukoupila obec domy č. 60 a 61. na Holínském předměstí od pp. Kracíka a Pošvy k rozšíření ulice panské.

Tohoto roku rozšířena a urovnána ulice Jarošovská.

Dne 7. ledna vyhořely dva domy č. 47. a 48. na náměstí Novoměstském.

1878.

Přípisem c. k. okresního hejtmanství ze dne 11. února 1878. potvrzeno oněch 22 stipendií pro žáky zdejšího c. k. gymnasia a zřízena nadační listina ze dne 1. listopadu 1878.

Téhož roku účastnil se zdejší pluk okupace Bosny a Hercegoviny. Když do Jičína se navrátil, byl slavně uvítán. Zároveň zařízena sbírka pro pozůstalé vdovy a sirotky po padlých vojínech.

1879.

Roku 1879. opraven kostel Novoměstský a oltář opatřen novým obrazem na plátně, představujícím Bolestnou Pannu Marii pod křížem. Stará socha Panny Marie, kteráž na oltáři do té doby byla, přenesena do kaple, jež upravena z bývalé márnice.

Téhož roku provedeny opět volby 36 členů zastupitelstva obecního.

Z těch pak zvolen purkmistrem p. Václav Feifar, a do městské rady pp.: Frt. Dollanský, Ant. Soumar, Fr. Pfeifer, Václav Janoušek, Dr Fr. Čapek, Ed. Zych.

Téhož roku vysázena nová alej z kulatých akátů podél chodníku v Lipové ulici na oslavu stříbrné svatby J. J. Veličenstev.

Téhož roku zařízena byla nadace korunního prince Rudolfa v částce 1000 zl., z níž úroky ustanoveno udíleti vždy jednomu sirotku v opatrovné Jičínské po zemřelém schudlém měšťanu Jičínském. Nadační kapitál opatřen dobrovolnou sbírkou mezi zdejším obcenstvem.

Téhož roku zařízeny byly čtyry výroční trhy na dobytek.

1880.

Roku 1880. ukoupila městská obec na předměstí Holínském mlýn od p. Emila Vondráka za 19000 zl. Příčinou této koupi bylo vodní právo, jež mělo býti zrušeno, aby obec mohla rybníkem volně nakládati.

Téhož roku stavěna silnice pod zámek, jež spojuje silnici k Popovicům se silnicí erární na Pražském předměstí a potom ze silnice této nahoru k soše sv. Trojice. Silnice ta převzata do správy okresu.

1881.

Roku 1881. až 1883. dlážděno Velké náměstí žulovými kostkami.

Roku 1881. vystavěna obchodní dráha z Velelěb do Jičína s odbočkami z Kopidlna do Bakova a z Křince do Král. Městce. Obec Jičínská hodlala přispěti 3000 zl. na vyvlastnění pozemků pro nové nádraží dráhy té. Je-li však ale nebylo povoleno zařídit zvláštní nádraží, postaven za obnos ten chodník od sochy Jana Husa k nádraží.

Dne 1. ledna 1881. provedeno sčítání obyvatelstva v Jičíně napočítáno 8071, z nichž domácích 8053 a 18 cizinců, Čechů 7545. Němců 504, Maďar 1, Polák 1, Chorvátů 2. Dle vyznání katolíků 7679, evang. 34 a Židů 358. Dle oddělení města : na Starém městě 2036,

na Vald. předm. 1760, na Holín. předm. 1060, na Praž. předm. 440 a na Novém městě 2163 obyvatelů. Vojska 612.

1882.

Roku 1882. počato se stavbou nové státní budovy gymnasijní na Holínském předměstí na místě domů k tomu účelu zbořených.

Téhož roku vzdal se p. Feifar hodnosti své jako purkmistr a zvolen byl za purkmistra p. Fr. Dollanský.

Dne 28. září zasazena byla pamětní deska na dům č. 21. st. m. řed. Šírovi a prof. Macháčkovi.

1883.

Roku 1883. zařízena byla na Novém městě smíšená trojtřídní škola obecná.

Roku 1883. zařízena byla v Jičíně škola hospodářská a Literární jednota. Téhož roku konalo se svěcení praporu spolku řezníků a hostinských.

Téhož roku konaly se nové volby obecního zastupitelstva. Purkmistrem zvolen p. Fr. Dollanský, do městské rady pp.: dr Fr. Čapek, Ed. Zych, Ant. Soumar, Fr. Pfeifer, Václ. Janoušek, Hugo Spálený.

1884.

Téhož roku přeložen do Jičína Trutnovský kadr zemské obrany č. 44.

Téhož roku vystavěna silnice z Jičína přes Porák k Vokšicům nákladem okresu, zařízen chodník z předměstí Valdického na předměstí Holínské od domu pana Zachovala až naproti c. k. gymnasiu, pak chodník po levé straně Husovy třídy.

Téhož roku zařízena 4 společenstva živnostenská na základě živnost. řádu, a to : 1. Společenstvo pekařů, mlynářů, krupařů, peruikářů, cukrářů a voskářů. 2. Společenstvo řezníků a hostinských. 3. Společenstvo obuvníků a koželuhů. 4. Společenstvo různých živností, totiž všech, kteří mezi jmenované živnostníky nepatří.

1885.

Roku 1885. převzata byla zdejší soukromá pošta do státní správy.

Téhož roku počato se stavbou budovy pro ústav učitelský na pozemcích chorobince po pravé straně Hořícké silnice. Vedle budovy směrem k nádraží projektována nová ulice : „Komenského ulice.“

Téhož roku stavěn chodník po hrázi mezi Starým a Novým městem, a zrušen t. zv. průhon čili stará cesta ku Dvorcům, kteráž byla rovnoběžná se silnicí.

1886.

Roku 1886. povoleno zařídit v Jičíně krajinské museum.

Téhož roku počato se stavbou nových kasáren pro c. k. zemskou obranu č. 43. a 44.

V měsíci prosinci provedeny volby do obec. zastupitelstva.

Purkmistrem zvolen p. Fr. Dollanský, do rady pp. : Dr Fr. Čapek, Ed. Zych, Fr. Pfeifer, Václav Janoušek, Jos. Kracík a Fr. Knotek.

Téhož roku založena byla záložna řemeslnická.

1887.

Roku 1887. upravena Čerovka v krásný park a též náměstí Novoměstské slušně upraveno.

Téhož roku zařízena pokračovací škola pro dívky, které odbyly školu měšťanskou.

Ku konci r. 1887. čítalo město Jičín čísel domovních: Staré město 107. předměstí Valdické 172, Holínské 108, Pražské 40, Nové město 166, úhrnem 593. Při zakládání nových pozemkových knih zrušeno znamenání židovské části města číslicemi římskými. Domy ty obdržely čísla obyčejná.

1888.

Roku 1888 vyměněno dosavadní stavební místo sokolské tělocvičny totiž spáleniště po bývalém hostinci u Koníčka za místo nové na pozemcích obecních na Valdickém předměstí ve třídě Husové vedle nové budovy ústavu učitelského směrem k městu.

Na Čerovce zařízen restaurační sklep, postaven taras a místnost pro zařízení restaurace upravena.

Téhož roku za příčinou císařského jubilea usneseno založiti okresní sirotčinec, na nějž náklad by se zaopatřil 3% okresní přírůžkou a k němuž městská obec Jičinská by darovala stavební místo.



Vývin a rozloha města.



Při zakládání osad, jakož i dalším jich vývinu rozhodovala hlavné poloha, jakost půdy a způsob zdělávání této. Tak tomu bylo i s Jičínem.

Jičín založen v úrodné podborské krajině, mírně vlnité, vroubené na třech stranách lesnatými kopci a na jedné straně v dalekou rovinu se rozbihající.

Okolí zdejší bývalo bohato na rybníky, jež v úžlabinách od přírody vytvořených založeny byly.

V oboře Valdické byly rybníky dva, vedle Obory rybník Hádek, pak Šibeňák pod kopcem stejného jména¹⁾, níže pak Junek²⁾ a konečně rybník Valchovský až po hráz proti mlýnu Valchovskému, po níž jde silnice okresní k Popovicum. V druhém úžlabí při samém městě byl rybník Špitálský, jež prostíral se od hráze, dělící Staré a Nové Město, až po hráz silničníou nynějšího rybníka a k nynější městské cihelně. Rybník ten nazýván byl též „Hoření“ (viz Dotace fary Jičínské

¹⁾ Hádek a Šibeňák jsou nyní loukou velkostatku knížete Trauttmansdorffa. Dříve patřivaly rybníky tyto městu Jičínu a za dob Jesuitských též kolleji Jesuitské.

²⁾ Junek prostíral se od sv. Václava směrem ku trati dráhy severozápadní. Nyní jest též loukou. Patřivaval městské obci, kteráž prodala jej teprve r. 1816. Josefu Brajerovi, jež stavěl lázně svatováclavské.

r. 1360.) Pod ním musil býti rybník „Dolení“, na němž postaven byl mlýn Vranice¹⁾, však po hrázi jeho není více stopy. Později, asi r. 1480., založen byl rybník Nový, nazvaný též Kníže²⁾. Pod Zebínem byl opět rybník, na kterém postaven byl mlýn Kbelnický.³⁾ Kolem Železnice na třech přítocích Cidliny bylo rybníků několik.⁴⁾ Mezi Kbelnicí a Rybníčkem rybník Kocanda, u Rybníčku opět rybník, také i od mostu Holínského k Holínu. Od Čejkovic ku Březině rozkládal se rybník Porák, a též bylo několik rybníků před Ostružnem a za Ostružpem.

Mezi těmito rybníky byly mírné vyvýšeniny a po hřebenech jich byly cesty široké, „průhony“, jež nahrazovaly silnice, tehdáž ještě neznámé. Cesty ty zarůstaly travou a po nich pásal se dobytek ve stádech, a nespřavoval je nikdo. Když začala se jedna kolej zařezávat, jelo se vedle, až kolej zarostla zase travou. Kde však byla cesta úzká, byly povozy nuceny jezdit stále jednou kolejí a tak utvořil se „úvoz.“

Počátek původní osady zdejší hledati dlužno na jihovýchodním výběžku návrší, na němž stojí nyní vnitřní město. Tam postaven byl dosti záhy hrad⁵⁾ (tam kde nyní porážka), a od hradu na východ rozprostírala se osada. Hrad byl chráněn se strany jihozápadní rybníkem, se strany severovýchodní osadou. Mezi hradem a osadou byly bezpochyby hrady.

¹⁾ Za dob Valdštýnských zařizena ze mlýna „Vranice“ valcha koželužská — později, kdy koželužství zašlo, přeměněna zase na mlýn; jméno Valcha však mlýn podržel a na jméno Vranice se již zapomělo.

²⁾ Rybník nynější.

³⁾ Nyní „Bílý“ mlýn.

⁴⁾ Hluboký, Habřínský (Mazánek), Strach, Hrůza, Valcha, jež obec Jičínská r. 1776. po Jesuitech zase zpět ukoupila, o něž však v procesu s knížetem Rohanem r. 1858. přišla.

⁵⁾ Na hrad upomíná i pojmenování domu „na Hrádku.“

Když osada stala se městem, obehnána jest zdmi a příkopy; nezaujímalá však tak velkou prostoru, jako nynější vnitřní město. Teprve Albrecht z Valdštýna dal městu jiný tvar.

Staré hradby zachovaly se na straně severozápadní a severovýchodní, částečně i na straně jižní. Se minář vystrčen jest z hradeb ven do příkopu hradebního, zámek dole ní stavěn také mimo městské zdi. Za zdmi městskými stál kostel sv. Jana Křtitele na Koštofranku s rozsáhlým hřbitovem a bývalá škola — nyní stojí na místě tom děkanství a děkanská zahrada. — Mezi zámkem hořením a zahradou děkansko stojí doposud část zdi městské Kostel sv. Jakuba stojí z části vnitř Starého města, z části již mimo město Část zdi od brány Valdické proti děkanství jest, jak zřejmo, novějšího původu (z doby Valdštejnovy.)

Náměstí bylo v Jičíně původně snad jediné, totiž nynější malé náměstí. Na něm byly veškeré veřejné budovy soustředěny a uprostřed něho stál farní chrám Páně sv. Jakuba (zasvěcený později Jesuity sv. Ignáci) s kaplí sv. Michala a hřbitovem v jednom ohrazení. Blíže kostela toho stála fara a škola jakož i dům panský. Toto náměstí bylo do čtverce a dosti prostranné; domy kolem vesměs měly podloubí. Na náměstí tomto postavena od Jesuitů obě východní křídla prvního dvoru koleje Jesuitské a tím byl kostel na ujmu náměstí spojen s kolejí. Zadní část domu p. Melicharového č. 33. jest teprve v tomto století též na prostore bývalého náměstí postavena.

Velkého náměstí v Jičíně snad nebylo, nebo alespoň ne v takovém rozměru, čehož zřejmý důkaz podávají sklepy od mnohých domů daleko do náměstí vybíhající Pod náměstím veřejným by sklepy stavěti se byly nesměly. Také až do doby Valdštejnovy neděje se

nikde zmínka o nynějším velkém náměstí, ba prof. Sedláček vypravuje, že před vyhozením zámku se komisaři uchýlili do pokojů v rohu, kde věž proti radnici stála. Tedy proti zámku musela býti radnice.

Valdštejn chtěl míti vše rovné a velkolepé. Miloval pravidelné a velké plochy.¹⁾ On mívával velký dvůr, vypravoval veliké válečné sbory do pole, i potřeboval také místo, kde je před vypravou seřaditi.

Majitelům, kteří musili domy své Valdštejnovi prodati dílem pro zámek, kolej, gymnasium a seminář Jesuitský, dílem pro šlechtu z jeho štábu, jež se kolem náměstí usazovala, vykázal místa k stavbě za potokem Cidlinou na průhoně k Čejkovicům. Tím povstalo Nové město, k němuž situační plán zhotoviti dal Valdštejn. Nové město vyznamenává se pěkným čtyřhranným náměstím a rovnými ulicemi — v novější době počíná mu i na úhlednosti přibývati novými kamennými stavbami.

Průhonem k Čejkovicům rozumí se nynější silnice z náměstí Novoměstského, kdež sbíhaly se dvě cesty. Jedna cesta vedla z města po hrázi kolem rybníka Špitálského do Čejkovic, druhá z Ohavče po hřbetě návrší mezi rybníky (t. zv. Strakův úvoz) šikmo přes nynější hřbitov, na náměstí Novoměstském spojila se s cestou předešlou, kteráž rozšířila se opět v průhon, jehož stopy po stranách silnice ještě patrný.²⁾

Město bylo ohraženo zdí, za níž býval příkop, snad vodou z Cidliny naplňovaný. Podle výšky polohy musel býti příkop asi také přiměřeně hluboký. Na předměstí Holínském na straně severozápadní byl mělký, dále jak

¹⁾ O této zálibě Valdštejnově svědčí náměstí velké, náměstí Novoměstské, Lipové stromořadí, prostranství v Kartouzích-Valdčích atd.

²⁾ Hřbitov byl r. 1848. urovnán; až do té doby bylo znáti rýhu po úvoze.

terrain k straně východní stoupá, byl příkop hlubší a zároveň také širší. Za tímto příkopem byl násep, ten tvořil hradbu druhou; proto také rozdílně od zdi městské vzdálen.

Proti bráně Valdické bylo předbrání nejdále a to asi tak proti nynějšímu Hamburku a domu č. 19. (Do r. 1835. místo Hamburku stál dřevěný domek perníčárky Saalové.) Předbrání Holínské stálo mezi domy č. 8. a 9. H. p. a bylo na rozkaz c. k. krajského úřadu r. 1816. odklizeno. K straně západní byla fortna Hrnčířská. Jelikož bylo město s té strany rybníkem obeháno a cesta žádná od fortny nebyla, musela fortna sloužiti jen za přístup k vodě. Brána Pražská nemívala předbrání, jelikož rybník dosti blízko ke bráně zasahal a přístup byl jen po hrázi možný. Před samou branou stál pivovar, mlýn a kovárna. K jihu stála fortna Koželužská, již Valdštejn zrušil a na ní stavěl uprostřed zámku doleního bránu zámeckou. Mimo to byl s této strany příkop vodou naplněný.

Jakmile důležitost hradeb zacházela, tu stavěny na příkopech a mezi branami domy, jimž říkáno „Na předměstí.“ Hospodářská stavení a zahrady stávaly opodál zdi nebo hradeb městských. Tak na Novém městě zahrada Buttova, Saalova, Mastných, na předměstí Valdickém zahrada Hladkých, naproti ní přes silnici zahrada Rejmanova, Jesuitská.¹⁾

Na předměstí Holínském dvůr Jarošův, a dvorec, jež P. Burnáč r. 1626. pro seminář Jesuitský i se zahradou koupil.

Na předměstí Valdickém byla široká cesta od předbrání t. j. nynějšího domu č. 39. až k Lázním, a za rybníkem Šiběňákem rozšířila se opět v průhon k Ro-

¹⁾ Zahrada tato nyní rozdělena na části, náležející rodinám Kukulové, Zvěřinové, Steinvaldové.

bousům a Dvorcům. Po vystavení silnice odprodala se zbylá místa. Celá řada domů po levé straně Husovy třídy stojí buď zcela, buď z části na staré cestě, též zahrady proti ústavu uč. jsou částí její.

Na místě nynějšího č. 1. na levé straně Husovy třídy stála katovna. Později přestěhována dále od města, kdež stála pod čís. 34. Při zahradě Hladkých stál dům čís. 2. Za rybníkem Šibeňákem a Junkem se cesta zúžená rozšířila zase v průhon k Robousům a Dvorcům, jehož zbytky nedávno teprv rozprodány.

Od „kozího plácku“, jak se nazývalo prostranství na počátku Lipové ulice, až k oboře Valdické poděl zdi dvoru Čerova byl také průhon, na kterém dal Valdštejn založiti nynější stromořadí Lipové. Veřejná cesta vozní odkázána vedle stromořadí.

Za rybníkem ke Kbelnici byla zase široká cesta, a po vystavení silnice přioraly se zbytky k polím.

Město bývalo dlážděno již v starých dobách. Za doby Valdštejnovy se hlavní ulice i náměstí pilně dláždily a Valdštejn dal robotou kámen dlažební přivážeti. Materiálu poskytovalo zdejší okolí vždy dosti.

Město Jičín rozděleno na pět katastrálních částí a to nejstarší část Staré město, pak novější předměstí Valdické, Holínské, Pražské, a Nové město.

Staré město jsouc vtěsnáno do určitých mezí a na všech stranách předměstími obklápěno, nemůže se rozšiřovati. Vzmáhá se pouze tím, že se domy představují a zvětšují. Roku 1781. byl počet domů 102, r. 1830. domů 105, a r. 1887. domů 107.

Předměstí Valdické má nevýhodnější polohu v ohledu zdravotním, leží nejvýše a má dobrou vodu. Zde ústí pět silnic: od Železnice, Dřevenice, Nové Paky, Horic a Nového Bydžova, a dvě dráhy: křídlo tratě severozápadní z Ostroměře a trať Jičínsko-Nymburská

s přímým spojením s Prahou a s křídelními tratěmi do Bakova a Král. Městce. — Valdické předměstí se ze všech nejvíce vzmahá a rozšiřuje.

Roku 1781. čítalo 30 domů, v roce 1830. byl počet více než dvojnásobný. 66 domů a r. 1887. jeví se ještě větší přírůstek, neboť napočítalo se již 172 domů.

Předměstí Holínské má polohu nízkou; v jeho sousedství nalézá se rybník, a městem nepravidelným směrem protéká Cidlina, která městu skýtá potřebné vody k domácí potřebě a zároveň pohlcuje veškeré odpadky města, neboť ústí do ní veškeré stoky. Voda ta jest tím nezdravá, neboť vypařováním vyvinují se plyny zdraví lidskému dojistě škodlivé. Na předměstí Holínském ústí silnice od Sobotky a Turnova, na níž připojuje se i silnice z Lonnice. Předměstí toto se málo rozšiřuje a domy, jež se přistavují, dostávají čísla po domech zrušených.

Roku 1781. mělo 61 domů. r. 1830. domů 76 a r. 1887. domů 108. Silnice k Sobotce a Turnovu rozvětňuje se až za rybníkem, kde jest to již vzdálené pro rozšiřování města.

Předměstí Pražské nemá potřebné rozlohy a jest v poloze úplně nízké. Obyvatelstvo nejvíce užije zkažené vody z Cidliny. R. 1781. domů 22, r. 1830. domů 29 a r. 1887. domů 40.

Nové město je v poloze dosti příznivé, na druhém návrší. Má pouze jednu silnici, ke Kopidlnu, jiná na počátku Nového města odbočuje: přes Veliš k Libáni. Na Novém městě vzrostl najednou počet čísel, což se stalo tím, že bylo mnoho domů půlových, totiž se dvěma majiteli. Roku 1881. při zakládání nových knih pozemkových obdržela každá část domu své číslo a tím tedy Nové město co do čísel vzrostlo. Něco se ovšem přistavuje, ale nemnoho a samé malé budovy, pak staví

se na místě shořelých dřevěných nové kamené domky. R. 1781. mělo Nové město 80 domů, r. 1830. 109 domů a r. 1887. 166 domů. Má-li Jičín naději do budoucnosti, že bude zvětšen, bude to jen Valdické předměstí.

Část Starého města, patřící Židům. znamená byla číslicemi římskými. Při zakládání nových knih pozemkových byly číslice ty zrušeny a splynuly s ostatní částí. Roku 1781. měla Židovská čtvrt 11 domů, r. 1830. pouze 9 domů.

Posloupnost pánů Jičinských.

1. Lev z Konecchlumi. Roku 1304. odňal král Václav II. hrady Bradu a Jičín Lvovi z Konecchlumi, připojiv je ku královninu panství Velišskému.¹⁾

¹⁾ Počátky dějin města a hradu Jičina a jak osada k názvu přišla, jsou nejasné, jelikož jsou zprávy o tom různé. V díle „Hrady a zámky české“ od prof. Aug. Sedláčka, jenž čerpal ze zápisků prof. Malocha, jest popis, jak shora uvedeno. Prof. Sedláček uvádí: „Král Přemysl (1197.—1230.) daroval Čechovi z Budějovic Veliš u Jičina“. Zapova „Českomoravská kronika“ díl I. str. 244. vykazuje mapu Čech na župy rozdělenou, a znamená zde Jičín v župě neznámého jména. „Památky archeologické“ z r. 1867. str. 385. udávají, že to byla župa Železnická, která vaujímala oboje poříčí Cidlíny, a jmenují hrady, které k ní patřily, mezi nimiž i hrad Jitčín. V archivu městském nalezá se opis listiny z r. 1802., v Hradci Králové vidimovaný, kterouž král Václav II. udělil panu Beneši z Vartemberka městské právo pro osadu Zidínaves. Jest domněnka, že listina týká se nynějšího Jičina, ač ji prof. Maloch i prof. Sedláček vyvrací. Však Vartemberkové nebyli pány jiné osady tohoto jména. Jak by jinak přišla listina do našeho archivu? — podvrženou listinu by nám byli sotva staří zachovali a Hradečtí sotva by byli falsifikát vidimovali. Dále dlužno ohled bráti na městský znak, nesoucí bránu městskou otevřenou, a nad ní erb pánů z Vartemberka: ve dvě půli rozlátý štít jakožto znak nadvládí pánů z Vartemberka nad Jičínem. Zajisté, že byl městský znak hned v první době ustanoven. Snad že hrad se pouze jmenoval Jičín, osada však, Zidínaves, teprv při povýšení na město a ohrazení přijala jméno hradu.

2. Královna česká, choť krále Václava II. (Viz výše.)

3. Půta z Friedlandu obdržel r. 1316. od téhož krále panství Velišské s městem Jičínem v zástavu ve 2000 kop., po zaplacení připadlo však zase zpět (v. r. 1316.)

4. Oldřich z Guska. Nedlouho na to zastaveno panství Velišské s Jičínem *Oldřichovi z Guska*.

Hynek z Valdštejna. Tomuto poručil král Jan mimo jiné též platy komorní v Jičíně.

5. Páni z Vartemberka.

Beneš st. z Vartemberka ukoupil zástavu výše jmenovanou od Oldřicha z Guska.

Ješek z Veselé a z Vartemberka, syn předešlého, přejal zástavu po otci, načež dne 13. ledna r. 1337. král Jan I. Lucemburský daroval jemu panství Velišské s městem Jičínem dědičně.

Beneš z Veselé a Vartemberka, syn předešlého, přejal panství Velišské s Jičínem (polovice celého panství, druhá polovice připadla *Čeňkovi*) r. 1370. Zemřel dne 14. srpna r. 1385.

Petr z Veselé a z Vartemberka, syn Benešův, vládl po smrti otce od r. 1385. společně s bratrem *Václavem*. Václav z Vartemberka zemřel r. 1403, načež společně s Petrem spravoval panství ve jménu nezletilých dětí Václavových *Jan*, biskup Litomyšlský. Roku 1406. vyskytuje se jak poručník týchž sirotek *Přibyk ze Smrkovic*. Sirotci však zemřeli, nedoživše plnoletí, r. 1412.

Čeněk z Veselé a Vartemberka, strýc sirotek po Václavovi, zdědil po nich r. 1412 poloviční právo na Jičín, jež spravoval společně s Petrem, syhem svého bratra Beneše.

Jindřich z Veselé a Vartemberka, syn Čeněkův, vládl po smrti svého otce společně s Petrem. Král Zikmund zbavil jej však veškerých statků a též i Jičina za to, že držel se stranou Husitskou. Zemřel r. 1434. raněn byl těžce v bitvě u Lipan.

Oldřich z Rožmberka. Roku 1426. daroval král Zikmund statky Jindřichovy Oldřichovi z Rožmberka, kteréž darování však ve skutek nevešlo.

Machna z Veselé, sestra *Čenka* (staršího), zdělila panství a hrad s Jičínem, Brada, Veselou, Bydžov a Hradištko r. 1434. po Jindřichovi a dne 21. března 1437. obdržela od krále Zikmunda povolení statky tyto komukoliv odporučiti. Zemřela r. 1438.

6. Hašek z Valdštejna obdržel od *Machny z Veselé* dne 6. ledna r. 1438. mezi jiným hrad Veliš a Jičín; ostatní zboží její rozděleno *Ottíkovi z Údrnic* a panně *Anně Buzlici*.

7. Páni z Kunštátu a na Poděbradech.

Jiří z Kunštátu a na Poděbradech, potomní správce království českého a král český, ukoupil panství Velišské s Jičínem od Haška z Valdštejna dne 11. listopadu 1452. Zemřel dne 22. března 1471.

Jindřich z Michalovic. Tomuto postoupil Jiří nově ukoupené panství Velišské, jež však za nedlouho vyměnil za polovici Nového a Starého Bydžova.

Viktorin, Jindřich a Hynek, knížata z Minsterberku a *Boček z Kunštátu*, bratří, obdrželi od svého otce krále Jiřího panství Velišské v užívání.

Boček z Kunštátu ujal panství po smrti svého otce Jiřího r. 1471.

8. Samuel z Hrádku a Valečova ukoupil panství Velišské s Jičínem r. 1482. od *Bočka z Kunštátu*.

9. Páni Trčkové z Lípy.

Mikuláš st. Trčka z Lípy a na Vlašimi ukoupil panství Velišské s Jičínem od Samuela z Hrádku roku 1487. Zemřel r. 1509.

Johanka z Březovic, vdova po Mikuláši se syny Zdeňkem, Jindřichem, Vilémem a Mikulášem, z nichž Jan, Jindřich a Vilém zemřeli r. 1521.

Mikuláš Trčka z Lípy, syn předešlé, nabyt Velišského panství s Jičínem r. 1533. dne 13 října, rozdělil se o pozůstalost se svým bratrem Zdeňkem a Janem ml., synem Viléma. K panství Velišskému připojil panství Kumburské. Zemřel r. 1540. na Pardubicích.

Vilém Trčka z Lípy, jediný syn Mikulášův, nastoupil po smrti svého otce a zdědil po bratranci svým Janu ml. mnoho statků, takže bohatství otce svým jméním překonal. Roku 1562. povýšen byl do stavu panského a zemřel dne 22. října r. 1569. bezdětek. Pochován v rodinné hrobce v Opočně.

Burian Trčka z Lípy a Světlé nad Sázavou, strýc předešlého, ujal se po smrti Vilémově panství Velišského. Také on povýšen byl do stavu panského roku 1586. a zemřel dne 15. května 1591. Pohřben jest ve Světlé nad Sázavou.

Jan Rudolf Trčka z Lípy, nejstarší syn Burianův, ujal se panství r. 1591. a byl i s bratry svými i veškerým potomstvem povýšen do stavu panského dne 27. března 1593. R. 1606. prodal panství Velišské *Jindř. Matešovi hr. z Thurnu* a Jičín připojil k panství Kumburskému. R. 1607. prodal i panství Kumburské s Jičínem.

10. Páni Smiřičtí ze Smiřic.

Zikmund Smiřický ze Smiřic ukoupil panství Kumburské s Jičínem od Jana Rudolfa Trčky z Lípy r. 1607. Roku 1608. postavil v Jičíně zámek (r. 1620. prachem do povětří vyhozený.) Zemřel r. 1608.

Jaroslav Smiřický ze Smiřic, nejstarší syn Zikmundův, zdědil po otci statky, však zemřel již r. 1611.

Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic a Jindřich Smiřický ze Smiřic, (na rozumu nestatečný), mladší bratří Jaroslavovi, dědili společně po něm statky, však Albrecht Jan, účastniv se povstání stavovského, rozstonal se v ležení u Plzně a zemřel v Praze r. 1618. neženat. Jindřich zemřel v největší bídě a nouzi na Hrubé Skále dne 26. dubna 1630. a pochován jest v kostele na Týně u Rovenska.

Marketa Salomena Smiřických, provdaná za Jindřicha Slavatu z Chlumu a Košumberka, poručnice bratra Jindřicha hlubého, a

Eliška Smiřických provdaná za Ottu z Vartemberka, mladší její sestra, vedly o vládu dědictvím krutý boj, jenž skončil nešťastnou katastrofou Jičínskou (viz str. 45.)

11. Albrecht z Valdštejna.

Albrecht z Valdštejna, jehož matka byla sestrou Zikmunda Smiřického, převzal správu statků Smiřických jako nejbližší příbuzný a jako poručník Jindřicha Smiřického r. 1621. Statky Smiřických byly však konfiskovány, jelikož Albrecht Jan zúčastnil se stavovského povstání, pro královskou komoru, od níž Albrecht z Valdštejna panství Kumburské za 430.564 kop gr. českých dne 24. dubna r. 1623. ukoupil. O Valdštejnovi viz str. 49—71. Albrecht z Valdštejna zavražděn byl v Chebu r. 1634. dne 25. února a statky jeho konfiskovány.

12. Páni z Tiefenbachu.

Rudolf, svobodný pán z Tiefenbachu ujal se vlády převzav panství Kumburské s Jičínem za válečné náhrady po smrti Valdštejnově. Zemřel dne 4. března 1653.

Marie Anna Eliška z Tiefenbachu, vdova po Rudolfovi, zemřela r. 1676. bez potomků, a Kumburské panství přešlo na rodinu pánů ze Sternberka.

13. Páni ze Sternberka.

Jan Norbert ze Sternberka převzal panství po své příbuzné paní z Tiefenbachu; zemřel však ještě téhož roku 1676. dne 26. září.

Isabela Magdalena de Portia, vdova po Janu Norbertu ze Sternberka, vládla na Kumburku jako poručnice svých dětí.

Václav Vojtěch ze Sternberka nastoupil na místo její jako poručník r. 1686.

Jan Josef ze Sternberka, nejstarší syn Jana Norberta, nastoupil r. 1695., zahynul v Dunaji dne 13. července 1700.

Terezie ze Sternberka, dcera Jana Josefa, ujala se statků r. 1709., do kteréž doby spravoval je opět poručník Václav Vojtěch ze Sternberka.

14. Páni z Trauttmansdorffu.

Jan Josef z Trauttmansdorffu ukoupil panství od Terezie ze Sternberka r. 1710. Stal se nejvyšším maršálkem království Českého, pojal za choť r. 1699. Marii Terezi dceru Karla Josefa hraběte z Paarů a zemřel dne 3. dubna 1713.

Zakladatel rodiny knížat z Trauttmansdorffu byl Maxmilian narozený v Grätzu r. 1584. a se svými bratry r. 1622. od Ferdinanda II. do stavy říšských hrabat povýšený. Obnoveným zřízením zemským bylo jemu a jeho potomkům vykázáno místo hned po knížatech světských na soudu zemském. Maxmilian byl věhlasným státníkem a dobrým diplomatem. Mír Münster-Osna-

bruckský v 1648. jest jeho dílem, jakož i skončení míru Vestfálského. Ferdinand II. daroval jemu po Vilému Popplu st. z Lobkovic skonfiskované statky Horšův Týn, Mířkov a Cečovice (Dsky zemské kovové proměnné barvy 1623. v pátek po neděli Jubilate N. 26.) Zemřel ve Vídni 8. července 1650.

Po něm následovali: Adam Matěj, zemřel dne 7. listopadu 1684., Rudolf Vilém, zemřel 1. února 1689. a Jan Josef, kterýž se stal pánem Jičina a panství Kumburského v měsíci únoru 1710. Narodil se 7. srpna 1676.

František Norbert hrabě z Trauttmansdorffu, narozený dne 10. srpna 1705. zemřel dne 18. července 1786.

Ferdinand hrabě z Trauttmansdorffu narozený dne 12. ledna 1749. převzal po svém otci Františku Norbertu panství r. 1786. Pro své zásluhy povýšen za knížete Celý titul jeho jest: J. O. kníže z Trauttmansdorffu, Weinsbergu a Neustadtu, pokněžněný hrabě z Umpfenbachu, svob. pán na Gleichenbergu, Negavě, Burgavě a Togenbachu, a užívá se titul tento dosud v rodině. Kníže Ferdinand zemřel dne 27. srpna roku 1827.

Jan Josef kníže z Trauttmansdorffu. Narozen 18. března r. 1780., nastoupil rodinné statky po úmrtí otce svého knížete Ferdinanda r. 1827. a zemřel dne 24. září 1834.

Ferdinand kníže z Trauttmansdorffu, narozený dne 11. června 1805., nastoupil záhy na místo zesnulého otce Jana Josefa, stal se c. k. komořím a zemřel dne 31. března 1859.

Karel kníže z Trauttmansdorffu, narozen dne 5. září 1845., nastoupil statky rodinné při dosažení plnoletosti. Jest to dosavadní majitel velkostatků rodinných a hlava knížecí dynastie Trauttmansdorff-Weinsbergské. Příští majorátní pán a dědic jest princ Ferdinand, narozený dne 13. ledna 1871.

Knížecí rodina Trauttmansdorffská nesídlí v zámku svém v Jičíně, kterýž pronajat jest aeraru na kanceláře úřední, ale v blízké Kamenici, as 2 hod. cesty od Jičina vzdálené. Kamenice připomíná se již r. 1318. a bývala kdysi tvrzí, patříc pánům Kamenickým, pak i rozličným jiným šlechticům, později připojena v 16. století k Úlibicům a s Úlibicemi r. 1608. ke Kumburku. Nyní jest tam zámek se vsí.

Zámek Kamenický postaven r. 1794. nejspíše od knížete Ferdinanda z Trauttmansdorffu.

Správa obce.

Správu města od založení jeho obstarával magistrát. Až do roku 1806. vykonávaly se volby obecních starších, t. j. radních a konšelů takto: Bylo-li některé místo uprázdněno, mohl každý měšťan za ně u vrchnosti žádati. Nežádal-li nikdo za ně, vyzvala vrchnost magistrát, by on sám způsobilé kandidáty navrhl. Na jedno místo navrhlo se vždy několik kandidátů, z nichž vrchnost, koho za nejzpůsobilejšího uznala, sama jmenovala. Radní mívali všichni stejné právo. V úřadu purkmistra se v období čtyřnedělním vždy střídali. První z volených radních byl primator, jenž v této hodnosti své zahájil úřadování nejprve. Za úřadování dostávali plat. (R. 1814. zvýšen plat ten na 600 zl. a to: 200 zl. z fondu kriminalního a 400 zl. z důchodu obecního; purkmistr měl z fondu kriminalního o 200 zl. více, tedy 800 zl. Roku 1836. přidáno purkmistru a prvnímu radnímu z důchodu obecního po 100 zl.) Z tohoto platu založena byla magistratní nadace na 26 mší v kostele Novoměstském.

Roku 1806. nařídil krajský úřad, že pro příště má se voliti purkmistr zkoušený tímto způsobem: Místo uprázdněné ohlásí se c. k. krajskému úřadu, který vy-

píše konkurs. Žádosti uchazečů předloží se Zemskému Guberniu, které z nich tři nejzpůsobilejší vybere a magistrátu města předloží, které má právo z těchto 3 navržených jednoho si zvoliti. Tak ustanovování byli purkmistři až do konce roku 1849.

Roku 1848. volila obec své zastupitelstvo mimo purkmistra a zkoušené radní ponejprv neobmezeně.

Jelikož r. 1850. při zařizení nových úřadů státních soudní a politické záležitosti obci odpadly, volí od těch dob obec (totiž voličstvo) celé zastupitelstvo svobodnou vůlí samo.

Purkmistři města Jičina.

Purkmistry města Jičina byli v tomto století: Zkoušení: Jan Konvička od r. 1806.—1844., Jan Vladoška od r. 1845.—1847., Stanislav Krátký od r. 1847.—1850.

Dle nového zřízení: František Kastránek od roku 1850.—1861., František Rutte od r. 1861.—1869., Dr. Antonín Zvěřina od r. 1869.—1877., Václav Fejfar od r. 1877.—1882, František Dollanský od r. 1882. až na naše časy.

Právo měšťanské.

Za starších dob až do polovice tohoto století byl nucen každý, kdo zařizoval si nebo přejímal v městě našem nějakou živnost, žádati zároveň za právo měšťanské. Novějšími konstitučními zákony jest volno každému, chce-li se ucházeti o právo měšťanské čili nie. Jelikož to stojí peníze a nutno to není, málo kdo se o právo měšťanské hlásí a řady měšťanů čím dále tím více řídnou. Též i obecní úřady jsou zdrženlivé v přijímání za měšťana, neboť koho obec za občana a

Knihovna

měst. průmyslového musea

v Hradci Králové.

měšťana přijme, tomu povinna jest v nemoci a nemajetnosti o něho se starati. Následkem toho nastane asi někdy nouze o kandidáty do městského chorobince.

Duchovní správa v Jičíně.

Do roku 1630. byly v Jičíně dva chrámy Páně, farní sv. Jakuba, jenž Jesuity později přezván kolejním chrámem a sv. Ignáci zasvěcen, a kostelík sv. Jana Křtitele na Koštofranku, na hřbitově za zdmi městskými. Valdštejn odevzdav Jesuitům farní chrám, začal roku 1630. stavěti u věžové brány na místě, kde stály dříve domy: Velehrádek a Pernštýnek nový kostel dle vzoru kostela v St. Jago de Compostella ve Španělich. Farní budova stála poblíže kostela kolejního.

Až do doby Valdštejnovy nelze postoupnost správců duchovních v Jičíně sestaviti. Tu a tam se vyskytuje sice jméno některého faráře Jičínského, však souvislost se docíliti nedá, snad proto, že obyvatelstvo města Jičina záhy na počátku reformace přijalo náboženství husitské a po opétném zavedení náboženství katolického památky husitské pokud možno byly zničeny.

R. 1360. vyskytuje se v Jičíně farář Mikuláš, dle svědectví arcibiskupa Arnošta muž řádný. Měl mnohé spory a mrzutosti s vrchností, však žil ještě na počátku století patnáctého.

V dobách Valdštejnských vykonávali duchovní správu v Jičíně Jesuité. V druhé polovici prosince 1622. vysláni byli do Jičina první dva Jesuité, P. Flaxius a P. Neomenius, kamž z Prahy přes Boleslav po velkých překážkách ku zděšení obyvatelstva, z větší části protestantského, večer dne 22. prosince dorazili, do města téměř násilně se dostali a zde po vypuzení kazatele lutheranského na rozkaz Valdštejnův v úřad

farní se hned uvázali. Branný, otvíraje Jesuitům bránu zvolal: „I Bože! také té chvíle jsem se musil dočkati.“¹⁾ Správa farní byla v jejich rukou od r. 1621.—1655. Prvním duchovním farním z Jesuitů byl praefekt gymnasia P. Mikuláš Kučera. Roku 1648. následkem neshod s vrchní správou panství Jesuité úřad farní se sebe složili, nedávše se ani úřadem městským od úmyslu svého odvrátiti. Vrchní hr. Tiefenbacha, David Fleischmann, nepřítel Jesuitů, jenž nemohl se s nimi snésti, s velkým úsilím opatřil faráře z Prahy. Tehdáž se o místa taková málo ucházeli a mimo klášterníky s těžší bylo lze katolického kněze sehnati. R. 1651., když odešel farář z Jičína, ochotně přejali opět farní úřad Jesuité.

V Jičíně bylo též mnoho nekatolíků, jež Jesuité všemi prostředky na katolickou víru zase přiváděli. Sám kněz husitský v Jičíně, Jan Cyprian Rokyta, stal se horlivým katolíkem.

Roku 1655. dostavěn byl chrám Páně sv. Jakuba a zřízeno při něm děkanství. Po dostavění chrámu dosazen byl do Jičína první děkan a to P. Mikuláš Skéva, jenž spravoval úřad farní až do roku 1667. Dalšími děkany Jičínskými byli dpp. P. Václav Bernard Sartori v roce 1668. pouze krátký čas, P. Václav Červenka od roku 1670.—1684., P. Ferdinand Uhlíř 1684.—1690., P. Vojtěch Knop 1690.—1693., P. Vilém Rosshan 1693.—1701., P. Samuel Neumann 1701.—1706., P. Jakub Kohout 1707.—1714., P. Jindřich Antonín Pátek, šlechtic z Viesenfeldu 1714.—1720., P. František Granych 1720.—1722., P. Ignác Hron 1722.—1725., P. Jan Preisler 1725.—1729., P. Jos. Ig. Posledník 1729.—1739., P. Ant. Träger z Königsberku 1739.—1746., P. J. Hubacius z

¹⁾ Jičín 1620. od Fr. J. Kastránka.

z Kottnov 1746.—1768., P. Jan Jiří Selb 1768.—1787., P. Josef Engelhardt 1787.—1790., P. Frant. Franc 1790.—1804., P. František Kubíček 1804.—1820., P. Josef Šmídl 1820.—1844., P. Jan Hrdina 1844.—1873., P. Josef Šturma¹⁾ od r. 1873. až po nynější dobu.

Nejdéle spravoval farní úřad Jičínský dp. děkan P. Hrdina 29 let, pak P. Šmídl 24 leta a P. Jan z Kottnov 22 leta.

Správcové fary Železnické.²⁾

V pamětní knize fary Kopidlenské se činí zmínka o kostele Železnickém již ve století třináctém, kdy Jičín ještě vsí býval.

Ve smlouvě trbové mezi p. Janem Cidlinským a obcí Jičínskou si prodávající vymínuje, že kostel Železnický, kde předkové prodávajícího odpočívají, vždy řádným správcem duchovním spravován býti má. Smlouva tato jest datována dne 28. září 1600. Z toho lze seznati, že dosti záhy měla Železnice svůj kostel a svého duchovního správce. Po bitvě Bělohorské byli všichni protestantští kněží vypuzeni a o katolické byla nouze; pročež byly záležitosti náboženské vykonávány většinou Jesuity. Obec Železnická dlouho usilovala o to, aby dostala do Železnice vlastního správce duchovního.

Starý kostel stával na severní straně města a neznámo jest, jakým způsobem zašel. Nynější jest stavěn od r. 1727. do 1731. Fara bývala dřevěná, na místě

¹⁾ Nynější duch. správce města Jičína, vdp. děkan P. Josef Šturma, biskupský notář, byl od svého vysvěcení na patronátě Kumburském (též zde v Jičíně) kaplanem. Když se uprázdnila fara Železnická po + faráři P. Müllerovi r. 1871., dosazen byl za faráře do Železnice na patronát města Jičína, odkudž zase po dvou letech povolán k žádosti měšťanstva Jičínského za děkana v Jičíně zpět na patronát Kumburský, a na místo jeho za faráře do Železnice odtud dosazen P. Vincenc Mlejnek.

²⁾ Fara Železnická jest pod patronátem města Jičína.

ní jest postavena nyní r. 1804. Při tomto kostele se objevuje první správce duchovní P. Ferdinand Kuhn co lokalista. Kdy působil, není známo, byl ale do Nové Paky přesazen. P. Martin Ceyp spravoval faru po 6 neděl r. 1751. P. J. Koch, Jičíňan, od 1. července 1751. do 4. března 1764. P. Josef Smetana od 6. března 1764. Ten se stal prvním farářem dne 17. května 1767. a dne 29. května 1768. byl instalován a spravoval faru do 8. prosince 1778. P. Jos. Kotvk od 26. února 1791., byl dne 19. června 1791. instalován a spravoval faru po 5 roků. P. Mikuláš Pantaleon Veselý od měs. dubna 1796. až do r. 1799. P. Tadeáš Želízko od 8. května 1799. do r. 1815.; na to přesazen do Vosic. P. Jan Saal od r. 1815. do r. 1821., P. Ant. Müller od r. 1821. do 1862. P. Josef Šturma od r. 1872. do r. 1873. P. Vincenc Mlejnek od r. 1873. do r. 1881. P. J. Brož od r. 1881.

Staré prapory v chrámu Páně sv. Jakuba.

V děkanském chrámu Páně v Jičíně nalézají se po obou stranách hlavního oltáře 14 válečných praporů vojenských, jež ve válkách poškozeny byly.

Praporů těchto 13 náleželo pluku Reisinger č. 18. a 1 vydobyt byl v 7leté válce šikovatelem Grimmerem. (Šikovatel Grimmer povýšen za to do stavu šlechtického a za majora; syn jeho, později jenerálmajor Grimmer z Riesenburku, dosáhl hodnosti velitele pluku.)

Prapory tyto přeneseny byly r. 1811. z Mladé Boleslavi do Jičína a v chrámu Páně sv. Ignáce uloženy. Při opravě kostela přeloženy do ústavu vojenského, tam uschovány, až dne 9. dubna 1838. přenesli je chovanci ústavu do chrámu Páně sv. Jakuba.

Staré obrazy na radnici.

Zasedací síň městského zastupitelstva na radnici zdobí čtvero starých velkých krásných obrazů. Obrazy

ty jsou dílem Jesuitů, v jejichž koleji také dříve se nacházely; po zrušení koleje přešly v majetek města a v reprezentační síni městské zavěšeny.

Obrazy ty představují vysoce vynikající a o kolej Jičínskou zasloužilé osoby z dob založení koleje té a to :

1. Papeže Urbana VIII., an udílí povolení k zařízení koleje Jesuitské v Jičíně.

2. Ferdinanda II., císaře Římského, krále Českého atd., jenž dává svolení k zařízení koleje.

3. Ferdinanda (III.), korunního prince a nástupce předešlého na trůn Římskoněmecký, jenž byl též příznivcem Jesuitů, jako otec jeho.

4. Albrechta z Valdštejna, vévodu Fridlandského, Meklenburského a Žahaňského, v rytířském brnění, jenž k založení koleje Jičínské dal podnět a mnohými právy a mnohým jméním ji nadal.

Jmění obce města Jičina.

Budovy : Radnice na masných krámech 1 patro č. 99. St. m. 6858 zl. 50 kr. Dům č. 27. St. m., v němž jest opatrovna (odhadní cena) 4704 zl. Dům na Hrádku č. 24. Pr. př. (obecní dvůr n. porážka) 4053 zl. Městská vodárna s věží u rybníka 4515 zl. 88 kr. Brána Valdická 6885 zl. 30 kr. Dům na náměstí č. 38. St. m. (c. k. věznice) 11.785 zl. Domek na Sádkách č. 28. Pr. př. 749 zl. Žabinek č. 26. H. př. 245 zl. 40 kr. Školní budova na Mariánském náměstí č. 45. h. př. 92457 zl. 50 kr. Mlýn u vodárny č. 39. h. př., částečně shořelý, (přibližně) 5000 zl. Budova pro c. k. ústav učitelský č. 170. V. př. (cena stavební) 64.623 zl. 04 kr. Kasárny pro c. k. zemskou obranu V. př. (přibližně) 110.000 zl.

Masné krámy č. 2., 8., 9., 11., 12., 13., 14., 15. (přibližně) 2400 zl. Městská cihelna (cena odhadní) 887 zl. Věž basičská (přibližně) 200 zl. Městská veřejná nemocnice č. 136. N. m. (cena odhadní) 44.724 zl. Městský chorobinec č. 1. N. m. (cena odhadní) 2024 zl.

Pozemky: V katastru Jičínském 261 jiter, 278 sáhů, čistý výnos 3693 zl. 32 kr., v katastru Železničském 93 jiter, 1087 sáhů, čistý výnos 1066 zl. 06 kr., v katastru Kbelnickém 17 jiter, 1069 sáhů, čistý výnos 334 zl. 58 kr. Cena pozemků počítaje čistý výnos 20násobně 101.879 zl. 20 kr.

Věci movité: Nábytek v městské radnici (cena odhadní) 1736 zl. 40 kr., nábytek v c. k. realce 976 zl. 90 kr., nábytek ve škole dívčí 640 zl. 10 kr., ve škole chlapecké 323 zl. 05 kr., ve škole Novoměstské 129 zl. 50 kr., 50 akcií spolkového cukrovaru s prioritami (cena nominální) 15.000 zl. Losy: Státní úpis z r. 1860. serie 7184. číslo 16. (cena nomin.) 100 zl., serie 5561. čís. 1. 500 zl., serie 11328 čís. 16. 100 zl., serie 11328. číslo 16. 100 zl., serie 16996. číslo 5. 100 zl., serie 16996. čís. 5. 100 zl. Celé jmění obce města Jičina 483.797 zl. 27 kr.

Nadace Jičinské.

1. Nadace *Chrastkovská* (Davida Chrastského z Adlersfeldu, doktora medicíny) z r. 1720. pro 7 chorých osob měšťanských obojího pohlaví v chorobinci a to na každé svátky vánoční, velikonoční a svatodušní každému vždy 21 kr. na maso, z pokladny téhož ústavu. Též odkázáno po smrti rodiny Valáškovy pole 5 korců, (kde nyní ústav učitelský postaven jest a jež r. 1885. vyméněno za 8 korců pole u Moravčic po zemřelém děkanu Janu Hrdinovi pro obec ukoupené) a konečně s polí Hlubučkovských roční dávka 1 zl. 30 kr. a na hotovosti 547 zl.

2. Nadace *Majora a Vlčka* pro 7 chovanců chorobince. Vyplácí se dne 31. prosince v úhrnné částce 63 kr. r. č.

3. Nadace *Marie Weinertové*, roční úrok 4 zl. 20 kr. Vyplácí se všem obyvatelům zdejšího chorobince na den sv. Maří Magdaleny z pokladny chorobince.

4. Nadace *Frant. Weinerta* 4 zl. 20 kr. Vyplácí se jako předešlá vždy dne 10. října.

5. Nadace *Buttovská, Preislerovská a Smetanovská*, každá z ročních úroků 1 zl. 26 kr., úhrnem 3 zl. 78 kr. Vyplácí se vždy na den sv. Václava jako předešlé.

6. Nadace *Goldgraberovská* z ročních úroků 93 kr. Vyplácí se na den sv. Václava jako předešlé.

7. Nadace *Marie Prokopové*, částka 5 zl. 25 kr. Vyplácí se z pokladny kostela sv. Jakuba všem obyvatelům chorobince městského na den Hromnic.

8. Nadace *Ferd. Neutra*, odkázaný kapitál 200 zl., z něhož úroky 12 zl. ročně všem obyvatelům chorobince vypláceti se mají vždy dne 30. května, aby oni ale v kostele Panny Marie de Sale společně růženec se pomodlili.

9. Nadace *Bartoníčkovská* pro všechny chovance chorobince, ročně 5 zl. 25 kr., vyplácí se z pokladny ústavu vždy dne 29. května.

10. Nadace *P. Braunera*, vtělený kapitál 63 zl. na domě č. 88. st. m. Úroky z něho 3 zl. 15 kr. rozdělí se každoročně mezi všechny chudé v městě.

11. Nadace *P. Sydona*, státní dluhopis na 150 zl. Úroky z něho po srážce 10 proc. se rozdělí každoročně mezi všechny chudé v městě na den šťastného porodu J. Veličenstva císařovny.

12. Nadace *prof. dr. Fähnricha*, z níž se každoročně na konec roku vyplácí nejstarším dvěma chudým a to mužovi a ženské každému po 1 zl. 5 kr.

13. Nadace *Marie Prokopové*, státní obligace čís. 18585 na částku 1350 zl. konv. m., z níž 5 proc. úrok 56 zl. 70 kr. věnován na ošacení chudých škol. dětí.

14. Nadace *Karla Weinerta* uložená v státní obligaci č. 18586 na 150 zl., z níž 5 proc. úrok 6 zl. 30 kr. věnován na ošacení chudých škol. dětí.

15. Nadace *Jiřího Fissmanna*, složený kapitál 25 zl., z něhož úroky jsou odkázány na ošacení chudých školních dětí.

16. Nadace *prof. dr. Ant. Fähricha*, na zaopatření dospělých slepců obojího pohlaví, příslušníků některé obce kraje Jičínského, však v prvé řadě pro studující. Právo zadávací má sbor prof. Jičínského c. k. gymnasia.

17. Nadace *Johanny Rouprikové*, z níž dle poslední vůle její ze dne 1. června 1856. částka 200 zl. ročně vypláceti se má studujícímu, rodáku Jičínskému. Studující z přibuzenstva zakladatelky mají přednost. Výplata počítí může hned od I. třídy gymnasiální a trvati po celý čas studií, nechť studuje on na kterékoliv fakultě. Právo udílecí má Jičínský p. děkan v souhlasu s městskou radou; schválení však vyhrazeno jest c. k. místodržitelství v Praze.

18. Nadace *Albrechta z Valdštejna*, původně založená pro 100 studujících semináře Jičínského. Po zrušení řádu Jesuitského nadace tato vyzvednuta a přeložena na ústavy jiné. Po opětovém zařízení gymnasia v Jičíně povolováno vždy několik stipendií pro Jičín. V posledních letech vyplacena 5 studujícím, a od r. 1878. povolena nejvyšším rozhodnutím pro 22 studujících z Jičína nebo příslušníků bývalého panství Kumburského. Nadaci tuto mohou požívat i studující na universitě vždy v částce po 80 zl.¹⁾ Právo udílecí ponecháno jest výhradně c. k. místodržitelství v Praze. (O zpět vydo-

¹⁾ Nyní zvýšeny nadace tyto na 100 zl.

bytí těchto stipendií má největší zásluhu p. dr. F. Lo-
bař, tehdejší městský rada.)

19. *Nadace císaře Františka Josefa I.* v částce 1200 zl. zařízená r. 1874. na oslavu 25letého panování císaře Františka Josefa I. dobrovolnými sbírkami. Úroky z této nadace udílí se každoročně jednomu žáku zdejší reálky, příslušníku Jičínskému, však žadatel musí býti též žákem výtečným. Právo praesenční má městská rada Jičínská.

20. *Nadace Rudolfova* v částce 1300 zl. zařízená na oslavu sňatku J. C. V. korunního prince Rudolfa s Belgickou princeznou Štěpánkou dobrovolnou sbírkou pro zdejší sirotčinec. Úroky z této nadace obdrží každoročně chovanec měst. sirotčince v Jičíně, sirotek po městětanu Jičínském. Právo praesenční má taktéž městské rada.

21. *Nadace Davida Chrastského z Adlersfeldu* z r. 1702., odkaz 100 zl., aby za úroky z nich slouženo bylo 12 mší sv., jedna měsíčně, za duše jeho a jeho předkův, a to „pod hroznou a těžkou pokutou Boží.“

22. *Nadace magistrátu Jičínského* ze dne 23. ledna 1664. Každý primátor Jičínský povinen byl ze svého čtyřnedělního služného 2 kopy grošů míšenských upustiti a správci duchovnímu odvésti. Za to jest duchovní správa povinna každé dvě neděle mší sv. na Novém městě v kostele Bolestné Panny Marie de Sale sloužiti a bude mší sv. odslouženo do roka 26, a to v každém čtyřnedělí první pátek a druhá v poslední sobotu, za něž obdrží správa duchovní ročně 26 kop grošů míš. (Dvě mše, první na den sv. Vavřince a druhá na den sv. Florianu jsou již v to zahrnuty.) Mimo to 4 mše sv. o výročních trzích a 4 Schlechtovské, tedy úhrnem 34 mše ročně. Od roku 1788. vypláceno za tyto mše sv. správě duchovní z městského důchodu 49 zl. 39 kr.

v. m., pak dávka obilí: 2 korce, 2 větele, $2\frac{1}{2}$ čtvrce žita, 2 korce, 1 větel, $1\frac{1}{2}$ čtvrce ovsa. Roku 1883. upravena dávka ta na 50 zl. r. m. ročně z důchodů městských.

23. *Kříž železný* u kostela sv. Ignáce. Kříž tento, dříve ze dřeva, stával při Pražské bráně. V létech 1850. provedena sbírka peněz mezi dobrodinci a pořízen kříž železný s podobou Krista a postaven o něco výše při domě č. 20 st. m. Jelikož kříž ten neměl záložního kapitálu na udržování, zůstal nesvěcený. Roku 1882. přenesen a postaven byl mezi pilíře lodi chrámové u sv. Ignáce a obec převzala závazek jej udržovati, načež byl vdp. děkanem p. P. J. Šturmou posvěcen.

24. *Nadace fary Železnické* ze dne 15. května 1767. Na výživu farářů rolí 65 korců, luk 13 korců, zahrady $974\frac{1}{2}$ °, úhrnem 40 jiter $679\frac{1}{2}$ °. Nadace zemřelého P. Jana Kocho, bývalého administratora Železnického na 10 mší sv. ročně 7 zl. 30 kr., na svátek sv. Trojice z pokladny kostela Železnického 4 zl., úroky 1 zl. 25 kr., desátek 26 korců, 2 větele žita à 1 zl. 10 kr., 42 zl. 35 kr., desátek 36 korců a 2 větele ovsa à 35 kr. 21 zl. $17\frac{3}{4}$ kr., na letníky zaplatí přifaření 8 zl. 30 kr., koleda od přifařených 16 zl., štola 96 zl., k tomu příplatek z důchodu městského 48 zl. 49 kr.

25. *Nadace Ulrichovská*. Dle odevzdačí listiny mag. Jičínského z r. 1806. č. 1234. jud. zazn. v knize kontr. z r. 1806. na listu 209. odkázal Karel Ulrich, měšťan Jičínský, ústavu chudých pole čís. parc. 309, 310, 311, 312, 315, 316, 317 ve výměře 13 jiter $373\frac{1}{2}$ ° s výminkou, že užitek z pole tohoto dvěma ustanoveným dědicům Frant. Laubovi a Anně Lipavské, jejich dětem, vnukům a pravnukům náležeti má, a pak po smrti jich za ustanovenou cenu 1750 zl. konv. m. ústavu chudých připadne. (Poslední uživatelé těchto pozemků jsou již na živu.)

26. *Nadace Židu-ova.* Ústav chudých platí ročně 2 zl. p. děkanovi za 2 mše sv., které se slouží za zemřelou rodinu Židu-ovu.

27. *Nadace městská.* Městský důchod vyplácí ústavu chudých stálou částku 21 zl. r. m. ročně.

28. *Nadace Tiefenbašská.* Důchod panství Kumburského vyplácí z nadace Tiefenbašské ročně 3 zl. 36 kr. ústavu chudých.

29. *Nadace Stillerovská.* P. Stiller, bývalý fundatista při kostele Novoměstském, odkázal městskému chorobinci 82 zl. 13 kr. Druhý odkaz jeho pro týž ústav, 50 zl., uložený ve zdejší spořitelně, vzrostl již úroky na 118 zl. 65 kr.

30. *Nadace Weinertovská.* Aloisie Weinertová odkázala pro městskou nemocnici 500 zl.

31. *Fond kostela Marie de Sale na Novém městě.* Dle vynesení J. E. kardinála arcibiskupa hr. Arnošta z Harachů ze dne 24. srpna 1661. byla zařízena k udržování budovy chrámové nadace čili fond 300 zl.; mimo to zařízen solní monopol, který vynášel 18 zl. ročně na vydržování kostela Novoměstského. Fond ten vzrostl do konce roku 1886. na pozemcích na 20 jiter 1435⁰ a na kapitále 18050 zl. 47 kr.

32. *Fond kostela sv. Jiljí v Železnici* má na vydržování kostela 27 jiter 1174⁰ pozemků a 977 zl. 53¹/₂ kr. na kapitále. Jakým způsobem založen byl, jest neznámo.

33. *Fond měst. veřejné všeob. nemocnice v Jičíně,* založené r. 1856. skládá se: z dobrovolných příspěvků občanů 1250 zl., příspěvku J. V. císařovny 300 zl., okres. fondu 500 zl., z výtěžku věcné loterie 10 zl. 20 kr., nadace Aloisie Weinertové 500 zl., z částky již r. 1846. sebrané, k zařízení opatrovny určené, v pražské spořitelně uložené, k níž přispěl baron Cecinkar z Bůrnice částkou

100 zl., úhrnem 1615 zl. 25 kr., kteráž částka byla povolena na zařízení nemocnice. V celku tedy 175 zl. 45 kr.

34. *Nadace Marie Berné.* Odkázaný kapitál 100 zl., z něhož úroky 5% vždy ve čtyřech létech na udržování soch sv. Jana a sv. Tadeáše na mostě mezi Starým a Novým městem vypláceti se má.

35. *Fond městského chorobince.* Měst. chorobinec má ku konci r. 1886. pozemků 7 jiter 207⁰ a na kapitále i s fundačními 14485 zl. 11 kr.

36. *Nadace řemeslnická.* Beseda řemeslnická založila nadaci pro sirotka po schudlém řemeslníku a Jičínském příslušníku z těchto darů: Dar p. dra Fr. Čapka z remunerace předsednické v Občanské záložně, po 8 roků k základnímu fondu pro školu věnovaný 275 zl., vzrostl na 276 zl. Roku 1888 darovala k němu Občanská záložna 24 zl., p. dr Fr. Čapek ze své remunerace ještě 20 zl. Městské zastupitelstvo na oslavu 40letého panování císaře Františka Josefa I. dne 25. května 1888. věnovalo 180 zl. z důchodů obecních, čímž doplněn kapitál na 500 zl., z něhož úrok vypadající každoročně jednomu sirotku po schudlém řemeslníku a Jičínském příslušníku vypláceti se má. Právo udílecí náleží besedě řemeslnické.

Památné, vynikající a veřejné budovy Jičínské

v dobách starších i novějších.

Na Starém městě.

Kostel sv. Ignáce. Kdy kostel tento a od koho vystavěn, známo není, ale dle slohu náleží do 14. století. Zasvěcen byl původně sv. Jakubu, byl farním chrámem Jičínským a náležel vrchnosti, kteráž s panstvím Velišským držela též Jičín. Kolem kostela byl původně hřbitov. První zmínku o něm nacházíme r. 1605. Teh-

dejší majitel panství a města Jičína, a tedy i kostela, Jan Rudolf Trčka z Lípy, chtěl Jičínu zvláštní milosti udělit. daroval jemu kostel tento spolu i „s kaplou obzvláštní sv. Michala archangela při tomto kostele v jednom obrazení stojící.“ dům farní, školu, spolu i kostel druhý sv. Jana na Křtitele na Koštofranku, jakož i role a luka k nim přináležející a konečné i právo dosazovati správce církevní (tehdyž pod obojí) a učitele. Majetkem obce a farním chrámem byl však kostel tento pouze do 23. prosince 1622. Albrecht z Valdštejna stal se pánem Jičína, a tu jako jiného majetku obce Jičínského zmocnil se i kostela sv. Jakuba, jejž vydal Jesuitům, které do Jičína povolal. Jesuité dlouho usilovali, aby kostel byl jim darován. Valdštejn se tomu dosti dlouho vzpouzel, neboť chtěl jim postaviti kostel nový k čemuž ale nedošlo, však paní Tiefenbachová jejich žádosti vyhověla, kostel jim odevzdala. Jesuité připojili jej křídlem ke své koleji a zasvětili zakladateli svého řádu sv. Ignáci z Loyoly. Kostel znovu posvěcen jest r. 1701. od P. Bohumíra Kapouna, biskupa Kralohradeckého ku cti jmenovaného světce. Připojením ku koleji Jesuitské, pak pohromami, které několika požáry utrpěl, ztratil kostel tento mnoho na své původnosti a okrase. Hlavní portál zazděn a pro bezprostřední spojení s kolejí přistavena na rohu severozápadním chodba a několik komor. Po zrušení řádu Jesuitského i tato chodba zazděna a pro obecnostvo ponechány vchody postranní. Gotická okna požáry tolik utrpěla, že nyní jen hrubé kostry připomínají někdejší jich krásu, a zajiště byla též malbami na skle ozdobena. Oporní pilíře byly též bohatou okrasou sochařskou ozdobeny. Kolem do kola se vypínaly štíty, takže střechu zakrývaly. Celý kostel postaven byl z kamenných čtverců na hladko od kamenníků tesaných, bez omítky — později ale, aby

se mnohé rány a jizvy zakryly, jednoduše obšlen. Pokryt býval rozličnou hmotou, poněvčí šindelem — po požáru r. 1681 pokryt slamou, po ohni r. 1683. šindelem, r. 1823. taškami, a jelikož taškový kryt byl příliš těžký, pokryt r. 1837. plechem, jak až dosud jest. Téhož roku i vnitř opraven a znovu vysvěcen. R. 1838. postaven nový oltář sv. Františka — však odstraněny zase čtyři oltáře, jež až dosud při sloupech v lodi chrámové umístěny byly. Roku 1843. byla opravena bání, zároveň i s křížem znovu pozlacena a vyzdvižena. — Po zrušení řádu Jesuitského roku 1773. zabrán byl kostel pro fond náboženský. Roku 1785. měl býti k nejvyššímu nařízení uzavřen. Občanstvo podalo proti nařízení tomu stížnost a tak zůstal kostel veřejné bohoslužbě zachován. Na kostele tomto často zhoubný živel, oheň, řádil. Roku 1809. zachránil jej od požáru, když protějščí domy čís. 10.—33. hořely, vojín, opatrovník nemocných, v něm umístěných. Kostel vyhořel mimo to r. 1572, 1589., 1681., (při čemž pět zvonů se slilo), r. 1683., při čemž dva zvony, jež Jesuité pouze vypůjčené měli, dolů spadly a se rozbily), r. 1776. (kdy uderil do věže blesk, sjel do kostela, varhany a oltáře poškodil, však nezapálil — pouze několik vojínů pomáhajících zvoniti, omráčil). a konečně r. 1778. Na věži nacházejí se hodiny. Tyto hodiny nechtěl fond náboženský udržovati, pročež musila je r. 1865. obec Jičínská převzít a opravit, kteráž je od té doby sama udržuje a řídí. Kostel tento hrál často důležitou úlohu. Roku 1802. byla v něm uložena vojenská pokladna, r. 1806. poklady říšské a zemské, r. 1813. při pobytu císaře Františka I. v Jičíně opět vojenská pokladna a r. 1809. a 1866. zařízení zde lazaret. Roku 1808. bylo z kostela odvedeno do c. k. mincovny rozličných soch a svícňů 14 centů stříbra. V kostele Jesuitském založil r. 1649. hr. Mikuláš

Desfours, polní maršálek a cíś. komoř, rodinou hrobku, do níž byl dne 12. prosince roku 1661. s brněňsm v cínové rakvi k věčnému spánku položen. Pokoje toho neměl požívatí však věčné: r. 1856. byl odtud vyzvednut a do Jenčovic převezen, později do společné hrobky v Železném Brodě přeložen. Brnění z rakve vyjmuto a chová se v zámku Hruborohozeckém na památku.

* Kaple sv. Michala stála na hřbitově vedle kostela farního sv. Jakuba (nyní sv. Ignáce) na straně jižní s kostelem v jednom ohražení. Při stavbě jižního křídla koleje Jesuitské překážela, pročež byla i s ohradou odstraněna. K čemu sloužila a jak byla vyzdobena a upravena nezachovalo se žádných zpráv.

* Kostel sv. Jana Křtitele na Kořtofranku. Nejstarší tento chrám osady Jičínské, založený snad dříve než Jičín městem se stal, stál uprostřed rozsáhlého hřbitova na straně jihovýchodní za zdmi městskými a teprve za dob Valdštejnských, když stavěl se zámek a nová hradební zeď se strany jižní až ku bráně Valdické, dostal se kostelík do obvodu města. Jelikož ale Valdštejn založil nový hřbitov na jihu, na oné vyvýšenině, kde založil novou část města, vykázav zde místa pro stavbu domů všem, kdož mu musili své domy v městě k rozličným stavebním podnikům přepustiti, totiž na nynějším Novém městě, zůstal hřbitov na Kořtofranku od té doby neupotřeben a kostel stál uprostřed prázdné prostory. Do roku asi 1753. byl dřevěný, teprve té doby postaven byl z kamena, r. 1767. vyhořel a r. 1816. byl rozbořen a se zemí srovnán. Za starých dob náležel vrchnosti, až r. 1605 darován byl spolu s kostelem farním městské obci Jičínské od Jana Rudolfa Trčky z Lupy, pak roku 1621. zmocnil se ho Valdštejn spolu

* Hvězdičkou znamenanych budov více není.

s jiným zboží městským. Po rozboření upravila se z místa, kde kostel stál, a z bývalého hřbitova děkanská zahrada. Obraz sv. Jana Křtitele, jenž zdobí hlavní oltář, zavěšen jest nad křtitelnicí v děkanském chrámu Páně sv. Jakuba.

Kostel sv. Jakuba (děkanský). Na prostranství u brány Valdické založil Albrecht z Valdštejna r. 1630. nový velkolepý chrám dle vzoru poutnického kostela v St. Jagu (sv. Jakubu) di Compostella ve Španělich, kamž byl stavitele svého Jana Baptistu Marinia, Vlacha Milanského, k prohlédnutí vyslal. Než Valdštejn kostel nedostavěl. Po jeho smrti stavba zastavena, až teprve od paní z Tiefenbachu r. 1655. tak dalece dokončena, že chrám veřejné Bohoslužbě odevzdán býti mohl. Nový stavitel se ovšem od původního plánu poněkud odchýlil, a vůbec jest kostel ten stavbou nedokončenou. Zejména chybí mu projektované věže a uprostřed kopule chrámu jest na stropě vnitř pouze freskovou malbou naznačena, jak ve skutečnosti býti měla. Zároveň postaveno děkanství a farní správa přenesena sem téhož roku od kostela druhého. I tento kostel utrpěl mnohé pohromy častým požárem. Tak vyhořel r. 1681. a 1767. Roku 1776. při opravě kostela uvnitř sřítlo se lešení a zabilo několik dělníků. Teprve roku 1873. pokračováno částečně na stavbě, a sice v průčelí postaveny dva kamenné sloupy, zasazeny římsy a nejvýše ballustrada, vše práce kamenická. celá budova omítnuta a římsa kolem do kola plechem pobita a barvou natřena. Roku 1867. zasazena v kostele pamětní deska padlým vojínům zdejšího pluku r. 1866.

* Stará škola. Až po dobu Valdštejnskou stála škola poblíž kostela farního sv. Jakuba na Malém náměstí. Ku získání staveníšť pro budovy Jesuitské musila

býti spolu s četnými měšťanskými domy i škola odstraněna. Na to postavena nová škola na prostranství blíže kostela sv. Jana na Koštofranku v rohu jihovýchodním. Roku 1783. zařízena v Jičíně c. k. hlavní škola a umístěna v budově bývalého Jesuitského gymnasia, čímž stala se školní budova na Koštofranku nepotřebnou a připojena k děkanství, jež ji od této doby za skladiště sena užívá.

Farní budova stála taktéž blíže farního kostela sv. Jakuba (později sv. Ignáce) na Malém náměstí. Jest domněnka, že farní budovou byl dům č. 29. náležející nyní p. Rouprikovi.

Děkanství. Roku 1655., když nový kostel sv. Jakuba u brány odevzdán byl duchovní správě jako chrám farní, postavena nynější budova děkanství mezi kostely sv. Jakuba a sv. Jana Křtitele na Koštofranku.

Brána Valdická (věžová). Brána tato založena r. 1568 a přivedena téhož roku až k zaklnutí portálu. Stavba trvala přes 10 roků, jak ukazuje letopočet nad portálem a na klenutí v průjezdě. Opatřena jest se strany zevnější znakem městským a se strany od náměstí znakem pánů Trčků z Lípy, jakožto tehdejších pánů Jičínských, a nyní přibyl na stranu tu i nový městský znak. Původně byla o patro a hlásnici nižší (jen tak vysoká, jak jest přistavené kulaté schodiště.) Hodiny zasazeny byly tam, kde nyní umístěn jest nový městský znak. Nad tím stála zvonice dřevěná. Teprve v století osmnáctém postavena zvonice kamenná a hodiny umístěny o patro výše, a zároveň opatřen druhý číselník. Nad hodinami zřízen byt pro hlásného. Střecha věže kryta byla šindelem a měla formu cibulovitou. Ku konci století 18. pokryta plechem v nynější podobě, pro nějž zvláštní poselství vypraveno do Prahy r. 1795.

Roku 1840. pokryta plechem bílým. Vyhořela r. 1681., při čemž dva zvony a hodiny se slily, podruhé r. 1767., při čemž hodiny zničeny, a zvony, kteréž dvě léta před tím na věž vyzdvíženy byly, když hranice přehořela, na druhé patro padly, ale neporušeny zůstaly.

* Pernštýnek a Velehraděk nazývaly se dva rozsáhlé domy, stojící od věžové brány směrem k zámku, (as tu, kde nyní stojí děkanský chrám sv. Jakuba.) Od hradební zdi odděleny byly uličkou, taktéž od pořadoví domů, kde nyní zámek stojí. Co to za domy bylo a k jakému účelu sloužily, známo není, rovněž ani, kdy byly postaveny — rozbořeny byly dle všeho Valdštejnem, aby získáno bylo místo ku stavbě nového kostela.

Zámek. Když Zikmund Smiřický r. 1607. ukoupil panství Kumburské s Jičínem, převzal inventárně v městě Jičíně mimo jiné k obývání „Dům Panský“ (viz níže.) Jelikož však bohatému panskému rodu neposkytoval dům tento dosti pohodlného bytu, zakoupil Zikmund Smiřický ihned místo naproti domu radnímu a postavil zde r. 1607—1608. prostranný zámek a naproti němu přes ulici dům pro obydlí vladařovo. Tento zámek (zaujímající jen část nynějšího zámku) byl roku 1620. z větší části prachem do povětří vyhozen. Nový majitel Jičína, Albrecht z Valdštejna, vyvoliv si Jičín za sídelní město svého vévodství Fridlandského, chtěl si zde postaviti nádhernou a velkolepou residenci. Použív z části rozbořeného zámku a z části přikoupiv celou řadu domů od zámku až ku bráně Valdické (většínou násilně), pak zmocniv se na jih zdí městských a fortny koželužské i příkopů hradebních, založil tu rozsáhlý zámek. Stavba započala r. 1625. a řízena byla stavitelem Pieronim. Roku 1630. pracováno na zámku

Jičínském tak usilovně, že ani kněžna v Jičině zůstati nemohla a do Nového Zámku odjeti musila. Za svého přebývání v Jičině řídil kníže sám veškeré práce. Zvláště pečoval o komnaty, které vykazány byly pro Maximiliana z Valdštejna, jeho synovce, ježž jako syna svého choval. Na zámku měly býti dvě kaple, jedna pro Valdštejna, druhá pro choť jeho. Roku 1632. byl stavitelem zámku Jičínského Mikuláš Sebreghendy, palírem Jakub Macet, štukátorem Santin Gallo. Jakub Orsulin stavěl pavlač ve starém stavení, (t. j. v menším dvoře, kde nyní c. k. úřady jsou), a Jakub Serena dohlížel na zedníky. Téhož roku pracovali 84 zedníci. Zdi ve starém zámku, které překážely, vylamovány od havířů. Zároveň pracovali pilně i tesaři. Při smrti Valdštejnové r. 1634. nebyl zámek ještě úplně dohotoven, ač již obýván byl. Roku 1681. zámek vyhořel. Po požáru nebyl snad zámek dolení více spravován a ponechán k zpusnutí. Roku 1767. vyhořel zámek hoření po druhé a r. 1809. po třetí. Roku 1784. umístněn zde krajský úřad, jenž byl z Nového Bydžova do Jičina přenesen, i s hejtmanem krajským. Zámek zdejší hostil vícekrát vznešené osoby, a to: Roku 1802 byl zde ubytován arcivévoda Karel, a zde, jsa chorobou stížen, po několik dní pobyl. Roku 1813 v něm přebýval J. V. císař František I. po 5 neděl a j. Roku 1850. v něm upraveny místnosti pro c. k. soud krajský, finanční okresní ředitelstvo a c. k. úřad berní, r. 1862. pro zastupitelstvo okresní. Mimo to jsou v něm umístněny knížecí úřady lesní a hospodářský, sklad piva kumburského a bytem někteří úředníci i zřizenci panst. Kumburského. Krásný sál, jenž jest síní porotní, býval dříve používán také k plešům měšťanstva Jičínského. Dolení spustlý zámek jakož i vedlejší prostory užívány jsou jako zahrada úředníky velkostatku Kumburského.

* Fortna Koželužská, k níž vedla nyní zavřená ulice z jižního středu náměstí, zrušena jest Valdštejnem a stojí na místě ní brána dolejšího spustlého zámku.

Dům vladařův. Dům čís. 2. vedle zámku býval za doby pánů Smiřických domem či obydlím vladaře či regenta panství Kumburského (Jareše Bukovského.) Dosud znak nad krámem skříní polo zakrytý na regenta z menší šlechty pocházejícího připomíná.

Dům Panský. Dům č. 10. na rohu Malého náměstí poblíž kostela svého času farního (sv. Ignáce) býval obydlím pánů Jičínských, kdž oni totiž v městě prodlévali. Při prodeji panství Kumburského r. 1607. se nalézá v inventáři nemovitostí jmenovaného panství a tvořil část tělesa toho až do r. 1795., kdy prodán byl od správy velkostatku manželům Groovým. Kdo jej vystavěl a kdy, známo není. První Jesuité do Jičina zavítavši byli v něm ubytováni. V létech 1840. byla v něm umístěna dívčí škola.

* Dům obecní na Malém náměstí. Dům čís. 18. byl v 17. století majetkem obce Jičínské a byl vížkou opatřen. Při požáru roku 1681. spadla s něho makovice věže a zabila vojáka. Od kdy byl domem radním a komu kdy prodán, též známo není.

Dům Jesuitský pro kleriky. Dům číslo 21. v ulici Velíšské před branou Pražskou (jinak Velíšskou) postavili Jesuité za obydlí pro kleriky semináře Jičínského. Po zrušení řádu v něm upravena vojenská pekárna a na začátku 19. století prodán dům tento Janu Mazánkovi. Roku 1882. zasazena zde pamětní deska profesorům Jičínského gymnasia Fr. Širovi, říditeli a K. Š. Macháčkovi.

Knihovna
měst. průmyslového muzea^{13*}
v Hradci Králové.

* **Pražská brána** (jinak též Velišská), kteráž nerovnála se co do výstavnosti a úhlednosti bráně Valdické, rozbořena v první polovici našeho století.

Kolej Jesuitská (nyní c. k. kasárny). Za doby Valdštejnovy r. 1628. založena jest kolej Jesuitská, nyní budova čís. 22., pro 60 osob. Po zrušení řádu zabrána budova pro královskou komoru a r. 1776. zařízena pro c. k. vojenská kasárna. Budova ta vyhořela r. 1681., po požáru byla pouze slamou pokryta, — vyhořela roku 1683. podruhé a roku 1778. jako kasárna potřetí.

Staré gymnasium. Pro Jesuitské gymnasium r. 1627. postaven byl dům č. 23., jenž souvisel s kolejí. Po zrušení řádu Jesuitského gymnasium vyzdviženo a roku 1783. zařízena v budově té c. k. hlavní škola. Roku 1806. bylo znovu zařízené gymnasium v budově té umístněno. Budova vyhořela v létech 1681., 1683. a 1778. C. k. hlavní škola přenesena do nově vystavené budovy městské na Holínském předměstí roku 1867. a c. k. gymnasium do nové státní budovy roku 1883. Od roku 1884. do roku 1887. umístněn tu byl cvičební kadr Trutnovského praporu zemské obrany číslo 44., načež přestěhován do nové obecní budovy kasáren zemské obrany v Lipách; rok na to vystěhováno i skladiště a budova zůstala prázdná, sloužíc za byty pro vojsko v dobách letního cvičení.

Seminář. Budova další, jež rozdělena nyní na domy č. 24., 25. a 26., založena byla pro Jesuitský seminář r. 1627. (dostavena r. 1630.), a to pro 100 chovanců. Byla ze dřeva a roku 1631. do základu vyhořela. Roku 1630. vystavena nová budova seminární z kamena. Rozkládala se na místě, kde někdy celá řada domů skou-

pena a rozbourána, od gymnasia až k fortně, spojena byvši s gymnasiem a kolejí dlouhými chodbami. Byla to budova velkolepá a nádherná, dvoupatrová, dvěma risality po krajích a uprostřed vížkou opatřená, měla krásné vysoké sklepy či souterrainy. V rohu severozápadním při samé fortně zařízena byla tu kaple sv. Rosalie. Místnost tato zaujímalá dvě patra zvýší a byla později přepažena na dva byty nad sebou. Roku 1778. vyhořela budova tato poznovu a tím zašly veškeré školy vyšší, jež se v Jičíně dosud udržovaly, ač řád Jesuitský byl již rozpuštěn. R. 1782. byl vyhořelý seminář ve veřejné dražbě prodáván. Jelikož se na celé stavení žádný kupce nehlásil, rozdělena budova na 3 díly a to: první díl až od gymnasia až po schodiště ukoupil ředitel panství Kumburského pan Filip Kroužilka za 640 zl. 30 kr. druhý díl městský primátor p. Novoveský za 215 zl. 30 kr., a třetí díl zas p. Filip Kroužilka za 375 zl. 30 kr., tedy úhrnem za 1230 zl. 90 kr. Z toho pak upraveny tři domy soukromé. V posledních dvou nebylo schodiště, pročež upraveno z chodeb, a tím krásné ty chodby zhyzděny. Prvý dům, čís. 24., ukoupil okolo roku roku 1820. erár od p. Kroužilky a zařídil v něm místnosti pro c. k. okresní hejtmanství. V bývalé kapli přepažené byly v letech 1870. paralelky c. k. gymnasia.

Seminární lékárna nyní Opatrovna. Při samé fortně před ambitem seminárním postavena byla lékárna pro chovance seminární (nyní dům čís. 27.), původně také dřevěná; stejně se seminářem lékárna tato shořela a nově vystavena z kamene. Dům ten prostý veškerého umění stavitelského, sloužil původnímu účelu svému až do zrušení řádu Jesuitského, pak zakoušel stejné strasti se seminářem, též i požár r. 1778. Po zrušení řádu prodán byl r. 1782. též ve veřejné dražbě

p. Antonínu Ditrichovi za 207 zl. Roku 1849. ukoupila jej obec městská za 4600 zl. k. m. a zařídila v něm školu pro dívky. Roku 1867. přenesena dívčí škola do nově vystavené budovy na Holínském předměstí a roku 1870. umístněna tu opatrovna maličkých.

* Fortna Hrnčířská stávala na konci nynější ulice Fortní vedle budovy semináře nad rybníkem Špitálským a byla spolu s ostatními branami zrušena. Starší pamětníci znali ještě poslední zbytky z bývalé fortny.

Stará radnice (c. k. trestnice.) Bývalý dům radní číslo 37. stojí v severozápadním koutě Velkého náměstí. Ze staré budovy radní, šindelem kryté r. 1809. vyšel oheň, jenž ztrávil domy na západní a jižní polovici náměstí velkého. Roku 1826. byla tato městská radnice i s věznicí postavena z novu z kamene; obě stavby vydraženy byly za 32000 zl. od Ed. Wehle. Dne 27. června 1841. udeřil blesk do domu radního, přejel až na dům třetí, roztrávil krov a vrátil se zpět, při čemž zahil vojína na stráži stojícího, avšak nezapálil. Roku 1850. odevzdána budova tato c. k. eráru pro soud okresní se závazkem, že obec, kdyby jednou c. k. erár stavěl budovu soudní, připlatí 30 tisíc na dotčenou stavbu v 10 letech za sebou jdoucích, načež budovu obdrží zpět. Dodatečně ale vyjednáno, že kdyby erár budovu tu potřeboval k jakémukoliv účelu justičnímu, má právo si ji podržeti, a tak obec s těžší majetek tento zpět obdrží.

V domě čís. 43—44. vystavěném na spaleništi po dvou domech roku 1849. Ignácem Fiedlerem a Čeněkem Webrem, umístněn byl v letech 1850—1856. c. k. podkrajský úřad a v přízemí byla lékárna.

Dům číslo 80., jež vystavěl na spaleništi po požáru roku 1840. p. Bajer, ukoupila roku 1860.

nábož. obec Židovská, kteráž v něm zařídila školu pro své dítky. Dům ten patřil jí až do r. 1875., kdy prodán a škola odtud přenesena.

Dům č. s. 94. na rohu náměstí až ku bráně Valdické. V domě tomto umístěn byl po vyhoření zámku r. 1809. c. k. krajský úřad a c. k. komorní pokladna. K získání místností pro tyto úřady bylo výminkou povoleno zazditi podloubí. Od té doby jest to jediný dům na Velkém náměstí, kde tak učiněno. C. k. krajský úřad tu sídlil až do té doby, kdy ukoupen byl nynější dům c. k. hejtmanství č. 24. od p. Filipa Kroužilky.

* Holínská brána, kteráž taktéž co do krásy a výstavnosti nerovnála se bráně Valdické, rozbořena ku konci první polovice našeho století.

Radnice a masné krámy. Radním domem či radnicí jest v Jičíně dům č. 99. postavený na masných krámech. Místo, kde nyní radnice stojí, bylo pokud známo za starých dob majetkem Václava Pastomirského, kterýž zde měl svůj dům. Při hrozném požáru lehl asi i tento dům popelem a majitel neměl pak peněz, aby jej nově postavil. Toto spáleniště ukoupila vrchnost od Václava Pastomirského a postavila na něm vlastním nákladem masné krámy a nad nimi sýpku pro obilí. Z krámů těch byli řezníci povinni vrchnosti nájemné platiti. Roku 1751. postoupila vrchnost krámy ty obci, později staly se krámy jednotlivě vlastnictvím soukromým zdejších řezníků — jakým způsobem se tak stalo známo není. Ještě dvakrát vyhořely, a to r. 1767. a r. 1840. Po druhém požáru pokryty byly prkny až do r. 1850. Řezníci je střechou kryti váhali. Obec Jičínská odevzdavši svůj dům radní c. k. eráru pro o-

kresní soud, neměla sama, kde úřad obecní umístiti. I uzavřela smlouvu se řezníky v ten smysl, že obec postaví na masné krámy poschodí a pokryje dům střechou. Hořejšek že náležití bude obci, dolejšek řezníkům. Tak se také stalo. V přistavěném patru nalézaly se 3 velké místnosti. Roku 1852. zařízena byla v Jičíně městská reálka, a první dvě třídy umístěny na masných krámech, a nyníjší zasedací síni městského zastupitelstva a v místnostech nyníjší spořitelny. V přední veliké místnosti odbývána velká shromáždění, zábavy a divadla. Roku 1854. rozdělena místnost přední na více menších pro úřad obecní, jenž sem z bývalého radního domu přenesen. Roku 1867. přestěhována reálka do nové školní budovy na Holínském předměstí a prostřední místnost po reálce upravena pro zasedací síň obecního zastupitelstva, jakož i pro větší schůze občanstva i spolků Jičínských. Z místnosti zadní upravena úřadovna pro spořitelnu a obecní šatlava. Když roku 1879. zařízena při spořitelně zastavárna, upravena obecní šatlava dole při zemi z masných krámů. jichž část obec zatím pokoupila, a nahoře místnost překlenuta a upravena pro spořitelnu i zastavárnu. Z jednoho masného krámu se dveřmi na podloubí zařízena městská strážnice policejní.

S y n a g o g a Israelitů Jičínských, stojící tam, kde sbíhají se ulice Zelená a Židovská n samých býv. hradeb městských na straně severovýchodní. Neznámo, kdy byla postavena. Roku 1840. vyhořela, a po ohni opravena a taškami pokryta.

D ů m I s r a e l. nábož. obce. Dům číslo 100. v ulici Židovské postavil r. 1841. Salomon Fried. Asi roku 1875. ukoupila ho od Heřmana Kantora náb. obec Židovská a zařídila v něm německou školu pro své dítky, dříve v domě č. 80. umístěnou.

Pavillon nad studní na Velkém náměstí.
Sloupová krytba nad veřejnou studní obecní na Velkém náměstí postavena r. 1836. nákladem 258 zl. 35 kr.

Na předměstí Valdickém.

* **Katovna.** Na místě nynějšího domu číslo 1. stávala o samotě za předbraním Valdickým katovna, totiž obydlí kata a jeho pomocníků a zároveň pohodnice. Za práva útrpného byl kat velmi často při soudu hrdebním zaměstnán, pročež nemohl daleko od města bydleti, a pak městský obvod venku před bradbami nic neznamenal. Proto bylo trpěno katu zde bydleti a zde živnost šerhovnickou provozovati. Zrušením práva útrpného r. 1765. pozbylo katovství své důležitosti a šerhovna přenesena dále od města, kde v čísle 34. přes 100 roků trvala. Po postavení erární silnice od Mladé Boleslavi k Nové Pace zařízen v čís. 1. hostinec. Nynější dům stavěn r. 1876. Z čís. 34. přenesena roku 1876. živnost šerhovnická na Šibeňák a domek prodán.

Hostinec u města Hamburku číslo 3. Roku 1835. vyhořelo celé pořadí domů před branou Valdickou. Po ohni ujal se spáleniště továrník Just od své tchýně perníkárky Saalové, a postavil zde veliký hostinec, jež nazval „u města Hamburku“. Pro hostinec však upravil jen přízemí. Roku 1852. ukoupil ho Jan Votoček, jež budovu dostavěl, místnosti jinak rozdělil a zdi železnými sponami opatřil. Po jeho smrti roku 1872. ukoupil dům tento od dědiců Ed. Pompe, sládek ve Vokšicích, a za nedlouho na to hrabě Ervín Šlík.

Lázně Svatováclavské. Na místo nynějšího hostince „Lázně“ blíže sv. Václava bývala obecní cihelna a pazderna, a odtud počínal rybník Junek.

Roku 1815. při stavbě silnice k Nové Pace prodán zmíněný majetek i s pozemky od obce Jičínské Janu Brajrovi, jenž postavil zde hostinec (č. 33.) a lázně. Hostinec byl až do postavení dráhy Pardubicko-liberecké velmi oblíbený, lázně byly však zařízeny velice primitivně. Voda vedena od sochy sv. Václava po dřevěných žlábkách, jež položeny byly na podstavcích od země zvýšeny, a voda ohřívána v kotli. Nový majitel lázní J. Khol rozdělil r. 1841. majetek synům, z nichž první Josef postavil nový dům pro lázně č. 100. (nynější Svatováclavské lázně) a závod ten vůbec dle novějšího pokroku zařídil, a druhý, Prokop, převzal hostinec, však brzy zas prodal jej A. Rosůlkovi. Nový majitel Antonín Ptáčník zrušil konírny zařídív z nich stavení obytné č. 129. a přenesl sem ze staré budovy živnost hostinskou, takže původní hostinec „Lázně“ slouží nyní za dům obytný.

Mlýn Valcha č. 35. Kdy tento mlýn, ležící o samotě na řece Cidlině na jihu od města, postaven byl, známo není, ale jen tolik povědomo, že zván byl roku 1360. „Vranice“ a hnán vodou z rybníka „doleního“. Za doby Valdštejnovy, kdy koželužství květlo, zařízena z něho valcha koželužská, načež po klesnutí průmyslu koželužského opět na mlýn přeměněn, však název Valcha podržel až na naše doby.

P o š t a číslo 142. Na místě, kde stojí nynější budova poštovní, stávaly ode dávna dvě stodoly, místo nichž dali r. 1877. manželé Příhodovi dvoupatrovou budovu postavit. Pošta, nacházející se až dosud v budově bývalého dvorce seminárního v Poštovské ulici. byla po dokončené stavbě sem přenesena a spolu i telegraf, nacházející se dříve v domě číslo 14. u brány. Když

poštu zdejší přejal erár, pronajal také místnosti dosavadní pošty soukromé.

Spolkový cukrovar postaven jest jako závod akcionářský r. 1870.

Ústav učitelský číslo 170. Roku 1885—86. postavena nová budova pro c. k. ústav ku vzdělání učitelů nákladem městské obce za 64623 zl. 4 kr. Dne 16. září 1886. byla p. děkanem P. Josefem Šturmou vysvěcena a svému účelu odevzdána.

Kasárna c. k. zemské obrany a skladiště domobrany. Budova postavena roku 1886—87. a skladiště dostavěny r. 1888. Roku 1887. umístněny tu dva prapory zemské obrany č. 43. a 44.

Nádraží. Budovy nádražní jakož i celá trať dráhy severozápadní do Ostroměře postavena r. 1871. Trať Jičínsko-Nymburská a budova pro kanceláře c. k. české Obchodní dráhy postavena r. 1881.

Milohlídka na Čeřovce. Nákladem lidumilů postavena byla z veřejných sbírek na temeni Čeřovky roku 1843. k ulevení lidu nouzi trpícímu věž, kteráž nazvána Milohlídkou.

Na předměstí Holínském.

* Předbraní Holínské odklizeny bylo již roku 1816.

Dvůr Jesuitský. Na severní straně města na pravo od brány Holínské za příkopem městským založen byl před bitvou Bělohorskou kdysi dvorec, jenž snad po svém zakladateli či pozdějším majiteli zván byl Dvůr Jarošov. Valdštejn zmocniv se ho neznámo jakým způsobem, daroval jej roku 1624. koleji Jesuit-

ské k výživě členů řádu toho s tou podmínkou, že dvůr má býtí odklizen a na jiném, Valdštejnem vykázaném místě postaven, jelikož pomýšlí v tu stranu, kde dvůr stojí, město rozšířiti. Na odklizení tohoto dvora naléhal Valdštejn několikrát, však smrtí jeho s toho sešlo. Po zrušení řádu Jesuitského dvůr Jarošov, či jak se nyní nazýval, Jesuitský, zabrán pro královskou komoru a rozprodán na dílce čili tak zvané „familie“. Celá stavba rozdělena na 6 popisných čísel: 20., 21., 22., 23., 27. a 28. Ze sýpky obilní zařídil c. k. vojenský erár skladiště postelí.

J a r o š o v. Nynější Jarošov jest bývalá cihelna a pazderna Jesuitská. Po rozprodání dvora Jesuitského postavili zde noví majitelé r. 1780. dvě hospodářská stavení čís. 24. a 25., a dřívější název dvoru Jarošova přenesen na tato stavení.

* **O b e c n í m l ý n u** vodárny. Záhy po zřízení nového (nynějšího) rybníka nazvaného „Kníže“ (založen r. 1480.) postaven byl u téhož rybníka mlýn, jenž náležel obci (mlýnáři platili obci nájemné) a hnán byl vodou z rybníka. Neznámo, jakým způsobem stal se majetkem soukromým, ale mlýnáři platili ještě obci 64 zl. ročně za užívání vody. Roku 1848. ukoupil mlýn tento Adolf Lanrich, jenž jej přestavěl a zařídil na silu parní i vodní. Stroj však nebyl dokonale zřízen, neboť měl příliš velký kotel a spotřeboval mnoho topiva. Roku 1849. vyhořel. Po požáru koupil jej Jan Votoček, stroj a kotel odstranil a zařídil mlýn opět vodní. Vedle přistavěl pak dům obytný. Po jeho smrti r. 1854. ukoupil mlýn Jan Vondrák, jenž přistavěl obytné křídlo stavení do dvora. Roku 1880. ukoupila mlýn tento od mlýnáře Emila Vondráka městská obec za 19.000 zl. za tou příčinou, aby mohla vodou v rybníce volně nakládati. Roku

1887. mlýn vyhořel a městské zastupitelstvo rozhodlo, že nemá se více na témž místě mlýn stavěti.

Školní budova na náměstí Marianském. Roku 1865. ukoupila obec na náměstí Marianském tři domy dřevěné a postavila v roce 1865.—1867. krásnou dvoupatrovou budovu školní, kdež umístěna c. k. realka, obecné školy chlapecká a dívčí, měšťanská škola dívčí, pak pokračovací škola průmyslová a obchodní. Do roku 1886. byly tu též tři třídy cvičné školy c. k. ústavu učitelského. Náklad obnášel 120 000 zl. — Tělocvičná jednota Sokol má zde tělocvičnu, jež jest společnou tělocvičnou zároveň pro školy v budově té se nacházející.

Dvorec seminární (Stará pošta). Dům čís. 46. v ulici Poštovské býval dvorcem, neznámo však od koho založen a komu patřil. Roku 1626. ukoupil dvorec ten se 24 korci pozemků Jesuita P. Burnatius pro seminář Jesuitský. Odtud nazván Seminárním dvorcem. Po zrušení řádu Jesuitského prodán byl r. 1778. jako spáleniště ve veřejné dražbě od fondu studijního, a ukoupil ho Martin Mašek, správce statku Miličevského, za 800 zl. bez polí. Pole k němu koupil později také. V dalších letech stal se dvorec seminární majetkem pp. Poláčkův, kteří v něm zařídili poštu. Roku 1863. ukoupila jej obec, chtějíc v něm zaříditi školu. Jelikož se ale pro školní budovu nehodil a poněvadž rozbořiti jej a znovu vystavěti nebylo radno, prodala jej obec zase p. Pospíšilovi a pozemky p. Langkramrovi.

Dům č. 47. býval veřejnou budovou tím. že umístěn byl v něm od vystavění roku 1859. až do roku 1886. ústav učitelský.

C. k. gymnasium. Jelikož stará budova gymnasialní, Jesuity stavěná, nevyhovovala, usilováno po

dlouhá léta, aby stát postavil v Jičíně budovu novou, době a potřebám časovým přiměřenou. K tomu vyhlédnuto místo vedle dvora Jesuitského, kdež zakoupeny dva domy a stodola se zahradou. Však když k stavbě přijíti mělo, přijel c. k. stavební rada Thalmajer prohlédnouti stavební místo a prohlásil místo navržené za nedostatečné. Občané Holínského předměstí uspořádali z příčiny té dobrovolnou sbírku, aby místo dle potřeby se rozšířilo. Členové městského zastupitelstva těžce nesli, že budovu, jak původně míněno, nebylo by viděti z náměstí ulicí panskou, a proto usneseno bylo zakoupiti dva domy, tak zvané Škaloudsko, jimiž staveniště gymnasiální rozšířeno, a tak celá budova vystavěna trochu více na západ. Roku 1882. posvěcen základní kámen, do něhož vložena skříňka s příslušnými spisysa některé běžné mince. Roku 1883. budova dohotovena a na počátku školního roku biskupem Kralohradeckým Janem Haisem posvěcena.

Na předměstí Pražském.

* P a n s k á k o v á r n a. Na místě nynějšího domu č. 15. stála druhdy panská kovárna. Z ní zařízen pak dům pekařský. Nynější dům stavěn r. 1828.

P o d b r a n s k ý m l ý n. Pod branou Velíšskou postaven byl již v dávných dobách mlýn (č. 16.) při rybníce „Špitálském“ či „Horením“, odkudž také voda na něj vedena byla. Kdy postaven jest neznámo, avšak do roku 1360. náležel faře Jičínské, jíž ročně 8 kop grošů a 9 denárů vynášel. Téhož roku postoupil jej farář Jičínský se svolením arcibiskupa Arnošta panu Ješku z Veselé a z Vartemberka, obdržev za to v náhradu zboží jiné. Později stal se mlýn ten majetkem obce Jičínské. Roku 1583. postoupila ho obec opět panu

Burianu Trčkovu z Lípy a Světlé nad Sázavou za některé výsady. Ve století osmnáctém stal se mlýn ten majetkem soukromým.

* Pivovar stával za mlýnem a kovárnou, kde stojí nyní dům č. 14. Do pivovaru vedena voda z rybníka Špitálského.

* Jesuitské sýpky. Nedávno rozbořená jednopatrová dřevěná budova zvaná hostinec „na bahně“ č. 20. a dosud stojící taktéž jednopatrová dřevěná budova vedlejší č. 21. tvořily sýpku obilní, již vystavěli Jesuité. Do sýpky této svázeli z okolních dvorů obilí a zde prodávali, až jim to r. 1676. vrchností Jičínskou zakázáno bylo. Z příčiny té sýpka prodána a zařízení byl z jedné budovy hostinec s prostranným sálem v I. patře, jenž ale za našich pamětí velice spustl a r. 1885. od nynějšího majitele p. V. Feifara rozbořen a přestaven byl; druhá budova prodána za dům obytný.

* Hrad, dvůr obecní č. 24. Bývalý hrad či hrádek Jitčín nad Cidlinou uvádí se již v století desátém, a od něho snad osada či město název svůj přijalo. Hrad či Hrádek bývalo sídlo panské zdmi a příkopy obehnané. Později při zařízení a ohrazení města postavili si páni Jičínská na náměstí (malém) „dům panský“ a „Hrádek“ s pozemky „na Tobolce“ okolo r. 1580. odprodali. Později ukoupila hrádek městská obec a zařídila z něj dvůr obecní, jež v 19. století proměnila v jatky na porážení dobytka. Dvě místnosti klenuté, jež r. 1887. k upravení porážky pro drobný dobytek rozbořeny byly, pocházely z bývalého Hrádku. Vedlejší dům, jenž nese jméno „Na hrádku“ přijal jméno od místa toho. — Na Hrádku stavěti zamýšlel Valdštejn budovu pro projektované Jičínské biskupství.

Na Novém městě.

Kostel Panny Marie de Sale. Valdštejn založiv městu Jičínu nový hřbitov, obmyslel také vystavěti zde kostel, kterýž úmysl však nedokonal. Dne 17. října 1629. položen byl základní kámen ke kostelu Novoměstskému se svolením arcibiskupa Pražského kardinála z Harrachů. Pro nepokojné časy však stavba zaražena. Dne 24. srpna 1661. povolil týž arcib. listem svým kámen již jednou svěcený znovu posvětit a ku stavbě přikročiti. K udržení budovy založen fond 300 zl. a solní monopol, jenž vynášel 18 zl. ročně. Roku 1718. postavena věž ke kostelu. Roku 1820. pokryt kostel, jenž měl dosud střechu šindelovou, taškami. Dne 28. července 1861. byla střecha vichřicí shozena, při čemž se jeden zvон rozbil a druhý pukl, pročež oba dány byly k přelití a dne 12. srpna 1865. zase zavěseny. Opětná stavba věže stála 2382 zl. 71 kr. Roku 1879. byl hlavní oltář opatřen novým obrazem. Stará socha umístěna v bývalé márnici. Oltář hlavní jakož i všechny ostatní opraveny, znova natřeny a pozlaceny. Také při tom byly veškeré hrobky otevřeny a ohledány.

Měšťanský chorobinec zařízen byl roku 1629. pro 50 osob a to 25 starců a 25 stařen. Zřizovací listina vystavena byla od Albrechta z Valdštejna dne 30. května 1628., v níž vykázal zakladatel každodenně 1 korec žita chorým na chléb. Jak se stalo, že blahodárné toto zařízení úplně provedeno nebylo, nelze si vysvětliti. Listina zřizovací zůstala v paláci Valdštejnském v Praze. Zdá se, že předčasnou smrtí Valdštejnovou mnohý podnik dokonán nebyl. Chorobinci nejvíce prospěla nadace Chrastovská r. 1720. pro 7 chorých obojího pohlaví založená.

C. k. vojenská nemocnice. Hned prvního roku, kdy usazena byla vojenská posádka v Jičíně v bý-

valé koleji Jesuitské, postavil c. k. vojenský erár nemocnici pro vojsko na Novém městě v bývalé zahradě Sálově.

Městská veřejná všeobecná nemocnice. Roku 1856. ukoupen dům č. 118 na Novém městě, zařízena v něm veřejná městská nemocnice a dne 13. června téhož roku vysvěcena. Jelikož dům ten účelu svému nevyhovoval, ukoupen r. 1861. přízemní dům č. 136, jenž o 2 patra zvýšen, a nová budova nemocniční dne 20. listopadu 1864. slavnostně vysvěcena, načež starý dům prodán. Jelikož ale budova tato opět pro nával nemocných nestačila a neprakticky postavena byla, vystavena r. 1868—1869. na zahradě téhož domu budova nová. Potřebný kapitál 33.000 zl. si obec zaopatřila výpůjčkou z městské spořitelny a zavázala se splátky z důchodů městských umořovati. Přední budova upotřebena pak za kasárna zemské obrany praporu č. 43., jenž r. 1873. zařízen a až do přestěhování do nových kasáren zde ubytován byl.

Obecná škola Novoměstská umístěna prozatím do vystavení nové budovy v domě č. 83. a pobočky obecné školy St. m. pro N. město oddělené v domě čís. 50. Oba domy jsou soukromé. Obecná škola pro Nové město a Čejkovice zařízena r. 1883.

Čeřov.

Dvůr. Vila. Restaurace.

V nejstarších nám známých listinách připomíná se Čeřov již roku 1360., kdež jmenuje se Klas z Čeřova. Byl-li to majitel dvoru neb jen prostý osadník, známo není. Roku 1457. ukoupila dvůr Čeřov obec Jičínská od Kuneše Vlaška z Odírad. Dvůr ten býval i se za-

hradou zdf ohražen.¹⁾ Po hrozném požáru roku 1589. přišla obec do takové tísně, že následujícího roku dvůr Čerovský a Robouský panu Burianovi Trčkoví z Lípy prodala (a pouze lesík na kopci Čerovce si podržela.) Odtud byl Čerov připojen ku panství Kumburskému. Roku 1624. daroval Valdštejn Čerov bez polí koleji Jesuitské.²⁾ Jesuité v něm zařídili vilu, postavili sál ku pořádání rozličných zábav (vyjma tanečních), postavili řádný sklep, kuchyň, a jídelnu pro dobu letní, kde se raději zdržovali než v uzavřené koleji v městě. V zahradě zařídili sádka, v nichž drželi zásobu ryb pro spotřebu v koleji a semináři. Do zahrady byl vjezd od Lip týž, kde je cesta nynější. Od cesty v levo upravena plocha stupňovitě, kdež založena zahrada kuchyňská a okrasní, část jižní pro sádka, troje nad sebou. Od cesty v pravo byla zahrada ovocná. Aby měli příjemné posezení v stínu, vsadili před budovy jmenované kaštan, z kterého stal se během věků obr, jemuž rovného marně bychom hledali a pod nímž ještě i nynější generace při džbáněčku kumburského mile si hoví. Kaštan ten měří u pařezu několik metrů v objemu. Koruna, ač již částečně schází a mnoha sponami jest sepjata, kryje plochu mnoho čtverečních metrů. — Po požáru semináře r 1778. ubytování byli v Čerově seminaristé. Po zrušení řádu Jesuitského byl i Čerov zabrán pro královskou komoru a prodán. Ukoupil jej František Norbert hrabě

¹⁾ Ohrada udržela se na straně východní a jižní až do r. 1850. Téhož roku rozbořena a kámen upotřeben ku stavbě silnice k Studyanům.

²⁾ Dvůr toho času byl asi již zrušen, jelikož se v listině nadační pro kolej Jesuitskou ze dne 16. října 1624. jedná jen o sádku v Čerovce. Pozemky severně od Čerovky a západně od Čerova ležící co někdejší část dvoru Čerovského připojeny ke dvoru Zebínskému, ale r. 1654. (bez pochyby na žádost Jesuitů) daroval je Rudolf svob. pán z Tiefenbachu dodatečně koleji.

ze Sternberku, jenž připojiv jej k panství Kumburskému zřídil z něj zahradní restauraci. — Dokud nebylo v Jičíně sálu Hamburského, pořádány v Čerově v době letní taneční zábavy. K celku valně přispívalo, že r. 1834. čtvrtý prapor myslivců zařídil při Čerově střelnici, jíž při svém odchodu odevzdal sboru ostrostřeleckému. Je-likož v té době jiných spolků v Jičíně nestávalo, stříleno pilně každodenně do terče a tak bývalo po celé léto v Čerově živo. Zvláště r. 1850., když do Jičina mnoho úřednictva přibýlo, byl Čerov valně navštěvován, a tu záhy místo pod jediným kaštanem nedostačilo, pročež vysázeno několik kaštanů mladých vedle a prostora k sezení valně rozšířena. Nyní bývá v Čerově vojsko ubytováno a zároveň v zahradě se cvičí, což bývá poněkud návštěvě na závalu. Také i záliba ve střelbě značně ochábla, zvláště roku 1887. a 1888., kdy z lesíka na kopci Čerovce upraven sad ku procházkám, střílení obmezeno. R. 1850 bylo v Čerově též skladiště zásob vojenských.

Čerovka, kopec s lesíkem a věží Milohlídkou, bývala již po vystavění Milohlídky upravena ku procházkám, však od té doby zanedbána, až r. 1887. a 1888. ujal se jí zdejší okrašlovací spolek a proměnil ji ve vkusný park.

Šibeňák.

Za doby soudu hrdelního byla každá osada, jež právo hrdelní vykonávala, označena stálým čakanem. U Jičina stával čakan na vrchu Šibeňáku, kdež se také popravy rozličného druhu odbyvaly. Místo kolem Šibeňáku se nazývá podnes „u čakana.“ Roku 1889. při kopání šterku vykopána zde lebka člověčí. Poslední poprava konala se v roce 1866. za asistence pruského vojska (viz r. 1866.) Rybník pod Šibeňákem ležící obdržel stejné jméno s kopcem.

Libosad.

Libosad, oblíbené vycházkové místo občanstva Jičínského, jest částí háje Valdického či jinak obory Valdické. Háj Valdický náležel městu Jičínu a dostal se r. 1600. výměnou pánům Trčkům z Lípy. Valdštejn ujav se r. 1621. panství Kumburského zařídil z háje Valdického libosad. Postavil v něm pavillon s vedlejšími místnostmi, pak poustevnu s dřevěnou sochou poustevníka, jak až do dnes lze viděti, zahradu okrasnou s parkem, sad ovocný, háj řádně v oboru ohradil, rozličnou zvěř tam nasadil a mnohé věci pro zábavu upravil. Ku pohodlné procházce a projíždce dal vysázeti čtyřřadovou lipovou alej od města až k Libosadu. Stojíme-li prostřed lipové aleje, vidíme na jedné straně Jičínskou bránu a za ní se vypínati kopec Veliš, na druhé straně věž kostela Kartouzského a za ním dále zříceniny hradu Kumburku, obojí v přímém směru. — Císař František I. za pobytu svého v Jičíně r. 1813. používal hojně Libosad ku svým zábavám. Roku 1850. a 1851. sloužily budovy v Libosadě za skladiště zásob vojenských — také tam byla provozována živnost hostinská. R 1840., 1848. a 1849. byly tam provozovány velkolepé zábavy pro lid na účet knížete. Roku 1850. obora zrušena, stáleté duby vykáceny a zařízen tu dvůr hospodářský. Libosad těší se oblibě obecnstva, jež každé neděle ba každého dne v létě jej navštěvuje; také i národní slavnosti zde Jičínští spolkové se svolením majitele knížete z Trauttmansdorffu pořádali.



DODATEK.

Zboží (majetek) města Jičína.

Jako veškerá města pomýšlela obec Jičínská již záhy uložiti jmění své v nemovitostech, v statcích. Již roku 1457. ukoupila od zemana Kuneše Vlaška z Odirad dvůr Čerov, na to pak r. 1500. dvůr Robouský. Na to obdržela obec Jičínská roku 1542. od císaře Ferdinanda I. svolení kupovati statky nemovité až do obnosu 5000 kop grošů českých. Od r. 1539 až do 1544. jednalo se městu Jičínu o koupi statku Železnického od Albrechta z Valdštejna, což se posléze jmenovaného roku uskutečnilo. Roku 1580. koupila obec Jičínská Hrádek s pozemky „na Tobolce“, za to ale v r. 1590. po požáru v takové tísní byla, že oba dvory, Čerovský i Robouský, odprodala, což později i s Hrádkem učinila. Roku 1600. vyměnila háj „Valdice“ ježž ode dávna jako majetek svůj držela (kdy ho koupila, neznámo) s Janem Rudolfem Trčkou z Lípy za díly lesa pod pustým zámekem Bradlcem a to: „Okolnice“, „Nad Zlatníky“, a „Nad zabíťmi“, pak rybník Kbelnický a luka „Jitra“. Téhož roku pak ukoupila obec Jičínská od Jana Cidlinského ze Sluh tvrz Cidlinu s dvorem poplužním, ves Cidlinu, Hoření Zámez, Peklo s mlýny a vším příslušenstvím za 5000 kop grošů českých a 15 uberských zlatých, k če-

muž si vypůjčila 500 zl. od pražského měšťana Pavla Majšnara a jeho manželky Anny. Statek Železnický podržela obec až na naše doby, ale ostatního jmění obecního zmocnil se Valdštejn.

Č e ř o v .

Napsal Jaroslav Dolenský.

Okolí města Jičina je v pravdě velebné. Nebo kolem na všech stranách ohraničeno je hřbety horskými, jednotlivými vrchy a pahrbky, které dodávají mu výrazu plastičnosti a malebnosti. Hned na blízku města směrem severovýchodním pne se vršek, zvaný „Čeřovka“, letní to místo obyvatelů Jičínských. Je porostlý na hřbetě svém lesninou, totiž listnatým stromovým a křovím. Útvar geologický je čedičový, jakož i jiných vrchů v okolí, Zebína, Těšína, Veliše a j. Na nejvyšším místě Čeřovky stojí z kamene vystavená r. 1843. nevysoká, čtyřhraná věž, z níž je vyhlídka na celé okolí. Nade dveřmi věže té nalézá se romantický nápis: „Vystavená ochotou spanilých dárců milohlídka 1843. v úlevu nuznoživým, k rozkoši krásolice.“

Pouze na straně západní zohaven je vršek tento lomem, v němž se již v létech 1830. sld. čedičový kámen lámal a od té doby stále až do nedávna, tak že za krátký čas bylo by město Jičín připraveno o jednu z četných ozdob svého okolí, kdyby se toho veřejné hlasy nebyly ujaly. Podobně ničí se lomem kamene sousední vrch Zebín a dále Železný, jakož i směrem jihozápadním ležící Veliš, na němž brzy zahlazeny budou i ty poslední zbytky někdejšího hradu Veliše. Na východní straně Čeřovky prostírá se zahrada s ovocnými stromy, již od dávna „Radlice“ zvaná, jež byla dříve polem z části a nachází se tu hostinec se sálem ta-

nečným a letní zahradou pro hosty „Čeřov“ zvaný. Směrem k městu nachází se střelnice. Někdy na těchto místech stával selský statek. Jméno „Čeřov“ vlastně původní je vršku samého a v severovýchodním podřečí znamená tolik co „čeřen“, totiž vypuklinu, kolem níž půda níže leží, nebo také nejvyšší místo na vrcholi. Jméno „Čeřovka“, jak se nyní vršek nazývá, vyskytá se asi poprvé roku 1624.

Nejstarší zprávu o Čeřově nacházíme v bývalých deskách dvorních (XV. 6.), původně v prvním kvaternu trhovém Mikulášově z konce XIV. století. Tehdáž byl v Čeřově, či jak se nazýval v tehdejší době obecného přehlasování „Čeřevě“, dvůr poplužní (*curia araturae*), s dědinami, totiž polemi, pak lukami a lesy, jenž náležel Šimonovi z Jičína. Tento Šimon, jenž měl četné příbuzenstvo, byl z rodu zemanského a měl sídlo své nepochybně tu, kde posud říká se „na Hrádku“ na straně jihozápadní Starého města Jičína. Roku 1393. v pátek suchých dnův adventních (19. prosince) dal zapsati ono dědictví své v Čeřově manželce své Anně, kteráž se později nazývá „z Čeřeva“, u věno v summě 150 kop grošů českých ¹⁾ Kněz Hynek, kterýž byl kaplanem v Němčevsi (farní vsi 1¹/₂ hod. jižně od Jičína) a nepochybně blízkým jich příbuzným, ježto měl při tom také jakési nároky, dal prý k tomu své svolení.

Anna z Čeřeva připomíná se ještě r. 1415. dne 6. dubna a spolu několik její příbuzných. Hlásila se také se svými nároky na podíl z dědictví po výše zmíněném knězi Hynkovi, jemuž náleželo dědictví v Ohnišfanech (již. od Ostroměře), kdež stávala tvrz a podnes

¹⁾ Povážíme-li, že v době té koupěn na př. r. 1384. dvůr poplužní v Čestíně (v Plzeňsku) za 25 kop, nebo v Borovsku (v Čáslavsku) za 20 kop; půl lánu polí za 15 kop v Mezilesicích u Chrudimi, byl dvůr v Čeřově asi dle sumy té rozsáhlý.

říká se na místě tom na jižní straně vsi „na zámečku“, a v Nevráticích u Chomutic blíže Ohnišťan. Také měl r. 1414. nějaké dědictví v Němíčevsi (Nemočevsi.)

Před r. 1460. jmenuje se držitelem Čerova Kuneš Hašek z Oděrad. Ten prodal dvůr kmecí či selský v Čerově se vším panstvím obci města Jičína r. 1460., někdy v měsíci únoru, jak tomu druhý kvatern Plánových desk trhových (F. 17.) plně svědčil. Tak přešel Čerov v majetek obce Jičínské a tato držela jej až do konce XVI. stol. Když velikým požárem v Praze na Malé straně dne 2. června r. 1541. zničen byl i převzácný poklad království Českého, desky zemské, jediné knihy pozemkové v době tehdejší, dal král Ferdinand I. zříditi desky nové, do nichž z nova dávali si zapisovati jak jednotlivci, tak i celé obce svůj majetek. Také obec města Jičína dala si v pondělí den sv. Bonifacia (5. června r. 1542.) znova v desky vložit jakožto majetek svůj dvůr kmecí či poplužní v Čerově a dvory kmecí v Robousích, jež držela od r. 1500. někdy od Beneše Šaplavského v kvaternu trhovém vložené (první Václava Hyndráka.)

Po 30 letech stihlo město Jičín veliké neštěstí. V noci na sobotu den památky sv. Petra v okovech (1. srpna r. 1572.) okolo čtvrté hodiny celé vyhořelo až na několik domů v předměstí. A sotva že po tomto požáru se poněkud zase vzpamatovalo, vypukl po 17 létech na to znova oheň ve čtvrtek den sv. Vavřince (10. srpna r. 1589.) asi po čtvrté hodině odpolední a během jedné hodiny bylo celé město v jednom plamenu. Neznámo, povstal-li oheň neopatrností nebo byl-li svévolně založen. Ve dvou hodinách pak všechno město i s předměstím, mimo 33 domky předměstské mezi koželuhy, shořelo. Shořel také radní dům a kostel s věží, v níž se zvony rozlily. Obyvatelstvo Ji-

čínské těmito dvěma ohni bylo téměř na mizinu přivedeno a tak přinucena byla obec městská statky své některé prodati. Tím způsobem přešel dvůr v Čerově a dvory v Robousích v majetek pana Buriana Trčky z Lípy a na Světlé nad Sázavou, podkomořího král. čes., jemuž náleželo tehdá město Jičín s okolím. Tento pan Trčka žádal také na místě purkmistra Jičínského od císaře Rudolfa II. a stavů českých na sněmu v Praze v měsíci březnu r. 1590. shromážděných, aby obyvatelé města Jičina, poněvadž „od škody ohněm vzaté v nedostatku velkém jsou, do tří let pořád zběhlých od hlavní berně a jiné daně osvobození byli“, což také obdrželi. Nástupce pané Burianův, Jan Rudolf Trčka žádostí svou na sněmě roku 1593. v měsíci říjnu ono osvobození od placení berně na další tři léta prodloužil. Dvůr Čerov a jiné statky, jakož vůbec celé panství Kumburské s městem Jičínem a panstvím bývalým Velišským odkoupil se vším příslušenstvím léta 1607. od téhož pana Jana Rudolfa Trčky za 84.000 kop pan Sigmund Smiřický ze Smiřic.

Dějiny Smiřických jsou obecně známy. Veškeré statky jejich prohlášeny byly po bitvě bělohorské pro účastenství pana Jana Albrechta ze Smiřic v povstání protestantských stavů českých za propadlé král. komoře r. 1621. Od této koupil je pan Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna jakožto statky komorní či fideikommissní (svěřenské.) Panství Kumburské s Jičínem postoupeno mu král. listem lenním ze dne 9. září r. 1623. Když roku následujícího zřízena v Jičíně Jesuitská kolej (na místo ní nastoupilo nynější c. k. vyšší gymnasium), nadal ji pan Albrecht z Valdštejna v základní listině vydané na den památky sv. Havla (16. října roku 1624.) v Praze některými statky, mezi nimiž uvádí se „dvůr při městě (praedium suburbanum)

Knihovna

měst. průmyslového muzea

v Hradci Králové

někdy Jarošovi Bukovskému náležející (nazvaný Jarošův) s lesy, zahradou v Čerovce, (jež později uvádí se pode jménem Radlice), lukami a ostatním příslušenstvím.¹⁾ Dvůr Čerov se více nepřipomíná.

Když r. 1773. dne 21. července bullou papeže Klimenta XIV. „Dominus ac Redemptor noster“ zrušen byl řád Jesuitský, byly statky jeho sekularisovány ve prospěch studijního fondu. Kolej Jesuitská v Jičíně trvala ještě dále až do r. 1777. a pak ještě co soukromý ústav. Statky kolleje připadly všechy téměř studijnímu fondu; zahradu v Čerovce „Radlici“ zvanou, koupil tehdejší majitel Jičina a panství Kumburského František Norbert kníže z Trauttmansdorffia (zemřel r. 1786. dne 18. června.) Pozemek ten tvoří allodialní majetek, kdežto panství Kumburk a Oulibice je fideikomisní.²⁾

Cidlina.

F. J. Š.³⁾

Na úpatí vrchu Tábor nachází se víska Cidlina čítající 28 stavení se 159 obyvateli, jež druhdy náležela městu Jičínu. Ve vsi této stávala tvrz, v níž sídlívali majitelé pání Cidlinští. Jelikož až dosud jedno místo jmenuje se „na tvrzi“, jest domněnka, že tvrz stávala v místech těchto (čís. d. 1., 21. a 28.)

Během času tvrz zanikla, a snad by s ní i jméno vsi bylo zaniklo, ale náhodou dala ves jméno řece, kteráž tam počiná a jež protéká naší krajinou městy: Ji-

¹⁾ Historia Collegii Jiczinensis Soc. Jesu p. 51. Od Bohuslava Balbina počatý M. S. v Čes. musei.

²⁾ O Čerově není zmínky ani v Palackého popise král. Českého r. 1848. (než jen v zadu mezi místy neznámé polohy na Bydžovsku), ani ve Orthově a Sládkově topogr. sborníku.

³⁾ Dle spisu: Mizera: Okresní hejtmanství Semilské.

čínem, Vysokým Veselím, Smidary, Novým Bydžovem, Chlumcem a Žiželicemi, a vlévá se do Labe u vsi Libice, kdež za dávných věků měl své sídlo mocný rod Slavníkův, z něhož posel český světec biskup Vojtěch.

Kdy byla Cidlina založena, známo není; tak jako u jiných vsí a tvrzí chybí zprávy o jich původu, není známo, kdo byl prvním pánem na Cidlině. — Připomíná se již ale na počátku čtrnáctého století.

Pokud kusé zprávy historické nám ukazují, byli majiteli Cidliny páni z Cidliny, později páni ze Sluh a z Viklek.

Roku 1322. připomíná se Havel z Cidliny (jeho úmrtí.) Týž rytíř vykonal loupež na zboží Údrnickém, kterouž k sobě přijal Hynek z Cidliny. O něco později roku 1336. zaznamenán jest Václav z Branné, jinak z Cidliny, a r. 1394. Hašek Cidlina z Cidliny, jenž daroval převoru kláštera Turnovského, Janušovi, dvě kopy (grošů), aby dvě mše sv. za rod Cidlinsky a zvláště za Ješka a Haška slouženy byly, a kostelu Železnickému učinil rozličná nadání (1398.) a dary (1408.) Dále se připomíná až v polovici patnáctého století Petr z Cidliny.

To byl asi první rod pánů Cidlinských.

Ve druhé polovici patnáctého století nabyli Cidliny vladkové ze Sluh (čili Sluch.) Tak připomíná se roku 1493. Jan Štastný ze Sluh a na Cidlině, a roku 1519. Bušek Cidlinský ze Sluh, jenž roku 1515. věnoval tvrz, dvůr a vsi Cidlinu a Březku manželce své Barboře. Zemřel r. 1542. a Barbora r. 1551. Oba pohřbeni jsou v kostele v Železnici, jako vůbec všichni páni Cidlinští. Jeho syn Zbyněk pojal za manželku dceru Jiříka z Valdštejna, Kateřinu. Zemřeli r. 1559. a 1560., a pochováni jsou též v Železnici.

Po něm držel Cidlinu Jan Cidlinský ze Sluh, na Vyklicích (či Vyklekách) a Cidliné. Byl to posledního rodu, o němž se vůbec zmínka činí. Jméno Cidlinských více nenacházíme, snad přijal jiné jméno po některém nově nabytém statku.

Tento Jan Cidlinský prodal dne 28. září 1600. tvrz Cidlinu s dvorem poplužním, s rolemi, lukami, pastvišti, ohradami, štěpnicemi, příkopem, rybníkem a sádkami, vsi Cidlinu, Hoření Zámez a Peklo s mlýny a veškerými příslušnostmi obci Jičínské za 5000 kop grošů českých a 15 zl. uherských.

Obec Jičínská nebyla dlouho majitelkou Cidliny. Když Albrecht z Valdštejna nabyl panství Jičínského a v Jičině usadil Jesuity, oddělil Cidlinu od Jičina a připojil k panství Miličevskému, násilně ukoupenému r. 1623. od Bedřicha staršího Bořka Dohalského rytíře z Dohalic, a dne 16. října 1624. daroval Cidlinu s Miličevsi Jesuitům.

Na Jesuity ukazují posud mnohá znamení, jako na př. zvon, kterýž pochází z tvrze Jesuitské.

Po zrušení řádu Jesuitského zabrána byla Cidlina státem a připadla r. 1786. studijnímu fondu spolu s Miličevsi, která však prodána později hraběcí rodině Althanů. Tím se Miličeves a Cidlina zase od sebe odtrhly.

Železnice,

hrad, tvrz, město,

F. J. Š.

Město Železnice, as 1 hodinu cesty na sever od Jičina, rozkládá se v rozkošném údolí, a nad městem směrem k Jičinu strmi neveliký kopec „Železný“, na němž býval druhdy župní hrad snad dřevěný, neboť nezachovalo se po něm ničádných památek.

Železnice tvoří statek, jehož majitelkou již přes 300 let a zároveň patronem farního chrámu Páně sv. Jiljí jest město Jičina.

Jak Železnice povstala, kdy hrad, město a první kostel, jenž na severní straně města stál, založeny byly, známo není.

Má se za to, že Železnice, jsouc starší Jičina, pochází již z dob příchodu Čechů do naší vlasti. Město dostalo jméno nejspíše od hradu Železného (Isenberku), jenž krajině této vévodil a dle něhož asi naše krajina župou Železnickou nazvána byla.

Že zde ode dávna bylo sídlo panské, nasvědčují zbytky základů hradu, jakož i názvy: „na tvrzi“ a „na zámkách“ v městě samém. Hrad Železný, jinak Isenberk (Eisenberg), stavěu byl ve způsobu hradu Veliše, nebyl však tak rozsáhlý a nákladný.

O původních majitelích Železnice není nám ničeho známo a nevíme ani, kdo hrad stavěl. První, o němž se r. 1181. zmínka činí, je nám jako majitel znám, velmož Čech ze Železnice, župan Železnický, r. 1268. Hynek, syn pana Čěče z Budějovic a r. 1290. Budivoj z Isenberka (poněmčený název hradu Železnice) s erbem třemi páry berel, křížem přeložených. (Mimo Železnici drželi též Čěčové Veliš a Němiceves.)

Od těch dob se stopy Čěčů Železnických ztrácejí, však na počátku 14. století vyskytuje se Ratibor ze Železnice. O jeho rodu není ničeho známo a o něm samém nic chvalného. Smutně proslavil se tím, že r. 1318. okolní vsi vyplnil.

Po něm seděli na Železnici: Jarek ze Železnice, Prech z Gutsteina 1343, bratří Václav a Bohuslav ze Železnice a na Brodě Železném r. 1363—1393., Bohuslav Verdunk ze Železnice a z Lemberka, příbuzný pánů z Valdštýna. Tito pánové náleželi bezpochyby mocnému

rozrodu Markvarticů¹⁾; páni na Železnici náležející k Markvarticům psali se vladykové ze Železnice (ze Železa); od nich přešla Železnice příbuzným pánům z Valdštejna.

Jmenovaní pánové Železničtí nebyli však patrony kostela, čímž se vysvětluje, že byli asi jen držitelé hradu, ne ale města, které snad mělo jiného pána.

Jako patron kostela připomíná se r. 1356. Púta z Turgova či jinak Púta ze Železnice, řečený Turgovec, jenž držel mimo Železnici: Bradlec, Radim, Novou Ves, Nepochise, Hradiště atd.

Hrad Železný či Železnice (Isenberk) zanikl ve 13.—14. století a majitelé usadili se na hradě Bradlci, jenž asi velmi často s Železnicí majetnictvím byl spojen. Že však bylo bydletí na Bradlci nepohodlné, opustili i Bradlec a vystavěli v městě Železnici tvrz.

Tvrz tato i s kostelíčkem sv. Jana Křtitele stála asi na místě nynějšího kostela, hřbitova a fary. Starý kostel zašel neznámo jakým způsobem a nynější kostel vystaven asi r. 1727.—1731. Též i fara, původně dojista dřevěná, postavena r. 1804. Roku 1852. byla věž o jedno patro zvýšena a zvonice zařízena.

Věž nynějšího kostela jest bezpochyby zbytek bývalé tvrze nebo kostelíčka, a jest k ní nynější kostel přistavěn. Dle slohu stavby náleží věž tato asi do druhé polovice čtrnáctého století.

Roku 1544. prodal Jan z Valdštejna, poručník sirotka po Albrechtu z Valdštejna, Železnici, hrad, tvrz, město, vsi Těšín, Lhota, Kyje, Syřenov a Žďár smlýny a dvory, s městským a poddacím právem, a hrad Brad-

¹⁾ Celé okolí naše patřilo slavnému rodu Markvarticů, jakož byli páni z Vartemberka, z Valdštejna, z Ralska, z Lemberka, z Michailovic, ze Zvířetic, z Rottštejna, z Velešína, z Veselého, z Děčína, z Tuchoměřic, ze Skal, z Kumburka, vladykové ze Železnice, (také ze Železna řečení), z Veselice a mnoho jiných.

lec obci Jičinské za 7400 kop gr. míšenských, již od těch dob náleží. Hrad Bradlec odprodala obec Jičinská Mikuláši Trékovi z Lípy.

Po ukoupení statku Železnického obcí Jičinskou, bydlíval ve tvrzi té jakýsi správce, jenž k ruce obce Jičinské spravoval tvrz Železnickou, později i v Cidlině, kterou též město Jičín ukoupilo, dvory poplužní, vesnice k panství náležející, lesy, rybníky, mlýny a ostatní majetek (Rod Tvrzkých v Železnici dostal své jméno snad tvrzetamnější, v níž snad předek jako správce bydlíval.)

Když Albrecht z Valdštejna většinu jmění Jičínu odejmul a Jesuitům daroval, nebylo správce více zapotřebí a tvrz spustla. (Kdy rozbořena, neznámo) Majetek obce Jičinské spravoval myslivec, později hajný, jenž bydlel na pile pod městem. Když zrušen byl i rybník u Železnice, zašla též pila a přešla do vlastnictví bývalému hajnému Jírovi, kteráž rodina místo to po několik pokolení zastávala, a v níž ono posud po přeslici v držení jest. Po bývalé hrázi téhož rybníka vedla cesta z Jičína do Železnice. R 1826. zachvátil Železnici požár a ztrávil 69 domů.

O prvním kostele Železnickém, sv. Jana Křtitele, dočítáme se v pamětní knize fary Kopidlenské již ve století 13., kdy Jičín ještě vsí býval.

Že ode dávna Železnice svého duchovní správce měla, nasvědčuje trhová smlouva ze dne 28. září 1600. mezi Janem Cidlinským a obcí Jičinskou, kdež si Jan Cidlinský při prodeji Cidliny, Zámezi atd. obci Jičinské vymáhá, že kostel Železnický, kde předkové jeho (Cidlínští) odpočívají, vždy řádným správcem duchovním spravován býti má.

Po bitvě bělohorské bylo o duchovní správce nouze. Kněží pod obojí byli vypuzeni, katolických bylo málo. Museli tedy obřady a služby církevní většinou vykonávati Jesuité.

Občané Železničtí vedli neustále spor s obcí Jičínskou, neboť se protivili robotu vykonávati a velmi těžce nesli poddanství své k sousednímu sesterskému a založením mnohem mladšímu městu.

Obec Jičínská žalovala r. 1667. na neposlušné poddané krajským hejtmanům Hradeckým, kteří i přes odvolání se jich na starý urbář rozhodli, aby se Železničtí podrobili. Později uvolovalo se město Jičín na rozhodnutí král, místodržících se Železnickými vyjednávati, ale tito nechtěli býti se smiřovacími návrhy spokojeni a proto místodržící nazvalo je urputnými a tvrdošíjnými lidmi a nařídilo hejtmanům Hradeckým Železnické před sebe povolati a jim donluviti, aby vrchnosti byli poslušni, jinak že budou trestáni vězením a že proti nim se Jičínu poskytne vojenská pomoc.

Když ničeho již více rekursy nepořídili, poddali se Železničtí znovu na milost a nemilost Jičínu r. 1668.

Roku 1765. upravila se opět po dlouholetém sporu robotu Železnických dle rozsudku zemského soudu. Toho roku vypuklo velké vzbouření. Také do Jičína vtrhli zbouřenci a donutili magistrát Jičínský ve prospěch Železnických k ústupkům, vůbec k slevě roboty, čehož se Železnickým také dostalo. Zrušení roboty učinilo všem sporům konec.

Vzpoura Železnických proti obci Jičínské

I. 1667. a 1668.

Jaroslav V. Dolenský.

Obyvatelé městečka Železnice měli svůj urbář, v němž zapsány byly závazky a povinnosti každého usedlého v městečku, jimiž poddán byl své vrchnosti, obci Jičínské. Závazky ony dříve, jak starší urbář vy-

kazoval, byly mnohem menší a mírnější, ale během času a v tehdejších dobách válečných (za třicetileté války), vzrostly na větší výši, tak že těžce doléhaly na ubohý poddaný lid. Byly tím vinny smutné tehdejší poměry, jež tísnily velice krutě naši zemi a do základů měnily starší řády a obyčeje společenské.

Také obec Jičínská změnila v tehdejších dobách závazky a povinnosti Železnických a sice v té míře, že vzbuzena byla u nich nespokojenost nad množstvím jich, Roboty ony a ouroky, jimiž povinni byli obci Jičínské, staly se také příčinou vzpoury Železnických proti jich vrchnosti. Nebylo to tehdá nic neobyčejného. Po celé zemi téměř přitěžováno bylo poddaným v jich povinnostech, dávkách a robotách, kladeny jim překážky, chtěli-li se vystěhovati na panství jiné a nad to křiklavými byly neslýchané útisky, jichž se dopouštěli vrchnostensští úředníci. Ti byli všemocnými pány a rychtářové venkovští pouhými jich nástroji. A takovýto krutý nátlak na lid poddaný vnutil lidu onomu zbraň do ruky proti jeho vrchnosti.

Příčin bylo tudíž dosti ku vzpouře mezi poddanými proti vrchnostem. A právě neslýchané útrapy takové připudily lid horský v okolí Jilemnice, Vysokého a Smržovky ku povstání na rok 1668. I nemíníme se zajisté s pravdou, tvrdíce, že lid onen ku povstání se umlouval, že chodili zvláštní podněcovatelé po krajině a vybízeli k povstání, — že tudíž déle konány byly přípravy k němu. I také nebude to nepravdou, že týž podnět zachvátil Železnické a ti doufajíce, že dostane se jim podpory z celé krajiny horské dále na severu, vzbouřili se již r. 1667. proti své vrchnosti.

V které době asi r. 1667. odepřeli Železniční konati robotu a odváděti ouroky a platy obci Jičínské, nedovídáme se, ale nestalo-li se tak již z jara, nájisto

učinili tak o žních v létě. Dali se k tomu svěsti, — jak sama jejich obec přiznává, — přemlouváním lidí lehkovážných. A z této vzpoury obce Železnické proti obci Jičínské vznikla pře, jež vedena byla před krajskými hejtmany kraje Hradeckého, ano i před královskými místodržícími v Praze. Pře ona vyžádala dle reversu Železnických, velikého nákladu a útrat hojných na obou stranách.

Dle toho zdá se, že spor mezi Železnickými a obcí Jičínskou veden byl již dosti dlouho během roku 1667. a že počal asi tím, že obec Jičínská žalovala na Železnické, jakožto neposlušné poddané u krajských hejtmanů Hradeckých. Železničtí ovšem nemlčeli, ale stěžovali si u téhož úřadu na útisky své vrchnosti a odvolávali se při tom na starý urbář, jež byli již ode mnoha let zachovávali ve stálém pokoji. Krajští hejtmané rozhodli dle všeho, co uvádí se v poručení král. místodržících, aby se Železničtí bez výminky podrobili novým závazkům a povinnostem, jakéž byly nově zavedeny. Železničtí však neuposlechli, nýbrž obrátili se s poníženou prosbou ku král. místodržícím do Prahy, aby tito jich se ujali. Proto královští místodržící zvláštním nařízením ze dne 16. března r. 1668. uváděli krajským hejtmanům Královéhradeckým, aby nedopouštěli utiskovati nad obyčej Železnických, ale aby jich dostatečně chránili.

Krajští hejtmané uposlechnuvše rozkazu místodržících, ujali se Železnických před obcí Jičínskou. Ta však skrze purkmistra a konšely podala jim ponížený spis, v němž uvádí, že nemohou Železničtí pro stále v těch časech veliké proměny býti zachováni („observování“) při starém urbáři, na nějž se odvolávají a jenž v dřívějších dobách byl zachováván. Že však přistupuje obec Jičínská, — uvádí se ve spisu onom — na pro-

středkování krajských hejtmanův, aby s obou stran předvolání byli zástupcové před krajské hejtmany k porovnání té pře. A činí návrh, aby zejména z obce Železnické bylo vypraveno deset osob za celou obec, a ti aby se uvolili, aby každý soused každého měsíce dva dni robotoval a ouroky, jež dosud dle obyčeje odváděl, — ač by dle starého urbáře měly prý větší býti, — i na dále odváděl. Podruzi pak aby byli povinni při dvou dvorích obecních za obyčejný plat každoročně obilí vymlátiti.

Avšak s těmito smiřovacími návrhy, jakéž obec Jičínská činila, nechťeli býti Železničtí spokojeni a trvali v odporu dále, tak že o tom krajští hejtmané podali novou relací královským místodržícím do Prahy, dne 8. dubna r. 1668. Od těch pak vydáno nové nařízení krajským hejtmanům královéhradeckým pod datum 13. června r. 1668., kdež se uvádí, že Železničtí, poněvadž se posud podrobili zdráhají, jsou urputní a tvrdošíjní lidé, a že nesmí se jim nic takového dovolovati, aby snad nepokazili a nesvedli jiných poddaných proti jich vrchnostem. Nařizuje se tudíž hejtmanům, aby ještě jednou Železnické před sebe povolali a jim domluvili, by své dědičné vrchnosti všelikou povinnost, poslušnost a poddanost pod uvarováním těžkého a skutečného trestání zachovati hleděli. Když by však tomu Železničtí dále na odpor se chtěli stavěti, aby ty, kteří by byli vůdci a předními buřiči vězením opatřili a Jičínským proti jich vzbouřeným poddaným všelikou potřebnou podporu i vojenskou pomoc („militirní assistenci“) poskytli.

Krajští hejtmané nepochybně že zachovali se dle nařízení místodržících a předvolali Železnické. Ti však nemajíce v úmyslu ještě se podrobiti, chopili se posledního ještě prostředku zákonného, aby se hájili. Vy-

pravili zvláštní poselstvo, jisté osoby na místě celé obce, do Prahy k místodržícím prosit za ochranu. To stalo se nepochybně kolem 1. července r. 1668. Ale v Praze nepochodili s dobrou. Tam dostalo se jim od místodržících nejen důrazného napomenutí, ale i poručení, aby navrátili se k úplné poslušnosti své vrchnosti, tak že Železničtí po návratu poselstva ve všem sklamání a nevidouce zbytí ode další vzpoury upustili a vydali dne 12. července r. 1668. zvláštní revers od úřadu a obce své. V tom žádají pro Boha a milosrdenství boží za milostivé odpuštění a připovídají vše to, co jim vedle starých závazků a povinností od obce Jičínské i od krajských hejtmanův uloženo bylo volně a beze všeho odporu vykonávati a jakožto věrní dědiční poddaní se chovati, k čemuž zavazovali sebe i dědice své a odsuzovali sebe i potomky hrdla, statku i jmění, když by společně, nebo některý zvlášť čeho se proti úpisu a proti vrchnosti své dopustil. Tak přistoupili na všechny závazky a povinnosti, jak byly od Jičínské obce navrhovány.

Povstání selské v Podkrkonoší, jež se rozproudilo až k Turnovu r. 1668, skončilo, jak se dalo předvídati na všech stranách s úplným nezdarem a bylo lehce potlačeno. Ti pak poddaní, již se vzbouřili, zakusili mnohem větších ještě útrap a útisků.



Veliký požár města Jičina nad Cidlinou l. 1589.

Jaroslav V. Dolenský.

Město Jičín v 16. století velice utrpělo zvláště dvěma velikými požáry. Poprvé stalo se tak r. 1572, kdy v noci z pátku na sobotu, den památky sv. Petra v okovech (1. srpna) okolo čtvrté hodiny k ránu celé

město vyhořelo až do základův a jen zachovalo se několik domů na předměstí. Město Jičín náleželo tehdá panu Burianu Trčkovu z Lípy a na Světlé nad Sázavou, komořímu království Českého. Jeho pomocí a přispěním město bylo zase v krátkém čase vystavěno. Ale sotva že se po tomto požáru poněkud zase vzpamatovalo, vypukl po 17 létech na to znova nenadálý a zhoubný oheň.

Již před tím byla pozorována v celém okolí rozličná, neobyčejná znamení přírodní, jimž pověřivý lid připisoval význam nadpřirozený a po požáru považoval je za výstražná, věštící hrozné neštěstí. Tak léta 1585. v měsíci červnu a červenci strhlo se kolikráte po Čechách silné a veliké krupobití a hned potom objevilo se i v okolí Jičína veliké množství brouků s krovkami barvy višňové (nepochybně neobyčejné množství chroustů letních — *Rhizotrógus solstitialis*), kteří v zahradách i lesích ožrali list na stromech a křovinách do hola, a k nim přidružilo se i množství housenek na stromech i na zelinách. A roku 1586. dne 29. března i 20. dubna padal v Jičíně krvavý déšť, podobný červenému vínu tarantovému. Že to nebylo nic jiného, než asi množství nějakých červených živočichů nepatrných, již v ovzduší se nacházejíce s deštěm spadly na zem, vysvitá z další zprávy, že v kádích, do nichž se pod okapy voda dešťová chytala, krev ta dešťová nacházela se v kusech jako červené maso dohromady svalena. Také téhož léta neobyčejné množství lidí v okolí pomřelo. A takové zvláštní úkazy musily ovšem naplniti pověřivý lid strachem před nějakým hrozným neštěstím, jež se v Jičíně po tom událo.

Bylo to ve čtvrtek na den sv. Vavřince (10. srpna) léta 1589. asi po čtvrté hodině odpolední, když vznikl v městě oheň, o němž nemohlo se vypátrati, vznikl-li

nějakou neopatrností, nebo byl-li úmyslně založen. Ten podporován suchem i větrem, asi během jedné hodiny rozšířil se po celém městě s takovou prudkostí, že k ohni přistoupiti a hájiti ani možno nebylo. Celé město bylo v jednom plameni. Není ovšem pochyby, že velmi mnoho domů bylo jen po prvním ohni ze dřeva vystavených a obeň proto s takovou rychlostí se mohl rozšířiti, že na hasení nebylo lze ani pomysleti. „Někteří lidé, sousedé městští, lidé dobří, starožitní s manželkami a ditkami i s čeledí svou jsouc od prudkosti ohně zachvácení a nemoha (!) ujíti, do sklepův svých se skryli a tam se zadusili, jiní i shořeli jichž z mužského i ženského pohlaví 17 osob se našlo, což se všechno vypraviti a vypsati nemůže“. Tak psala městská radda Jičínská do Hradce Králové po ohni dne 16. října r. 1589.

Ve dvou hodinách bylo všechno město i s předměstím, kde stály dvorce selské, mimo třicet tři domy podměstské mezi koželuhy (při říčce Cidlíně), ohněm zničeno. Bylo pak to v době, kdy již hlavní obilí bývá v krajině okolní ve stodolách sklizeno a to vše také i se stodolami na předměstí shořelo. a veškeré hospodářské nářadí i s nábytkem domácím vzalo zkázu ohněm. „Takže netoliko jak v městě, „praví táž radda“, všichni domové a na předměstí dvorové s obilím všelikým i nábytky rozličnými sousedův i obyvatelův města Jičina, ale také obecní domové a příbytkové ohněm zachvácení.“ Z městských domův obecních zachváceny byly ohněm: Kostel, jenž se do vnitř sesul, při čemž mnohé nákladné a potřebné věci a knihy zničeny byly, a věž, na níž se od prudkého žáru čtyry zvony rozlily; v kostele samém sesuly se vedle klenutí i kruchta a kamenní sloupové; dále špitál, fara, škola, rathauz, nová věž, na níž byl orloj zavěšen (a miní se tu nepochybně nedávno před

tím vystavěná nynější brána valdická), vodárna (věž se strojem vodním), jež stávala na předměstí na témže místě, co podnes stojí při rybníku někdy „Nový“ či „Kníže“ zvaném a mlýn při této věži jsoucí. V celém městě obstály toliko tři světnice celé, totiž na faře, ve škole a v radním domě.

Tento veliký, hrozný a nenadálý oheň způsobil obci i všem obyvatelům Jičína škodu neuabytnou, jak praví purkmistr a rada městská v listě svém, v němž se obrátili tito s prosbou ke všem královským i panským městům v království Českém za podporu ¹⁾ A pomoci a podpory bylo nejvýše potřebí, neboť ještě v polovici října naříkali Jičínští, „že hlav svých s manželkami i dítkami svými kde skryti nemají.“ Také držitel Jičína, pan Burian Trčka, pomáhal zajisté jak mohl a také na sněmě stavů království českého v pondělí po památce Přenešení sv. Václava odbyvaném v Praze (6. března) r. 1590. žádal na místě purkmistra Jičínského za poddané své od císaře Rudolfa a od stavů, aby „Jičínští obyvatelé, poněvadž od škody ohněm vzaté v nedostatku velikém jsou, do tří let pořád zběhlých od sbírky domovní i jiné daně osvobozeni byli, což také obdrželi.“ Bylo vůbec obyčejem tehdá vždy na sněmu obnovovaným, že města, jež ohněm, kroupami nebo povodněmi nějakou škodu trpěla, byla od daní po nějaký čas osvobozena. A tak i Jičín ještě r. 1593. na žádost pana Jana Rudolfa Trčky z Lípy a na Veliši,

¹⁾ Jeden takový list purkmistra a rady města Jičína nad Cidlinou, jehož datum je v pondělí den sv. Havla l. P. 1589. je zapsán v *Lib. documentorum primus ab a. 1532. v městském musei Královéhradeckém na listě 187 a 188. Lib. doc. secundus je zase zpráva o povstání městečka Železnice proti vrchnosti l. 1665.*

dědice a nástupce páně Burianova (zemřelého 15. máje r. 1591.), na sněmě stavovském v sobotu po sv. Lukáši (23. října) na další tři léta byl od daní osvobozen.

Dvojí oheň měl ten neblahý následek pro obec Jičínskou, že schudla, nebo musila prodati jak již jinde podotknuto majetek svůj dřívější, zejména dvory kmectí v Čerově a Robousích, jež držela od r. 1460. a 1500.

Sejstarší zapisné knihy soudní města Jičína od r. 1553.—1596.

Prof. Karel Štětina.

Ve knihovně zdejšího c. k. krajského soudu byla objevena kniha soudních zápisův; jest to památka staršího práva městského, sáhající od roku 1553.—1596. Knih takových bylo při právu města Jičína bezpochyby několik, avšak zachovala se tato jediná. Máme před sebou psaný foliant, kterýž jest 32 cm dlouhý, 20 cm široký a 6 cm vysoký; vazba jeho z kůže vepřové, rozličnými arabeskami ozdobená, jest nyní již dosti chatrná, na mnohých místech od molů porouchána. Vnitřek knihy jest však zcela dobře zachován; všech listů spočteno 262, z nichžto 179 jest buď zcela neb z části popsáno a 83 jsou docela čisty. Na titulním listě jest toto zbožné křesťanské pozdravení:

„Pán Bůh všemohúcí, na věky požehnaný, račiž býti se všemi námi nyní i vždycky až na věky věkuov. Amen.“

Na druhém listě poznamenán jest nahoře letopočet 1553.

Dále jest nápis, z něhož se dovídáme, jak se kniha nazývá a k čemu sloužila. Čteme tam do slova toto:

„Tyto kniehy slovou zápisné, do nichž se všelijaká acta při lidských, nálezuov, právních orteluov od krále Jeho Milosti rad zřízených nad appellacímí; tolikéž orteluov a confirmací od urozeného a statečného rytíře pana Viléma Trčky z Lípy nad Veliši etc., za mne Jana Dvorského, v ty časy tohoto města Jitčina (Jičína) písaře přísežného foeliciter a též ode mne Jana Svíčky, v ty časy písaře při outratách obecních města Jičina, více jsou psány.“

Jan Dvorský, písař přísežný města Jičina, vyniká písmem úhledným, snadno čitelným; týž zapisoval až do r. 1586. Od tohoto léta začali se nálezové psáti od Václava Tábořského, písaře radního a to ti toliko, kteří za něho zašli a vyřízení jsou. Písmo Tábořského jest již méně pěkné a na některých místech i nesnadno čitelné. Václav Tábořský zapisoval všeliká acta asi do roku 1595. a léta potomního 1596. vyskytá se v knize tento nápis:

„Léta Páně 1596.: Tito více psaní nálezové na rozličné pře lidské pořádně, jakž od práva vynesené i reformacímí od vrchního práva vyšlými, do této knihy, jenž manual slove, skrze mne Jakuba Hradeckého, ten čas písaře mladšího radního, jsou vepsané.“

První výpověď právní zapsána jest v tomto manule soudním léta 1553. ve čtvrtek po památce sv. kříže povýšení t. j. 14. září 1553. a poslední u vigílii sv. Ondřeje apoštola léta 1596. t. j. dne 29. listopadu onoho roku.

Zápisy, které činil Jan Svíčka, písař při outratách obecních, jsou psány vzadu a obsahují celkem jen 13 listů. Veškeré zápisy Svíčkovy psány jsou léta 1560., jakož patrně z tohoto nadpisu:

„Tito jsou ortelové od pánů Limburských (Nymburských) na pře lidské učinění a panu purkmistru a

pánům města Jičína jsou předešlých lét odsyláni a leta svrchu psaného (1560) v ty knihy ode mne Jana Svíčky jsou vepsáni.

Zapisovali tudíž do tohoto soudního manuálu jičínského tito písaři :

1. Jan Dvorský od r. 1553.—1586.
2. Václav Tábořský od r. 1586.—1595.
3. Jakub Hradecký od r. 1595.—1596.
4. Jan Svíčka zapisoval ortele pánů Nymburských roku 1560.

Na zadní desce čtou se uvnitř knihy tyto dvě sentence, nahoře: „Slovo Páně zuostává na věky“ a pod tím: „Vive memor lethi.“

Na zevní straně zadní desky jest pečeť, kteréž bohužel, pro značné porušení nelze dobře přecísti

Dříve nežli pojednáme o obsahu knih zápisných, podáme krátký dějepisný přehled o dějinách zřízení městského v Čechách.

Až do XI. a XII. století nebylo v zemích českých žádných měst a místo těch rozkládaly se při hradech větší vesnice, tak zvaná podhradí. První stálá osada městská povstala na Poříčí; počátek její připadá do 2. polovice 11. století za panování knížete Vratislava II. (1061.—1092.) Noví osadníci, kteří náleželi většinou ku národnosti něm., zakoupili si od Přemyslovců rozličná privilegia, k nimž náleželo i ono, že měli své rychtáře (Richtr), kteří spravovali záležitosti obecné a vykonávali v menších věcech moc soudní. Tím se obyvatelstvo něm. na Poříčí vybavilo z moci soudu zemského. Každé nově založené město dostávalo od panovníků jistá privilegia, které sobě osadníci musili zakoupiti. Hlavní obsah privilegií městských býval 1. že město bylo vyňato ze soudní moci úřadů župních a 2. měšťanům udělováno právo ku provozování řemesel

a obchodu v kruhu na jednu míli okolo města. Zřízení obecní v jednotlivých městech mělo mnohé rozdíly, ale hlavní rysy jeho jsou stejné. Představeným městským byl v oněch dobách rychtář, jenž vykonával moc soudní. Na úřad rychtářský býval od krále dosazován nejváženější, v obci usedlý měšťan, jemuž rychta za jistou sumu peněz byla pronajímána; za to však náležely rychtáři všechny příjmy ze soudů. Vynášení soudních nálezů příslušelo kromě rychtáře ještě zvláštním přísedícím, zvaným curati, consules (odtud název konšelé), kteří pocházeli z usedlého sousedstva téhož města. Byli dosazováni obyčejně na rok a to buď od krále neb jeho úředníků.

Konšelů či přísedících bylo obyčejně 12; na Starém městě Pražském za cís. Karla IV. bylo jich 18, avšak šest jich na osazení soudu městského dostačovalo. Konšelé vedli všelikou správu obecní a rychtář byl jich předsedou. Během času se však vybavili z moci rychtářské, tak že rychtář podržel jen právo předsedati na soudě městském, kdežto v jiných věcech, jako na př. ve správě obecního jmění, řízení policie atd. konšelé mívali jiného předsedu, který se nazýval primas (což znamená první mezi konšely), jinak též purkmistr. Tento a rada městská měli ku své ruce rozličné písaře (jako byl písař přísežný, písař radní, písař při outratách obecních atd.), v jichž čele býval nejvyšší písař (protonotarius), znatel městských práv; kromě těch byli výběrčí, biřici a též něco branných žoldnéřů. V důležitějších věcech obecních povolávali konšelé ku poradě starší obecní t. j. zámožnější a váženější sousedy, jichžto počet nikde ustanoven nebyl. Řídčeji byla svolávána tak zvaná veliká obec; jak se nyní obyčejně říká: valná hromada, do nížto svolávání všichni občané. Jako v první osadě německé, založené na Poříčí, podobné obyvatel-

stvo všech potomních osad a měst něm. vyňato bylo ze zákonodárství zemského v Čechách. Avšak právo, jímž se obce něm. v zemích českých spravovaly, byly různé. Sluší pak rozeznávati hlavné dvojí právo: 1. saské, 2. švábské (Sachsen und Schwaben Spiegel) Města, která se řídila právem saským, odvolávala se vnitř hranic do Litoměřic a šlo li odvolání za hranice, pak dělo se až do Magdeburka. Města s právem švábským odvolávala se na Staré město Pražské a za hranice království Českého do Norimberka. Za panování krále Václava IV. (1378.—1419.) zakázáno městům odvolávati se do ciziny. Veškeré appellatione měly býti vyřizovány buď v Litoměřicích aneb na Starém městě Pražském a nejvyšší rozhodnutí ponechával sobě král sám. Avšak odvolávání měst do ciziny dělo se mnohdy i přes zákaz Václavův a to až do časů Ferdinanda I. asi do l. 1547. Jest na jevě, že se vyhledávání nálezův appellačních v cizině nesnášelo s povahou samostatného státu českého; náleželoť zajisté ku četným podivnostem, s jakýmiž se za starověku v životě občanském velmi zhusta shledáváme. Častá odvolávání měst českých a moravských u věcech právních za hranice zemské vysvětlujeme si tím, že veškeré appellatione jdoucí ze země a vylučující všeliký vliv královských úřadů, propůjčovaly městům větší neodvislosti v řízení soudním. Král Ferdinand I. chtěje svou panovnickou moc nad stavem městským povýšiti, snažil se už r. 1546., aby soudní moc Starého města Pražského omezil. Tehdáž sice ještě od úmyslu svého upustil, ale hned po přemožení odporu stavovského r. 1547. zařízen na hradě Pražském soud appellační, k němuž šlo odvolání nejen ze všech měst českých, nýbrž též ze všech měst ke koruně české náležejících. Zřízením stolice appellační v Praze byly mnohé nedostatky v soudnictví městském odstraněny a městům státu

českého dostalo se u věcech soudních patrné jednoty, což obecnému dobrému jistě velice prospělo.

Rozumí se, že také soudní manual Jičínský obsahuje mnohé rozsudky a ortele appellačního soudu Pražského.

Mezi léty 1553.—1596. vedeny byly před radou města Jičína pře nejrozmanitější, jakož patrně již z titulů při, jež zmíněný manual obsahuje. I čteme na př. při roce 1554.: „V outerý před sv. Matoušem obviněn jest Říha jakožto odpovědník.“¹⁾

R. 1555.: „Od urozené paní Lukrecie z Doupova obviněn jest Matěj, syn Sobotků, z mordu.“

Téhož léta vedena jest dlouhá pře mezi Esterou Kašparkou a Kryzostomem o krádež.

Léta Páně 1556. na středu po sv. mistru Janu Husovi připadá rozepře Marka perníkáře o půjčku peněz na roli.

Dále se dovídáme, že se soudil pan Melichar z Mlíkovic, purkrabí na Veliši, s paní Alžbětou, manželkou Ujcovou, o půjčku šatů ložních.²⁾

Opět jiná rozepře o tom, kterak Jíru Kopejšťka z domnění vzali, že by kostel vyloupaje peníze zádušní a sirotčí poobral.

Zajímavá jest při roce 1558. rozepře Kryzostoma. Kryzostom zastával r. 1553. úřad městského rychtáře a byl, jak ze soudních akt manualu jičínského patrné, sudičem ze řemesla, takže ze soudních při ani nevycházel. Týž žaluje na Matěje Kohouta, ševce, a Petra, jinak Ondřeje Peského, krejčího, že „mu jsou nepravost

¹⁾ Odpovědný nepřítel.

²⁾ Asi to, co naše peřiny.

provedli a nenáležitou věc nedobře učinili: ten pátek po sv. Bartoloměji r. 1558. haltěr jeho vlastní a dědičný jemu vyloupali a v něm ryby lapali.“

Bylo by obšírné vypočítávati ze knihy zápisův veškeré rozepře soudní: povíme však ještě o při, kterou vedl pan Václav Stráník z Kopidlna a na Střevači¹⁾ jménem poddané své Kateřiny se strany jedné a Jakub žid, obviněný z krádeže paučníkův²⁾ se strany druhé. Tato pře prošla všemi tehdejšími instancemi i podáváme ji v celém téměř původním znění:

„Léta 1556. ve středu před buožím vstoupením (13. máje onoho roku) od urozeného pana Václava Stráníka z Kopidlna a na Střevači toto obvinění na Jakuba žida z Nového města Bydžova před právem naším se stalo: Pane purkmistře, páni milí! Pan Václav Stráník etc. na místě Kateřiny, poddané své ze Střevače viní tohoto Jakuba žida a na něj žaluje, že jest před hody v ten pondělí léta tohoto 1556. nadepsaná Kateřina, poddaná jeho, kupující koření od Jakuba žida na jeho krámě zapoměla dvou paučníkuov; a on jest je svinul a do kabátu svého schoval. Potom, když vzpomněla, přišla jest k němu, zase jeho žádající, aby jí je navrátil, jestliže jest uložil; zprávu dala, že jest jich tu jistě zapoměla. Ale Jakub žid odpíral, že jest jich tu neviděl ani neuložil a tak že o nich nic neví; než ukazoval jí nějaké dvě ženy a pobízel ji, aby za nimi šla, řka jí: „Jdi za nimi, onyť jsou je musily vzíti!“ Tak ji chtěl odhýti a ona odjítí nechtěla. A pan rychtář

¹⁾ Rytíř Václav Stráník z Kopidlna a na Střevači (Třevači) byl držitelem těchto statků až do léta 1472.; toho roku zemřel a zanechal statky své synu svému Petrovi.

²⁾ Paučník = pavučník, jest šlojít či závoj; zde to slovo znamená jakýs čepce se závojem.

se tu trefil, a on již velel, aby hledala v nějaké putně, i takž jest hledala, až nějaký kabát jeho vzala, tím kabátem potírála a ony vypadly ven; z kteréžto příčiny vzat jest od pana rychtáře do vězení. Protož z těch příčin pan Václav Stráník na místě Kateřiny, poddany svy, tak praví, že jest Jakub žid toho učiniti neměl a poněvadž pak učinil, že to nemůž než na zlodějství počtěno býti. Protož pán (Václav Stráník) na tohoto Jakuba žida, jakožto zjevného škůdce žádá práva útrpného¹⁾ i dne jmenování k takové věci, poněvadž jest s jistotou vzat.²⁾ Dále sobě pánsvobody právní osvobozovati ráčí.³⁾

Strana odporní, Jakub žid, tomu odpírá; tím že on ničímž povinen není. Dává tomu, že na svém krámě nějaké paučníky svinuté, dva kusy, staré, dosti chatrné, když jest uzřel. kabátem svým přikryl, avšak praví, že až podnes o tom nic neví jistě, aby to ti paučníkové, kteří jsou na jeho krámě tu tehdáž tak položeni a necháni byli, této Kateřiny byli; že jí o nich pověditi nechtěl nevěda, že by její býti měli — Dále pak se Jakub žid obhajuje, že mu to z té příčiny za zlodějství nikoli počtěno býti nemůže a že nemá spravedlivě pro takový obmysl na těžkost jeho právo útrpné puštino býti; neboť jest na jiném nebyl, než když by po trhu bylo, aby se na to zdaleka, či jsou to paučníky, jak tu na jeho krámě zanechány byly, ptal a doptaje se, aby z toho nějaký koláč⁴⁾ získal a tomu. či by spravedlivě byly, zase navrátil. A tak tím ničímž, poněvadž jest

¹⁾ Útrpné právo = mučení. nazývalo se v trestním jednání způsobování tělesných bolestí obžalovanému, aby vynutilo se z něho vyznání.

²⁾ S jistotou vzat t. j. s věci, kteráž skutek jistým činí; jak se jinak říká corpus delicti, čímž zde míněny ony paučníky.

³⁾ T. j. odvolání k vyššímu soudu se vyhrazuje.

⁴⁾ Koláč = odměna.

nevěděl a podnes neví, aby ti paučníkové této Kateřiny byli, protože se jest jeho ptající na ně, o nich nepověděl, žádnou krádeží, žádným zlodějstvím, ani právem útrpným že povinen není; v tom žádá jako nevinný při nevině své zůstaven býti. Takže proti tomu nic není, jestliže táž Kateřina, že jsou to paučníkové její prokáže, aby jí navraceny býti neměly; při tom sobě též svobody právní osvědčuje.

Sententia rady městské na touž při.

Tu my purgmistr a rada města Jičína uslyševše tu všecku při, svědky od strany puovodní vedené, odpor Jakuba žida a jejich z obou stran obsírné mluvení a pře své líčení a toho všeho bedlivě a s pilností považivše, takto o tom pravíme za právo: Poněvadž se to ze svědkův vedených od urozeného pana Václava Stráníka z Kopidlna a na Střevači na místě Kateřiny, poddané páně, nachází, že zapomenuvši těch paučníkův na židově krámě, a navrátilvši se zase Jakuba žida s pláčem prosila, aby jí je navrátil a on za odpověď dal, že jest jich nevzal, ani neviděl, ani neschoval, a v odporu jeho se to vyhledalo, že jest se k tomu žid přiznal: když ty paučníky na krámě svém ublídal, že jest je kabátem svým prikryl a aby jí je, když by mu na pivo dala, vrátiti chtěl, odporu svého ničinnž nepotvrzuje; z těch příčin týž Jakub žid s puovodní stranou povinen jest se o ty paučníky smluviti podlé práva; než aby měl hlavní pokutou trestán býti, toho se neuznává. Vyšší právo stranám se vyhrazuje.¹⁾ Stalo se ve středu po sv. Matouši léta 1557.

Pře mezi Jakubem Židem a p. Václavem Stráníkem z Kopidlna a na Střevači dostala se pak před appellační soud pražský, kterýž vynesl v outerý po neděli letare r. 1557. (t. j. 30. března onoho roku) tento ži-

¹⁾ T. j. odvolání k soudu appellačnímu v Praze.

dovi nepříznivý ortel: Ačkoli ty paučnisky dotýčné Kateřiny na právě položeny jsou v čele, poněvadž Jakub žid týchž paučníkuov jí Kateřině, když se ho na ně ptala, jest popíral, kteréž potom v jeho kabátě nalezeny jsou, z těch příčin takoví paučníkové jí Kateřině zase z práva s nahrazením škod od žida v té při, ač vzešly-li jsou jaké (a to by se pokazalo), navráceny býti mají podle práva. A pro takovou leť on Jakub žid, kteréž se jest při tom dopustil, vězením za šest dní trestán býti má.

Potom hlásil se pan Václav Stráník jménem Kateřiny k náhradě škod, kteréž vypočítal na 40 kop gr. českých.¹⁾ Jakub žid se z toho odvolal k appellacím v Praze, kteréž vynesly ortel o škody na touž při vzešlé.

Appellační soud uznává těch škod za slušná 6 kop grošů českých, kterých on Jakub žid od přečtení ortele tohoto ve dvou nedělích, pořád sběhlých, zaplacením jest povinen podle práva. Rozsudek jest datován v outerý po sv. Mikuláši r. 1557. — —

Vypsavše tuto při ze soudního manualu Jičínského obšírně chtěli jsme aspoň na jednom příkladě ukázati jak se ve 2. polovici 16. věku u nás pře vedly a lícily.

Podbranský mlýn v Jičíně.

Léta 1740. bylo nemalé nedorozumění mezi obcí města Jičina s jedné a její tehdejší vrchností Františkem Norbertem z Trauttmansdorffu se strany druhé v příčině mlýna panského „Podbranský“ řečeného, a sice proto, že jej mlynář stavěti počal způsobem novým, tu při městě prve nebývalým. K žádosti hraběte z Trauttmansdorffu nařídil magistrát starého města Pražského

¹⁾ 1 kopa česká za cís. Ferdinanda I. měla cenu asi 6 zl.

starším přísežným mlynářům zemským, aby z prostředku svého vyslali dvě osoby na výchoz do Jičína. Tito se tak zachovavše, vypravili dne 3. července t. r. Matěje Myslivečka a Josefa Hlaváčka, dva starší přísežné zemské mlynáře, a Jana Šošu, z mlynářů obecních Pražských. Kterážto příšedše dne 5. t. m. na místo, ohledali tu novou stavbu u přítomnosti král. hejtmanův kraje Hradeckého, totiž Jana Daniele svobodného pána z Gastheimu, pána na Jiříči, a rytíře Václava Vančury, pána na Barchůvku, i ve přítomnosti obce Jičínské. A tu též sekretář krajský u téhož panského mlýna přednášel písemnou stížnost, kterouž obec Jičínská podala: „že totižto Jan Wagenknecht, mlynář podbranský, novou mašinu na předešlý starobylý způsob a formu — vyzdvihovati a stavěti jest začal, v kteréžto mašině větrní mlýn neb větrník in praejudicium (na ujmu a škodu) celému městu způsobiti chce, proti čemuž se solennissime (se vši slavností právní) protestiruje z příčin těch: že když týž mlýn od obce Jičínské v roku 1583. tehdejší ochranné vrchnosti per cessionem (postoupením) odevzdán byl, toliko dvoje složení aneb vodní kola jest měl; nyní ale týž mlynář o jedno kolo víceji jest způsobil. Jakož i za druhé: že takový větrní mlýn, který se stavěti chce, při samé městské bráně a domích okolních sousedův by byl, a svým hřmotem a rachocením netoliko okolním sousedům, nýbrž i celému městu veliký nepokoj by způsobil. Neméně i za třetí: že kdyby tu nějaký větrník vyzdvížen býti měl, prudkostí svou a nočního času světlem k němu dohlížením skrze nešťastný pád ohně celému městu žalostně posloužití a v prach obrátiti mohl. Pročež aby týž mlynář podlé předešlého způsobu týž mlýn zachovati a nějaké nikdy nebývalé novum opus (dílo nové) vyzdvihovati nezačínal, zamezení snažně žádají. — Načež mlynář Wagenknecht odpověděl: „že,

poněvadž pramálo vody má, a hořejší mlynář městský jen toliko k jeho zlehčení, nemaje časem co mletí, vodu nanejvýš zdržuje, a když již více ji zdržeti nemůže, na splavě stavidla vytáhne a tolik vody najednou mu pustí, že přes kruhy vodních kol, ano až do půl hřídele vystupuje, a tudy mu v melivu překážky činí, že tehdy ku pomoci toho mlýna — ne podle mínění jich, aby kolo povětrní, které rachocení veliké působí, ze mlýna vypustiti a perutěmi napeřiti měl — toliko jen skrze okenice v zavřitém mlýně ještě ku pomoci té maličkosti vody větrník přidělati a postaviti míní “

Hejtmané krajští podali potom tu rozepři vyslaným mlynářům, na jich přísahy a dobré zdání; kteřížto vrátivše se pak do Prahy, dali o tom obšírnou zprávu starším přísežným mlynářům zemským. Načež tito po bedlivém toho povážení takto býti uznali: „Že předně ten podbranský mlynář Wagenknecht žádného nového větrného mlýnu neb složení vystavěti nemíní, nýbrž ku pomoci málo cos od vodárny hořejšího mlýna přicházející vody, když mlynář hořejší obecní na rybníce vodu drží a neměle, aby on Wagenknecht sobě nějak pomoci mohl a mlýn svůj státi nechat nemusil, hřidel a na něm větrní kolo s perutěmi, však to vše nadřečené skrze k tomu schválně vzdělané okenice, a větru toliko z jedné strany, od západu požívati chtěje ostrovtipně udělati, na kterémžto hřideli jiné kolo, které skrze zeď na náboje složení vodního prvé již majícího brátí, a tudy pomoc větrní mlýnu vodnímu přidati míní; a jakož to složení vodní žádného rachocení prvé nepůsobilo, tak také skrze přidání nějaké pomoci větrního kola, většího nepokoje působiti nemůže. Aniž za druhé odtud žádného ohně obávati se není, nebo ten hřidel, na kterém to kolo zavěšeno býti má, dole na pánvici a čepě ocelovaném, dosti loje majícím, choditi, nahoře ale volným

okolo čepu kruhem, by v svém sídlu zůstával, zaopatřeno bude, kamžto žádným světlem pro dohlížení choditi, zapotřebí nebude, tíže taká toho hřídele a kola větší nebude, nežli mlýnského kamene, kteréž ale o mnoho povolněji jdouc. žádného zahřítí a odtud pocházeti mohoucího ohně učiniti nemůže. Z jednosvorného tehdy snešení uznáváme: že takové větrní kolo bez ublížení jednoho každého a bez všeliké městu překážky postaveno býti může. Neméně i za třetí: hořejší mlynář Jičínské počestné obce, podlé jich obapolného narovnáni, jarního času na stavidla ve splavu devíti toliko coulů, a nic více, nastávky dávati, po svatém pak Jiří ihned takové vyházeti povinen bude, aby tudy vodu, když by sám co mleti neměl, k dolejším mlynářům přes stavidla volně jíti mohla; ke kteréžto povinnosti své pokutou pěti kop míšenských tolikrát, kolikrát by na rybnice vodu bez potřeby a úhrkem, obzvláště tak mnoho pod stavidla strhnul, že by jí zase nějaký čas nadržovati musil, zavázán býti má.“

Pamětní listina.

Při opravě zdejší věže brány Valdické v r. 1883. nalezla se v báni stará listina, jež tam vložena byla r. 1769., když věž tato po hrozném ohni, jenž r. 1768. veškeré město zastihl, ponejprv byla opravena a zvýšena. Listina ta v nehezké latině složená v českém překladu zní takto:

„Jakou měrou obyvatelé tohoto světa jímá touha i po památkách dějů nových i po seznání starobylosti, takovou právě měrou touha ta minila závitku tomuto svěriti to, co by cizince neb obyvatelé města Jičina po stoletích nad slunce jasněji poučilo o bídách dřívějších předchůdcův, o stavu jejich a o žalostných osudech,

jimiž pradědové nebo snad i prapradědové jejich byli utištěni. V následujícím tedy budiž zjevným učiněno toto: Jičín ze tvrze Jičnovsi za Václava IV. (správně Václava II.,) krále českého a polského, na město povýšen a výsadou města byv nadán ve krátké době domy tak mnohými byl rozšiřován, že nejen nad přemnohá města v Čechách vynikl, ale i v obchodu obilním nenalezl žádného sobě rovného. Však, ó hrozného osudu! náhle vnitř města na rok 1591. (správně 1519.) plamenem byl spustošen, že i domy i kostely i věže popelem lehly, praskající. Po těchto bídách zatoužil síce nejjasnější vévoda Friedlandský Albrecht Eusebius Václav z Vallensteina (správně z Valdštejna), kníže svaté říše římské, poručník slechticů Smiřických, rány města toho zahojiti a vystavěl u prahu brány Valdické zámek velkolepý a základy položil kostelu sv. Jakuba Většího dle vzoru kostela Kompostelského; však ran města tím nehojil dle toho, že nejen jemu pozemské statky, nýbrž i měšťanům s právem patronátním odňal práva přemnohá. Když Pikarti (protestanti) o něco později byli donuceni se vystěhovati, nejjasnější vévoda Vallenstein zahynul v Cíbeu; rovněž tak nezahojil ran oněch ochranní předchůdců našich pán, nejosvícenější svob. pan baron z Teifenbachu (správně z Tiefenbachu), za jehož vlády Jičín i zlopověstným morem i pod švédským vojskem násilnickým úpěl.

Však což úpění to zřením k r. 1681? Jistě milý čtenáři, nemá tak veliké váhy, jako den 7. měsíce května toho roku, kdy dědicové a otcové naši plameny z domu žida Zlatníka (správně zlatníka) vyšedšími o hodině 4. popolední svých příbytků zbaveni byli; neb oheň děsný 103 domy, kostely 3 v niveč obrátil. — Naše časy alychom neponechali zapomenutí, toto paměti třeba podati: Když město Jičín božským požehnáním

oplývalo, vojsko pruské vedením nejjasněj. knížete ze Šverína r. 1757. je oblehlo a zásoby potravní vynutilo; avšak přece měšťané za vojevůdce Šverína nebyli do takové bídy uvedeni, jako ruskými kozáky r. 1762. dne 13. července a to z příčiny té, že dotčeného dne ukrutné to plémě měšťany zcela vyplnilo (brozné pustošení to nikde jinde není dosvědčeno a snad uvádí se zde jen z nesmírného záští proti Rusům vůbec.) Však ani toto pronásledování nezmařilo lesku starodávného města, nýbrž toto znamenitějším se stalo, když Její posvátné Veličenstvo Císařské městu tomu r. 1765. dne 22. června, přihlížejíc k mužům jak ve právech tak i v jiných uměních svobodných vzdělaných odevzdalo náměstní právo hrdelní s plnou samostatností. —

Konečně přišel žaluplný den, v němž pravdivým se osvědčil výrok sv. Lukáše v 11. kap. ve verši 17.: „Každé království v sobě rozdělené spustne a dům na dům spadne.“ Když totiž bujela mezi občany nesvornost, dne 1. října r. 1768. časně z rána o čtvrt na druhou z okolí c. k. semináře a radnice městské z domu kloboučníka Jana Videmona oheň vyšlehl, který v šesti hodinách 108 domů, 7 stodol obilím naplučných, 3 kostely a zámek nejosvícenějšího a nejvznešenějšího Pána pana Františka Norberta svatě říše římské hraběte z Trauttausdorffu, města toho Pána ochraňujícího v popel obrátil. Jen tři domy od obce r. 1766. v měsíci květnu pořízené jež na klenbu větší věže se propadly, a oltáře u sv. Ignáce tovar. Ježíš. zůstaly neporušeny. Avšak přece obec zubožená v železném tomto věku se usnesla věž tuto výše vystavěti a památce potomstva touto listinou zanechat, které bylo v čase tom panování.

Nejjasnější a nepřemožená císařovna římská Maria Therezia, královna uherská a česká, vždycky rozumná žitelka šťastná.

Nejjasnější a nepřemožený císař římský Josef II., spoluvládce v království uherském a českém vždy rozmnožitel šťastný, dědic jmenovaných království.

Nejosvícenější a nejvznešenější Pán pan František Norbert, sv. říše římské hrabě z Trauttmansdorffa a Weinsberga, svobodný baron v Gleichenbergu a Nega-vech, tajný rada Jeho c. k. Veličenstva, rytíř zlatého rouna, pán na panstvích Týnice (správně Horšové Týně), Čecovicích (v Plzeňsku), Kumburce atd., města Jičina t. č. ochranní pán.

Představenstvo církevní bylo:

Veledůstojný, velezasloužilý a znamenitý pan Jan Jiří Selbst, sv. theologie bakalář zkoušený, kanovník u sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi, biskupský veřejný vikář, t. č. děkan Jičínský.

Kaplani: Velebný p. Josef Burger z Králové Dvora a velebný pan Frant. Čistecký z Bydžova. V koleji sv. Ignáce tov. Ježíš představený veledůstojný a znamenitý pan Josef Pohl, sv. theologie doktor, Čech z Prahy.

Rádcové: Důstojný pán pan Jan Příkryl, Čech z Prahy a důstojný pan Josef Gruba, Čech z Libochova.

Slovo boží kázali: Důstojný a znamenitý pan P. Kristoforus Žďárský, svobodných umění a filosofie doktor, Čech z Hradce Králové a ve dnech svátečních důstojný pan P. Jan Novák, Čech ze Smřic.

Od mužů radní hodností se skvějících jak se zde znamenají, věže hrozným osudem zničená, z důchodů městských přispěním královny Panny opět vystavěna.

(V tomto chronogramu latinském obsažen letopočet stavby věže 1769.)

Slovutný a urozený pán Jan Reiner Myka, t. č. starosta, Litoměřičan.

Slovutný a urozený pán Frant. Vlček, t. č. primator, Jičíňan.

Slovutný a urozený pán Jan Chrysost Würtz z Řezna.

Slovutný a opatrný pán Aug. Ign. Buta, Jičínan.

Slovutný a urozený pán Václav Černý, Čech, Mělničan.

Slovutný a urozený pán Jan Maria Weis, Vlach, Lukčan.

Slovutný a urozený pán Frt. Ign. Neumann, Jičínan.

Slovutný a urozený pán Ign. Řehoř Zimmler, Jičínan.

Slovutný a urozený pán Karel Ant. Hibler, Čech, Kopidlňan.

Slovutný, urozený a veleopatrný rádní pán Josef Frt. Novoveský, kriminální assistent zkoušený.

Slovutný a urozený pán Ignác Fr. Kuntzman, Jičínan.

Slovutný a veleopatrný rádní pán Frt. Jos. Stróker, Kr. Hradečan.

Slovutný, urozený a veleopatrný rádní pán Václav Jariš, při nižších instancích prokurátor zkoušený, soudu hrdelního aktuár, města Jičína syndikus, tohoto popisu skladatel, Čech, Pražan.

Správu práva rychtářského vedli:

Urozený pán Vojtěch Nepolický, Frt. Micka, Frt. Beneš.

Starší obecní byli: p. Frant. Holub, Jiří Kottik, Ondřej Jiríkovský a Jos. Hulzman.

Berní městský pan Jan Hlubuček.

Stavitel této věže p. Josef Heger, Čech, Kladrubský měšťan, a p. Jan Jůza, Čech, Kameničan, mistr tesařský.

Služebníci rádní: p. Jan Beran, Jičínan a Fr. Grohe, Jičínan.

Požehnána budiž svatá a neporušená Panna Maria a sv. mučedlnice Panna Sekundina, tohoto města patronka.



Albrecht z Valdštejna.

F. J. Š.

Málo bylo pánů Českých, kteří v krátkosti vyšinuli se k takové slávě a moci, že rovnali se dvorem, zámožností i postavením mnohým vladařům zemí, králům a knížatům. jako byl slavný muž své doby vévoda Albrecht z Valdštejna, jenž z nepatrností své vyšinul se až na vrchol moci a slávy. Ba tak mocně hvězda Valdštejnova zářila, že velký císař Německý, přemožitel Čechů, obáváje se. a po obecném zdání nikoliv bezpodstatně, — aby ona lesk jeho trůnu, císařské koruny a velebnosti nezastínila. a nejvyšší hodnost světa po papeži aby neslétla někdy Valdštejnovi na skráně, přivolil, aby osobnost Valdštejnova, jeho druhdy přítele a rádce, shlazena byla ze světa.

Na počátku 17. století byl Valdštejn zcela nepatrným rytířem a nevalně zámožným. Oblíbil si záhy válečnickou službu a bojoval do svého 26. roku pod Bastou proti Turkům, načež r. 1606. navrátil se na Moravu.

Velikého jmění svého nabyl Albrecht nejprv sňatkem a to sňatkem z chladné vypočítavosti. ze zisku. Oženil se mezi rokem 1606—1610. s osobou o mnoho starší než on sám byl. Byla to vdova po statečném a urozeném panu Arklebu z Vičkova a na Prusinovicích paní Lukrecie, dcera bohatého moravského pána Sig-munda Nekše z Landeka na Vsetíně a první jeho manželky paní Magdaleny Muchkovny z Bukové.

Zemřelý manžel této, pan Arkleb z Vičkova, byl obstarožním již vdovcem, když si urozenou slečnu Lukrecii Nekšovu z Landeka a na Vsetíně za manželku vzal a zemřev jí dosti brzy, jsa bezdětek, veškeré jmění své jí byl zanechal.

Brzy po smrti manžela r. 1591. zemřel otec její pan Sigmund z Landeka, učiniv ji jakožto jediné dítě své dědičkou veškerého zboží svého, a to zboží velice značného. Roku 1604 zemřel zase strýc její, též bezdětek, Václav Nekša z Landeka na Lukově, a tu zdědila zase po tomto jako poslední haluz slavného moravského rodu pánů z Landeků, všechny statky jeho a to: hrad Lukov s panstvím Rymice, Všetuly a Přílepy.

Byla tedy paní Lukrecie nejbohatší paní mezi rytířskou šlechtou Moravskou. Ač byla věku pokročilejšího již v té době, kdy ji Valdštejn poznal, ucházelo se o ní mnoho šlechticů z rodu rytířského, ona však každého z nich zamítla. Bohatýr Valdštejn měl u ní lepší štěstí. Paní Lukrecie oblíbila si mladého, hezkého, energického a hrdého, smělými plány se obírajícího kavalíra; i podala mu svou ruku. Po svém sňatku roku 1610. učinili společně vzdání se statků.

S touto první manželkou svou dlouho nežil. Zemřela mu dne 30. března r. 1614. na květnou neděli, zůstavivši svého manžela neobmezeným dědicem veškerého movitého i nemovitého statku. Mrtvolu její dal později, když nabyt Jičína a Kuniburku a ve Valdčích zařídil klášter Kartusianský. převéztí do rodinné své hrobky, kterou v kostele kláštera toho si vystavěl. Po zrušení Kartouzského kláštera přeneseny ostatky Valdštejnské rodiny do Hradiště nad Jizerou. (Mnichovo Hradiště.)

Valdštejn stal se dědicem své manželky a tak nejbohatším rytířem Moravským. Zámožnost byla hlavní jeho pákou, kterou vyšinul se vzhůru ku moci a slávě, na jeneralissima, knížete, vévodu; zámožnost byla mostem, po němž přešel směle a odhodlaně propast, která dělila ho od knížat panujících — stal se jim roveň a byl by dojista dospěl tam, kam se smělé plány jeho nesly.

Valdštejn i jeho manželka Lukrecie byli k poddaným svým velice milostivi, osvobodivše ku př. poddané z městečka Slušovic a jich potomky od některých povinností a robot na věčné časy, kromě honění vlků a medvědů, pak služeb sirotčích, desátku duchovního atd. Byli proto také od svých poddaných oba velice milováni.

Po smrti své manželky žil Valdštejn s počátku život dosti poklidný, ba zdá se, že teprv po získání své druhé manželky oddal se na dobro řemeslu válečnému, kdež s počátku stálo mu velmi příznivé zhvězdění, — rychle postupoval, až pak se obzor jeho slávy zachmuřil a on klesl jako uštváný tygr — smrtí násilnou.

To souditi lze z toho, že statky Vsetínské po své manželce držel Valdštejn až do r. 1623., kteréhož roku je teprve prodal panu Zdeňkovi Žampachovi z Potštejna. Zboží Lukovské, jež zdédila manželka jeho po svém strýci, prodal až roku 1630. trhem dobrovolným panu Minkvicovi z Minkvic a Minkvicburka.

Téhož roku, kdy prodal zboží Vsetínské (9 roků po smrti své první manželky), obdržel Valdštejn za své válečné služby statky: Semily s Navarovem, Skály a Trosky, Kumburk s Oulibicemi, Hořice, Dub Český a Fridštejn, — téhož leta povýšen za knížete a za 4 leta na to za vévodu Friedlandského, Mekklenburského a Zahaňského.

Druhou jeho manželkou byla Isabela Kateřina rozená hraběnka z Harrachů.

Albrecht z Valdštejna žil velmi skvěle a okázale nejen v paláci svém v Praze, ale i v residenci své v Jičíně. Dvůr a komonstvo jeho vyrovnávalo se okázalostí a nádherou přímo královskou dvoru císaře samého. Počínal si opravdu, (zejména když složil se sebe velitelství nad vojskem), jako ne malý, ale desti veliký potentát. Skládal se dvůr a komonstvo jeho r. 1631. z těchto osob:

1. z nejvyššího hofmistra hraběte Pavla z Liechtenštejna, jemuž podřízeno bylo 48 osob se 48 koni. Týž dostával kromě stravy a bytu měsíčního platu 200 zl.

2. Z nejvyššího komořího hraběte Harracha. Jemu podřízeno bylo 30 osob a 30 koní. Dostával měsíčního platu 100 zl. byt a stravu.

3. Z podkoního hraběte z Hardeku s 30 osobami podřízenými a 30 koni a platu též 100 zl. měsíčně.

4. Z místopodkoního pána z Breueru s 30 osobami, 35 koní a 50 zl. měsíčního platu.

5. Z tajného rady Oelsa s 18 osobami, 20 koni a 100 zl. měsíčně.

6. Z 24 komorníků, z nichž 16 starších dostávalo měsíčně 16 zl. a ostatních osm mladších pouze 30 zl.; každý z nich měl 10—15 osob a 20 koní k své ruce.

7. Z nejvyššího komořího nad stříbrem Ladislava Lícka z Rizmburka, jemuž byla svěřena komora stříbrná.

8. K posluhování při tabuli bylo 16 pažat a 10 truksasů.

9. Více nežli 50 služebníků, kteří čistili stříbro a jiné nádoby stolní, prostírali na stůl a tomu podobné služby konali.

10. Pod komořím nad stříbrem ustanoveno bylo asi 50 trabantů.

11. V kuchyni zaměstnáno bylo 64 osob.

12. Kraječů a osobních služebníků, k nimž se počítali též osobní lékaři, lazebníci, lékárník a sám dvorský astrolog Baptista Zeno, bylo 899 s 1072 koní.

Koňstvo vévodovo skládalo se z 30 koní osobních, 70 mimochoďníků, 15 koní nosících nosidla, 530 koní k nošení zavazadel a 260 koní pro pacholky, úhrnem 905 koní.

Jako dvůr vévody Fridlandského tak i komonstvo vévodkyně Fridlandské, jeho choti, Isabely Kateřiny

rozené hraběnky z Harrachů, bylo velmi četné a skvělé. Záleželo z nejvyššího hofmistra, několika komorníků a pážat, z nejvyšší hofmistryně, z 5 slečen urozených, pak z velmi četného fraucimoru a nižšího služebnictva mužského i ženského.

Stříbro (nádobí) v komoře stříbrné pro potřebu domácí vážilo 1036 hřiven a to stříbro pozlacené 427 hřiven, každá po 16 tolařích říšských. Bylo tu 100 pozlacených talířů, 50 obyčejných, 12 velkých mis atd. Nádobí to zhotoveno bylo v Janově.

Stříbro pro potřebu polní vážilo asi 1000 hřiven a záleželo asi z 10 tuctů talířů, z 10 tuctů mis a 24 koflíků.

Kuchyně vévody Fridlandského spotřebovala každodenně: 2 tučné voly, 20 skopců, 10 větších a 4 menší telata, 1 tučné prase, 2 polty slaniny, 1 bečku másla soleného, $\frac{1}{4}$ bečky nesoleného, $\frac{1}{4}$ bečky soli, 40 kuřat, 15 slepic, 4 krocany, 12 hus, 5 kop vajec, 70 mázů mléka, 600 bochníčků bílého a 400 bochníčků rezného chleba, 8 beček piva dobře vyleželého, 2 bečky starého vína rýnského na tabuli vévodovu, 4 vědra vína francouzského, vědro vinného a vědro pивného octa, 12 lib. koření (zázvoru, hřebíčku atd.), 20 liber rýže, 47 liber mandlí, brozinek atd., 10 liber oleje, 40 liber cukru, 16 liber voskového a 20 liber lojového světla, 10 liber mýdla, 7 tuctů perníkových konfektu, 70 čerstvých citronů a pomerančů, 20 liber cukrovaných mandlí a podobných pamlsků, mimo to rozličné saláty, artišoky, čerstvé ovoce co se požádá, pak vaření, totiž hrachu řepy, mrkve, cibule a to každého po věrteli, konečně dva vozy uhlí a dříví co potřebí.

Co jednoho dne zbylo, neschovalo se na den druhý, nýbrž se rozdalo, psům a koním pohodilo, vylilo a vůbec zmařilo.

Lze si tedy vysvětliti, že ubozí poddaní neradovali se příliš, uráčilo-li se jejich vrchnosti návštěvy s celou družinou svou na statech konati, jako neviděli rádi vůbec občané našeho království, když veliký vojevůdce, kterýž roku 1632. uvázal se opět v nejvyšší velitelstva nad armádou císařskou a vytáhl do pole s celým svým komonstvem a družinou, v některém městě neb osadě rozbil svůj hlavní tábor. Takový tábor generalissima Valdštejna zanechal citelnější stopy na pobyt svůj, než kdyby byly v krajině tě řádily kobylky.

Pro tak četný dvůr potřeboval rozsáhlé místnosti. Tím také vysvětluje se rozsáhlost jeho residenčního zámku v Jičíně, jak jej dnes ve zříceninách spatřujeme. Zde chtěl s veškerým dvorem svým v celé slávě a lesku sídleti.

* * *

Albrecht Václav Maria Eusebius z Valdštejna (Valdštýn, Wallenstein) narodil se 15. září 1583. na Hefmanicích v kraji Kralohradeckém. Rodiče jeho Vilém z Valdštýna a Markyta Smiřická byli vyznání českobratrského a upřímní Čechové. Mladý Albrecht vyznával se záhy divokou svojí povahou. Ve 12. roce osířel, jsa nejmladším z Valdštejnů. Ujec jeho Albrecht Slavata z Chlumu a Košumberku, manžel sestry jeho matky, Anny Smiřické, dal ho do školy k Českým bratřím, však „divokému“ Valdštejnu, jak mu přezdívali, nelíbilo se tam příliš. Za to lépe dovedli mu vyhověti Jesuité v Olomouci, kamž jej jiný ujec, Jan Kavka z Říčan, manžel Kateřiny Smiřické, dovedl.

Zde stal se Albrecht katolíkem (ač ne fanatikem jako Slavata a Martinic, zde ale stal se také odrodilcem, naučiv se opovrhovati národem, z něhož posel a řeč jeho, navyknuv si zvykům cizím. Čechy staly se mu úplně cizími.

Charakter Albrechta z Valdštejna jest velice záhadný. Nikdo neví, jakými plány se obíral a co vlastně bylo cílem jeho. Nezdá se, že by byl fatalistou a slepě očekával, co dobrého či zlého osud mu přinese. Spíše zdá se, že měl veliký cíl před sebou, k němuž šel pozvolna s jistotou a odhodlaností. Jedině zadržovala jej na rychlém odhodlaném postupu pověra, kterou četl z hvězd — jinak by byl dávno sáhl smělou rukou po koruně české, již mu někteří čeští pánové nabízelí, jinak by zrušil poměr svůj k císaři a postavil se za obrance svobody vyznání, k čemu za poslední doby se obracet počínal.

Prv než promluvíme o jeho působnosti veřejné, týkající se minulosti i budoucnosti našeho národa, jest na místě seznati jej se stránky více soukromé.

Valdštejn byl hrdý, bezohledný, vládychtivý, zdál se býti povahy ménivé, drsné, odporné, brutální; byl uzavřený, mlčelivý, stejně galantní jako ve zlosti zuřivý, řeč jeho byla úsečná, řízná, živější, než sám mluvit zamýšlel. Říkali o něm, že je to „ta nejdivočejší bestie, kterou zplodily Čechy.“ Laskavosti a příjemnosti neznal. Byl obličejem mužného, hubeného, pleti bílé do žluta přecházející, oči měl malé, bystré, vychytralé. Na vysokém čele byly sice linie, značící hloubku myšlének, však nikoliv vrásky. Vlas jeho již v 40 roce byl bílý. Trpěl dnou a musil při chůzi o španělku se opírat. Dlouhého věku by byl sotva dočkal.

Miloval křiklavé barvy, zvláště červenou, kteroužto barvou se odíval. I polní pás a péro měl červené. Rád budil pozornost, rád imponoval.

Plánů svých nesděloval ani nejlepším přátelům, jako byl Piccolomini atd. Tato uzavřenost přivodila také částečně jeho pád, neboť když vyjednával se Sasy, nikdo nevěděl, co má v úmyslu; a nikdo mu nedůvěřoval.

Knihovna

měst. průmyslového muzea 17

v Hradci Králové

Albrecht z Valdštejna byl renegatem. Dříve byl Čechem — o tom svědčí náhrobky jeho rodičů a jeho prvé choti — pak stal se teprv Němcem, když zaměřil ke stupňům vedoucím ku slávě. Nemaje styku s protestanskou šlechtou, ba ani s katolickou, obracel se do Vídně, kdež mezi německými rytíři u dvora císaře hledal společnost. Počal si oblibovati němčinu, a byl by snad celé Čechy zgermanisoval, kdyby byl došel vrchole svých tužeb.

V ohledu vojenském byl Valdštejn výtečníkem takovým, že zaslouží čestnou památku v dějinách národů.

Vedle svého válečnictví miloval krásná umění, jež všemožně podporoval. Podnikal velké stavby nádherných budov, jež měly hlásati jeho moc a slávu. Jeho residence Jičínská měla býti vzorem residenčních paláců právě jako jeho palác v Praze vévoditi mezi ostatními šlechtickými domy v Praze. Ačkoli dělo se to jen ze sobectví, ješitnosti, samolibosti, slávychtivosti, přece pominouce jeho egoismus přičknouti mu musíme čestnou vzpomínku. Zvláště Jičín doznal za Valdštejna rozšíření a obohacení mnohými velkými stavbami.

Co se ale týče stránky národní, byl Valdštejn hrobařem národa našeho, byl jeho škůdcem největším. Válčil proti národu svému, z něhož vyšel, s vojskem po celém světě z různých dobrodruhů zverbovaným, ubíjel českou svobodu a byl hlavní překážkou, že nevrátily se poměry, jaké byly před bitvou bělohorskou, byl příčinou, že český stát upěl pod jármem absolutismu po 200 let, a panuje přesvědčení, že nebýti Valdštejna a jeho divoké spustlé armády, nebyla by spustošila českou zemi válka třicetiletá a navrácením svobod náboženských že by se byly navrátily do země i všeccky panské stavy vystěhovalé a národ by byl zachován. Boj proti vlastnímu národu jest

vždycky velikým hříchem, který se staví na roven s bratrovraždou, zvláště, když vede se dobrovolně a zúmyslně, ba z pouhého zisku, jako to činil Valdštejn.

V bělohorské bitvě Valdštejn sice přímého účastenství neměl, ač pluk jeho i tam v rozhodné bitvě stál, však později pomáhal schytati české pány a veleoddílů, který konal pořádek při popravě na náměstí Staroměstském. Valdštejn sám zajal pána na Pecce, Krištofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic, který s ostatními dne 21. června r. 1621. na náměstí staroměstském stát byl, šlechtice, jenž si v poslední své chvíli před popravou vzpoměl na sedláky vzkázav své choti, aby jich neutiskovala. Albrecht z Valdštejna kořistil z konfiskací statků, neušetřiv vdov a sirotků, ba ani vlastních příbuzných, aby se obohatil statky, na nichž lpěla nevinná krev a kletba. Nejenom, že skoupil mnohé statky, ale ošidil i mnohé rodiny o poslední groš jejich, vynutiv na nich sliby a vyhrůžkami postoupení statkův a domů, a tak částečné nepoctivostí mrzce nabyté své jmění zvětšil a rozšířil. V bezohlednosti své ani dluhy věřitelům, bývalým majitelům panství nezaplatil, ačkoliv požadavek za Valdštejnem bylo mnohdy jedinou majetkem druhdy bohatých a té doby úplně ožebračených rodin, kteréž pak vydány jsou bídě a zkáze. To všecko vzal si Valdštejn na svědomí. Jméni takovým způsobem nabyté nemohlo mu přinéstí pražádného požehnání.

Na celé jeho nádheře, na každém kameni lpěly horké slzy nešťastníků a — kletba. Přímou připravil Valdštejn o statky vdovu po Krištofu Harantu z Polžic (Pecka), mimo to své příbuzné — ještě r. 1628. připravil 4 nezletilé strýce Valdštejnské o panství Miletínské, (devět Valdštejnů ztratilo statky své v Čechách a na Moravě po bitvě bělohorské); násilně koupil od Bořka Dohalského z Dohalic Miličevs atd.

Z čeho Jičín má Valdštýnovi děkovati? Co pro Jičín on učinil?

Nedá se upříti, že Valdštejn město Jičín, druhdý malé, rozšířil a zvelebil. Vystavěl zde velkolepý palác, který další stavbou zvětšiti se měl na ohromnou residenci. Učinil Jičín hlavním a sídelním městem. Zřídil zde finanční komoru (tak asi jako finanční ministerstvo), — vrchní vévodskou soudní kancelář, zemské hejtmanství, mincovnu atd.

Vévodství mělo dostati sněmy, kteréž by se konaly v Jičíně. I sdělával k tomu cíli ústavné zřízení. Stavů mělo býti třé: přední duchovní s proboštem Jičínským a převorem Valdickým, opaty klášterů, vikáři a děkany, druhý z manův a třetí městský ze zástupců měst: Jičina, Friedlandu, České Lípy, Hostinného, Bělé a Liberce.

Staral se o vzdělání lidu. Povolal do Jičina Jesuity k zařízení kolleje, gymnasia a semináře, pro něž stavěly se rozsáhlé budovy. Hodlal zde zaříditi universitu, v níž měli přednášeti znamenití tehdaž učenci: nizozemský Hugo Grotius, německý básník Opitz, pak historik se měl povolati z Modeny. Obmýšlel dále zříditi v Jičíně biskupství se 4 kanovníky (nedošlo ovšem dále než k zařízení probošství, jež po smrti jeho zrušeno.)

V Jičíně chtěl míti skvostný palác, okázalé konírny, zahrady se vzácnými květinami, vodomety s kletkami, zvěřinec s cizozemskými zvířaty atd.

Zařídil krásnou alej lipovou, na konci jejíž státi měl letní zámek.

Vystavěl kostel dle vzoru španělského v St. Jago di Compostella, založil Nové město, Novoměstský kostel, špitál.

Celé město mělo býti přestavěno a státi se hlavním městem obchodním celého vévodství. Město rozkládati se mělo kol Čerovky a Zebína od Kartouz až

po hrad Veliš. K tomu cíli chtěl prováděti hromadné stavby, jako ku př. u Libosadu na pravé straně měla stavěti se najednou celá řada domů. Naproti nynějšímu ústavu učitelskému měl státi klášter řádu Františkánů — též Veliš měl se odevzdati řeholníkům.

Z dalekosáhlých projektů Valdštejnových, jež by byly vskutku Jičín zvelebily a znamenitým městem učinily, (počítaje v to i projekt převedení Jizery naší krajinou), uskutečnilo se velmi málo.

Valdštejn vystavěl v městě zámek — (kterýž sám potřeboval) a k tomu museli mu měšťané postoupiti své domy. Vystavěl kostel sv. Jakuba na místo zbořených domů Perštýnku a Velehrádku — to učinil v náhradu za kostel, který městu vzal a Jesuitům daroval, založil Novoměstský hřbitov, neboť zrušil hřbitov u kostelíka sv. Jana na Košťofranku, který měl zajisté úmysl zbořit, proto zařídil na novém hřbitově kostel nový. To byl povinen jako patron a pán města vůbec učiniti. Co učinil, stalo se, aby ukojen byl jeho egoismus.

Jakou cenu však Jičín za to zaplatil?

Valdštejn pobral městu veškeré statky vyjímaje jedinou Železnici, a tím obec skoro ožebračil. Městu Jičínu vzal množství statků krásných a výnosných jako vsi a dvory: Cidlina, Hoř. Zámec, Peklo, Lhota Těšínská, Těšín, Březka, Doubravice, Popovice, pak 5 rybníků od města Železnice, rybník Kbelnický, dva rybníky při městě Jičíně atd., a to vše daroval Jesuitům. Ze všech těchto statků nedostala obec ničeho. Zařídily se sice nadace pro Jičínské studující, kterýchž si však musila obec pracně zpět vydobýti. To však je náhrada za tak velké jmění pobrané praskrovná.

Valdštejnovo panství přišlo tudíž Jičínu dosti draho.

Valdštejn byl opatrný. Pokud jednalo se o konfiskaci statků jiných, byl se vším srozuměn — sám ale

pro svou rodinu vymohl si výsadu, že kdyby někdy budoucí pán vévodství Fridlandského i velezrády se dopustil, aby nebyly mu statky konfiskovány, nýbrž pouze na hrdle že trestán býti smí. Tak chtěl zachovat jmění rodné celé, což se ale přece nestalo. Nespravedlivě nabyté statky volaly k nebi o pomstu. Po Valdštejnovi nedědil vévodství nikdo; jeho statky roztrhány a rozprodány i rozdány po kuse jiným.

Valdštejn syna neměl, pouze dceru. Že ale chtěl zaříditi dynastii Valdštejnskou, vyhlédl si za nástupce a dědice vévodství: fridlanského, žahanského, hlohovského a mecklenburského strýce svého Maximiliana Valdštejna, druhého syna purkrabí pražského Adama. Ten a jeho potomci měli se státi vévody a knížaty svaté německé říše.

Valdštejn jak výše pověděno stal se odrodilcem. Na svých statcích a zejména v kanceláři vévodské v Jičíně zapověděl úřadovati v češtině. To již proto, že měla jeho říše tvořiti zvláštní území lenní, nadána jsouc takovými právy a výsadami, že stala se novou, ku koruně české přivtělenou zemí na způsob Moravy a Slezska a Valdštejn byl tam všemocným panovníkem pod lenní svrchovaností českého krále tak asi, jako kterýkoli panovník německý v říši. A zem ta měla býti německá. Císař chtěl původně dopřáti Valdštejnovi dánského trůnu, odkud chtěl krále, odsadit, ale Valdštejn zvolil raději Meklenburk, poněvadž byla země ta pro něho jistější. I vypuzení jsou z Meklenburka proti všem námitkám kurfirstů a knížat říšských dědičná knížata pro domělé spolčení se s králem dánským. Meklenburk byla država německá, mělo býti tudíž Fridlandsko též zemí německou.

Císaře chtěl učinit Valdštejn jediným pánem, jako byli králové francouzský a anglický, a císařství Něme-

cké mělo býti dědičné, (což teprve v naší době Bismarkovi se podařilo). V Německu měl zaveden býti absolutismus.

Proto utvořila se v Německu silná strana z kurfirstů, kteří nemohli mu odpustiti Meklenbursko, v jichž čele stál kurfirst bavorský, a strana ta pracovala k pádu Valdštejnovu. —

Zbývá nám promluvit o veřejné působnosti Valdštejnově a o jeho činech válečných.

Po odbytých studiích u Jesuitů vydal se Valdštejn na cesty s bohatým pánem Moravským Adamem Lvem Lickem z Ryzmburka a na Pernštýně a pobyl na vysokých školách v Padově, kdež oblíbil si astrologii, kterouž pak po celý život svůj pěstoval.

Věřil hvězdám — jako jim věřili jiní toho věku, a stal se tak náruživým hvězdářem, že nepodnikl ničeho, aby se byl s hvězdami neporadil, totiž vyšetřil jejich postavení a posoudil z toho, zdali kyne doba příznivá či ne.

Na cestách těchto nepocítil lásky ani touhy po vlasti, — vlast a národ neměly již pro něho ceny.

Navrátil se vstoupil do vojenské služby císařské, jsa císaři Rudolfovi II. doporučen strýcem svým Adamem z Valdštejna, jenž byl u císaře nejvyšším podko-ním. Vřáden jest do vojska, kteréž bojovalo v Uhrách proti Turkům a prvních vavřínů válečných dobyl sobě při obléhání pevnosti Ostrihomu.

Roku 1606. vrátil se do vlasti, zde však žiti nemohl, neboť byl zde úplně cizím. Většina šlechty byla víry, od které on odpadl, nemohl se tedy s nimi stýkati, však také nesprátlil se ani s katolickou šlechtou. Politikem nebyl, aby se byl účastnil spornu o svobodu náboženskou a proto lhostejný jsa ku vlasti odebral se k Vídeňskému dvoru císařskému, a švakr jeho, slavný Kar-el ze Žerotína, doporučil jej arciknížeti Matyášovi.

V té době se oženil s paní Nekešovou z Landeka a nabyl značného jmění, takže přestal býti chudým šlechticem. Pak záhy ovdověl.

Podruhé oženiv se zase šťastně s Isabelou Kateřinou Harrachovou, dcerou tajného rady hraběte Karla Harracha, připoután byl více k císařskému dvoru, neboť bratři jeho manželky se svým švakrem Eggenberkem byli nejlepšími rádci císaře Ferdinanda II., a jejich přízeň Valdštejnovi velice prospívala.

Po delší nečinnosti za Rudolfa a Matyáše objevil se ve vojenském táboře císaře Ferdinanda za války s Benáťany se dvěma sty dragounů a mnoha pěšimi, které sám najal a vydržoval. Měl nejlepší koně, vojsko, důstojníky ba i nejlepší uniformy. Získal si dobré jméno a důvěru, takže císař z vděčnosti jmenoval jej tajným komořím a hrabětem. To byl první stupeň k jeho slávě.

Když Čechové zvolili „zimního“ krále, prohlásil se rozhodně pro císaře a přemlouval stavovské vojsko k odpadnutí. Pro císaře vykradl zemskou pokladnici v Olomouci (90000 tolarů širokých, zemí náležejících.)

Za čin ten vypověděl jej sněm moravský na věčné časy ze země.

Počal najímati vojsko a vítězil jím v bitvách. I v Bělohorské bitvě bojoval jeho pluk proti vojsku českému, ač sám Valdštejn jako vrchní ubytovatel a stravovatel sbíral potravu. Valdštejn se svými Flanderskými karysny a Heřman Černín ubíjeli národ náš . . . !

Také o dobytí Prahy se přičinil. V městech dobytých vybíral při uvozování v poddanost místo plundrování hrozné sumy peněžitě. Vojskem svým po celé zemi rozloženým vyssával lid nemilosrdně. Z kvetoucích Čech činil chudobnou bídnou poušť.

Také účastnil se v radě, která rozhodla přední české stavy lstivě zjímati a do vězení vsaditi.

Nejlépe dařilo se mu při konfiskaci statků a ožebračování české šlechty. Z pochopů císařských byl Valdštejn nejzasloužilejší. Sloužil císaři již tak dávno a věrně. Nikdo nesoužil „kacířské Čechy“ tak jako on. Vydržoval císaři pluky vojska, bez nichž byl císař málo mocný. Dvě nejvznešenější rodiny z jeho příbuzenstva měly u císaře největší vliv. A mimo to byl Valdštejn sám tak bohat, že mohl platit více než kdo jiný. Císař nemohl platit hotovými, platil tedy Valdštejnovi u-loupenými statky.

Valdštejn přihlásil o statky a měl přednost přede všemi. Z 642 konfiskovaných panství převedl na sebe celou desetinu, totiž 68 panství, a to za 3 miliony, z nichž jeden měl dát vojsku, druhý věřitelům a třetí uchystati císaři. Však vojsko žold svůj vzalo plundrováním a o věřitele se Valdštejn nestaral. Ovšem že na své statky vojsko nerozkládal a plundrovati je nedopouštěl.

Nejdříve koupil a to již r. 1619. od českých direktorů statky u Trutnova za 2000 kop, jež měly cenu 40.000 kop, pak v r. 1621. zakoupil panství po Berkovi z Dubé, uprchlém po bělohorské bitvě, jakož i Liberecké a Fridlanské po Němci Křištofu z Redernu, který též při straně české stál. Za obě tato panství dal 150 000 zl., ačkoliv mělo pouze Liberecké panství 11000 jiter panské a tolikéž selské půdy. Obdržel je co dědičné léno a zároveň mu dovoleno, aby panství svá mohl sloučiti v jeden celek, kterýžto celek později k jeho žádosti učiněn *vévodstvím* Fridlanským.

Veliš daroval mu císař po hraběti z Thurnu za věrné služby a veliké výlohy za 170.000 zl. Kníže Lichtenstein postoupil mu dne 22. března 1621. statky Semily, Hořice, Trosky, panství Dubské, Skalské, Fridštejn,

Knihovna

měst. průmyslového muzea

v Hradci Králové

Kumburk, Oulibice a tři díly města Turnova, které Valdštejn dřív držel jako kurator blbého Jindřicha Smiřického, v zástavu za vydané a půjčené peníze.

Semily s Navarovem koupil Valdštejn za 48.063 zl. Vzdálenější statky odprodal, a koupil bližší k zaokrouhlení a utvoření majorátu.

Dále okradl Valdštejn i své strýce Valdštejnské, jak již řečeno o panství Miletínské.

Povídalo se o Valdštejnovi, že podplácel komissi, která statky odhadovala a žalováno císaři, jak se se statky hospodaří. Leč oblíbenec císařův mohl činiti co chtěl, a nebrati na ostatní šlechtu, či „přihlouplé české Janky“, jak ji nazýval, žádného ohledu.

Stal se nejbohatším pánem v celé střední Evropě, jeho roční příjmy byly ohromné.

České statky jeho, jež tvořily vévodství Fridlandské, ležely nejvíce severovýchodně od Adersbachu přes Jičín, Bělou, Doksy, zšíří 6—8 mil, na rozloze přes 60□ mil. Mimo to měl i jinde v Čechách panství, jež nebylo lze spojit s vévodstvím, pak v Lužici a konečně na Moravě statky po své první bohaté manželce.

Císař nejen že nekladl odpor tomuto zakupování Valdštejnovu, ale povýšil jej roku 1623 do stavu knížecího. Císař tituloval ho „újcem“ a Valdštejn sebe „z Boží milosti kníže Fridlanský a vladař domu Valdštejnova.“

Zpronevěrou na národu dosáhl Valdštejn slávy, důstojenství, jmění i vysoké přízně, ale zpronevěra byla také jeho pádem.

Když proti císaři se zdvihl spolek panovníků a Anglie, Francie i Hollandsko, obětovaly peníze (králi dánskému k válce) za účelem tím, aby straně protestanské dopomohlo se opět k moci, učinil Valdštejn ve Vídni nabídku, že armádu na vlastní útraty do pole

postaví a bude vydržovat. Místo dosavade jediného pluku měl mít 15 tisíc pěchoty a 500 jezdců. To byla opět hrabivost slávychtivého egoity. Vždyť kynula mu naděje, že bude v Německu konfiskovati — ne pouze panství, ale celé státy protestantské — a na ty měl velikou chuť, chtěl se státí mocným panovníkem.

Návrh jeho byl lákavý — ale nebezpečný. Ve Vídni se rozmyšleli, překvapení jsouce — snad tušili, že by Valdštejn se mohl státí mocnějším císaře. Nebylo ale pomoci. Prohlášen za vrchního velitele císařského vojska a dáno mu povolení, aby armádu si naverboval.

Byl to rozhodný krok v dějinách Evropy — a krok ten byl naší ranou osudnou, ranou horší, než bitva Bělohorská, neboť až dosud Čechové za hranicemi nyní žijící měli naději na znovuzrození českého státu s vlastním králem.

Valdštejn, dříve podřízený císařský vojevůdce, stal se hlavní osobou střední Evropy. Sloužil císaři dobrovolně, byl polovičním c. k. jenerálem a polovičním potentátem. Vojsko bylo jeho, ač jméno bylo císařským. Vojskové jméno jeho a pověst o něm jako největším boháči, pak vyhlídka na lup přivábily pod prapory jeho mnoho nuzstva, všechny dobrodruhy a holotu ze všech zemí a národů, každé viny: Španěly, cikány, kozáky atd. Nejpestřejší směsice luzy.

Jak Valdštejn verboval, dovídáme se z rozličných pramenů. Patenty k najímání vojska dostal od císaře, ty rozdal zas jiným, kteří vstoupili jako plukovníci k němu. Ti naverbovali si vojsko, jako Valdštejn dříve činil, za vlastní účet. Žold se vojsku ovšem vypláceli nemohl. Císař peněz neměl, a Valdštejn by byl spotřeboval veškeré statky své. To vše, důstojnictvo i vojsko, spoléhalo jen na to, co ubohému obyvatelstvu uloupí.

Jakých ukrutností se tenkrát vojsko dopouštělo, nelze ani vypsati — politujem při vzpoménce naši zem ubohou, jež 30 roků neustálou válkou stížena. Valdštejnovo vojsko bylo o něco horší než vojska jiná — byli to lotři, lupičové, dlouhou válkou zdivočili.

Vždyť ani Valdštejnových statků neušetřili. Valdštejn musel vždy již napřed vzkázat obyvatelstvu, že krajinou jich potáhne, aby odstranilo dobytek, neb že mu jej vojáci poberou. Chtěl sice míti řádné vojsko, trestal šibenici, koho zastihl při plundrování, ale to nestačilo.

Hlavní stan Valdštejnův byl v Chebu, když vytáhl odtud do Německa. Před armádou táhly rotý cikánů a cikánek, jako avantgarda na koních, ozbrojené. Tažení jeho bylo metlou trestající. Vypisoval vysoké kontribuce a dávky pro vojáky, a co on nezavinil, učinili jeho plukovníci na vlastní pěst.

Valdštejn vítězil — ale šťasten nebyl. V Rakousku i v Německu počala se proti němu zdvihat opotice. Obyvatelstvo hledalo u císaře kleče ochrany před vojskem Valdštejnovým. Neuspokojil ve Vídni císaře, a katolíkům se nelíbil že nebyl fanatikem. Chtěl tedy odstoupiti, ale na domluvu ministra Eggenberga zůstal a chystal se k příštímu tažení do Německa, aby Německo ožebračil, a aby pojistil tu císaři neohmezenou vládu — a sobě bohatství. Císaři to lichotilo a jmenoval jej za to vévodou Fridlandským.

Dle pánů Valdštejnových měl se císař státi pánem celé Evropy, a Valdštejn, na vévodu povýšený, panovníkem vévodství Fridlanského, nového to území jako Morava a Slezsko k české koruně přivtěleného, pak panovníkem v některé zemi německé říše. Léna, stojící v obvodu nového vévodství dosud pod císařem, postavena pod vévodu, který si zřídil vlastní vládu a daně pro sebe vybíral. Měl finanční komoru, ministerstvo, poli-

tickou správu, zřízenou zemským hejtmanem, ba i soudnictví, jež nebylo poddáno více zemským soudům českým. Tyto úřady nalézaly se v Jičíně. Dále měl právo udělovat šlechtictví a razit mince zlaté (dukáty od jednoduchých až po pateronásobné), stříbrné (říšské tolary) i drobné (pětigroše a krejcary) se svojí podobiznou. Mincovna Jičínská odvésti měla měsíčně 1000 dukátů.

Valdštejn předkládal císaři účty za vydání válečná, jež císař platil jak mohl. Za 150.850 zl. dal mu vévodství Žahaňské ve Slezsku, podobně i knížectví Hlohovské v odměnu za to, že mu Slezsko získal. Později vytasil se Valdštejn s účtem na 3 miliony zlatých. Císař chtěl mu za ně udělit Dánský trůn, ale Valdštejn vyžádal si vévodství Meklenburské, z něhož byli kurfirstové vypuzeni, poněvadž bylo jistější.

Obdržel je z prvu v zástavu, později dědičně. Konečně obdržel název generála Baltického a Oceanového (Severního) moře. Nyní dal se titulovati „Výsosti“, polní jeho ležení zvalo se dvorním a družina jeho náležitě se rozmnožila.

Valdštejn snažil se dále, aby císaři všecka pobřežní města dobyl a aby mohl mu založiti námořskou moc.

Však činnost tato nepotrvala dlouho. Po vůli kurfirstů po skončené válce dánské císař Valdštejna propustil. Valdštejn sám cítil, že ztrácí půdu pod nohama. Katolíky neuspokojoval. Válčil pro stranu katolickou, ale nestaral se o obnovení a rozšíření katolicismu v Německu, jako spíše o to, aby katolická i nekatolická knížata císaři podrobil a trůn jeho učinil dědičný s vládou absolutní. Proto utvořila se proti němu oposice kurfirstů katolických i protestantských. Protestanty nepronásledoval — v Meklenburku měl samé protestanty a těm přislíbil svobodu náboženskou. Hejtmana, jenž pronásledoval protestanty, sesadil. I vojáky měl

protestanty. Restituční edikt přišel mu velice nevhod. Na své propuštění byl připraven a snad i tomu povděčen. Pravil, že rád z toho labyrintu vybědne. Žádal jen, aby směl své vévodství Meklenburské tamnějším vojskem chrániti, což mu nebylo dovoleno, a kurfirsti prohlásili vypuzení vévodů Meklenburských za neplatné. To dojalo Valdštejna bolestně, on se cítil uražen, a prohlásil, že nebude víc domu rakouskému sloužiti.

Odjel do Jičína. dílem vojsko rozpustiv, dílem Tillymu přepustiv. Zde v nádheře a přepychu více než královském očekával, co se dále díti bude. Byl sklíčen dnou, mlčeliv a uzavřen.

Však kariéra jeho neměla býti ještě skončena Jeho mysl zabývala se ještě dále plány všelikými a smělymi.

Po odstoupení Valdštejnovu odstoupilo štěstí od vojska císařského a ligy katolické Prohrávali. Veliká porážka u Lipska byla odpovědí na bitvu Bělohorskou.

Na švédském králi a kurfirstu saském záležel osud Čech a další jednání Valdštejnovo. A Valdštejn umlouval se s Gustavem Adolfem, králem švédským.

Švédský král nechtěl tomu ani věřit. Vzkázal Valdštejnovi, že učiní pro něj všechno, přistoupí-li k němu. Valdštejn. rozmlouvaje o tom s Trčkou, pravil, že je na císaře velice „disgustován“; chceť prý císař, aby přijal zase vrchní velitelství, čehož on neučiní, a „kdyby prý duše jeho již v pekle byla a on ji mohl službou u císaře vykoupit.“ Co mu král vzkázal, že mu je milejší než celý svět, a že učiní pro něho vše, až bude čas a příležitost. Král švédský psal mu, „že poněvadž jest Valdštejn císařem disgustován, chce mu král proti jeho nepřátelům pomáhati a jej ve všem hájiti.“ Na dopis ten však chytrý Valdštejn zdráhal se dáti písemné odpovědi, omlouvaje se, že „když by se list dostal císaři do ruky, přišel by o hrdlo a statky on i Trčka.“ Ale

vzkázal králi ústně, „že až bude čas, odpadne on od císaře zcela a přidá se ke králi. Především ať prý se král spojí s kurfirstem saským, aby mohl udeřiti na Tillyho. Až se spojení stane, ať prý mu pošle do Čech 10 nebo 12 tisíc mužů s hrabětem Thurnem, který by u něho mohl býti generallieutenantem. Musil prý by však míti u sebe dělostřelectvo; pak prý by král uviděl, co by za kusy vyvedli; hraběte Trčku s jeho plukem a větší díl armády ve Slezsku přivedl by na svou stranu.

Dále pravil jednou Valdštejn, kdyby se mu stalo jako Tillymu, jenž porážkou přišel o veškeru reputaci, že by si život vzal. Pak zmínil se, že jest čas nejvyšší, aby mu švédský král poslal vojáky — čím dřív, tím líp; jakmile je bude mít, že přivede na svou stranu mnoho důstojníků v císařské armádě. Že učinil mnohým mnoho dobrého a činí posud a že dá jim statky Jesuitův, Martinice, Slavaty a jiných přátel Jesuitův. A o Martinicovi i Slavatovi zmínil se: „to jsou ti největší darebáci; proč jen ti blázniví Češi shodili je s oken a nevrátili jim ihned kordy do těla, neboť j-nom mrtvý pes nekouše, a kdyby těch nebylo, bylo by teď zcela jinak“. A o císařovi pověděl, že zažene ho až do Italie a že dům rakouský i krále španělského z gruntu zkazí. Král švédský měl mu poslati 12.000 mužů s 12 děly, jimiž chtěl v dědičných zemích rakouských ve svém vlastním jménu válku vésti.

Osud Valdštejnův i osud Čech ležely nyní v rukou švédského krále, který však k návrhům Valdštejnovým s výmluvami nepřistoupil, a nechal Valdštejna na holičkách.

Snad se Valdštejna bál, snad mu nedůvěřoval — a pak nebylo ani v jeho plánu obnoviti protestantismus v Čechách, což by byl Valdštejn snad i provedl.

Valdštejn byl překvapen a dal ostrý výraz hluboké své nevole: „Poněvadž švédský král nechce, ačkoliv věc již tak daleko dospěla, proto musí se něco jiného státi.“

Od těch dob pracoval, aby domohl se opět vrchního vůdcovství nad císařskou armádou, tajně však, aby o tom nikdo neměl tušení. Se švédským králem další spojení přetrhl. Podněcoval Sasy k výpravě do Čech, aby císař přišel hodně do úzkých. Saské vojsko přišlo do Čech, a s ním i čeští exulanti, ujímající se statků svých. Dali sejmuti též hlavy popravených na Staroměstském náměstí s mostecké věže, pohřbili je a strhli šibenici, na níž od r. 1621. přibita byla tabule se jmény uprchlíků, kteří se provinili v české rebelii proti císaři.

Byl to první a poslední návrat exulantů, kteří po-
byli si zde jen 7 měsíců.

Císařským bylo zle. V Čechách vítězi Sasové, v Německu Švédové. Nebylo zkušeného vojevůdce.

Jediný Valdštejn mohl pomoci. Všecko naléhalo na císaře, aby Valdštejna povolal. Jeho nepřátelé nebránili tomu, jsouce stísněni. Jediný Slavata odporoval. Valdštejn věda, že ho potřebují, dal se prosit. Vymlouval se na dnu. Tajný rada Questenberg odešel s neporízenou. Knížeti Eggenberkovi zavázal se Valdštejn císaři pouze naverbovati asi 40.000 mužů a na tři měsíce býti velitelem vrchním.

Slovu svému dostál. Ku konci měsíce března 1628. stálo 40.000 mužů pohromadě, ale Valdštejn nechtěl dále sloužit. Nebylo zbyti, musel se znovu prosit. Povolil, však pod výminkami. Žádal především o zrušení restitučního ediktu. Jmenování nebo sesazování plukovníků ponecháno mu úplně na vůli, toliko jenerály měl potvrzovati císař. Císařův syn měl k zamezení domácích nepokojů bydlet v Praze s vojskem. Řízení válečných věcí

zůstaveno úplně jeho vůli a rozumu a uděleno mu nejvyšší výhradní velitelství v říši německé. Též žádal o doživotní generalát, jenž mu odepřen. Konfiskace dobytých zemích neměly záviseti od císaře, nýbrž od něho. Valdštejn však nechtěl býti pouze vrchním vojenským velitelem, nýbrž také vrchním ředitelem politiky. Vymínil si úplné plnomocenství, aby směl s knížaty německými jednati o mír a nabídnouti jim náležité výminky.

Že pak Valdštejn nikdy na sebe nezapoměl, vymínil si hned odměnu. Proto mu musil císař opět vydati knížectví Hlohovské a uznati plné jeho právo na vévodství Mekklenburské. Že však věděl, jak nejisto bude mu je opanovati a znal nechuf kurfirstů v příčině té, vymínil si místo něho jinou odměnu, pevně stoje na svém požadavku, že musí dostat v německé říši nějaké samostatné knížectví a že musí dostat i v dědičných zemích rakouských slušné odměny. Konečně dal si postoupiti od císaře jeden důchodek, snad ze soli nebo z hornictví.

Výminky ty byly těžké, však nezbytné. Převzal opět vůdcovství a táhl do boje nikoliv jako dříve co voják, ale jako politik. Dříve jen pro císaře, nyní jen pro sebe. Dříve ve prospěch strany výstředně katolické, nyní za úmyslem zjednatí náboženskou svobodu. Činil to, co uznal pro obecné blaho a pro sebe za nejprospěšnější.

Na jaře roku 1632. vytáhl se svým vojskem proti Sasům, jimž sliboval mír na základě náboženské svobody. Ale Sasové, vázání Švédy, nedůvěřovali, že splní císař, co slíbí Valdštejn. V boji pak vyhnal Valdštejn Sasy z Čech a tím obnovil svou pověst udatného a zkušeného generála.

Tenkrát padla poslední naděje Čechů a exulanti museli opět ze země prehnouti. Když pak spojil se s

ním někdejší jeho protivník, bavorský kurfirst a společně uderili na Švédy, ukázal důmysl svůj v tom, že nejmocnějšího válečníka, Švédsko. porazil, a to vyhladověním. Pak v Sasku v bitvě u Lützen 16. listopadu, kdež Švédové sice krále ztratili, musel ustoupiti.

Nyní přijde černý skutek Valdštýnův.

Na náměstí Staroměstském postavili jako r. 1621. velké theatrum, kdež rozmrzelý Valdštejn strašlivě potrestal své důstojníky, kteří se v bitvě u Lützen 16. listopadu neosvědčili. Jedenácte vysokých důstojníků a 4 jezci bylo štáto, sedmeru rozlomil kat kordy, 40 jmen uprchlíků přibito na šibenici. Naproti tomu rozdál mezi chrabré vojíny 85 210 zl. za odměnu.

Vojsko ho od této krvavé exekuce, k níž si vzal vzor od císaře r. 1621., nazývalo tyranem.

Pak snažil se opravdu zjednat mír.

Valdštýn přišel k přesvědčení, že zjednán bude mír, když povolí se úplná náboženská svoboda, a neklamal se. Na základě tom také o mír jednal, jsa k tomu při druhém přejatí velitelství zcela oprávněn.

Čhtěl napravit, co v Čechách zavinil. Byl sám jedním z oněch hrobařů, který pomáhal naší svobodu a samostatnost zakopati. Že o mír a svobodu náboženskou pracoval, svědčí, že povolal prostřednictvím Sezimy Rašína tajně českého uprchlíka Václava Bubnu k sobě do Jičína a poslal jej na počátku května 1633 k švédskému kancléři Oxenstirnovi, který řídil ve Frankfurtě záležitosti Švédů pozůstalých v Německu. A to muto kancléři vzkázal Valdštejn ve vší tajnosti, že *hodlí zasaditi se o to, aby se exulanti do své vlasti navrátili a svobody Čech zase obnovily* (náboženská i politická).

To byl znamenitý a důležitý obrat smýšlení Valdštejnova a obrat ten činí charakter jeho záhadným.

Na Valdštejna počalo se štěstí s jiné strany usmívat. Čeští exulanti nevzdali se naděje, že vrátí se do vlasti, jakož i že si v ní dají také nového krále. A od toho času, co byl Valdštejn sesazen a co projevoval úmysly, navrátiti národům svobody, totiž od roku 1630., vznesli své naděje na něho a obrali si jej *za budoucího panovníka*. Francouzský dvůr to podporoval a nabídl mu ihned silnou podporu peněžitou.

Valdštejn po koruně České ani nesáhl, ani ji na určito neodmítl. Neodpověděl na nabídku tu. Přestal-li snad ve své síly důvěrovati, že nehodlal boj postoupiti s císařem?

I k Oxenstirnovi zachoval se tak. Oxenstirna mu vzkázal, má-li opravdivou vůli státi se Českým králem, že ho bude on ve věci té podporovati. Ale Valdštejn odvětil poslu, Václavu Bubnovi, *že na to není ještě čas*. Tato odpověď zarazila mnohé a starý Thurn prohlásil, že nechce s Valdštejnem nic míti, poněvadž je myslí vrtkavé.

Že Valdštejn odmítl Českou korunu byla příčinou pověra, byly příčinou hvězdy, z nichž mu hvězdáři šarlatáni vyčetli, že nepřišel ještě čas. Volil raději místo všeho za Meklenbursko dosíci dolní Falce, Baden-Durlaška a Würtemberku.

Ve vyjednávání o mír přitáhl Valdštejn s družinou do Slezska. Současníci praví, že nádherněji nebyl by prý mohl ani sám císař vyjeti. Čtrnácte čtyřspřežných kočárů, 10 trubačů se stříbrnými pozlacenými nástroji, celá řada povozů červenou koží pokrytých a veliké množství služebnictva.

Valdštejn neválcil již, ale vyjednával s Arninem. Ve Vídni, kdež nabývala výstředně katolická strana opět vrchu, bylo vyjednávání s kacíři již trnem v oku a počali s nedůvěrou. I vyslali předsedu vojenské rady

hr. Šlik do tábora Valdštejnova na špehy, co Valdštejn zamýšlí a vyjednává a měl získat Gallase, Piccolominiho a jiné Valdštejnovy vyšší důstojníky, pro případ, že by císař s Valdštejnem cos zamýšlel. Valdštejnovu bystrému oku to neušlo, že přišel Šlik na špehy a byl velice zdrželiv. Uráželo ho toto jednání.

Valdštejnův plán, jak Šlik ho zvěděl, byl tento : Svoboda náboženská měla se v dědičných zemích rakouských uvést a v říši vůbec ten stav obnoviti, který tam byl před válkou. K tomu měly se armády proti sobě stojící, totiž císařská a protestanská, spojit, obnovu prosaditi, Švédy vypuditi a dáti jim náhradu na penězích (nebo po případě některá místa v Baltu). Sasko mělo dostat Magdeburg a Halberstadt, vydat ale císaři Lužici. Arnim a Thurn měli se státí říšskými knížaty a obdržet náležité podíly, Valdštejn dolní Falc, Baden-Durlašsko a Württemberg. Práva knížat i říše Německé uvolil se Valdštejn hájit i proti Rakousku.

Valdštejn věděl, že císař či jeho katoličtí rádcové k tomu nesvolí. A tu měl býti císař donucen vojskem jeho i protestantským. Valdštejn spoléhal na svou armádu. Švédové pomoci mu váhali, nezbylo mu než provést plán sám. Též saští a braniborští vojáci mu nevěřili. Proto chtěl bojem Sasy a Branibory donutit. Válka započala v říjnu r. 1633. Valdštejn zajał 10000 vojska, jež přešlo do jeho armády. Důstojníky propustil, i vůdce Thurna, nad čímž se ve Vídni podivili, neboť byl Thurn hlavní nepřítel císařův. Získal v Německu skvělé vítězství, ale bývalý stav věci neobnovil.

Opět počalo se pracovati k odsazení Valdštejna a zejména bavorský kurfiřt podezřívál ho. Počalo se pracovati, aby učiněn byl neškodným. Císař stěžoval si, že jednáním Valdštejnovým vzniká u sousedních potentátů myšlénka, jakoby měl císař spolukrále podle sebe

a nebyl již ani ve vlastních zemích svých pánem svým. Též Španělsko neshodovalo se s plány Valdštejnovými vyčítajíc, že uděliti chce protestantům koncese, kterých by ani za sto let válečných nevyzískali, a to vše že směřuje proti katolické církvi.

Ku konci roku toho podal také Slavata tajné dobrozdání císaři, aby byl Valdštejn odsazen a císařův nejstarší syn na jeho místo dán. Císař pronesl se k ministrům, že tak učiní. Hlavními nepřáteli Valdštejna byli ve Vídni vyslancové španělský i bavorský, zpovědník císařův Lamormain, český kancelér Slavata a předseda vojenské rady hrabě Šlik.

Roku 1634. dne 5. ledna měl Valdštejn postoupiti španělskému princí don Fernandu, který měl nastoupit po místodržitelce Nizozemské infantce Isabele, 6000 mužů ze svého vojska, což zamítl, čímž Španělsko ještě více proti sobě popudil. Valdštejn svolal do Plzně své plukovníky a předložil jim žádost tu. (Valdštýn radil se o všem s důstojníky svými.) Důstojníci usoudili, že návrh ten směřuje na zničení armády. Na to sdělil polní maršálek Illov (Němec), s Kinským a Trčkou (předním důvěrníkem Valdštejnovým), že od Valdštejna požadují se nyní věci, jichž mu nelze vykonati, a proto je pronásledován. Obmýšlí prý se z příčiny té podekovati. To však že nelze dopustit, nebo co by bylo z plukovníků, kteří pluky ze svých peněz zřídili, doplnili a zbraněmi opatřili. Uzavřeli požádati Valdštejna zvláštní deputací, aby neskládal generalátu. Valdštejn, jemuž to přišlo vhod, po dlouhém prošení k tomu svolil. Chtěl si ale pro každý případ věrnost vojska zabezpečiti. Předložil jim revers, že skládají na místě přísahy slib, „že chtějí věrně při něm stát, neopouštět od něho, podporovat vše, co by sloužilo k jeho a k armády dobrému, nasaditi třebas proto i poslední krůpěj krve,

považovat každého, kdož by jinak jednal, za zrádce a bezectníka a pomstu vzíti na jeho statku, majetku, těle a životu“. Původně prý stálo v reversu, že má závazek trvat tak dlouho, pokud bude Valdštejn v službě císařově, však revers bez této klausuly předložen lstivě důstojníkům, když byli vínem při hostině náležitě roze-
hřátí. Při bankétu tom roztlučena okna, stoly, kamna a podobné.

Z toho pošlo jitření, však Valdštejn je uchlácholil, že ničeho nepodnikne proti císaři a víře katolické. Chce prý jen mír s kurfirsty. Když pak je ujistil, že ručí za náhrady jich výloh s vojskem, podepsali z vlastní vůle nové opisy reversu.

Reversem tím císař byl uražen — a věrnost plukovníků nezabezpečena. Císař byl pln starosti, nemohl ani spáti a v kostelích vídeňských konaly se tajné modlitby za osvícení mysli jeho v této situaci.

Valdštejn opět se smlouval s Francouzi, kteří ale nebyli již tak ochotni dopřáti mu České koruny, jen Meklenbursko chtěli mu zabezpečit. Měl od císaře odpadnouti, sám první krok učiniti — neboť se mu nedůvěřovalo.

Valdštejn snažil se mír urychlit, ale katastrofa překazilo mu dílo.

Když pak 19. února sezval plukovníky k nové schůzi, viděl dvůr vídeňský důvod v tom, aby urychlil usnesení své. Docházely do Vídně různé zprávy, že je Valdštejn ve spojení s největším nepřítelem rakouského domu, Francouzskem, a že připravuje veliký převrat v Německu, jímž jsou i dědičné země císařovy již ohroženy. Exulanti že mají naději pomocí francouzskou postaviti Valdštejnovi českou korunu na hlavu. Naléháno na odstranění Valdštejna. Někteří důstojníci získáni, zejména generál Galas.

Císař povolil a dne 24. ledna vystavit patent jimž sprostil vojsko povinností k Valdštejnovi a odkázal je k prozatímnímu vrchnímu vůdci Galasovi. Odpustil všem podepsání reversu, jen dvěma (Illovu a Trčkovi) nikoli.

Úmysl byl zmocniti se Valdštejna, odvésti jej na bezpečné místo a pak postaviti před soud. Španělský vyslanec navrhoval zabít ho. Aldringen a Piccolomini měli to vykonat. To bylo vše Valdštejnovi tajemstvím.

Valdštejn vida svůj nezdar s Francouzi, počal vyjednávatí opět se Švédy, však marně prostřednictvím Rašína a Bubna dokládal se Oxenstiernovi, že chce opravdu odpadnout od císaře. Oxenstierna nevěřil. Též vévoda Bernhard Výmarský chtěl, aby Valdštejn dříve svůj veliký div vykonal, to jest od císaře odpadl, pak prý že mu uvěří.

Valdštejn byl již nemocen. Všecko vyjednávání konal s postele. Dada důstojníkům nový revers, jimž je ze služby propouštěl, když by proti císaři něco počítí obmýšlel, rozkázal táhnouti na Bílou Horu, kde měl potvrzen býti mír a svoboda. *Zde, kde svoboda padla, měla opět vzejíti.* V tom však padla rána osudná, která Valdštejna zdrtila.

Dne 18. února vydal císař, jenž získal ještě jenerály Maradase a Koloreda, Hatzfelda, Gütze a Suyse, druhý patent, jimž Valdštejn *sesazen co „barbarský tyran, zpiklenec a zrádce“, který chce císaři odnítí a sobě přivlastniti dědičné země, korunu i žezlo.* Armáda neměla více jeho rozkazu přijímat.

Vojsko odpadlo od Valdštejna, Praha též a za Prahou celá země. Valdštejn slyšev o tom pravil „Měl jsem mír ve své ruce. Bůh jest spravedliv.“ Nyní doufal se shodnouti se všemi, Bernhardem, Švédy, Sasy.

Obeslal vojsko a plukovníky do Chebu, kamž Výmarský Bernhard též táhl. Valdštejn se vyslovil: „Nechce-li mne císař déle mítí za svého jenerála, nechci já ho ani více za svého pána; mohl bych snadno najít si jiného knížete, k němuž bych se mohl přidati, ale neučiním toho. *Chci býti nyní svým vlastním pánem a mám prostředků dost, abych se jím udržel.*

Dne 23. února as o 10. hodině vytáhl z Plzně k Chebu. Vojsko jeho čítalo jen 10 setnin pěchoty a 200 dragonů. Ze všech stran počali se přibližovati císařští, však Valdštejn strachu neměl, neboť hvězdář četl, že nebezpečenství, jež mu hrozí, přestojí a k velikému štěstí se povznese. Na cestě potkal Buttlera, kterého přinutil, aby s ním táhl. Buttler ještě nevěděl o ničem, ale tuše, že Valdštejn císaře chce zradit, řekl písemně i ústně svému zповědníkovi, Irčanu Patriku Talleovi a cís. jenerálům Gallasovi, Piccolominimu a Diodatovi, že císaři zůstane věrným. Uminil si v případě nebezpečí Valdštejna zabít nebo zajat.

Dne 24. k večeru přirazil Valdštejn o 4. hod. do Chebu, nemocen, na nosítkách.

Druhého dne ohlásili Trčka a Ilov Gordonovi, Lesleyovi a Buttlerovi, aby od nikoho nebrali rozkazů, než od nich, tito však nedali se přemluvit. Rozešli se bez shody.

Věrní císařští jenerálové radili se pak, co činiti. Lesley radil zabiti zrádce Valdštejna.

Večer při hostině dostavili se ke Gordonovi Trčka, Ilov, Kinský a rytmistr Neuman, kancléř Valdštejnuův. Byli veselí a pili. Když hlavní večeře skončena, odvoláno služebnictvo do odlehlého pokoje k jídlu, kterýž se hned uzavřel. Lesley vzkázal na to důstojníku Buttlerovi a majoru Giraldu, že již jest čas, kterýž ihned se sedmi irskými dragony do jídelny vrazil volaje „Kdo

jest dobrý císařský.“ Na to povolali Buttler, Gordon a Lesley: „Vivat Ferdinandus“ a tasivše kordy odstoupili stranou. Hosté sáhli po zbrani, však nebylo času k obraně — v několika minutách všichni povražděni.

Zbýval ještě vévoda Fridlanský. Ten bydlel v městě, kdežto tato vražda se stala v tvrzi.

Spiklenci chtěli ho nejprv zajati, leč báli se Švédů. Uradili se tedy ho zavraždit.

Asi o 9 hodině večerní Irský setník Devereux vstoupil s několika vojáky do bytu Valdštejnova. Na cestě potkal komorníka. Valdštejn vyšel právě z koupele a komorník mu donesl v zlatém koflíku piva na noc. Nechtěje, aby vévoda byl vyrušován, poroučel komorník vojákům, aby klid pánův nerušili a nehřmotili; vojáci poranili jej do ruky kříčíce „Rebelové, rebelové.“ Valdštejn jak byl v košili přikročil k oknu, chtěje volati na stráž, v tom však vojáci vyrazili dvěře a důstojník naň vykřikl: „Darebo, zrádce.“

Valdštýn byl překvapen. Opíraje tělo o stůl a pohybuje rtoma, však bez hlasu, *rozprostřel ramena a odhaliv svá prsa, do nichž zrovna uprostřed vrazil mu Devereux ostré kopí své. Valdštejn padl ani nehlesnuv.*

Venku burácela při tom silná bouře zimní.

Mrtvolu jeho zabalili vrazi do červeného sukna a odvezli na hrad k mrtvolám jeho věrných.

Druhý den složilo vojsko a měšťanstvo císaři přisahu.

Mrtvolu Valdštejnovu pochovali ve Stříbře, odkudž jí r. 1636 vdova Isabela Kateřina Valdštejnova odvezla a pochovala v hrobce kláštera Kartouzského ve Valdčích u Jičína.

I na mrtvole Valdštejnově dopuštěno násilí. Švédský generál Banér otevřel r. 1639 hrobku a jako vzácnou kořist odvezl do Švédska pravé rameno a hlavu slavného

vojevůdce. Roku 1785 převezeny ostatky Valdštejnovy do Mnichova Hradiště.

Jmenní Valdštejnovo a jeho druhů pobral císař a z části je daroval, z části prodal. Hrabě Galas obdržel Friedland, Liberec a dům Kinského v Praze se zahradou, Piccolomini po Trékovi Náchod, hrabě Aldringen po Kinském Teplice, hrabě Koloredo po Trékovi Opočno. Trékovo panství Nové Město n. M. dáno Lesleyovi, kterýž učiněn hrabětem, Buttlerovi Doksy, Gordonovi Smidary a j. Jičín s Kumburkem a Ůlibicí stal se majetkem Rudolfa svob. pána z Tiefenbachu. skut. tajného rady, komoří, polního maršálka, generála dělostřelectva, obrsta, zemského zbrojmistra za pohledávku 200 tisíc zl. Oba vrahové důstojníci jakož i dragouni odměnění peněžitě.

Tak zhybnul slavný vojevůdce aniž by provedl co v úmyslu měl. Jakkoliv jeho činnost vlasti naší uskočila, mělo jí zas dobrou vůli býti pomozeno. A Valdštejn pomoci chtěl.

Leč osud usoudil jinak. Právě když zamýšlel Valdštejn proslaviti památku svou činem skvělým, totiž zjednáním míru po šestnáctiletém válčení, obnoviti pořádek a svobodu v Českém království, padl zákeřnickou rukou těch, jimž dlouhá léta sloužil a platných služeb prokázal. Žil jako velikán a padl jako velikán, neboť vrahové nenapadli jej schopného k obraně, aby v čestném boji o životě jeho rozhodli, ale napadli nemocného muže, když oděn pouze košilí na lože se ukládal.

Valdštejn by se byl sice dlouhého věku nadočkal; když by byl ale zůstal živu a uzavřel mír, nebyla by ještě 14 roků válka české kraje pustošila a z národa tvořila žebráky. Té doby mohl nastati obrat, však udalosti povaldštejnské dovršily, co způsobilá Bílá hora, Staroměstské náměstí, restituční edikt a 16letá doba války.

Čeští exulanti, kteří viděli obratem Valdštejnovým novou hvězdu zemi České vzcházeti, zoufali téměř po jeho pádu. Zem česká byla pro ně navždy ztracena.

Valdštýn přišel poněkud pozdě k lepším náhledům. Dříve bojoval pro politický i náboženský absolutismus císaře a teprv pozdě chtěl mír na základě svobody a konečně zaběhl do revolučně politických úmluv a předsevzetí. Poněkud pozdě obrátil se k národu Českému — o něco dříve, a byl by spasil vlast a žehnán byl v dějinách národa jako národní výtečník. Škoda Valdštejna, že se odrodil. Pro jeho důležitost nelze vypustiti jej z dějin českých, však nelze nám k němu se hlásiti.

Bylť odrodilcem zatvrzelým a to z egoismu a slávoomanu. Na svobodě a vlasti prohřešil se příliš a dobrým míněním na konci jeho života nesmaže se tak hrozná vina na něm lpící.

Ostatně jsme přesvědčeni, že obrátil-li se ve svém smýšlení, činil tak zajisté jen z naděje na prospěch, neboť egoistu nikdy v žádném skutku svém nezapřel.

Vynikající mužové Jičínští.

F. J. Š.

Hodlajíce k závěrku tohoto dílka zmínku učiniti o mužích vynikajících, kteří získali si buď zásluh o město Jičín, nebo pocházejíce z Jičina veřejnosti i mimo rodiště své prospěli, doznati musíme již předem, že řada takových zasloužilých mužů z historických let není četna. Snad vinou toho i nedostatek zpráv v ohledu tom, neboť pozůstatky písemné z dob historických, z nichž své vědění o minulosti čerpáme, vykazují mnohé mezery a neúplnosti.

Ze stavů panských, jimž Jičín střídavě byl poddán, zaznamenáváme dva muže, kteří se vyšinuli k vysokým hodnotem v zemi. Jsou to : *Jiří Boček z Kunštátu a Poděbrad*, jenž ustanoven byl nejprv správcem království českého a později volen byl králem českým, statečný to Jiří Poděbradský, jemuž v dobách jeho slávy Jičín náležel.

Druhým byl *Albrecht z Valdštejna*, proslavený vojévůdce, nejvyšší a nejmocnější v celé střední Evropě, generalissimus svaté římské říše, nadaný a obezřelý válečník, jenž stav se vévodou Fridlanským, Meklenburským a Zahaňským postaven téměř na roveň panovníkům. Zvláštní tento muž rychle vyšinul se k slávě a rychle klesl jako meteor za jasné noci na obloze se objevivší.

Ostatní členové rodů panských, na mnoze vzácných a bohatých, zvláštním způsobem nevynikli.

Ze stavu měšťanského a vůbec obyvatelstva města nacházíme taktéž velice málo mužů zasloužilých. V památkách městských jen zaznamenáni jsou sousedé, kteří se o zastávání práv a svobod městských, o jich obnovení a potvrzení, o dohlížení na školu, kostely a vše jiné jak se sluší a patří zasazovali, na př.: Beneš Vlach r. 1523., Petr Mařík r. 1526., Martin Samuel 1543., primasové Petr Hrdík, Křištof Žalud, Jan z Hrádku 1656. a jmenovitě Václav Pustyměřský. (Škola byla asi v Jičíně již v r. 1360; toho svědkem jsou staré paměti, v nichž uvádí se r. 1363 úmrtí rektora škol a notáře Mikuláše, po němž následoval Dominik 1369 a Zbislav 1371.) Václav Pustyměřský z Meliče stal se rektorem školy Jičínské, usídlil zde a jako nejváženější měšťan byl tu do smrti své primasem městským i radou. Chvalné zmínky se dějí o děkanech Jičínských Bartoloměji Martindovi a Jiřím Dikastovi, pak rektoru školy, jímž byl r. 1630 Jiří Sovinus, pak Jan Mitis Bithominus.

Jako spisovatelé objevují se nám tu: Václav Czerwenka z Vižnova, děkan Jičínský, Bohuslav Balbín, žák i člen koleje Jesuitské, jenž zvlášť vynikl spisy svými. V novější době byli zde spisovatelé Frant. Šir, ředitel. zdejšího gymnasia a Šimon Karel Macháček, professor téhož gymnasia, v polovici našeho století.

Rád Jesuitský měl mnohé výtečné členy a učitele. My však zmíníme se pouze o žáku a členu zdejší koleje Jiřím Plachém, statečném obhájci mostu Pražského proti Švédům. Též tu byl žákem koleje Jesuitské Daniel Mayer z Mayeru, pozdější arcibiskup Pražský. Nemožno tu zapomenouti na starého občana J. K. Kncisa, jenž přičinil se o znovuzřízení Jičínského gymnasia, pak katechety Jana M. Sidona, vyslance k říšskému konstitujícímu sněmu, jenž tam ve prospěch města vydatně působil.

Z měšťanstva Jičínského jmenují se mnohé rody zámožné a vážené, však o tom, že by nad všednost vynikly, není známo. Tak byla zde v století šestnáctém bohatá rodina Bartoloměje Vobešly, Martina Kropáče, rodina Bínova, Buttova, Řierova, Zlatníková atd. Městskými purkmistry a primasy byli dle rozličných listin: purkmistry: Matouš Černobrký 1538, Bartoš, krejčí 1540, městský rychtář Kryzostom 1545, dále r. 1608 místoprimas Jan Řepka, radové Vocelka a Jan z Hrádku, r. 1622 purkm. Václav Karmazín, místoprimasem Kristof Žalud, r. 1626 purkmistr Václav Halánek, primas Jan Hlavička, 1627 purkmistr Jan Moravec, primas Václav Halánek (téhož roku Halánek purkmistrem i primasem najednou), 1628 purkm. Pavel Mezeříčský, primas Václav Halánek, 1629 purkmistr Kvistot, kožešník, 1630 purkmistr Čížínek, primas Šlapanovský, 1644 purkm. Klemnet Magnony, 1646 purkm. Daniel Rathouský, primas David Chrástský, dále pak purkmistři pozdější

Augustin Butta, Jan Rier a Felix Zlatník. R. 1769 jmenuje se purkmistr Jan Reiner Myka, primator Frant. Vlček, radové Jan Chrisost Würtz, Aug. Ignác Butta. Václav Černý, Jan Maria Weiss, Ign. Neumann, Ignác Řehoř Zimler, Karel Ant. Hibler, kriminální asistent radní Josef Fr. Novoveský, Ign. Fr. Kunzman, Fr. Jos Stróker, prokurator a aktuar hrdebního soudu, radní Václav Jariš, při správě rychtářské Vojtěch Nepolický, Fr. Micka, Fr. Beneš, obecní starší Fr. Holub, Jiří Kotik, Ondřej Jiříkovský a Jos. Hulzman, berní Jan Hlubček. O jiných zprávy chybí. —

Z Valdštejnovy družiny, která zajisté aspoň občas zde sídlela, jmenuvati sluší hraběte Pavla z Liechtensteina, hraběte Harracha, hr. z Hardeku, pána z Brenneru, Ladislava Licka z Rizmburka.

Mezi zvláště vynikající nelze však připočísti nikoho.

Důležitými osobnostmi bývali také regenti či vladaři, totiž správci panství. O dřívějších správcích nevíme ničeho, až za Smiřického objevuje se nám tu regent panství Jareš Bukovský z Neudorfu, jenž měl dům vedle zámku (nyní číslo 8.; až dosud spatřuje se na domě tom za vývěsní skříní p. Molinára znak Bukovského z Neudorfu). Za dob Valdštejnských vyskytuje se tu jako „rektor“ panství Ilgen z Ilgenova, o němž není nic více zámo, než že jako každý rektor či regent poddané utiskoval. Nejhoršími však ze všech byl direktor či hejtman za času Rudolfa Tiefenbacha, David Fleischmann z Tumpachu, zapřísáhlý nepřítel Jesuitů, jenž ale také město Jičín velice utiskoval. Samovládce tento chtěl jako Valdštejn obec městskou i o statky připraviti — usiloval, aby jeho pánu Čeřovku popustila, vybíral polovici cla v branách k svým rukoum a vůbec prováděl libovůle své. Jičínští stěžovali si na něho, jak zní tento doslovný list:

„Jakož jest od mnoho času, ano i hned po obnowě Raddy Leta 1646 mezy urozeným a statečným (!) Panem Dawidem Fleischmanem z Tumpachu, Heytmanem panství Kumburského a Aulibického a p. pány Aurzadem Jeho Exc. a Celou Obczy Miesta tohoto Gitzina nad Czydlinou všeligaké nedorozuměnj a Rozdwogenj powstalo, Tak že týž pán Heytman dne ode dne bez všelijaké gemu od Aurzadu Geho Exc. a Obcze podávané przycziny o tom przemeyšlel a to skutecznie se wynasnažował, gakby aurzad y Czelou Obecz při Geho Exc. a Wrchnosti zoškliviti a do niegakého Neštiesti y do Koncze do te Sedlske poroby k robotam przivěsti mohl. Niczmenie usti Množstwjkrate Aurzadu Geho Exc. s hanienim důtkliwie mluwil, zie k tomu przivedeno bude, zie privilegia Confirmowane od Geho Exc. Miestu dane, odniate a Žielezniece k Rucze wrchnostj wzatá bude, przyczinu kladaucze že Lide Twrdošygnj a Neposlušnj gsme, a zie gsme do vlastnj Swobody przivesti a od Panstwi separirowati chtěli, wčemž i wrchnost nad Obecz posazował. Ý newědouce Aurzad G. Exc. s gehu každodennymi hanliwymi Pohružkamij, a nestalim Obtiežowanjm czo cziniti, na to se Obczy spolecznie Snėsly aby dle možnosti Prawa sweho hagiti a sebe při Wrchnosti zastawati, a tomu Zlemu Czasnie wstrjcz Wgiti neobmeškali. Jakož pak po ten wšechen czas od Obnowenj Raddy mnoho rozdilných gedno po druhém prziskrých diwnie wymišlených činm pak koliv ponuknutím Stiežie od dotčeného pana Heytmana Aurzad G. Exc. (chtice tady podtrhnouti a podle swého Winienj k Robotam sedlským przivesti) wydrzieti a wystati musel, tak že toto wypsati a wyslowiti (poniewadž w prziczinach tiech mnoho a Czastokrate Obecz w Radnim Domie shromaždiena Spolecznosti byla) Nenj Možné!“

Za dob dřívějších žilo v Jičíně též mnoho šlechty, jež zvláště za Valdštejna zde četně sídlila. Z dřívějších času zachovaly se nám skrovné zprávy. Tak zakoupil se zde Mikuláš ze Štítného, jak nasvědčují tyto dva kontrakty:

Léta božího MDXXXVIII. v pondělí před sv. Ambrožem za purkm. p. Matouše Černobrkého urozený a statečný rytíř pan Mikuláš Trčka z Lupy a na Veliši ráčil jest dáti a zapsati dům svůj v položení v rynku nárožní proti domu Jana Samuelova, urozenému p. Mikulášovi ze Štítného atd. s těmi všemi právy, jakž jeho Milost držeti a užívati ráčil, a jakožto město za právo má.

Léta Božího 1540 ve středu před slavným hodem vzkříšení Krista Pána za purkmistra Bartoše Krejčího urozenému pánu Mikulášovi Štítnému ze Štítného etc. Jan Samuelův zapisuje a odevzdává dům (duom) na rohu v rynku a v položení vedle domu Bartholoměje Vobešly*) s těmi všemi právy, jakž sám držel a užíval a jakž toto město za právo má.

Jako majitelé domů a pod. v Jičíně jmenují se: pí Maruše ze Soběšína a Hrádku, kteráž zde držela dvůr, domy, domky, cihelnu a stodolu r. 1488. Dům č. 23. náležel r. 1542 pí Kateřině z Harasova, 1555. Anežce a Marketě z Kopidlna, Martinu ml. a Zbyňkovi z Letořic, 1562. Mikuláši Vížkovi, 1590 obci, 1596 Janu Moravci, 1597 Hynku z Kozlova, 1606. Janu Kubiskovi z Čejkovic, 1609 obci. Dům č. 24. (Hrádek) náležel r. 1525 bez polí Heřmanu z Rokytніка. Roku 1538. odevzdal je Mikuláši Trčkovi. Později byl v držení Johanky z Újezdce, pak po Mandaleny z Nestajova, manželky Adama z Kounic a Újezdce. Oba obvykli si psáti seděním na Hrádku nad Cidlinou. R. 1595. koupil Hrádek zase od obce Hynek z Kozlova, pak Jeroným Bukovský z Neudorfu, až přešel zase v držení obce.

*) Snad nynější dům č. 3.

Dodatky a opravy některých článků.

Krátký přehled dějin města Jičína.

Str. 6., řádek 21.—24. shora:

Poslední nárožní dům v řadě té byl zámek, jejž Sigmund Smiřický na prostore zakoupené vystavěl roku 1607—1608 a nikoliv Dům Panský, jenž stál na rohu Malého náměstí (nyní dům p. Pfeifrův).

Str. 7., řádek 8. shora:

Dům nárožní, t. j. nyní páně Pfeifrův byl domem „panským“, totiž obydlím pánů Jičínských, (až do r. 1795.)

Str. 13., řádek 3 zdola:

Též r. 1763 zakusilo město velikých útrap od vojska a to od kozákův.

Paměti města Jičína.

Str. 22. Rok 1413.

Dne 9. prosince r. 1413. prodal Jindřich z Var-temberka faráři Mikulášovi platy na vesvicích pod Valdštejnem a Nové Vsi k založení nového oltáře sv. Mikuláše a sv. Martina v kostele farním v Jičíně.

Str. 36. Poznámka 2)

Kaple sv. Michala nacházela se na hřbitově u kostela sv. Jakuba (Ignáce), při kostele v jednom ohražení, nikoliv tedy jak v poznámce uvedeno.

Str. 37., poznámka 1)

Dřevěný kostelík ten po vyhoření r. 1753 postaven byl z kamena, načež vyhořel opět r. 1767 a byl r. 1618 pobořen a odklizen úplně.

Str. 84. Rok 1701.

Roku 1701 byl farní kostel sv. Jakuba Jesuitům odevzdaný z novu vysvěcen a to ku cti sv. Ignáce z Loyoly.

Str. 85. Rok 1718.

Roku 1718 vyhořel též seminář Jičínský.

Str. 90. Rok 1768.

Roku 1768 město požárem velice utrpělo, však budovy Jesuitské byly zachráněny.

Str. 91. Rok 1771.

Roku 1771 zavedeno číslování domů. Do té doby označovány domy jen názvy buď symbolickými, buď po řemeslech a živnostech nebo příjměních obyvatelstva, jako: U hažanta, U zlatého lva, U zlaté hvězdy, U říšského orla, U zlatého hroznu, atd. anebo: U truhlářů, U kolářů, U kovářů, U sedlářů atd., dům Poklopovský, Bínovský, Ludvíkovský, Brnáčkovský atd.

Str. 116, řádek 9 shora:

Od dědiců Votočkových koupil Hamburk Vokšický sládek Ed. Pompe a od něho r. 1872 Ervín hrabě Šlik.

Str. 149. Za ř. 13.

Z kasáren, gymnasia, hejtmanství, zámku, ze všech hotelů, obou nemocnic a trestnice Kartouzské upraveny lazarety, do nichž hned po bitvě sváženi ranění. Mrtví vojínové pochováváni po polích, k čemuž domácí lid byl donucován.

Str. 152.—156. Rok 1869, 1871, 1876, 1878, 1879.

Roku 1869. vzdal se úřadu městského starosty p. Fr. Rutte a na jeho místo zvolen p. Mdr Ant. Zvěřina.

Roku 1871. obdržel Jičínský sbor střelecký povolení nositi zelenožluté odznaky. zlaté štrapse, a na prapore orla dvouhlavého, jenž by se však v rozměrech lišil od c. k. vojenského. Týž prapor pořízen a posvěcen r. 1873.

Roku 1876. zařízen nový stroj do městské vodárny a kašna na předměstí Valdickém.

R. 1878. přeloženo a urovnáno řečiště Cidlina od sochy sv. Jana až po hranice Kbelnické.

R. 1879. postavena nová socha sv. Jana Nep. na hrázi mezi Starým a Novým městem. Stará socha postavena na rozcestí k Robousům. — Téhož roku vysta-

vena stoka a vydlážděna ulice pod Koštofrankem, přestavěna dolní kašna na náměstí v podzemní nádržku. Téhož roku slavil zdejší hasičský sbor svěcení praporu a 10leté své trvání. Téhož roku založeny u c. k. krajského soudu v Jičíně nové pozemkové knihy a zrušena při domech v Židovské ulici čísla římská, a domy ty opatřeny dalšími postupnými čísly.

Str. 160. Poznámka ¹⁾.

Rybníky, Hádek a Šibeňák nepatřily koleji Jesuitské, nýbrž zapsán byl pouze Hádek v nadační listině téže koleji vystavené. Rybník ale vydán nebyl, také ani Junek ne, jelikož Valdštejn ze svého nerad co daroval.

Str. 211.

Milohlídka vystavena r. 1843. z peněz zebraných dobrovolnou sbírkou.

Omyly tiskové.

Str. 20	rádek 15	zdola	místo	přijde	čti přijda.
" 22	" 11	"	"	Přibyl	" Přibyk.
" 25	" 2	"	"	pro jmenované	čti projmenované.
" 50	" 13	shora	" v	zámku starém	čti v domě panském.
" 52	" 16	zdola	"	1624.	čti 1542.
" 69	" 16	"	"	1665.	" 1655.
" 70	" 17	"	"	Trčka	" Trčky.
" 101	" 4	"	"	uspořádala	čti uspořádalo.
" 102	" 14	shora	"	es	čti se
" 104	" 15	"	"	Josefu	čti Janu
" 115	" 5	zdola	"	Jana	čti Josefa
" 124	" 9	shora	"	profess	" professor.
" 126	" 7	zdola	"	vozystrojeny	čti vozy strojeny.
" 128	" 16	shora	"	počina	čti počínal.
" 145	" 9	zdola	"	nátlak o vodu	čti nával žíznicích.
" 146	" 10	shora	"	otevřel	čti otevřel se.
" 146	" 10	zdola	"	27	čti 29.
" 148	" 4	shora	"	měsíc	čti týden.
" " "	" 12	zdola	"	30. června	čti 1. července.
" " "	" 7	"	"	1. července	= 2. července.
" 149	" 11	shora	"	místo městu	dořádány čti město dořávalo.
" 157	" 14	zdola	"	čti Literarní	jednota zařizena r. 1880.
" 161	" 16	"	"	místo jihovýchodním	čti jihozápadním.
" 171	" 13	shora	"	mladší	čti starší.
" 172	" 3	zdola	"	hned	čti první.
" 179	" 16	shora	"	1881.	čti v obou případech : 1880.
" 184	" 13	zdola	"	primator	čti purkmistr.
" 202	" 9	shora	"	rozdělil	čti vyměnil a rozdělil.
" 211	" 1	"	"	ze Sternberku	čti z Trauttmansdorffu.
" " "	" 14	zdola	"	přidej :	r 1843.
" 221	" 11	"	"	místo Cidluských	čti Cidlinských.
" 269	" 10	"	"	slovem „propustil“	končí věta.
" 270	" 14	shora	"	místo všelikými	čti velikými.

OBSAH.

Předmluva	Str.
Krátký přehled dějin města Jičína	1
<i>Paměti města Jičína.</i>	
Století čtrnácté počíná	19
Jičín majetkem Vartemberků	20
Století patnácté počíná	22
Jičín majetkem Jiřího z Poděbrad	24
„ „ Trčků z Lipy	27
Století šestnácté počíná	27
Železnice majetkem Jičína	29
Století sedmnácté počíná	34
Ciellina majetkem Jičína	34
Jičín majetkem Smiřických	38
Smlouva o koupi panství Kumburského	38
Katastrofa zámku Jičinského	45
Doba Albrechta z Valdštejna a Jesuitů	49
Kontrakty kolejního staveniště	58
Stavba zámku Jičinského	67
Valdštejnova smrt	70
Jičín za Tiefenbachů	71
Jičín za Sternberků	80
Století osmnácté počíná	84
Jičín majetkem Trauttmansdorffů	84
Zrušení řádu Jesuitského	91
Zrušení gymnasia a semináře	93
Století devatenácté počíná	99
Rok 1848.	125
První samosprávné zastupitelstvo obecní	132

	Str.
Rok 1866.	141
Vývin a rozloha města	160
Posloupnost pánů Jičinských	167
Správa obce	174
Purknistři města Jičina	175
Právo měštanské	175
Duchovní správa v Jičíně	176
Správcové fary Železnické	178
Staré prapory u sv. Jakuba	179
Staré obrazy na radnici	179
Jména obce města Jičina	180
Nadace Jičinské	181
Památné, veřejné a vynikající budovy:	
na Starém městě	187
na předměstí Valdickém	201
na předměstí Holinském	203
na předměstí Pražském	206
na Novém městě	208
Čerov	209
Šibehák	211
Libosad	212

Dodatek.

	Str.
Zboží města Jičina	215
Čerov	216
Cidlina	220
Železnice	222
Vzpouřa Železnických	226
Velký požár v Jičíně	230
Nejstarší zápisné knihy soudní	234
Podbranský mlýn	243
Pamětní listina	246
Albrecht z Valdštejna	251
Vynikající mužové	283
Dodatky a opravy článků	289